

SD

www.sde.org.tr

STRATEJİK DÜŞÜNCE

OCAK 2010

Aylık Uluslararası İlişkiler ve Strateji Dergisi

Yıl: 1

Sayı: 2

Fiyat: 7TL (KDV Dahil)

**PKK Kürt Siyasetini
Kapattı**
YASİN AKTAY

**Ortadoğu Politikasında
Kökten Değişim var**
ERSİN KALAYCIOĞLU

**Boğazın Aranılan Ülkesi:
Türkiye**
JOSEPH ACKERMANN

**TDP'nin Dünü, Bugünü
ve Geleceği**
NÜZHET KANDEMİR

Değişim Sürecinde Eksen Tartışmaları

ISSN 1309-3649

9 771309 436400 1

HEP İNSAN İÇİN, HEP DAHA YAŞANILASI BİR DÜNYA İÇİN...

1992'den bugüne 2 milyon m2 yi aşan yaşam alanı ürettik.
Konutlar, işyerleri, fabrikalar...

Yaptığımız ne olursa olsun hep bir ideale sahip olmanın
bilinci, insan için en iyi hedeflemenin sevinci içinde olduk.

www.suryapi.com.tr

Sur Yapı Endüstri San. ve Tic. A.Ş.
Burhaniye Mahallesi, Abdullahağa Cad.
No: 21/A 34676 ALTUNIZADE - İSTANBUL
Tel: 0216 556 08 00 (pbx) Faks: 0216 422 65 14

EN ISO 9001:2000
No: 15 100 74454

OHSAS 18001:1999
No: 15 116 7045

EN ISO 14001:2004
15 100 74454

Yeni bir dönem

Bir düşünce merkezi için en zor seçenek, sarsıcı bir süreç yaşayan ülkede, medyaya manşetlik malzeme vermeye yönelik beylik söylemler yerine izlenmesi gereken temel ve köklü ancak aynı zamanda 'sıkıcı' stratejiler üretmektir.

Televizyonların izlenme ve gazetelerin satılma oranlarını artırırken kurumunuzun da pazarlanmasını sağlayacak çarpıcı sözlerle gündeme gelmek fazla emek gerektirmiyor. Doğruları söylemenin kısa, orta ve uzun vadede bir bedeli olacaktır. Dostlarınızı kırabilir, iktidarı kızdırabilir üstelik

kamuoyunda eleştiri oklarıyla saldırıya uğrayabilirsiniz. Dar ufuklu, öngörüsüz çevrelerin günü kurtarma, statükonun nimetlerinden yararlananların ise keyiflerinin kaçacağı kaygısıyla, değişim, açılım ve yenilenmeye direnmesi şaşırtıcı değildir.

Dünya dönerken koordinatlarımızı korumak göreceli bir konudur. Dönüş yönünü görememek ise bir denge sorunudur. İklimler ve ideolojiler evrilirken değişime direnenler Eskimo kıyafetiyle plajda güneşlenenlere benzer. Elbetteki değişmek başka bir kimliğe dönüşmek değildir. Kişi ve kurumlar özünü ve kimliğini koruyarak da tazelenebilir. Yolunu kesen nehri aşmak için yürüme alışkanlığını değiştirmeyenler dağları dolaşmak zorunda kalır. Oysa yüzmeyi öğrenmek veya en basitinden sal kullanmak da bir yöntemdir. Karşımıza okyanuslar çıktığında ise her şeyi topyekün gözden geçirmenin zamanı gelmiştir. Fatih Sultan Mehmet, ortaçağı tarihin tozlu raflarına kaldırırken döneminin en gelişmiş teknolojisini kullanıyordu. Bugün bölgemizde dökülen kan karanlık ortaçağı mumla aratacak kadar çoktur. Dengenin yeniden bozulduğu veya hiç düzen tutturulmadığı dünyamızda Türkiye'ye çok daha önemli sorumluluklar düşmektedir.

Fay hatlarının kesişim noktasındaki Türkiye, değişimden en fazla etkilenmesi beklenen ülkedir. 80 yıl önce başdöndürücü devrimler yaşayan milletimiz mayasını bozmadan değişikliklere ayak uydurabili. Önce kendisini toparladı şimdi nefesi yetmediği ve takati kesildiği için ardında kalanlara el uzatıyor. Bugün özgüvenini yeniden kazanmış ve adeta 'şerbetlenmiş' olarak ayaklarının üzerinde duran Türkiye kendisini sorguluyor.

Çivisi çıkmış dünya düzeninde dengeyi koruyamayan bir Türkiye'nin ne kendine ne başkasına faydası dokunur. İhanet ateşleriyle pişerek tecrübe kazanmış Türkiye, geçmişten ders çıkaranların pişmanlık ifadeli bakışlarına karşı kulaklarını ve gözlerini kapayamaz. Dört bir yanından yükselen feryatlara karşı sessiz kalamaz.

Stratejik Düşünce Enstitüsü zor olana talip oldu. Farklılıkları zenginlik sayan bir anlayışla yayınlanan Stratejik Düşünce dergisi ile ezberlenmiş şablonların ötesine geçip bu konuda kafa yoranların önüne yeni alternatifler koyuyor. Süreç içinde hem kendisini yeniliyor hem de hedef kitesine daha etkin ulaşmanın planlarını yapıyor.

Yeni yılınızı, hem ülkemiz hem dünya için kırılma noktalarının buluşma noktasına dönüşmesi dilekleriyle kutlarız.

Prof. Dr. Yasin Aktay
SDE Başkanı

Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı
İktisadi İşletmesi Adına Sahibi
Dr. Nural Canbolat

Editör

Prof. Dr. Mehmet Emin Çağırın

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ali Şafak

Alper Tan

Aydın Bolat

Bayram Girayhan

Prof. Dr. Beril Dedeoğlu

Prof. Dr. Birol Akgün

Yrd. Doç. Dr. Caner Arabacı

Doç. Dr. Ertan Beşe

Prof. Dr. Hasan Köni

Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu

Prof. Dr. Haydar Çakmak

Prof. Dr. Hüdaverdi Bülent Olcay

Büyükelçi (E) Nüzhet Kandemir

Prof. Dr. İbrahim S. Canbolat

Mehmet Akif Ak

Prof. Dr. Mehmet Şişman

Doç. Dr. Murat Çemrek

Doç. Dr. Mustafa Aydın

Prof. Dr. Ramazan Gözen

Prof. Dr. Sencer İmer

Prof. Dr. Şaban H. Çalış

Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın

Prof. Dr. Talip Özdeş

Veli Şirin

Prof. Dr. Yasin Aktay

Prof. Dr. Ziya Öniş

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu

Doç. Dr. Bekir Berat Özipek

Doç. Dr. Cihat Göktepe

Doç. Dr. Ensar Nişancı

Doç. Dr. Ertan Efeçil

Prof. Dr. E. Ethem Atay

Prof. Dr. Gökhan Koçer

Prof. Dr. Harun Gümrükcü

Prof. Dr. Hasan B. Paksoy

Yrd. Doç. Dr. Necdet Subaşı

Doç. Dr. M. Vedat Gürbüz

Doç. Dr. Mehmet Dikkaya

Doç. Dr. Mert Bilgin

Prof. Dr. Tayyar Arı

Doç. Dr. Yaşar Akgün

Prof. Dr. Yavuz Unat

Yayın Koordinatörü

Faruk Can

Yazı İşleri Müdürü

Ahmet Ünal

Yayın Asistanları

Cemil Doğan İpek, Feyzan Ece Çapa, Merve Seren,
Özlem Pınar Oran, Yasemin Küçer

Abone Sorumlusu

Erkan Yılmaz

Grafik ve Sayfa Tasarımı

OMEDYA A.Ş.

www.omedia.com

Fotoğraflar

Anadolu Ajansı, Cihan Haber Ajansı

Baskı Yeri / Tarihi

Öncü Basımevi, Kazım Karabekir Cd.

Ali Kabakçı İşhanı No:85/2 İskitler/ ANKARA

T: 0 312 384 31 20 - F: 0 312 384 31 19

Ankara / 2010

Stratejik Düşünce Enstitüsü

Çetin Emeç Bulvarı A. Öveçler Mah. 4. Cad.

1330. Sk. No:12 - Çankaya, Ankara/TÜRKİYE

T: 0 312 473 80 45 - F: 0 312 473 80 46

Bu dergi içeriğinin telif hakları Stratejik Düşünce Enstitüsü'ne ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak alıntılar dışında önceden izin alınmaksızın hiçbir şekilde kullanılamazveyenidenyayınlanamaz. Budergideyeralan SDE'nin kurumsal bilgileri ile SDE Akademik Personeli'nin çalışmalarını dışındaki diğer görüş ve değerlendirmeler, yalnızca yazarın düşüncelerini yansıtmaktadır; SDE'nin kurumsal görüşünü temsil etmemektedir.

14

Aydın BOLAT

Yeni Türkiye'nin Projesi Demokratik Açılım

Demokratik Açılım sürecidir. Süreci adım adım ve sabırla izlemek gerekiyor. Acele etmeden ve sindirerek. Ergenekon davası başlamasaydı Kürt açılımı da, demokratik açılımın hiç birisi de yapılamazdı. Türkiye bir günde böyle bir noktaya gelmedi. Sabahdan akşama da bu süreci bitirmesi beklenemez.

30

Prof. Dr. Yasin AKTAY

PKK Kürt Siyasetini Anayasa Mahkemesi DTP'yi Kapattı

Dünya, insanların oyun alanıysa; uluslararası sistem de tüm uluslararası aktörler için öyle... Bu aktörlerin başında gelen devletlerin dış politikalarını nasıl belirlediklerini anlayabilmek...

35

Prof. Dr. Birol AKGÜN

Türkiye Ne Zaman Eksen Değiştirir?

Son yıllarda Türkiye'nin yakın çevresindeki ülkelerle artan siyasi, ekonomik ve kültürel bağları ile küresel düzlemde attığı başarılı diplomatik adımlar ve geliştirdiği inisiyatifler sayesinde yükselen görünürlüğü ve artan saygınlığı pek çok gözlemcinin dikkatini çekmektedir.

63

Musa KULAKLIKAYA

2010 Açılım Yılı Olacak

Türkiye'nin son dönemde geliştirdiği aktif dış politika, komşularla sıfır sorun politikasıyla alakalı olarak, çevresindeki ülkelerle yakın ilişkiler kurmasını gerektirdi. Bu ilişkilere Türkiye'de en fazla katkı sağlayan kurumlardan biri de hiç şüphesiz ki Türk İşbirliği Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA)'dır. SD'de bu çerçevede TİKA Başkanı Musa Kulaklıkaya ile Türkiye'nin Avasya politikasını ve TİKA'nın 2010'da gerçekleştireceği faaliyetleri konuştuk.

40

Prof. Dr. Ersin KALAYCIOĞLU

Ortadoğu Politikasında Kökten Değişim Var

Eksen kayması tartışmaları ile beraber Türkiye'nin hâlihazırda gütmekte olduğu dış politika hamleleri batı basınında geniş yankı bulurken, diğer taraftan 'Sıfır Sorun' politikasının işlerliği tartışmaları gündemdeki yerini koruyor.

65

Salih MELEK

Kurtuluş Savaşından Bu Yana Hizmet Veriyorsun

Stratejik Düşünce Dergisi, Türk Dış Politikası'nda kurumların yeri ve önemi hakkında, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürü Salih Melek ile görüştü.

68

Prof. Dr. Şükrü Haluk AKALIN

Türkçe Evrensel Bir Dil

Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkararak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek amacıyla her geçen gün daha da ilerleyen Türk Dil Kurumu, gerçekleştirdiği çalışmalar ile adından söz ettirmeye devam ediyor.

95

Hasan KÖNİ

Asıl Yük Türkiye'nin Omuzlarında

İçsel değişim ve eşit dinamiklerin yeniden ayarlanmasında Türkiye'nin stratejik yön belirleme çabaları dış engellerle karşılaşmaktadır. Jeopolitik ve coğrafya bileşimi, Türkiye'nin stratejik önemini artırmakta ve güçlü, istikrarlı, laik bir yapıda olan bu devlet, Avrupa-Ortadoğu eksenini boyunca sıkıca demirlenmiş pozisyonunda bulunmaktadır.

- 05 Terör Odağı Olma Nedeniyle Parti Kapatma
Doç. Dr. Ertan BEŞE
- 10 Anayasa Mahkemesi DTP'yi Kapatmayabilir miydi?
Doç. Dr. Aytekin GELERİ
- 16 İç Meselemizin Dışa Yansımaları
Merve Seren
- 20 Hükümet Boşluk Bırakmamalı
Gültekin AVCI - Röportaj
- 22 2010'da Ne Bekliyoruz?
Alper TAN - Analiz
- 24 Demokratik Açılımların Zor Dönemeci
Doç. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK
- 23 Açılımlar Provoke Edilebilir
Kürşat Tüzmen - Röportaj
- 27 Ortadoğu Federatif Yapı Olmalıdır
Necdet SUBAŞI - Röportaj
- 27 Alevi Açılımında Önceliğimiz Anlamak
Prof. Dr. İbrahim S. Canbolat - Türk Dış Politikası
- 42 Türk Dış Politikasının Dünü, Bugünü ve Geleceği
(E) Büyükelçi Nüzhet KANDEMİR
- 47 Boğazın Aranılan Ülkesi Türkiye
Josef ACKERMANN - RÖPORTAJ
- 48 Ortadoğu-Afganistan Ekseninde Türkiye
Nüzhet Kandemir - Analiz
- 41 Çatışmadan Entegrasyona Türkiye - Suriye
Yrd. Doç. Dr. Veysel Ayhan - Türk Dış Politikası
- 48 Küreselleşiyorum Öyleyse Varım
Doç. Dr. Murat ÇEMREK - Analiz
- 51 Türk - Amerikan İlişkileri Nereye Gidiyor?
Prof. Dr. Tayyar ARI - Türk Dış Politikası
- 53 Model Ortaklığın Ekonomisine Doğru
Doç. Dr. İbrahim ÖZTÜRK - Ekonomi
- 56 Türkiye'nin Yeni Güvenlik Politikası
Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU - Türk Dış Politikası
- 60 Obama İmajıyla Süslenen ABD Stratejisi
Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ - Analiz
- 71 Rusya'nın Avrupa Güvenlik Antlaşması
Alexander JACKSON - Dış Politika
- 74 Lizbon Antlaşması ve Getirdikleri
Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK - Dış Politika
- 77 Güvenliğin Şeytan Üçgeni, ABD-RUSYA-AB
Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN - Dış Politika
- 81 ABD - Çin İlişkileri ANALİZİ
Doç. Dr. Erkin EKREM - Dış Politika
- 85 Türkiye, İran, Irak ve Suriye Anlaşırsa
Burcu ÖZÇELİK - Dış Politika
- 89 Türkiye'nin Yeni Yüzü Yeni Entellektüeller
Doç. Dr. Ensar NİŞANCI - Analiz
- 91 Devlet Rotasında Pusula Sapmaları
Ahmet ÜNAL - Analiz
- 99 Küresel Kırılganlıklar ve Türkiye Ekonomisi
Doç. Dr. Mehmet ARSLAN - Ekonomi
- 104 Türkiye Krizinin Etkisinden Çıkıyor
Hasan KIZILIRMAK - Ekonomi
- 106 Yükseköğretime Giriş Sistemi ve Katsayı
Prof. Dr. Cafer MARANGOZ - Eğitim
- 108 SDE Haberler

DEMOKRATİK AÇILIM SÜRECİ ve DTP'nin KAPATILMASI

‘TERÖR ODAĞI OLMA’ NEDENİYLE PARTİ KAPATMA

Venedik Komisyonu kriterlerine göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi ya da yasaklanabilmesi için “şiddet kullanmayı savunması” veya “bir siyasî araç olarak şiddet kullanması” durumu sözkonusudur. Bu ölçüt, ‘terörizm’ kavramından farklı olarak, tüm siyasal şiddet kavramlarını kapsayabilecek bir prensip olarak doğrudan ‘bir siyasî araç olarak şiddet’ kullanılmasına atıfta bulunmaktadır.

Doç. Dr. Ertan BEŞE
SDE Uzmanı

Demokratik Yaşam ve Siyasi Partiler

Liberal demokrasiye dayanan modern anayasaların temel özelliklerinden birisi, plüralizm ve demokratik toplum düzeninin korunmasıdır. Plüralizm, demokrasinin varlığı için gerekli unsurlardan birisidir. Plüralizm, bir anlamda düşünce ve yaşam tarzında farklı olma hakkının yaşam bulduğu bir toplum düzeni anlayışına dayanır.

Farklı düşüncelerin temsil edildiği ve iktidar olma şansının araçlarından birisi siyasi partilerdir. Siyasi partiler, ülke sorunlarına farklı çözümler önerirler. Toplumun farklı kesimlerinin taleplerini devlete iletme vasıtalarıdır. Dolayısıyla siyasi partiler, Anayasamızda da ifadesini bulduğu şekliyle (Madde 68) ‘demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarından birisi’dir. Yani demokratik toplum

düzenine hayat veren, onun yaşamasını sağlayan en önemli unsur ve aktörlerden birisidir. Bu nedenle, Anayasal sistem ve hukuk düzeni, siyasi partilere belirli güvenceler getirmiş, onun yaşaması için belirli çerçeveler içerisinde maddi imkânlar sağlamıştır. Bunların başında siyasi partilerin ancak hukuk sistemimiz içerisinde en yüksek mahkeme konumundaki Anayasa Mahkemesi tarafından özel usullerle kapatılabilmesi ve siyasi partilere yapılan hazine yardımı gelmektedir.

1961 Anayasası’nın uygulanmaya başlandığından günümüze kadar, 27 siyasi parti kapatıldı. Bunların kapatılma nedenleri olarak, dördü ‘laiklik’ ve geriye kalanı da ‘devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesi’ne aykırılık ya da ‘azınlık yaratma yasağını ihlal’ gerekçeyle kapatıldı. Daha öncesinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında da siyasi partiler kapatılmıştı.

1963’ten bu yana siyasi partilerin kapatılması Anayasa Mahkemesi’nin yetkisindedir. Siyasî partiler hakkında kapatma davası açma yetkisi ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı’na verilmiştir. 50’li ve 60’lı yıllarda siyasi partiler Sulh Ceza ve Asliye Hukuk Mahkemeleri gibi ilk derece mahkemeleri tarafından dahi kapatılabiliyordu. Anayasa Mahkemesi’nin 16 – 17 civarında partinin temelli kapatılması talebiyle açılan davaları reddettiği de oldu. Bunlar arasında Doğru Yol Partisi (DYP) ve AK Parti de yer aldı.

Demokratik toplum düzeninin vazgeçilmez öğelerinden birisi olarak siyasi partiler, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) tarafından da güvence altına alınmıştır ve onun yargı mercii Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından korunmaktadır. Aslında siyasi partiler rejimini koruyan özel bir madde olmamakla birlikte, Sözleşme’nin 11. maddesi,»

TERÖR ÖRGÜTÜ ETA

ETA (Euskadi Ta Atasuna – Bask Vatanı ve Özgürlüğü), İspanya ve Fransa sınırları içerisinde yaşayan Bask toplumuna ait bağımsız bir devlet kurmayı amaçlayan terör örgütünün adıdır. Başlangıçta Bask Milliyetçi Partisi’nin bir uzantısı, gençlik kolu olarak çalışmalarını yürüten grup içerisinde kopan militanlar 31 Temmuz 1959’da ETA’yı kurmuştur. ETA, 1960’ların başından itibaren “doğrudan eylem” temeline dayanan bir Bask direniş hareketi başlatmıştır. 1965 yılında Marksist-Leninist bir eğilime yönelen ETA 1968 yılında ilk ölümcül eylemini gerçekleştirmiştir. 1978 yılında ETA’nın siyasî kanadı Herri Batasuna kurulmuştur. Ancak Madrid hükümetlerinin ETA’ya karşı katı tutumu, müzakereye yanaşmayan tavır şiddetin artmasına neden olmuştur.

6 Haziran 2007 itibarıyla ateşe son verdiğini açıklayan ETA, eylemlerini giderek tımandırmaktadır. ETA’nın son eylemleri kimi uzmanlar tarafından yeni bir meydan okuma olarak algılanırken, kimi uzmanlar da tımandırılan şiddetin can çekişen örgütün son çırpışları olduğunu belirtmektedir.

‘örgütlenme özgürlüğü’ bağlamında siyasi örgütlenme ve kurumlara güvenceler sağlamaktadır.

Uluslararası hukuk düzeni içerisinde siyasi partilere sağlanan güvenceler içerisinde en dikkate değer olanlarından birisi de ‘Venedik Kriterleri’ olarak bilinen ilkelere. ‘Venedik Kriterleri’, Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 51 ülkenin temsilcisiyle Avrupa Konseyi’nin anayasa

hukuku konularında danışma organı olarak 1990 yılında kurulmuş olan Venedik Komisyonu’nun hazırladığı bir rapora dayanmaktadır. Bu komisyonun resmi adı ‘Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu’dur.

‘Siyasî Partilerin Yasaklanması, Kapatılması ve Benzer Tedbirler Hakkında Rehber İlkeler’ başlıklı bu rapor, siyasî partilerin kapatılmasına ilişkindir ve 10–11 Aralık 1999 tarihinde kabul edilmiştir. Bu raporda yer alan 7 ilkinden üçüncüsünde siyasî partilerin yasaklanması veya kapatılması, “partilerin ancak anayasayla güvence altına alınan hak ve hürriyetleri ortadan kaldıracak şekilde, demokratik anayasal düzenin devrilmesi için şiddet kullanılmasını savunmaları veya bir siyasî araç olarak şiddet kullanmaları durumunda meşrudur” şeklinde yer almaktadır.

Venedik Komisyonu kriterlerine göre, bir siyasî partinin kapatılabilirliği ya da yasaklanabilmesi için o siyasî partinin “şiddet kullanmayı savunması” veya partinin “bir siyasî araç olarak şiddet kullanması” durumu söz konusudur. Bu ölçüt, çok farklı şekillerde tanımlanabilen ve algılanabilen ‘terörizm’ kavramından farklı olarak, tüm siyasal şiddet kavramlarını kapsayabilecek bir prensip olarak doğrudan ‘bir siyasî araç olarak şiddet’ kullanılmasına atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla burada kavramsal tartışmalara yönelik bir savunma ya da istismara fırsat tanınamaktadır.

Burada belki tartışılması gereken, şiddet ve terör kullanarak amacını gerçekleştirmek isteyen bir örgütün alenen ya da gizli bir şekilde desteklemenin de bu kapsam içerisinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceğidir. Söylem ve amacın benzeşmesi, özellikle organik bir ilişkinin olması halinde bir terör örgütünün desteklenmesi ya da onun şiddetle dayalı politikalarına destek verilmesi ya da propagandasının yapılmasının bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

Venedik Komisyonu’nun 5. prensibine göre partilerin yasaklanması ya da kapatılmasına kapsamlı bir önlem olarak ancak en son çare olarak

kullanılmalıdır. Hükümetler ya da devletin diğer organları, yetkili yargı organından bir partinin yasaklanmasını ya da kapatılmasını istemeden önce, ülkenin durumunu dikkate alarak, söz konusu partinin özgür ve demokratik siyasal düzen ve bireylerin hakları için gerçek bir tehlike oluşturup oluşturmadığını, söz konusu tehlikenin daha hafif önlemlerle engellenip engellenemeyeceğini değerlendirmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin siyasî partilerin kapatılması ile ilgili önüne gelen davalara ilişkin olarak verdiği kararlarda Sözleşme’nin 11. maddesinin yorumunda Venedik Kriterleri’nin izlerini görmek mümkündür.

DTP Hangi Gerekçelerle Kapatıldı?

DTP’nin kapatılma gerekçesi Anayasa’nın 68 ve 69. maddeleriyle 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 101 ve 103. maddelerine dayandırıldı. Anayasanın 68. maddesi siyasî partilerle ilgili aşağıdaki hükümleri içermektedir: “... Siyasî partilerin tüzüik ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez...”

69. maddede ise siyasî partilerin uyacakları esaslar düzenlenmektedir:

“Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir... Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir. Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği

bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesi'nce tespit edilmesi halinde karar verilir."

Anayasa, 1995'te 4121 sayılı Kanunla 69. maddede yapılan değişiklikle parti kapatmada 'odak olma' kriterini benimsedi. Yani siyasî partilerin Anayasanın 68'inci maddesinde belirtilen eylemlerinden dolayı kapatılabilmesi için, sözkonusu siyasî partinin "bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline" gelmesi gerekmektedir.

Daha sonra 'odak olma' ölçütünün daha ayrıntılı bir şekilde tanımlanması amacıyla 3 Ekim 2001 tarih ve 4709 sayılı Anayasa Değişikliği Hakkındaki Kanun'la 69. maddeye aşağıdaki şu hüküm eklenmiştir:

"Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zimnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarımla kararlılık içinde işlendiği takdirde, sözkonusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır."

İspanya'da (Herri) Batasuna'nın Kapatılması

DTP'nin kapatılmasına ilişkin kararını alırken Mahkeme'nin, pozitif hukuka yani Anayasa ve Siyasal Partiler Kanunu'nun ilgili maddeleriyle birlikte İspanya'da benzer nedenlerle Herri Batasuna gibi etnik şiddet yanlısı partilerin kapatılması ve buna karşı AİHM'nin içtihatlarını incelediğini görüyoruz. Nitekim Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç, DTP'nin kapatılmasına ilişkin kararı alırken, AİHM'nin 'Batasuna kararı'nı da incelediklerini söyledi.

İspanya'da ETA terör örgütüyle organik ilişkileri ve terör eylemlerine karşı tavır almaması nedeniyle 17 Mart 2003'te Herri Batasuna ve 2005'ten sonra da Aukera Guztia Partisi de kapatılmıştır.

Bask dilinde 'Halkın Birliği' anla-

mına gelen Herri Batasuna Partisi, İspanya'da Nisan 1978'de ETA'nın siyasî kanadı olarak kuruldu. Bu parti, mikro milliyetçi nitelikteki Bask Ulusal Özgürlük Hareketi'nin bir parçası olarak 1978 tarihli yeni İspanyol anayasasını tamamen reddediyordu. Dernek, vakıf, sendika, kadın örgütleri vb nitelikteki siyasî ve sosyal içerikli örgütlenmesi ve faaliyet alanı içerisinde Fransa da vardı.

18 Mart 2003'te İspanya Yüksek Mahkemesi Herri Batasuna'yı yasadışı ilan etti. ETA ve Herri Batasuna bugün, AB terör örgütleri listesinde de yer almaktadır. Herri Batasuna kapatıldıktan sonra yerine 'Bütün Seçenekler' anlamına gelen 'Aukera Guztia Partisi' kuruldu ve Nisan 2005'te yapılan Bask Parlamentosu seçimlerine katıldı. Fakat daha sonra bu parti de Yüksek Mahkeme tarafından yasaklandı.

İspanya'da ETA terör örgütüne siyasi destek sağlayan ve şiddet yoluyla politikaya eğilimli siyasi partiler bir taraftan Yüksek Mahkeme tarafından kapatılırken; diğer taraftan Milliyetçi Bask Partisi (PNV) ve ondan ayrılmış 'Bask Dayanışma Partisi' Eusko Alkartasuna (EA) gibi ETA ve terörü desteklemeyen Bask milliyetçi partilerine dokunulmamıştır. Öyle ki İspanya'da, 1978 Anayasası'nın hazırlanmasına olumlu katkıda bulunmuş

ETA'NIN SİYASİ KOLU "BATASUNA"

Parti 1978 yılında Herri Batasuna ismiyle kurulmuştur. Bu partinin ETA'nın siyasî kolu olduğuyula ilişkin davalardan sonra Batasuna (birlik) adını almıştır. 1998 yılında yapılan seçimlerde parti Bask ülkesinde 1 milyon 250 bin oyun 224 bin'ini almıştır. Partinin lider kadrosu genellikle tarihi süreç içerisinde ETA ile ilgili olaylardan hüküm giymiş kişilerden oluşmasıyla dikkat çekmiştir.

Parti ETA ile bağlantısı olduğu iddialarını sürekli reddetmiş fakat ETA'nın yaptığı eylemleri de kınamamıştır. Sonuçta Batasuna ETA ile organik bağları olduğu için 2008'de yasaklanmış ve 2009 Bask bölgesi seçimlerine girememiştir. Parti yetkilileri konuyla alakalı olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurmuştur ancak AİHM, İspanya yargısının, ETA Örgütü'yle bağlantısı olduğu gerekçesiyle Batasuna ve Herri Batasuna Partileri'ni kapatmasıyla örgütlenme hakkının engellenmediğine hükmetmiştir.

olan Bask ve Katalan milliyetçi siyasî partilere ayrılıkçı söylemlere dayalı siyaset yapma imkânı verilmiştir.

Bask milliyetçiliği aslında İspanya'da ETA ya da siyasî kanadı Batasuna'dan >>

ziyade çok daha güçlü bir parti olan PNV tarafından temsil olunmuştur. PNV kurulduğu 1895 yılından bu yana, Bask milliyetçiliğinin en önemli temsilcisi olmuş, ama hiçbir zaman şiddeti desteklememiş, demokrasinin sınırları içerisinde siyaset yapmaya çalışmıştır. Bu yönüyle İspanya siyasetinde adeta bir emniyet sübabı rolü oynamıştır.

Bu parti, Bask milliyetçiliğinin doğuşundan günümüze kadar, Bask bölgesinin siyasi alandaki en önemli temsilcisi olmuştur. Temel stratejisi, şiddete başvurmadan siyasi araçlarla Bask Bölgesi için mücadele etmektir. PNV, Bask bölgesinde yüzde 8 - yüzde 15 arasında değişen düzeyde bir seçmen tabanına ve oy oranına sahiptir. Yani aslında bir

kitle partisi konumundadır.

Milliyetçi Bask Partisi (PNV) açıkça bağımsız devlet kurmak istemekte, fakat bunu şiddetsiz gerçekleştirmek istemektedir. Hristiyan demokrat bir kimlik taşıyan bu parti, öyle ki ETA terörüyle mücadele için gerektiğinde devletle işbirliğinden kaçınmamıştır.

PNV, 09 Mart 2009'da Bask Bölgesi'nde yapılan yerel seçimlere kadar 30 yıllık süreçte hep iktidarda kalmıştır. Bu seçimde ilk defa, yine en yüksek oranda oyu almasına rağmen, diğer milliyetçi partilerle koalisyon kurmak için gerekli çoğunluğu sağlayamadı.

İspanya'da Bask sorununda şiddeti

destekleyenler, ETA ve Herri Batasuna gibi parti ve örgütler içerisinde sıkışmış çok az bir kitle olarak kalmıştır. Şiddeti destekleyen partiler, son derece marjinal kalmışlardır.

İspanya'da siyasi parti kapatmalarına esas teşkil eden hukuki dayanak, 27 Haziran 2002 tarihli 12 maddelik Siyasi Partiler (Organik) Yasası'dır. Bu yasa, bir siyasi partinin terör örgütü ile ilişkilerinden dolayı hangi esaslara dayalı olarak yasaklanabileceğini düzenlemektedir. Bu yasaya göre; terörü ya da herhangi bir terör örgütünü ima yoluyla dahi destekleme, kapatılma için yeterli sayılmaktadır. Herri Batasuna da 18 Mart 2003 tarihinde bu yasaya dayanarak kapatılmıştır. Bu yasa, yasaklanmış

İLNUR ÇEVİK: "TALABANI VE BARZANI DE ARADA KALDI"

Önceki dönemlerde başbakanlara Barzani ve Talabani konusunda danışmanlık yapan gazeteci İlnur Çevik kapatma kararını yorumladı.

SD Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatılmasını nasıl yorumluyorsunuz?

İlnur Çevik: DTP'nin kapatılması her ne kadar hukuki bir karar olarak gözüküyorsa da, kitabına uygundur, kitapta böyle yazdığı için Batasuna örneği var deniliyorsa da bence burada başka tercihler de yapılabilirdi. Nasıl AK Parti'nin kapatılmasında salt hukuk kuralları göz önünde bulundurulmadı, siyasi bazı mülahazalarla AK Parti kapatılmadıysa ve yalnız ikaz ve para cezasıyla kurtulduysa, aynı şey DTP için de yapılabilirdi. Bu yapılmadı tam tersine parti kapatıldı, kilit ismi olan başkanı yasaklandı, burada bence bir hata yapıldı.

SD Emine Ayna hakkındaki karar nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çevik: İşte onu anlamadım, benim bildiğim, Ahmet Türk'ün çok çok ötesinde açıklamalar yapmasına rağmen Emine Ayna'ya hiçbir şey olmadı. Ahmet Türk şu anda ihtiyaç duyulan bir insandır. Biz buna rağmen demokratik açılım ve Kürt meselesinde kilit rol oynayabilecek bir adamı tutup yasakladık. Bence bu pek akıllıca bir iş değildi.

SD Bu karar Celal Talabani ve Mesut Barzani açısından nasıl yorumluyorsunuz?

Çevik: Talabani ve Barzani Kürt meselesinin çözümünde AK Parti'nin yardımcı olabileceğini düşünüyorlar. AK Parti'nin zaafa uğramamasını istiyorlar. Ama bu şekilde AK Parti de zaafa uğrayacak, Türk siyaseti de zaafa uğrayacak. Kürt meselesinin çözümüne dair ortam, ortadan kalkacağı için Talabani ve Barzani rahatsız olacaklar. Dağıdaki adamlar ilna edip indireceklerdi, şimdi onda da sıkıntı olacak. Fakat PKK'nın gidip

Tokat'taki gibi eylemler yapması da onları sıkıntıya düşürüyor. Çünkü PKK ile Türkiye arasında arabuluculuk yaparken bu sefer bir taraf tamamen oyunun kuralları bozuyor. Sonra karşı tarafta DTP kararıyla oyunu ikinci kez zedeliyor. Talabani ve Barzani de iki arada bir derede kaldılar.

SD Son olarak SD aracılığıyla, bu kararın ilgili iletmek istediğiniz mesajınız var mı?

Çevik: Bu karar Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde önünü kesmek isteyenlerin "Türkiye hala demokratikleşemedi, İslami parti dediler kapatmadılar, Kürt Partisi deyip kapatılar" söylemiyle ellerini kuvvetlendirmiş olacak.

bulunan bir siyasi partinin başka bir isimle faaliyetini de yasaklamaktadır. Söz konusu yasaya kadar Herri Batasuna geçici kapatmalara uğramış, Euskal Herriitarrok (Biz Bask Vatandaşları), Batasuna gibi isim değişiklikleri ile devam etmişti.

Ancak bu yasanın ayrılıkçı söylemleri bulunan, hatta politikalar izleyen siyasi partileri değil, sadece terör örgütüyle bağları bulunanları hedef alındığını vurgulamak gerekir. Dolayısıyla bu partiyi diğer milliyetçi partilerden ayıran temel özellik, savunduğu ayrılıkçı fikirleri değil, terör örgütüyle olan organik ilişkileridir. İspanya Yüksek Mahkemesi'nin, Batasuna'yı kapatmasının temel ne-

deni ETA'yla arasında organik bir ilişki bulunmasıydı. Batasuna'nın ETA'nın terör eylemlerini kınama-yı reddetmesi, ETA üyesi tutuklu ve mahkûmları 'siyasi tutsak' sayması ve ETA'nın da Batasuna Partisi'nin politikalarına sahip çıkması, kapatma kararının dayandığı temel gerekçelerdi.

AIHM de, Batasuna'nın başvurusu üzerine başlattığı inceleme sonucunda (Herri) Batasuna Partisi'nin İspanya Yüksek Mahkemesi tarafından kapatılmasının, 30 Haziran 2009 tarihli kararıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin siyasal parti kurma özgürlüğüne ilişkin 11. maddesinin ihlal etmediği sonucuna oybirliğiyle

le vardı. Yani İspanyol yargısının Batasuna'yı kapatmasını haklı buldu.

Sonuç Yerine

DTP'nin kapatılma kararının açıklanmasının ardından, kamuoyunda bu kararın hukuka uygun olup olmadığı tartışıldı. Kamuoyunda hukuki açıdan tartışılan husus, siyasi sonuçları da gözönünde bulundurularak, DTP'nin kapatılmasının Venedik Kriterleri çerçevesinde 'son çare' olup olmadığı, daha hafif tedbirlerle uyarılarak, terör örgütü PKK'ya yönelik tutumunu değiştirmesi hususunda bir şans verilmesi-nin iyi olup olmayacağıdır.■

1 The European Commission for Democracy through Law

2 "Guidelines on Prohibition and Dissolution of Political Parties and Analogous Measures" – [http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF(2000)001-e.asp]

3 AIHS Madde 11: "(1) Herkes asayışı bozmayan toplantılar yapmak, demek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir. (2) Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumdaki zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir."

4 Madde 101-(Değişik: 12/8/1999-4445/16 md.) Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı; a) Bir siyasi partinin tüzel ve programının devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olması, sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlaması, suç işlenmesini teşvik etmesi, b) Bir siyasi partinin, Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespiti, c) Bir siyasi partinin, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyruklığında olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alması hallerinde verilir.

5 Madde 103- (Değişik: 12/8/1999-4445/18 md.) Bir siyasi partinin Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmüne aykırı eylemlerin odak haline oluşturulup oluşturmadığı hususu Anayasa Mahkemesince belirlenir. (Ek: 26/03/2002-4748/4 md.) Bir siyasi parti, bu nitelikteki fiiller o partinin büyüyeceği yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarının kararluluk içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

6 Madde 68.- (Değişik: 23.7.1995-4121/6 md.)

7 "TV kayıtları ortada. Ben açıklamamda AIHM'nin Herri Batasuna kararından bahsetmedim. Bir gazeteci bunu sorunca AIHM'nin bütün kararlarını, o arada Batasuna kararını da incelediğimizi söyledim. Biz her konuda AIHM içtihatlarına önem veriyoruz. Yoksa Batasuna kararının bizim kararımıza özel ve doğrudan bir etkisi olmadı. Anayasa Mahkemesi olarak vicdanımızla karar verdik." Taha Akyol - Objektif: "Haşim Kılıç: Vicdanım müsterih", Milliyet, 14 Aralık Pazartesi 2009. Ley de Partidos Políticos

Anayasa Mahkemesi Tarafından Kapatılan Partiler

1) İşçi-Çiftçi Partisi (İÇP)	1968
2) Milli Nizam Partisi (MNP)	20.05.1971
3) Türkiye İleri Ülkü Partisi (TİÜP)	24.06.1971
4) Türkiye İşçi Partisi (TİP)	20.07.1971
5) Büyük Anadolu Partisi (BAP)	19.12.1972
6) Türkiye Emekçi Partisi (TEP)	08.05.1980
7) Türkiye Birleşik Komünist Partisi	16.07.1991
8) Halk Partisi	25.09.1991
9) Sosyalist Parti	10.07.1992
10) Büyük Anadolu Partisi	24.11.1992
11) Özgürlük Demokrasi Partisi	30.04.1993
12) Halkın Emek Partisi	14.07.1993
13) Sosyalist Türkiye Partisi	30.11.1993
14) Yeşiller Partisi	10.02.1994
15) Sosyalist Birlik Partisi	07.06.1994
16) Demokrasi Partisi	16.06.1994
17) Demokrat Parti-2	13.09.1994
18) Diriliş Partisi	1996
19) Demokrasi ve Değişim Partisi	19.03.1996
20) Emek Partisi	1997
21) Refah Partisi	16.01.1998
22) Demokratik Kitle Partisi	16.02.1999
23) Fazilet Partisi	22.06.2001
24) Halkın Demokrasi Partisi	13.03.2003
25) Demokratik Toplum Partisi	11.12.2009

Anayasa Mahkemesi Kurulmadan Önce Kapatılan Partiler

1) Millet Partisi (Ankara Sulh Ceza Mahkemesi'nce)	26.01.1954
2) Demokrat Parti (Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi'nce)	20.06.1960

ANAYASA MAHKEMESİ

DTP'Yİ KAPATMAYABİLİR MİYDİ?

*Anayasa Mahkemesi'nin kararı sürpriz olmadı.
Türkiye'nin iç toplumsal ve siyasal koşulları göz önünde
bulundurulduğunda "kapatılmasa iyi olur" beklentisi
ağırlıklı olmasına rağmen böyle bir kararın çıkacağı belliydi.*

Doç. Dr. Aytekin GELERİ
SDE Uzmanı

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın, 16 Kasım 2007 tarihinde, Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) PKK'yı desteklediği gerekçesiyle kapatılması isteğiyle Anayasa Mahkemesi'ne açtığı davada karar açıklandı. Anayasa Mahkemesi, DTP'nin kapatılmasına karar verdi. Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç, DTP'nin, eylemleri yanında terör örgütü PKK ile olan bağlantıları da değerlendirildiğinde, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı fiillerin odağı haline geldiği gerekçesiyle kapatıldığını açıkladı. Kararla birlikte; Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk'un milletvekillikleri düşürüldü, ayrıca 35 DTP'liye siyaset yasağı getirildi, Parti tüzel kişiliğinin sona ermesine ve parti mal varlığına el konmasına karar verildi.

Anayasa Mahkemesi'nin kararı sürpriz olmadı. Türkiye'nin iç toplumsal ve siyasal koşulları göz önünde bulundurulduğunda 'kapatılmasa iyi olur' beklentisi ağırlıklı olmasına rağmen böyle bir kararın çıkacağı belliydi. Anayasa ve yasalar DTP'nin kapatılmasını kolaylaştıran bir çerçeveye sahip. Diğer taraftan, Mahkemenin bu güne kadarki genel alışılmış yapısı dikkate alındığında da aslında verilmesi çok kolay bir karardı da denilebilir.

Ahmet Türk, Orhan Miroğlu, Sedat Yurttaş, Selim Sadak ve Aysel Tuğluk'un 5 yıl süreyle siyaseten yasaklanması çok ilginç gelişmelerden bir diğeri. Bunlar, şiddete karşı çıkan, silahlı mücadelenin çözüm olmadığını savunan güvercin kanat içinde yer alan ılımlı isimler.

DTP Kapatılan 27'nci Parti

Türk siyasi tarihi parti kapatmalarla dolu. Anayasa Mahkemesi, kurulduğu 1963 yılından bugüne kadar 24 siyasi partiyi kapattı. Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşundan önce kapatılan iki parti ve yeni kapatılan DTP ile birlikte Türk siyasi hayatında kapatılan parti sayısı 27 oldu. Bu süreç içinde Yüksek Mahkeme, aralarında Doğrueyol Partisi (DYP) ve

AK Parti'nin de bulunduğu 17 siyasi partinin kapatılması talebiyle açılan davaları ise reddetti.

Batı demokrasilerinde çok istisnai bir durum olan parti kapatmalar Türkiye'de adeta olağan bir gelenek halini almış durumda. Anayasa ve yasalar parti kapatmayı kolaylaştıran hükümlere sahip. Bu durumdan

**Batı
demokrasilerinde
çok istisnai bir
durum olan
parti kapatmalar
Türkiye’de adeta
olağan bir gelenek
halini almış
durumda.**

Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşım Kılıç dahi şikâyet etmekte, siyasile-ri parti kapatmayı zorlaştıracak, batı ülkeleri seviyesine çekecek yasal düzenlemeleri bir an önce yapma-ya davet etmektedir. Bu gelişmeler üzerine Başbakan Erdoğan, parti kapatmaya ilişkin düzenlemeler hususunda Meclis’te ortak bir görüş birliğinin sağlanamaması nedeniyle şu anda böyle bir çalışmanın yapıl-masının söz konusu olmadığını söy-leyerek bu konunun çözilememesi-nin önemli bir boyutuna işaret etmiş oldu. Yani, Anayasa değişikliği için gerekli siyasi irade ve aritmetik ço-ğunluk sağlanmış değil.

Bir milletvekili hakkında bile dava açabilmek için TBMM’den izin alma ön şartı gerekirken çatısı altında on-larca hatta yüzlerce milletvekili bu-lunan bir siyasi partinin kapatılması için hiç kimseden izin almaya ihtiyaç ve gerek duyulmamaktadır. Bu, ken-di içinde bir tezatır. Düşünce açıkla-ma özgürlüğünün çerçevesi mutlaka genişletilmelidir. Siyasal gruplar, şiddete ve teröre destek vermemek, bulaşmamak koşuluyla Meclis çatısı altında, siyasal parti oluşumu içinde kendilerini rahatça ifade edebilmeli-dir. Bu imkânın elden alınması hal-inde bireyler ve kitleler demokrasi dışı oluşum ve yöntemlere daha ko-lay kayabilmekte, bu yöndeki tahrik ve provokasyonlara alet olabilmek-tedir.

**Anayasa Mahkemesi
Siyasi Karar Verebilir miydi?**

Anayasa Mahkemesi sadece hukuk ölçüleri, Anayasa ve yasaların belir-lediği kriterlerle değil de ülkenin ve toplumun içinde bulunduğu koşulla-rın hassasiyetini dikkate alabilirdi. Mahkeme, DTP’nin kapatılmasının pratikte önemli bir yarar sağlama-yacağı görüşünü esas alarak ‘kapat-mama kararı’ verebilirdi. Bilindiği üzere Avrupa İnsan Hakları Mah-

kemesi (AİHM) de bir yüksek yargı organı olmasına rağmen kararlarını sadece hukuk kurallarına bağlı kala-rak vermiyor. Konunun aynı zaman-da toplumsal, siyasal, ekonomik ve kamu yararı noktalarını da dikkate alıyor. Ancak işin özü itibarıyla Anayasa Mahkemesi ile ilgili böyle bir beklenti içine girmek pek doğru değil. Anayasa Mahkemesi, bir ceza mahkemesi değil, anayasal düzeni korumakla görevli bir kurum. Mah-kemenin böyle bir misyonu da yok. Kaldı ki, DTP ileri seviyede PKK terör örgütüyle organik bir bağ için-de ve gerek Meclis içinden gerekse dışından yapılan bütün uyarılara rağmen PKK’yı bir terör örgütü ola-rak görmemiş ve terör eylemlerinin odağı haline gelmiş bir siyasi parti. Bu da bir gerçek. Bu yönüyle, DTP AİHM kararlarına da aykırı davran-mıştır. Anayasal düzene karşı silah-lı kalkışmayı övmek, buna destek vermek demokratik siyasi ahlaka hiç uymamaktadır. Terörle bu kadar iç içe olan, PKK’yı, Öcalan’ı öven, silahlı mücadeleyi bir araç ve teh-dit unsuru olarak kabul edip yüksek sesle dile getiren DTP’nin kapatıl-mamış olması halinde parti yön-eiticileri, üyeleri ve PKK yandaşları bundan cesaret alarak çok daha fazla radikalleşebilir, ölçüyü tamamen ka-çırabilirdi. Haşım Kılıç’ın da örnek olarak verdiği İspanya’daki ayrılıkçı terör örgütü ETA’nın destekçisi Ba-tasuna Partisi’nin İspanya Yüksek Mahkemesi tarafından kapatılması, AİHM’ye yapılan başvurusunun reddedilerek kapatmanın uygun gö-rülmesinde de çok benzer gerekçeler vardır. Bir siyasi parti terör örgütü-nü övemez, destek veremez, şiddeti, silahlı mücadeleyi hak arama vası-tası olarak kabul edemez. Bu açıdan Anayasa Mahkemesi’nin DTP’yi kapatma kararı yerindedir ve doğru-dur.

Parti kapatmaları ve siyaset yasakla-rı çözüm değil. Türkiye olarak artık batı demokrasilerine paralel düze-nlemeler hayata geçirilmelidir. Maale-sef, siyasi partilerin bu konuda kendi üzerlerine düşen sorumlulukları tam anlamıyla yerine getirdikleri pek söylenemez. Anayasa ve Siyasi Par-tiler Kanunu’nda yapılacak düzenle-melerle siyasi partilerin kapatılması»

Siyasal gruplar, şiddete ve teröre destek vermemek, bulaşmamak koşuluyla Meclis çatısı altında, siyasal parti oluşumu içinde kendilerini rahatça ifade edebilmelidir.

daha zor hale getirilebilirken bu, şu veya bu sebepten dolayı bu güne kadar yapılmadı. Bunlar yapılmadan, topu ve sorumluluğu Anayasa Mahkemesi'ne atarak "Her ne kadar Anayasa ve yasalarda durum böyle ise de sen bu yasal düzenlemeleri bir kenara bırak, siyasi düşün ve DTP'yi kapatma demek" oldukça hatalı ve etik olmayan bir yaklaşımdır.

Koma Ciwaken Kürdistan (KCK) yapılanması şehirlerde provokatif eylemler gerçekleştirmektedir. Bu eylemler sonucunda İstanbul'da Serap adlı bir lise öğrencisi, göstericilerin belediye otobüsüne attığı molotofkokteyli ile yanmış, uzun süre hastanede yatmış ve maalesef yaşamını yitirmiştir. Serap'ın hastanede ki hali ve ailesine söylediği; "Sadece beni değil, hayallerimi de yaktılar" sözü sadece ailesinin değil bütün Türkiye'nin yüreğini dağlamıştır. Bu gösterileri, molotofkokteyli saldırıları demokratik tepki ve kitle hareketi olarak gören bir siyasi partinin, sadece bu yöndeki açıklamaları bile aslında, tek başına bir kapatılma nedeni olarak değerlendirilebilir.

Şahinler Kapattırdı Güvercinler Yasaklandı

Anayasa Mahkemesi'nde kapatma kararı görüşülürken DTP içerisinde bir ikilem yaşandığı söylenebilir. Bir kısım DTP'liler süregelen açılım nedeniyle partilerinin kapatılmayacağını, kapatılmaması gerektiğini düşünürken şahinlerin başını çektiği gruptakiler de partinin kapatılması için adeta can atmış, elinden gelen her şeyi yapmışlardır. Nitekim süreç hep bu grup hâkim oldu.

Ahmet Türk, Orhan Miroğlu, Sedat Yurttaş, Selim Sadak ve Aysel Tuğluk'un 5 yıl süreyle siyaseten yasaklanması çok ilginç gelişmelerden bir diğeri. Bunlar, şiddete karşı çıkan, silahlı mücadelenin çözüm olmadığını savunan güvercin ka-

nat içinde yer alan en ılımlı isimler. DTP Eşbaşkanı Ahmet Türk, kapatma kararı sonrası, kendisi hakkında siyasi yasaklı kararı verilmesine rağmen gerçekten de çok sağduyulu bir açıklama yaptı. Yasaklamalarla mücadelelerinin bitmeyeceğini ifade eden Türk bütün engellemelere rağmen barışın ve demokrasinin üstün geleceğini, Kürt sorununun parti kapatmakla değil ortak akıl, diyalog ve mantıkla çözülmesi gerektiğini, sorunun çözümünün en öncelikli amaçlarının olduğunu ifade etti.

ılımlı kanadı temsil etmesi nedeniyle Ahmet Türk parti içinde çok sıkıntılı dönemler geçirdi, 2007 ve 2008 de birkaç defa KCK tarafından tasfiye edilmeye çalışıldı. Ahmet Türk her ne kadar DTP'nin Genel Başkanı olarak görev yapmış olsa da hiçbir zaman gerçek anlamda bir siyasi parti genel başkanı konumunda bulunamadı. Hep kontrollü gözetim ve denetim altında kalan ılımlı kanadın parti içindeki ve seçmenler üzerindeki etkisi oldukça sınırlıydı. Bu yüzden ki, açılım süreci boyunca parti içindeki şahinler kanadıyla çok sık görüş ayrılığına girdiği ve onlara paralel söylemler geliştirmek zorunda kaldığı gözlemlendi. Öcalan da avukatıyla yaptığı görüşmelerde asıl muhatap alınması gereken, sorunu çözme gücünü elinde bulunduran

kişinin kendisi olduğuna sıkça vurgu yaptı. Öyle ki bir görüşmesinde, kendisinin muhatap alınmamasına kızarak "Bu sorunu Ahmet Türk'le mi çözeceklerini düşünüyorlar, öyleyse haydi çözebiliyorlarsa çözsünler" diyerek hem kendi, hem şahinler, hem de Ahmet Türk ve diğer ılımlı kanadın adeta bir güç ve etkinlik profilini ortaya koydu.

DTP içinde PKK'yı, silahlı mücadeleyi ve Öcalan'ı savunan, bu konularda övgüler yağdıran partinin eş başkanı Emine Ayna başta olmak üzere KCK ile ilişkileri ve örgütsel bağları ortaya çıkan, bu konuda yargılanan DTP Eşbaşkan Yardımcıları Kamuran Yüksek ve Bayram Altun'un yasaklılar listesinde olmaması da bir diğer ilginç konu. Bunun başlıca nedeni herhalde dava dosyasının 2 sene önce hazırlanmış olması. Başsavcı, geçen 2 sene içinde ek iddianame hazırlamadı, Mahkeme de doğal olarak önüne gelen dosya çerçevesinde kararını verdi. O dönemde Emine Ayna gündemde ve vitrinde değildi. Sonradan sahneye atıldı, sevinçle söylediği "Açılım bitmiştir arkadaşlar", "Taban bizim dağa çıkmamızı istiyor" sözleriyle hafızalarda yer edindi ve şahinlerin gözdesi oldu. Ancak bu kadar önemli bir davada 2 sene boyunca gelişmelerin takip edilmemesi, sadece ilk dava dosyasındaki bilgi ve belgelerle yetinilmesi, dava amacına uygun çok ciddi delil niteliği taşıyan söylem, tutum ve eylemlerin es geçilmesi anlaşılır gibi değil. DTP'yi şahinler kapattırdı, arada kalan, saf dışı bırakılanlar ise güvercinler oldu.

Demokratik siyaset yolundan vazgeçilmemelidir. Toplumun geleceği, silahlı mücadelenin bırakılarak demokratik unsurların harekete geçirilmesinde yatmaktadır. Bu yeni süreçte inatla hareket etmek yerine sağduyulu olmak ve özeleştirii yapmak zorunluluğu vardır. Şöyle veya böyle omuzlarında milyonlarca insanın, gelecek nesillerin sorumluluklarını taşıdıklarını unutmamalıdır.

Bundan Sonra Ne Olacak?

Öcalan, DTP kapatılsa ne olur, siyasete başka bir parti içinde devam edilir. Bu o kadar önemli bir konu değil, bu aşamada par-

ti kapatmak çözüm değil, diyor. DTP'nin kapatılmasını pek önemsemiyor. Öcalan zaten 2007 yılından itibaren sık olarak DTP'yi eleştirmekte ve KCK modelinin önemine vurgu yapmaktadır. Ona göre; demokratik siyaset yoluyla yapılabilecek fazla bir şey yok. Görüş bildirmesi, sorun çözmesi, politika belirlemesi gereken bir kişi varsa o da kendisidir. Bu çerçevede kendisi istediği zaman bu rolü yerine getirecek, KCK da üzerine düşen diğer gizli ve açık şiddet eylemlerini gerçekleştirecektir.

DTP'li milletvekilleri, partileri kapatılır, arkadaşlarından biri dahi siyasi yasaklı ilan edilirse istifa edeceklerini, sine-i millete gideceklerini söylediler. Bu aşamada verdikleri sözü tutmak için Meclis'e gitmeme, çalışmalara katılmama ve hatta istifa etme yolunu kullanacaklardır. Ancak bunu gerçekten sine-i millete dönmek, milletvekilliğinden ayrılmak yerine sözlerini tuttuklarını göstermek, kapatma kararına tepki vermek için yapacaklardır. Yani işin özünde onların da demokratik siyasetten tam anlamıyla çekilmek istemedikleri görülmektedir. Doğrusu ve uygun olanı da budur. Bu bağlamda siyasi faaliyetlerini daha önce kurulmuş olan ve genel başkanlığını Demir Çelik'in yürüttüğü Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) çatısı altında sürdüre-

DTP'yi şahinler kapattırdı, arada kalan, saf dışı bırakılanlar ise güvercinler oldu.

ceklerdir.

Sonuç

Demokratik siyaset yolundan vazgeçilmemelidir. Toplumun geleceği, silahlı mücadelenin bırakılarak demokratik unsurların harekete geçirilmesinde yatmaktadır. Bu yeni süreçte inatla hareket etmek yerine sağduyulu olmak ve özeleştirii yapmak zorunluluğu vardır. Şöyle veya böyle omuzlarında milyonlarca insanın, gelecek nesillerin sorumluluklarını taşıdıklarını unutmamalıdır. Artık silahlı eylem, kaos, cinayet, provokasyon ve benzeri demokrasi dışı yolların 21'nci yüzyıl modern dünyasında ve Türkiye'sinde yeri bulunmamaktadır. Türkiye'de sadece Kürtler değil toplumun hemen her kesiminin sorunları, demokratik haklar konusunda sıkıntıları var. Bu sorunları hep birlikte çözmek için el ele vermek, ortak geleceği ortak akılla birlikte kurmak yolu varken herkese zaman, enerji, güç, yaşam, insan kaynağı, insani duygular ve daha nice güzel konularda çok büyük kayıplar yaşatan yöntemlerin hiç kimseye hiçbir faydası yok. Türkiye gerçekleri içinde, provokasyonlara rağmen Türk-Kürt kardeşliği yeniden güçlü bir şekilde tesis edilmeli, sorunlar bu şekilde aşılmalıdır. Ülke içindeki sorunlar yumağına, kutuplaşmaya, siyasi çekişmelere bir son verilmelidir. Güçlü bir siyasi ve toplumsal irade ortaya konulmalıdır. Millet kim ne yaparsa mutlaka bunun takdirini en iyi şekilde yapacaktır. Bu hep böyle olmuştur, bundan sonra da böyle olacaktır. ■

Yeni Türkiye'nin Projesi

Demokratik Açılım

Aydın BOLAT

SDE Yönetim Kurulu Üyesi

Demokratik Açılım sürecidir. Süreci adım adım ve sabırla izlemek gerekiyor. Acele etmeden ve sindirerek. Ergenekon davası başlamasaydı Kürt açılımı da, demokratik açılımın hiç birisi de yapılamazdı. Türkiye bir günde böyle bir noktaya gelmedi. Sabahtan akşama da bu süreci bitirmesi beklenemez. Ancak Türkiye; süreci kontrol edebiliyor ve kurumlarını yönetebiliyor.

Demokratik Açılım Bir Devlet Projesi mi?

'Demokratik Açılım' bir Devlet Projesi'dir. Devlet kurumları içinde bu konuda bir konsensüs bulunmaktadır. Her kurum 'Demokratik Açılım'a biraz da olsa uyum sağlamış ve ayak uydurmuştur. MGK, Ordu, Yargı, MİT, Emniyet, Dışişleri, Hükümet, TBMM gibi temel devlet kurumları değişen oranlarda açılımlara destek vermektedirler. Değişim isteyen direnen, ayak sürtüyen, konumundan taviz vermek istemeyen hatta engellemeye çalışan dinamiklerin de gözardı edilemeyecek düzeyde ve etkinlikte oldukları da açıktır. Sivil toplum, basın, iş dünyası ve kamuoyunda açılımla ilgili ciddi bir desteğin olduğu söylenilebilir. Açılımların bir devlet projesi olduğunu Başbakan da sık sık dile getirmektedir. Bunun bir AK Parti inisiyatifi ya da başlı başına bir hükümet planı olmadığını 'Yeni Türkiye' vizyonunun bir aşaması olduğunu anlatmak istemektedir. Türkiye'yi hâlâ eski Türkiye olarak gören ve görmek isteyen statükocu kesimlerin açılım projesinin 'hangi devletin projesi' olduğunu sorgulamaları anlaşılabilir. Daha açık söylenirse 'Demokratik Açılım 'yeni devlet'in, 'yeni Türkiye'nin ve 'Değişim'in projesi ve onun çok önemli bir basamağıdır.

Ergenekon davası gibi devleti ve bir sis-

temi sorgulayan çok önemli bir davanın cesur savcılar ve yargıçları, Genelkurmay karargâhının en kozmik birimlerini araştırarak sorgulayan savcılar, hakimler devletin yargı organına mensup değiller mi?

Türkiye'nin yaşamakta olduğu Değişim sürecinin en temel göstergesi ve Demokratik Açılımların yapılabilmesinin en önemli dayanak noktası olan Ergenekon Davası Genelkurmay'ın olabildiğince anlayışı ve yaklaşımlarıyla sürdürülmekte değil mi? Tanık, sanık veya şüpheli olarak Ergenekon savcılarına ifade veren Genelkurmay eski başkanı, eski kuvvet komutanları, orgeneraller, emekli-muvazzaf diğer askerlere Genelkurmay direndi mi? Yeraltından çıkarılan silahlar, mühimmatlar, aranan lojmanlar, baskın yapılan en önemli karargâhlar, gözaltına alınan asker kişiler Genelkurmay'dan gizli, habersiz mi yapıldı? Değilse bunun anlamı açık değil mi?

TSK tarihinin en zor ve sıkıntılı dönemini yaşamaktadır. Bu ortamda TSK açılıma açıktan destek verirse terör cephesindeki asker işini yapamaz bir duruma gelir. Hem terörle mücadeleyi hem de açılımı sürdürmenin hassas dengeleri bunu gerektiriyor. Önce kan duracak sonra TSK asli görevine ve kışlasına çekilecektir.

MİT, Emniyet, Jandarma ve diğer gü-

venlik kurumları açılımları destekleyen altyapı çalışmalarına, operasyonlara ve projenin konularını ilgilendiren boyutlarına güç kuvvet koymasalar bu aşamaya gelinebilir miydi? Ya da adı duyulur duyulmaz açılımlar anında kapatılmaz mıydı?

MGK bu sürece sahip çıkmasaydı bir adım atılabilir miydi? Bu konu altı aydır gündemde kalabilir miydi? Dışişleri Demokratik açılımları dış politikadaki konuşu, çevre, bölge açılımlarıyla ve uluslararası diplomatik proaktif ataklarla desteklemese açılımlar için 'en uygun konjonktür'ü yakalayabilir miydik?

Bütün siyasi risklerini cesaretle göze alarak; Meclis ve Hükümet siyasi iradesini; inadına demokrasi, inadına açılım kararlılığı ile ortaya koymasa ve sahip-lenmese Kürt açılımından, Alevi açılımından, Ermenistan açılımından nihayet topyekün demokratikleşme Türkiye'nin gündemine gelebilir miydi?

Nihayet sivil toplum, basın ve kamuoyunun sağduyulu çok önemli bir ekseriyeti buna sıcak bakmasa bu süreç sürdürülebilir miydi?

O halde bu haliyle 'Demokratik Açılım' bir devlet projesinin ötesinde bir Türkiye projesidir artık. Yeni Türkiye'nin Projesi. Bundan dolayı da mutlaka hayırlı bir sonuca ulaşacaktır.

'Demokratik Açılım'ın İçinde Ne Var?

'Demokratik Açılım' başlangıcıyla birlikte 2010 yılı içinde tamamlanması öngörülen, kısa, orta, uzun vadeli olarak planlanan bir süreci kapsamaktadır. Süreç normal sürdürülebilirse altı aylık periyotları olan üç aşamalı proje seçimlerden önce bitirilebilecektir. Değilse uzun vadeli son aşamasının seçimlerin sonrasına kalabileceği düşünülüyor. Seçimlerin normal zamanında (Temmuz 2011) yapılması açılımlar için en uygun durum olacağını da belirtelim.

İçeriğine gelinece;

İlk adımda kültürel haklar, yer isimleriyle ilgili değişiklikler, Kürtçe TV, radyo ve yayınlar ve anadil konusundaki özgürlükler sağlanacaktır. Bu aşamayla ilgili gelişmeler zaten yaşanmaktadır.

İkinci adımda; ayrımcılıkla mücadele, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi, insan hakları ile ilgili yeni bazı kurumların oluşturulması, yönetmelik ve bazı yasal düzenlemeleri kapsamaktadır.

Son aşamada ise, anayasal vatandaşlık tanımındaki değişiklikleri, yerel yönetimlerin güçlendirilmesini içeren kamu yönetimi reformlarını ve Kürtçenin seçmeli ders olarak eğitimde yer almasını, Kürt dili ve kültürünün üniversitelerde bir program olarak yer almasını içermektedir.

Demokratik açılımın diğer toplumsal kesimlerdeki düzenlenmeleri ise Alevi açılımıyla cemevlerindeki yaklaşım ve seçmeli din eğitimi programlarını kapsıyor. Ermeni açılımı da bu süreçte eş zamanlı olarak sürdürülecek. Ayrıca bunlara ilaveten mütedeyyin Müslümanların inanç ve ibadet özgürlükleri ile bunun kamusal alana yansıyan düzenlemeleri projenin kapsamında yer alıyor.

Demokratik temel hak ve özgürlüklerin AB standartlarında yükseltilmesi açılımın nihaî hedefini işaret ediyor. Türkiye'de yaşayan herkesin çağdaş demokratik haklardan eşit olarak yararlanabilmesi, daha fazla demokrasi açılım çalışmalarının amacını ortaya koyuyor.

Elbette kanın durması, terörün bitirilmesi ve PKK'nın tasfiye edilmesi sürecin sonunda varılması düşünülen en önemli sonuç.

Kaos Senaryoları ve Değişime Direnç

Reşadiye katliamı, DTP'nin kapatılması ve Arınç'a suikast hazırlığı olayı ile bun-

ların karşı şok yansımalarıyla köpürtülen tepki, şiddet ve kaos senaryoları Demokratik Açılımı engellemek için derin statüko tarafından kurgulandı. Böylece Türkiye'yi yönetilemez hale getirecekler ve değişimin önünü keseceklerdi. Devletteki etkinlikleri iyice azalan ve merkezi güçlerini kaybeden Ergenekon markalı değişim isteğine direnen kadrolar son kozlarını, son güçlerini başarısızlıklarından kaynaklanan saldırganlık ve öfkeyle ortaya koyuyorlar. Bu durum hatalarını çoğaltıyor ve ciddi bir savrulma yaşıyorlar. Söylemeye çalıştıkları şu: "Geçmişle ilgili hesap sormayın, bize de yaşama alanı bırakın önünüzü kesmeyeceğiz. Ya bizimle anlaşsınız ya da yolunuzu kesecek eylemler yaparız." Ancak bu eylemlerin hepsi açılımın önünü açan bir karşı stratejiye dönüştürüldü. Ya hiçbir şey kazanamadılar ya da açılım daha ileri adımlar attı kaybettiler. Nasıl mı?

Reşadiye katliamını sahiplenen kim olursa olsun yapılan açıklamalar ne olursa olsun büyük resim içinde yer alan alçakça bir provokasyon olduğu halkın vicdanında yer almıştır. Artık Reşadiye olayı tüm gerçeklerinin açıklanacağı günü beklemektedir. Provokasyonun aktörleri bu durumu bilmenin telaşı içinde daha sansasyonel olacak, bu olayı örtecek ve ses getirecek Arınç suikastını göze almışlardır. Erken farkedilen bu hazırlığın üzerine gidilmesi; Genelkurmay'ın Özel Kuvvetler Komutanlığı Seferberlik Tetkik Kurulu'nun kozmik birimlerine kadar iz sürülmesinin, araştırma ve soruşturmanın yolunu açmıştır. Sivil savcı ve hakimlerce Genelkurmay karargâhının en mahrem arşivlerinin baskın yapılarak aranması Türkiye için bir ilktir ve devrim niteliğinde bir gelişmedir. Suikasttan öte bazı durumların da tartışıldığı bu süreçte Genelkurmay'ın hukuk adına saygı göstermesi apayrı bir değerlendirme konusudur. Bu aşamada gözaltına alınan ikisi Arınç olayındaki albay ve binbaşı olmak üzere sekiz asker de gelişmenin önemini ve ciddiyetini göstermektedir. Belki de Türkiye bu olayla değişiminin en kritik günlerini yaşamaktadır. Tekerleğin tümsekten tam geçiş anıdır yaşanan. Bundan dolayı Başbakan da: "Bu süreç tarihi bir süreçtir." diyerek gelişmenin önemini vurguluyor.

DTP'nin kapatılması ise; büyük resmin siyasi karesini gösteriyor. DTP kapatılacak, milletvekilleri yasaklanacak, ara seçim, erken seçim derken siyasi istikrarsızlık ve kaos. Dedikleri oldu DTP kapatıldı ama iki milletvekili yasaklı.

Yeni parti BDP 19+1 ile TBMM'de grup kurdu, yani hiçbir şey olmamış oldu. Demokratik siyasete de, demokratik açılıma da devam. Burada da bir şey kazanamadılar. Yenilenen Kürt siyasi partisi BDP'nin uyumlu hale gelmesi ve PKK siyasi vesayetinden kurtulabilmesi için son KCK operasyonları yapıldı. Tepkilerin yoğunlaştığı tutuklamaların yapıldığı günlerde şahinlerin şahini görüntüsüyle galiz söylemleriyle Kürt hareketi yeni liderini Osman Baydemir'de görebildi mi acaba? Küfürlerine ayetli gerekçelerle mazeret göstermesi Baydemir'in günahlarını örter mi? Ya da onu KCK'nın vesayetinden çıkararak Kürt hareketinin demokratik liderliğine taşır mı bilinmez?

PKK'nın şehirlisi olarak görülen KCK aslında daha başka bir şey. KCK; silahlı mücadeleyi benimsemiş Kürt hareketini dağdan, şiddet ve terörden sivil, demokratik ve siyasi bir zemine taşıyarak uluslararası desteğini büyüten bir Kürt kimlik ve özgürlük hareketine dönüştürmek isteyen bir yapıdır. PKK'nın tasfiyesi kesin olduğuna göre onun yerine geçecek ve yukarıda tanımlanan misyonu da taşıması için planlanan bir örgüttür. KCK'nın dünya Kürtlüğünü de yönetmesi istenilen bir uluslararası boyutu var. İşte bu nedenlerle KCK büyümeden önlenmeye çalışılıyor. Son KCK operasyonlarının kısa vadede amacı ise; demokratik açılımda Kürt siyasetini ve BDP'yi terör ve şiddet vesayetinden kurtararak barışla birlikte demokratik siyasetin önünü açmaktır.

'Demokratik Açılım' Sürecektir

Sonuç olarak, Demokratik Açılım sürecidir. Süreci adım adım ve sabırla izlemek gerekiyor. Acele etmeden ve sindirerek. Ergenekon davası başlamasaydı Kürt açılımı da, demokratik açılımın hiç birisi de yapılamazdı. Türkiye bir günde böyle bir noktaya gelmedi. Sabahtan akşama da bu süreci bitirmesi beklenemez. Ancak Türkiye; süreci kontrol edebiliyor ve kurumlarını yönetebiliyor. Bütün kurumlar; Demokratikleşme konusundaki kararlılığını da sözlerin ötesinde yapılan işlerin sonuçlarıyla gösteriyor. Kuru gürtlülere ve gerilim sahnelerine aldanmayın. İyi yoldayız. Sancılanmadan doğuramazsınız. Bir beş yıl sonra bambaşka bir Türkiye'de yaşayacağımızdan eminim. Daha mutlu, müreffeh, zengin, barış içinde birlikte ve el ele. Siz emin değilseniz bu 2010'un yeni yıl dileği olsun. ■

İÇ MESELEMİZİN DIŞA YANSIMALARI

Türkiye’de silahlı bir Kürtçülük sorunu olmasını destekleyen ülkelere karşı kalıcı çözüm üretilmesinin dış politikaya mutlaka bir etkisi olacaktır. Her durumda meselenin Türkiye’nin bir iç sorunu olduğunu net bir biçimde tüm dünyanın farkına varması gereklidir.

Merve SEREN
SDE

11 Aralık 2009 tarihinde Anayasa Mahkemesi’nin kararıyla PKK’yla bağlantısı olduğu hukuken tescillenen bir partinin daha siyasi hayatı noktalanmıştır. Bu kararın ardından ülke içinde kızgın, buruk, sevinçli, öfkeli yorumlar ve hareketler Türkiye gündemini meşgul etmiştir. Kısmen devam eden bu meşguliyet her zaman olduğu gibi ülkemizde Güneydoğu sorununa yeni bir perspektiften bakılması gereği gözler önüne sermektedir. 4 aydır devam eden demokratik açılım sürecinin kesintiye uğramasını isteyenler için bu kapatma kararı bulunmaz bir fırsat olmuş ardından kimin mağdur kimin fail olduğu belli olmayan bir tartışmanın içine girilmiştir. Yazılı ve görsel basını takip edenler Anadolu’da sükûnete ve aklıselime

her zamankinden daha fazla ihtiyaç olduğu düşüncesinde hemfikir olacaktır.

Bu meselenin ülke içindeki yansımaları konusunda birçok değerlendirme ve analiz yapılmış ve yapılmaya devam edecek gibi görünmektedir. Güneydoğu Anadolu’nun yaşadığı ekonomik anlamda geri kalmışlık, eğitimsizlik, ağalık, işsizlik ve yaygın kaçakçılık gibi sosyo-ekonomik temelde yükselen sorunlar ile terör arasındaki ilişkiyi yadsınamız elbette gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Dolayısıyla, kapatılan Demokratik Toplum Partisi’nin (DTP) gerçekten kalıcı çözüm de samimi olması bu sorunların tümünü ülke gündemine taşımaya çalışmasıyla olabilecek bir şeydi. Ancak DTP’nin böyle bir kapsayıcılıktan uzak bir görüntü çizmiş olduğu ortadadır. Artık

ülkemizin, Güneydoğu’da sağduyulu ve partizanlıktan uzak, Türkiye’nin bir parçası olarak Güneydoğu’yu kucaklayan kapsayıcı bir siyasi diyalog hareketine ihtiyaç vardır. DTP ve DTP zihniyetindeki diğer partilerin çizgisi, misyonu ve sınırları bellidir. DTP’nin İmralı eksenli siyasetten vazgeçememesi, silah ve şiddete hayır diyememesi hatta hoşgörüsüyle yaklaşması en büyük zafiyeti olmuştur.

Bu kısa değerlendirme ve tavsiyeden sonra asıl konumuz olan DTP bağlamında Kürt meselesinin ulusal sınırların dışındaki yansımalarını incelemeye geçebiliriz. Zira dünyanın büyük bir kesiminde kapatma kararı yankı bulmuştur.

Öncelikle tepkileri daha iyi analiz ede-

Avrupa'da parti kapatma

Avrupa ülkelerinde parti kapatma konusunda sabit bir tavır mevcut değildir. Kimi ülkelerde siyasi partilerin kapatılmasına dair düzenleme dahi bulunmazken kimi ülkeler radikal ve keskin uygulamalara gidebilmektedir.

Almanya'da partilerin anayasaya aykırı hareket edip etmediğine Federal Anayasa Mahkemesi karar vermektedir. Mahkeme her biri sekiz yargıçtan oluşan birinci ve ikinci senato şeklinde tasarlanmıştır. Suçlanan kişilerin kendilerini mahkeme önünde savunma hakkı bulunmaktadır. Partinin kapatılmasına karar verilmesi halinde yerine kurulacak olan teşkilatlar da yasaklanmaktadır. Belçika'da devletin siyasi partileri kapatılmasına yönelik herhangi bir usul mevcut değildir. Partiler temel özgürlüklere uyma konusunda söz vererek mali destek alabilmektedir. Danimarka'da Ceza Muhakemesi Kanununa göre partiye kapatma davası açılabilir. Karara yönelik Yüksek Mahkeme ve Yargıtay'da temyiz hakkı bulunmaktadır. Finlandiya'da siyasi partinin kapatılmasını isteme hakkı içişleri bakanı, savcı veya bir parti üyesine aittir. Bu yöndeki başvuru, partinin kurulu olduğu yerleşim biriminin bölge mahkemesine yapılmakta ve Yargıtay'da temyiz hakkı bulunmaktadır. İngiltere'de siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır ancak 2000 yılında yapılan düzenlemeyle partilerden sicil kaydı istenmiştir. Ayrılan faaliyetlerde bulunanların kayıtları silinmektedir. İtalya'da siyasi partilere yönelik özel bir kanun yoktur. İtalyan Medeni kanun hükümlerine göre aykırı davranışlara cezai işlem uygulanmaktadır. Faşist Parti'nin tekrar kurulması ise yasaklanmıştır. Polonya'da da siyasi partiler sicil kaydına tabidir. Sicil kaydı mahkeme tarafından silinen parti faaliyetinde bulunamamaktadır. Faşist, Nazist, Komünist eylemlere yer veren partilerin kurulması ise yasaktır.

Parti kapatma uygulamalarına bakalırdığında ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da yaygınlaşan Nazi alımının önlenmesi amacıyla 1949 yılında Nazi Partisi'nin faaliyetine son verildiği görülmektedir. Ayrıca Almanya'da 1952'de SPR (Sozialistische Reichspartei Deutschlands), 1956 yılında ise KPD (Kommunistische Partei Deutschlands) kapatılmıştır. İtalya'da Benito Mussolini tarafından kurulan Partito Nazionale Fascista'ya (PNF) 1943'te hükümet tarafından izin verilmemiştir. İtalya'da günümüzde faşist partisi kurulması yasal olarak mümkün değildir. Belçika'da ise 2004 yılında Flaman Blok Partisi, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı bağlamında aykırı davranış ve filler nedeniyle 40 bin Avro para cezasına çarptırılmıştır. Bu karar doğrultusunda parti lideri partiyi feshedip, Vlamms Belang adıyla yeni bir parti kurmuştur. İspanya'da faaliyetlerinde ETA terör örgütüyle bağlantısı olduğu ve ETA'nın eylemlerini kanamadığı gerekçesiyle Batı-suna Partisi 2003'te kapatılmıştır.

bilmek adına gruplandırmakta fayda vardır. Bu bağlamda, Batı'nın ve bölge ülkelerinin tepkilerine ayrı ayrı bakmak gerekir.

Batı medeniyetinin içinde AB ve ABD'yi tek bir başlıkta ele almakla birlikte, partinin kapatılmasına farklı tonlarda tepki verdiklerini söyleyebiliriz. Batı Avrupa'dan yükselen ses, soruna daha çok insani boyutta bakma eğilimi göstermekte; kapatma kararının AB üyelik sürecinden geçen Türkiye'nin demokratikleşme adımlarıyla çeliştiği vurgusu yapılmaktadır. Türk devletinin bu tutumunun, Kürtlerin siyasi örgütlenme hakkını ihlal eden bir yaklaşım olduğu yine AB merkezli bir eleştiridir. AB Komisyonu'nun DTP'nin PKK ile arasına çizgi koyamadığını belirtmesi bu eleştirilerin AB-Türkiye ilişkilerini gölgeleyecek nitelikte olmadığını bize göstermektedir.

ABD'nin konuyla ilgili yaklaşımına bakacak olursak, parti kapatma kararının Türkiye'nin bir iç mese-

lesi olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bununla birlikte demokratik değerler arasında sayılan siyasi özgürlükler konusuna da atıf yapılmakta ancak bu özgürlüğü kullanırken tüm siyasi aktörlerin şiddetten ve şiddet kullanmayı teşvik etmekten kaçınması gerektiğinin altı çizilmektedir. ABD bu yaklaşımıyla, bir anlamda Türk hükümetinin başlattığı demokratikleşme sürecine köstek değil destek olacağını da söylemektedir.

AB ve ABD, birbirine benzer yaklaşım içinde olsa da AB ülkelerinin önemli bir oranda Türkiye bağlantılı Kürt nüfusa sahip olmasının da etkisiyle, Avrupa'da mesele, daha çok insan hakları ve dolayısıyla AB üyelik süreci bağlamında ele alınmakta ve tartışılmaktadır.

PKK'nın Avrupa ülkeleri başta olmak üzere uluslararası alanda uyuşturucu madde ve göçmen kaçakçılığı gibi birçok suç alanının içinde ya doğrudan bulunması ya da bu faaliyetlerden belli oranlar- ➤

da nemalanması, son dönemde hem Avrupa'nın hem de ABD'nin dikkatini çekmiştir. 2 ay önce ABD'nin uyuşturucu bağlantılı terör örgütleri listesine PKK'nın önde gelen isimlerini dâhil etmesinin ardından, Avrupa Polis Birliği (Europol) de, PKK'nın finansmanıyla ilgili önemli bir çalışma başlatmıştır.

Tüm bu gelişmeler, Irak'taki siyasi durumla (ABD'nin çekilme hazırlığıyla birlikte Türkiye'nin bölgede artan önemi) birleştiğinde PKK terör örgütünün Batı nezdinde itibar ve değer kaybetmesinin önünde bir engel kalmadığı görülmektedir. Irak'ta Kürt-Arap geriliminin tırmandığı şu günlerde Iraklı Kürtler açısından da durum pek farklı değildir. Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'nin, kendilerini sık sık ziyaret eden DTP'nin kapatılmasıyla hiç ilgilenmemesi bunun bir işaretidir. Öcalan başta olmak üzere örgütün lider kadrosunun da içinde bulundukları bu kötü durumun farkında olduklarından şüphe yoktur.

Hatırlanacağı üzere, ilk temsilciliğini AB'nin başkenti Brüksel'de açan DTP kapatılmadan önceki son kongresinde; ABD, Irak, İran ve Suriye'de de temsilcilik açma kararı almıştı. Ancak DTP, Kürt meselesine dışarıdan siyasi destek bulma amacına yönelik bu girişimini hayata geçirme şansı bulamadı. Kapatılmamış olsaydı bu amacını gerçekleştirmek için gerekli olan dış desteği bulması şu anki konjonktürde pek mümkün gözükmemektedir.

Elbette burada Kürtçülük meselesine yaklaşımlarını zikretmediğimiz ancak benimsedikleri temel politika itibarıyla kendi iç sorunlarıyla bu meseleyi özdeşleştirmek isteyen bazı bölgesel güç odakları da bulunmaktadır. Örneğin,

İsrail, Rusya ve Çin bunlardan bir kaçıdır. Bu ülkelerin, Türkiye'de silahlı bir Kürtçülük sorunu olması ve buna karşı ülkemizin maddi ve siyasi enerjisini bu alana aktarması dolayısıyla, çeşitli faydalar devşirmekte olduğunun da altını çizmek gerekir.

Son olarak şunu belirtmeliyiz ki, bu sorunun kalıcı çözümü için üretilecek iç politikaların dış politikaya mutlaka bir etkisi olacaktır. Tam tersi de geçerli olabilir. Ancak her halükarda meselelerin Türkiye'nin bir iç sorunu olduğunu net bir biçimde tüm dünyanın farkına varması gereklidir.

YURT DIŞINDAN TEPKİLER

Avrupa Komisyonu sözcüsü Amadeu Altafaj Tardio: Komisyon, DTP'nin açıkça PKK ile arasına mesafe koymayı ve terörü kınamayı reddettiğini görmekten üzüntü duyuyor. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi'nin kararı ülkede önemli bir grup seçmenin siyasi temsiline darbe vuracak ve demokratik açılımın başarıyla sonuçlanmasını engelleyecektir.

Türkiye-AB Komisyonu Eşbaşkanı Helene Flautre: Bu karar son derece vahim ve Türkiye'de başlatılan demokratik açılıma bir sabotajdır. DTP liderleri karara karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi dahil tüm yasal yolları kullanmalıdır. Hükümet, siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili yasal düzenlemelerin reformunda hızlı davranmalı ve anayasa reformunu gerçekleştirilmelidir.

AP Türkiye Raportörü Ria Oomen-Ruijten: Bu demokratik açılımı felç edecektir. Yetkililere bir an önce yargı reformu yapmaları çağrısında bulunuyorum. Ayrıca özellikle Kürt kökenli

vatandaşların sorunlarına kalıcı çözüm umudunun ve demokratik açılımın kamuoyunda tartışılması için samimi çabanın olduğu bir dönemde bu kararı, Türkiye'nin demokratikleşmesinin önünde bir engel olarak değerlendiriyorum.

Avrupa Birliği Dönem Başkanlığı (İsveç): AB olarak, şiddet ve terörizmi şiddetle kınıyoruz. Siyasal partilerin feshedilmesi, azami kısıtlamayla başvurulması gereken istisnai bir önlemdir. Türkiye siyasi partiler mevzuatı konusunda Venedik Komisyonu tarafından yapılan tavsiyeler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri doğrultusunda gerekli anayasal değişiklikleri yapmalıdır.

ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ian Kelly: Anayasa Mahkemesinin kararı Türkiye'nin iç meselesidir ve kararın detaylarıyla ilgili yorum yapamayız. Türkiye'nin demokratik sisteminin tüm vatandaşları için siyasi özgürlükleri genişletmeye devam etmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu özgürlüklerin kısıtlanması yönündeki önlemlerin ihtiyatla alınması gerekir. Türk hükümetinin, tüm Türk vatandaşlarının vatandaşlık hak ve özgürlüklerini tam olarak kullanmasının sağlanması yönündeki çabalarının devamını destekliyoruz. Türkiye'deki tüm siyasi aktörleri, uzlaşının takipçisi olmaya, demokratik değerleri yansıtmaya ve şiddetin kullanımı ve desteklenmesinden kaçınmaya çağırıyoruz.

Almanya Hristiyan Birlik Sözcüsü Philipp Missfelder: Kürt temsilcilere karşı verilen bu karar, demokrasi anlayışı ile bağdaşmaz. DTP'nin kapatılması, Kürt sorununun çözümüne katkı sağlamaz. Kürtlerin taleplerinin ciddiye alınması gerekir. DTP'nin şiddete ve özellikle PKK'nın uyguladığı şiddete yeterince mesafe koymaması bir sorundur ama Türkiye'nin de demokratik yollarla seçilmiş temsilcileri ve farklı görüşleri kabul etmesi gerekiyordu. Fakat böyle olmadı. Kapatma kararı, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik için henüz hazır olmadığını da kanıtladı.

Almanya Sol Parti Sözcüsü Sevim Dağdelen: DTP'nin yasaklanması kararı, Türkiye'nin demokratikleşme ve azınlık haklarının korunması konu-

sunda yeterince ilerleme kaydedemesinin bir göstergesidir. Bu yüzden AB ve Almanya Federal Hükümeti Türkiye'nin AB üyeliği görüşmelerini dondurmalıdır. Kürt sorununun demokratik ve barışçıl çözüme kavuşturulması süreci kapatma kararından zarar görecektir.

Avrupa Parlamentosu Sol Grubu, DTP'nin kapatılmasıyla ilgili yazılı açıklama yaparak demokrat Kürtlerle dayanışma içinde olduklarını belirtti.

Avrupa Sosyalist Partisi, DTP'nin kapatılmasını kınadı.

YABANCI AJANSLAR BÖYLE DUYURDU:

Associated Press: Türk Anayasa Mahkemesi, Demokratik Toplum Partisi'ni PKK ile bağlantılarından ötürü kapattı. Mahkeme aynı zamanda ondan fazla parti üyesinin beş yıl boyunca diğer siyasi partilere katılmasını yasakladı ve DTP lideri Ahmet Türk dahil iki milletvekilini meclisten ihraç etti. Verilen karar, PKK terörünü sonlandırmak için hükümetin Kürtlerle yürüttüğü uzlaşma çabalarını daha da güçleştirecek gibi gözüküyor.

Voice of America: DTP hafta başında sine-i millete dönme ihtimalini gündeme getirmişti. Bu uyarı, DTP'nin

Kürtlere daha fazla hak sağlanması için mücadeleyi sokaklara taşıyacağını işaret ediyor olabilir.

Reuters: Kapatma kararı, uzun yıllardır süren PKK sorununu sonlandırmak için gösterilen çabaları baltalayabilir. Uzmanlar, mahkemenin verdiği kararın ülkedeki siyasi gerilimi artıracığını ve finans piyasaları tekrar açıldığında bir hassasiyet yaratabileceğini belirtiyor.

BBC: Anayasa Mahkemesi ülkenin en büyük Kürt partisinin PKK ile bağlantıları olduğu gerekçesiyle kapatılması yönünde karar verdi. DTP'nin kapatılması hükümetin çatışmanın sona ermesi yönündeki umutlarına bir başka darbe niteliğinde.

Financial Times: Anayasa Mahkemesi ülkenin en büyük Kürt partisini kapatılmasına hükmederek, yıllardır süren savaşa bir son vermeyi amaçlayan reformları yok edecek bir karara imza atmış oldu. Bu son kararın Kürtlerin siyasi sürece olan inançlarını sarsma tehlikesi söz konusu.

The Guardian: DTP'nin kapatılması ile Türkiye yeni bir siyasi belirsizliğin içine sürüklenmiş durumda. Karar, Türkiye'nin AB'ye üyelik umutlarına yönelik bir darbe niteliğinde.

New York Times: Karar, hükümetin Kürtleri siyasi sistemin içine çekme çabalarına ket vuracak gibi görünüyor. Anayasa Mahkemesi'nin kararı ayrıca Türkiye'nin AB'ne üye olma ihtimaline de zarar verebilir.

Le Monde: Birçok gözlemci, DTP'nin, PKK'nın yasal vitrini olduğunu düşünüyor. Parti örgüt ile bağlantılı olduğunu reddetse de, PKK'yı terör örgütü olarak nitelemeyi reddediyordu.

Le Figaro: Siyasi gözlemciler, kararın Ağustos ayında başlayan hükümet demokratikleşme inisiyatifini torpilleyeceğini belirtti. Demokratik açılım planı, daha şimdiden milliyetçi kesimlerin tepkisini çekmiş, Kürtler tarafından da yetersiz olarak karşılanmıştı. DTP'yi kapatma kararının, sokaklardaki protesto eylemlerini yeniden tetiklemesi ve etnik gerginliğin artması bekleniyor.

Der Spiegel: Türk Anayasa Mahkemesi, ülkenin en önemli Kürt partisini yasakladı. Karar, ciddi siyasi kayıplara yol açabilir, herşeyden önce Türkiye'deki güvenlik durumunu tehlikeye atabilir. Başbakan Erdoğan tarafından başlatılan diyalog tehlikede. 1993'de Bingöl'de 33 askerin öldüğü gibi saldırılar olabilir.■

Gültekin Avcı:

Hükümet Boşluk Bırakmamalı

Derin yapılanmalar konusunda ses getiren kitaplar yazan eski Cumhuriyet Başsavcısı Av. Gültekin Avcı, DTP'nin kapatılması kararını ve ardından yaşanabilecekleri SD'ye değerlendirdi.

SD DTP'nin kapatılmasını nasıl değerlendirmek gerekir, bundan sonra ne olacak?

Avcı: DTP davasında her ne kadar kapatma sebepleri teşekkül olarak etmiş görülse de hukuki yönden elbette ki isabetli bir karardır. Ama kapatma kararının siyaseten ve ülke açısından faydalı sonuçlar doğurması şimdilik mümkün değildir. Yani kapatma kararı PKK'nın psikolojik manevrası açısından politik bir etkiye bulundu. Tabii adalet de siyasete kurban edilemezdi. Gerek Venedik kriterleri açısından gerek AB'nin benimsediği normlar açısından gerek de Batasuna kararı da dikkate alındığında ki; ciddi sürede dikkate alınması gerekir, emsaldir. Anayasa Mahkemesi'nin verdiği karar hukuken isabetli-

dir ama olayın siyasi boyutuna bakmak lazım. PKK terörünün kapatma kararıyla kısa bir dönem için yoğun bir görünüm arz etmesi şaşırtıcı sayılmaz. Yani bir aksiyoner olarak böyle bir yoğunlukla karşılaşılabiriz ama bu terör görünümünün 90'lı yılların başındaki yoğunluğa ve istikrara ulaşması mümkün olmayacak. Zira Türkiye'nin İran'la olan enerji anlaşmaları ve askeri işbirliği ve o zaman olmayan Irak'la terör mücadele konsepti, Suriye yakınlığı, Ermenistan açılımının doğurduğu pozitif görünüm her hepsi terör örgütünün aleyhine olan durumlar. Ve yine Amerika ile anlık istihbarat paylaşımı, bunlar PKK'yı 90 dönemindeki yoğun terör görünümüne ulaştırıramayacaktır.

SD DTP'nin kapatılmasına AB'nin yaklaşımını nasıl yorumluyorsunuz?

Avcı: AB de DTP'yi PKK ile arasına mesafe koyması hususunda muhtelif kereler ikaz etmiştir. Bu ikazlarla DTP'nin AB'ye karşı mağdur rolünü oynaması da mümkün değildir. Yani bu noktada Türkiye'nin AB yolculuğuna sekte vurmasını beklemiyorum bu yeni zeminin. Tabi DTP'nin kapanması Kürt sorununa siyasi çözüm kapısının kapanması demek değil. Demokratik açılım süreci DTP ya da PKK istedi diye başlamadı. Onların isteği ve kararıyla tabii olarak bitmeyecektir. Nihayetinde DTP Kürt vatandaşlarımızın ancak dörtte birini temsil edebiliyor. Onlar demokratik açılım kapısını layıkıyla kullan-

RÖPORTAJ

“SİYASİ PARTİLERİ HALK KAPATMALIDIR”

Av. Reşat PETEK

Eski Cumhuriyet Başsavcısı Reşat Petek, Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatılmasını SD'de değerlendirdi. Petek; "Siyasi partilerin mahkeme kararıyla kapatılmasını demokratik hukuk devletlerinde olmaması gereken bir müeyyide biçimi, bir ceza biçimi olarak görüyorum. Siyasi partileri halk kapatmalıdır" diyerek daha önceden de birçok siyasi partinin çeşitli şekillerde kapatıldığını ancak başka isimlerle yeniden kurulduğunu ifade ederek, parti kapatmanın çözüm olmadığını vurguladı.

SD DTP'nin kapatılmasını nasıl değerlendirerek gerekir?

Petek: Siyasi partilerin mahkeme kararıyla kapatılmasını demokratik hukuk devletlerinde olmaması gereken bir müeyyide biçimi, bir ceza biçimi olarak görüyorum. Siyasi partileri halk kapatmalıdır. Esasen pek çok kurulan siyasi parti kendi siyasi hedeflerini halka yeterince anlatamadığı ve halkta taban bulmadığı için kendiliklerinden ya kapatma kararı verilmiştir veya partiyi kapatan halk olmuştur. Bu, açıdan siyasi partilerin cebir ve şiddeti yani iktidarı silahla zorla ele geçirmeyi metot olarak benimsemediği ve bunun da bunun göstergesi olarak şiddet eylemlere silahlı eylemlere bizzat katılmadığı sürece kapatılması diye bir konu gündemde olmamalıdır. Yani benim birinci tespitim bu. İkincisi, Türkiye'de şimdiye kadar çok siyasi parti anayasaya mahkemesi tarafından kapatıldı ve yahut da darbe dönemlerinde darbe yapanlar tarafından kapatıldı ama o siyasi partilerin felsefesini, dünya görüşünü benimseyenler yeni isimlerle aynı doğrultuda partiler kurdular dolayısıyla parti kapatmak çözüm değil.

SD Bu anlamda DTP'nin kapatılmasının ne gibi mahsurları var?

Petek: Birkaç kişiyi siyasetten yasaklamak o düşüncede yeni parti kurulmasına engel olan bir durum da değildir. Bu nedenle pratik bir yarar da yoktur. Üçüncü olarak şunu ifade etmek istiyorum, siyasi mücadeleyi metot olarak benimseyen kişilerin parti kapatma yöntemiyle bu mücadelelerine engel olunduğu takdirde o düşüncüyü savunanlar siyasi arena yerine illegal yapılanıncayı tercih ediyorlar. Bu yolda taban buluyorlar kendilerine oy verenleri ve özellikle gençleri kandırıp böyle bir illegal ve gayri meşru yöntemle çekiyorlar. Parti kapatmanın böyle bir tehlikesi de söz konusudur. Şimdi bu açıdan değerlendirdiğimizde DTP'nin kapatılmasının hem evrensel hukuk ilkelerine hem de Türkiye gerçeğine uymadığını ve ne halkımıza ne de ülkemize bir yarar olmadığını düşünüyorum.

madırlarsa çözüm yine siyasette aranacaktır. Kürt sorununun çözümü zaten sadece ve sadece DTP'nin terörle sarmaş dolaş görünümüne teslim edilemezdi. Bu noktada AB'yi siyasi partiler ci-hetinde güvenlik unsurunu, özgürlüklere nazaran önde tutması aynı Batasuna davasında olduğu gibi fevkalade demokratik ve isabetli. Yani çünkü güvenliğin olmadığı yerde siz siyaset üretemezsiniz ki ürettiğiniz siyaset de bir hilkat garibesi gibi defolu bir siyasettir ve yapıcı bir etkisi yoktur. Tabi siyasi açıdan dikkat çeken önemli bir nokta DTP'nin güvercin kanadının en önemli simasının yasaklı hale getirilmesi. Bu durum DTP sonrası siyasetin daha sert ellere teslim edilmesi sonucunu doğurabilir.

SD Kapatma sonrası süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

Avcı: Önemli olan yeni inşa edilen DTP siyaset kadrosunun demokratik açılım sürecinde, devam eden bu

süreçte nasıl davranacağı. Şimdiki temsilci ekiplere karşı yapıcı mı yoksa yıkıcı telkinlerde mi bulunulacağı, bu önemli. Bu noktada siyasi iktidar, sürecin en ağırlıklı aktörü olarak devrede olması lazım. Bilhassa psikolojik manevra sahasında PKK'nın o boşlukları doldurmasına müsaade etmeyip bizzat kendisi süreci ele almalı, belirleyici ve müdahil olması lazımdır. Yine aynı şekilde yani manzaranın bütününe bakıldığında DTP'yi kapatan esasında DTP'nin yine kendisidir. Bu doğrultuda PKK, bilhassa güvercin kanadın ağırlıklı olduğu, güvercin kanadının belirleyici olduğu bir DTP siyasetini de onaylamıyordu, tasvip etmiyordu. Ama bundan sonraki sürecin çok iyi yönetilmesi lazım. Bence siyasi iktidar açısından çok daha hassas bir süreç, bir zemin ortaya çıktı. Bu noktada çok temkinli, ferasetli ve istikbaldeki alternatifleri görebilen bir inisiyatife sahip olması lazım.■

Alper TAN

SDE Yönetim Kurulu Üyesi

2010'da ne bekliyoruz?

Eğer siz bir şeylerin değişmesi için çaba göstermiyorsanız, her şeyi zamanın akışına bırakmışsanız, zaman sadece ihtiyarlatıyor ve öğütüyor. 2000 yılının üzerinden tam on yıl geçti. Göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede ömrümüzden bu kadar zaman daha kaybettik.

1999 yılını tamamlayıp 2000 yılına girerken bütün dünyada görkemli kutlamalar yapıldı. 1000'li yıllar sona eriyor. 2000'li yıllar başlıyordu. Yani şeklen tarihi bir dönemeç geride kalıyordu. Öyle bir hava oluşmuştu ki sanki artık dünyada her şey güllük gülistanlık olacaktı. Büyük tantanalarla 2000 yılına girmiştik. Lakin sabah kalktığımızda her zaman olduğu gibi güneş yine doğudan göründü. Zengin yine zengin, fakir yine fakir, sokaklar dünkü gibiydi. Mevsim de değişmemişti. Cebimizdeki para çoğalmamış, üzüntülerimiz yok olmamış, açlar yine aç, zalimler yine zalimdi.

Eğer siz bir şeylerin değişmesi için çaba göstermiyorsanız, her şeyi zamanın akışına bırakmışsanız, zaman sadece ihtiyarlatıyor ve öğütüyor. 2000 yılının üzerinden tam on yıl geçti. Göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede ömrümüzden bu kadar zaman daha kaybettik. Yeni milenyumda girdiğimiz günden bu yana yüz milyonlarca insan da bu dünyadan göç etti. Şimdi sormak gerekiyor. Yeni milenyumda girişi neden bu kadar kutlamıştık? Bin yıllık bir dönemin geride kalışına mı seviniyorduk? Geride bıraktığımız asırlar sevinilecek asırlar mıydı? Ya da geçen milenyumda yaşanan acılar yeni milenyumda bir daha yaşanmayacaktı da ona mı seviniyorduk?

Bu soruları artırmak mümkün. Ama unutmayalım ki, insan için kazandığın-

dan başkası yoktur. Yeni milenyumda da, çalıştığımız ve kazandığımız kadarına sahibiz. Elbette umutlu olmak gerekiyor. Ancak umutlu olabilmek için çalışmak ve gayret etmek lazım. İnandığımız dava veya hedef uğruna mücadele etmeliyiz. Yeri geldiğinde risk almalıyız.

Şimdiye kadar tedavi edilmediği için kronikleşen ülke sorunlarının çözümü için bir süreç başlatıldı. Ergenekon davası ve açılımlardan söz ediyoruz. Ergenekon davası, Türkiye'nin ABD-NATO paralelinde geliştirdiği ilişkileri sorgulama ve bu doğrultuda ülkede gerçekleştirilen gizli paralel devlet yapılanmalarından arınma davasıdır. Çete tanımlaması Ergenekon yapılanmasını izah etmeye yetecek bir tanımlama değildir. Bu dava belli bir tutarlılık ve istikrar içinde kendi sürecinde devam etmektedir. Çok yararlı ve göz açıcı olmuştur. Ama daha yapılması gereken çok iş vardır. Henüz dava bu gizli yapılanmaların en üst organları ve sorumlularına ulaşmamıştır. Alt ve orta seviyede devam etmektedir. Bu konuda 2010 yılı sonuna kadar çok ciddi gelişmelerin olacağını öngörmek zor değildir. Abdullah Öcalan davasının gizli yönlerinin deşifre edilmesi ve Ergenekon-Öcalan ilişkilerinin ortaya çıkarılması, yapılması gerekenlerin en önemlileri arasında sayılmalıdır.

Gelelim "açılım" sürecine. Alevi sorunu, Ermeni sorunu, komşu ülkelerle iliş-

kiler ve diğer iç ve dış meselelerimizle ilgili olarak başlatılan açılım çalışmalarını belli bir mesafe almış görünmektedir. Ama bunların hiç biri tam olarak hedeflenen sonuca ulaşmış değildir. Ergenekon davası yanında Türkiye'nin

çözmesi gereken en önemli sorun, Kürt meselesinden beslenen PKK ve terör sorunudur. Bizi en fazla uğraştıracak konu bu görünmektedir.

Bu meselenin çözümü için iyi niyetli bir süreç başlatılmıştır. Başlatılan açılım çalışmalarının devlet projesi olduğu ifade edilmektedir. Ama açılımla ilgili süreçte devlet kurumlarından gelen doğrudan veya dolaylı tepkiler ve olumsuz çıkışlar da ortadadır. Bu da devletin içinde bir kanadın rahatsız olduğunu göstermektedir. Bu açılımın devlet projesi olduğuna kuşku olmamakla beraber, anlaşılıyor ki kurumların içinde etkili bazı kesimlerin tepkisi de söz konusudur. Mutabakat çerçevesindeki kurumlar ve makamlar, demokratik sınırlar içinde destek sağlarken sürece karşı olan kesimler, kan, şiddet, gerilim, savaş, çatışma, sosyal kargaşa ve kaos planları ile gayr-i meşru bir mücadeleyi tercih ediyorlar. O sebeple de işler çok hızlı yürümüyor.

Siyasi liderler eylem ve söylemlerinde, sosyal gruplar arası düşmanlığı, kin ve nefreti körükleyen bir dil kullanıyorlar.

Başlatılan açılım çalışmalarının devlet projesi olduğu ifade edilmektedir. Ama açılımla ilgili süreçte devlet kurumlarından gelen doğrudan veya dolaylı tepkiler ve olumsuz çıkışlar da ortadadır.

Liderler kışkırtıkça seçmen tabanlarında gerilim artıyor. Bu ise çatışma zeminini genişletiyor. Siyasetçilerin

tahrikleriyle gerilmiş olan toplumsal zemin, gayr-i meşru odakların provokasyonlarına elverişli bir hal alıyor. Yer yer bu gerilime hükümet mensupları da çanak tutuyorlar. Muhalefet liderleri ise çatışmacı ve tahrik edici söylemde birbirleri ile yarışıyorlar. Çok sorumsuz ve pervasızlar.

Sorunları çözme sorumluluğunu en fazla hissetmesi gereken taraf hükümettir. TBMM’de büyük ve güçlü bir orana sahiptir. Hükümet, mevcut öfke ve şiddet ortamını yumuşatmak için alttan almalı ve daha sorumlu davranmalı. Muhalefet, ortamı gerse bile hükümet o değirmene su taşıyacak bir dilden uzak durmalı.

Açılımlar halka ikna edecek biçimde izah edilmeli. Gizli bir süreç yürütörmüş gibi sisli hava oluşturmaya çalışan odaklara fırsat verilmemeli. Hükümet, açılımların gerçekleşmesini kolaylaştırmak için mutabakat zeminini genişletmek üzere projeler üretmeli. Muhalefet, ülke meselelerini siyasi çıkarların önünde tuttuğunu göstermeli. Sivil toplum inisiyatif almalı. Kürt ve Alevi toplum liderleri devreye girmeli. Gerekirse barış için onlar da risk almalılar. Devlette sağlıklı yapısal değişiklikler için siyasi taraflara baskı yapılmalıdır.

Anayasa, siyasi partiler kanunu, ile Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) gibi yüksek yargı kurumların demokratik bir kimliğe kavuşması için yapısal değişiklikler yapılmalı. Bütün bunların gerçekleştirilebilmesi için mümkün olduğunca geniş bir mutabakat zeminini oluşturulmaya çalışılmalı. Eğer geniş bir mutabakat sağlanamasa bile yeterli yasal çoğunluk sağlanabildiği takdirde hemen yapılmalı.

Hükümet başta olmak üzere bu açılım dinamiğini yürüten önemli kurumların daha fazla gayretlerine ihtiyaç var. Muhalefetin de daha sorumlu davranması na.

Biz, yeterli çaba ve gayret sarf edersek sorunları çözmemiz zor olmaz. Akılselime ve sağduyuya ihtiyaç var. Aksi halde, geçen zaman ve devam eden anlayışlar problemleri daha da çözümsüz hale getirmekten başka bir işe yaramaz. Her şeye rağmen geleceğe dair umudumuzda bir değişiklik olmadığımı ifade etmek isterim.■

DEMOKRATİK AÇILIMIN ZOR DÖNEMECİ

CHP ve MHP'nin kategorik olarak karşı oldukları, büyük medyanın büyük bir bölümünün süreci toplumun tepkisini çekecek biçimde haberleştirdiği, derin odakların zaten provoke etmek için fırsat kolladıkları bir siyasi programın kaderinden söz ediyoruz. Hepsinin birlikte verdiği mesaj açık: Açılımı durdur!

Doç. Dr. Bekir Berat ÖZİPEK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

Muş'ta DTP'nin kapatılmasını protesto eden halka ateş açılması sonucu iki kişinin hayatını kaybetmesi, öteden beri açılıma karşı çıkanları haklı çıkarmış görüntüsü veriyor. İzmir'de DTP konvoyuna saldırı ile İstanbul'da 'bir vatandaşın' kuru sıkı silahla ateş etmesi, 'Demokratik Açılımın şiddeti arttırdığı ve toplumu böldüğü' şeklindeki yakınmalara dayanak oluşturmak için kullanılıyor. Aynı şekilde, Reşadiye'de yedi askerin öldürüldüğü saldırıyı PKK'nın üstlenmesi de, bu görüntünün bir parçası olarak, 'bunların amacı barış değil' yargısına haklılık kazandırıyor.

Bütün bunlara, yakın gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bazı yeni şiddet olaylarını da ekleyecek olursak, açılımı tek başına yürütmek durumundaki hükümeti belki daha da zor günlerin beklediği öngörüsünü yapabiliriz. CHP ve MHP'nin kategorik olarak karşı oldukları, büyük medyanın büyük bir bölümünün süreci toplumun tepkisini çekecek biçimde haberleştirdiği, derin

odakların zaten provoke etmek için fırsat kolladıkları bir siyasi programın kaderinden söz ediyoruz. Hepsinin birlikte verdiği mesaj açık: Açılımı durdur!

Son günlerde yaşanan trajik olayların haberleştirilme biçimi ve iki büyük muhalefet partisinin söylemleri, aslında şöyle bir algının Erdoğan tarafından içselleştirilmesine yönelik görünüyor: "Sizin demokratik açılımınız ülkeyi bölüyor, bakın artık sivil halk birbirine silah çeker hale geldi, yavaş yavaş iç savaşa doğru gidiyoruz, bunun nedeni sizsiniz, bu yolda devam ederseniz daha ürkütücü olaylar yaşanacak ve sonra önünü alamayacaksınız. İşte bu yüzden yol yakinken vazgeçin..."

Bütün bu olayları daha farklı bir 'şifre çözücü program'la okursak, 'derin'den verilen mesaj şöyle yorumlanabilir: "Biz bu sorunun devam etmesini istiyoruz. Açılıma devam ederseniz sokakları savaş alanına çevirir, 'iç savaş manzaraları' oluştururuz. Bir süre sonra halk, ülkeyi bu hale açılımın getirdiğini

düşünmeye başlar. Bu da sizin sonunuza getirir."

Açılımı Durdurmak; Rutin Bölünme Sürecine Dönmek

Hiçbir hükümet açısından gözardı edilemeyecek bir tehdit bu. Ancak Ak Parti Hükümetinin sorumluluğu da tam burada ortaya çıkıyor. Yaşananlar, onu bir tercihte bulunmaya zorluyor: Tehdide teslim olarak açılımı durdurmak veya bütün bu güçlük ve tehditlere rağmen açılım politikasında sebat etmek. Bu tercih şöyle de somutlaştırılabilir: Hükümet ya siyaset dışı güçlerce çizilen dar çerçeve içinde siyaset yapmayı kabul edecek, ülkenin temel sorunlarını çözmeye kalkışmadan kendisine tanımlanan alanda kalacak, daha çok günü kurtarmaya ve bu süreçte iktidarda kalmaya çalışmaya ilişkin 'Demirelvari siyaset'e razı olacaktır; ya da gerçek bir hükümet gibi davranacak ve temel sorunlarla yüzleşip, bütün risklerine rağmen onları çözmek için kararlı bir siyasi irade ortaya koyacaktır.

Son günlerde sokağa yansıyan görüntülerden yola çıkarak ‘açılımın ülkeyi böleceği’ tezini savunanlar, eğer bunu siyasi tarafgirlik duygusuyla yapmıyorlarsa, siyasetin doğasına ve pratiğine ilişkin yüzeysel bir bilgiye sahipler veya sığ bir perspektiften bakıyorlar demektir.

Hükümetin bu alternatiflerden hangisini tercih etmesi gerektiğini tartışmadan ve bu bağlamda bir siyasa önerisi oluşturmada önce, genellikle ‘anti-AKP koalisyonu’ tarafından açılıma karşı ileri sürülen başlıca gerekçeyi mercek altına almakta fayda vardır.

Son günlerde sokağa yansıyan görüntülerden yola çıkarak ‘açılımın ülkeyi böleceği’ tezini savunanlar, eğer bunu siyasi tarafgirlik duygusuyla yapmıyorlarsa, siyasetin doğasına ve pratiğine ilişkin yüzeysel bir bilgiye sahipler veya sığ bir perspektiften bakıyorlar demektir.

Çünkü demokratik açılımın ülkeyi böleceğini ileri sürenler, aslında son otuz yılda ve hali hazırda bölünmekte olduğumuz gerçeğini görmüyorlar demektir. Onlar için bölünme, siyasi bir ayrışmayı ifade ediyorsa, bu sadece so-

nuçtur. Uluslararası hukuk bakımından ayrı bir öznenin oluşması veya siyasi sınırlar, her zaman uzun bir ayrışma sürecinin ürünü veya sonucu olarak ortaya çıkar; ve asıl bölünme ondan çok önce, duygudaşlığın erimesi, moral birlikteliğin kaybolması, sivil ve siyasal tercihlerin farklılaşması şeklinde yaşanır. İşte bu anlamda bölünme, kabul edilmesi bazıları açısından güç de olsa, aslında son otuz yılda işleyen bir süreçti. Her an kulağımıza çalınabilecek çatışma haberlerin kanıksanmışlığı, hayatını kaybeden her asker ve her PKK’lı ile birlikte birikmekte olan öfkeyi ve uzaklaşma duygusunu bir anda fark etmeyi pek çokları için engelledi; tıpkı içinde bulunduğu kazanda suyun yavaş yavaş ısınması yüzünden piştiğinin farkına varamayan kurbağa örneğindeki gibi, pek çokları da bu yıllar zarfında sessiz ve derinden ama ürkütücü bir süreklilikte bir bölünme sürecinin yaşanmakta

olduğunun farkına varamadı. Ama bu süreç yaşandı. Cumhuriyet ile yaşıt olan Kürt Sorunu, 12 Eylül Darbesi sonrasında yaşanan devlet terörü ve devlet eliyle muhalif üretme politikasının ve özellikle 1990’larda topluma yönelik devlet şiddetinin etkisiyle, artık ağırlıklı olarak siyasi bir sorun olmaktan çıkıp, toplumsal bir sorun haline gelmeye başladı. Yakılan 3 bin köyün, asker ve korucu baskısının yerinden ettiği yüzbinlerce kişinin batıdaki metropollerde birikmesi, göç olgusunu sosyolojik olarak kentin absorbe edebileceği düzeyin çok ötesine taşı(r)dı. Özellikle 17 bin 500 civarındaki ‘faili meçhul’ cinayet, devlet ile toplum arasındaki ilişkiyi çok daha olumsuz bir düzeye taşıdı. Kısacası açılım başladığında, ayaklarımız altındaki fay hattı içten içe yarıyor, Türkiye toplumu aslında psikolojik, moral ve politik bir bölünme sürecinin içinde adeta otomatiğe bağlanmış biçimde ilerliyordu. Bunu görmemek -eğer ciddi bir basiretsizlik veya görmeme yönündeki bir tercih söz konusu değilse- imkânsızdır.

Açılım başladığında ülke, şiddetin ve acının damgasını vurduğu yılların getirdiği bir ayrışmayı bütün boyutlarıyla yaşıyordu. Sol bölünmüş, artık ‘Türk solu’ ve ‘Kürt solu’ halini almıştı. Benzer bir durumun, az da olsa, bazı >>

geleneksel dini gruplar ve cemaatler için dahi geçerli olmaya başladığı ileri sürülüyordu. Siyasi partiler düzeyindeki ayrım çok daha belirgindi. Adalet ve Kalkınma Partisi dışında, Kürtler ve Türklerin -daha doğrusu Kürt olmayanların- oyunu alan başka bir siyasi alternatif kalmamış, CHP, MHP ve DTP gibi 'bölge partileri' ortaya çıkmıştı. -Bunlardan ilk ikisi doğudan, üçüncüsü ise batıdan oy alamıyordu- Kısacası 'güvenlik güçlerinin duruma hâkim' olduğu, ama aldatıcı bir asayiş görüntüsü altında, derinden derine devam eden bir kopuşun çatırtılarının duyarlı kulaklarca algılandığı bir gidişat söz konusuydu.

İşte demokratik açılım, böyle bir ortamda, tam da bu gidişatı engelleme ve kırılanı yapıştırıp, ayrıştırıcı dinamiği sona erdirmeye kaygısının ürünü olarak ortaya çıktı. Bu açılımın, Kürtlerle Türklerin birlikte oy verdikleri tek siyasi aktörün eliyle gerçekleştiriliyor olması anlamlı ve önemliydi. Ülkede artık, 1- sadece Kürtleri, 2- sadece Türkleri ve 3- hem Kürtleri hem de Türkleri kapsayan üç farklı kamuoyu vardı ve sözkonusu açılımın ağırlıklı olarak bu üçüncüsüne, yani ortaklaşa paylaşılanına dayanan siyasi aktör eliyle gerçekleştirilmesi anlaşılır bir durumdu. Bugün yaşanan budur.

Cumhuriyet ile yaşatılan Kürt Sorunu, 12 Eylül Darbesi sonrasında yaşanan devlet terörü ve devlet eliyle muhalif üretme politikasının ve özellikle 1990'larda topluma yönelen devlet şiddetinin etkisiyle, artık ağırlıklı olarak siyasi bir sorun olmaktan çıkıp, toplumsal bir sorun haline gelmeye başladı.

Demokratik açılımın ülkeyi böleceğini ileri sürenler, aslında son otuz yılda ve hali hazırda bölünmekte olduğumuz gerçeğini görmüyorlar demektir. Onlar için bölünme, siyasi bir ayrışmayı ifade ediyorsa, bu sadece sonuçtur.

Türkiye'de Kürt Sorununu üreten yapı ve işleyişin böyle bir açılıma karşı çıkması beklenir bir durumdu ve bugün bu gerçekleşmektedir. İzmir, İstanbul, Tokat ve Muş hadiselerinde bu yapı ve işleyişin belirleyiciliği söz konusu olabilir. Dahası, süreç ilerledikçe daha vahim olaylar da yaşanabilir. Türkleri ve Kürtleri karşı karşıya getirmeye yönelik daha büyük provokasyonlar da gerçekleştirilebilir. İstanbul'da kuru sıkı silahla ateş eden kişi, bir gün önce kendisine bunun için para verildiğini ifade etmişti. Muş'ta da halkın üstüne ateş açan 'esnaf'ın korucu veya JİTEM itirafçısı olduğu yönünde haberler var. Burada bizim için önemli olan, söz konusu haberlerin gerçek olup olmamasından bağımsız olarak, açılımın pek çok odak tarafından pek çok nedenle

sabote edilmeye çalışılacağına ilişkin kanaatin güçlü bir biçimde mevcut olmasıdır.

Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, Hükümetin sorumluluğu da bu noktada belirginleşmektedir. Ak Parti Hükümetinin, 'gözdağı' anlamına gelen bu hadiselerle verilmek istenen mesajı alması, tehditlere boyun eğerek açılımı durdurması, açıkça hem kendisi hem de ülke açısından gerçek bir felaket anlamına gelecektir. Hükümete yakın bazı çevrelerde bu durumun ne ölçüde algılandığından emin olmamakla birlikte, gerek siyasetin doğasına ilişkin bilgiler ve gerekse Türkiye demokrasi tarihine ilişkin tecrübeler göstermektedir ki, güç odaklarına teslim olmak sadece o sorunla ilgili olarak korkulanan başa gelmesini hızlandırmakla kalmamakta, sonuçta iktidarı da kaybettirmektedir. Daha açık bir ifadeyle, psikolojik ve moral alanda yaşanan iktidar kaybını, siyasal alandaki iktidar kaybı izlemektedir. Ama istikrarlı bir biçimde açılımı sürdürür, çıtaıy anadilde eğitimden 'yaşayan diller'e indirmek türünden tereddütlü adımlar atmak yerine, sürecin gereklerini tam olarak yerine getirmeye yönelik adımları zamanında atmaya başarsa, bölünmeyi engelleyebilir; derin devletin ve diğer güç odaklarının iradesini kırabilir ve toplumsal düzeyde kırılanı yapıştırabilir.

Türkiye'yi ve onun hükümetini zorlu bir yol bekliyor. Ama bu dönemeç aşılabılırsa, barış ve refah temelinde yeni bir sosyo-politik düzen de pekâlâ mümkün görünüyör.■

Necdet Subaşı:

Alevi Açılımında Önceliğimiz Anlamak

Açılım konusu gündemdeki sıcaklığını hala korurken Alevi açılımı kapsamında farklı meslek gruplarının yer aldığı çeşitli çalıştaylar yapılıyor. Bu bağlamda söz konusu çalıştayların açılım sürecine katkısı ve bugün gelinen noktayı Başbakanlık Danışmanı ve Alevi Açılım Koordinatörü Yrd. Doç. Dr. Necdet Subaşı ile değerlendirdik.

SD Alevi ve Kürt açılımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Subaşı: Türkiye'nin bugüne kadar pek fazla değinilmeyen en önemli sorunlarından birisi Kürt sorunu diğeri ise Alevi sorunuydu. Kuşkusuz bu sorunlarda pek çok sivil toplum örgütü şu ya da bu şekilde kanaatlerini ortaya koydular. Toplantılar müzakereler ve tartışmalar sonucunda, sorunun tarafları değişik açılardan kendilerini sunma olanağı buldular. Ama devlet ilk kez bu ölçüde her sorunu doğrudan anlamaya yönelik bir çaba içerisine girdi. Dolayısıyla 2009 yılında bir anlamda devlet, AK Parti hükümeti aracılığıyla toplumdaki kangrenleşmiş ya da giderek müzmin bir karaktere bürünen sorunların üzerine yürüdü.

SD Bütün bunları dikkate aldığımız zaman sizin açılımlar konusunda ne gibi görevlerinizin olduğunu öğrenebilir miyiz?

Subaşı: Bu anlamda benim ilgilendiğim konu Alevi sorunu. Kamuoyunda Alevi çalıştayları olarak bilinen bir dizi girişimi yönetiyorum. Gerek Alevi sorunu gerek Kürt sorunu Türkiye'nin daha demokratik ve daha yaşanabilir bir ülke olması açısından öncelikli olarak halledilmesi gereken

sorunların başında geliyor. Bu sorunların hallolmasını hepimiz istiyoruz ancak konunun çok farklı ayakları var. Bütün boyutlarıyla konuya eğildiğimiz zaman da süreç ister istemez tahmin edilenin ötesine uzanıyor. Belli bir zaman aralığını iyi kullanmamız gerekiyor.

SD Sizce Kürt sorunu ile Alevi sorunu arasında ne gibi farklılıklar vardır?

Subaşı: Kürt sorunu kendi içinde bir çatışma kültürünü barındırdığı için çözüme ilişkin öneriler çok farklı bir bağlamda götürülmek zorunda. Alevi sorunun böyle bir içeriği yok.

Kürt sorunu kendi içinde bir çatışma kültürünü barındırdığı için çözümüne ilişkin öneriler çok farklı bir bağlamda götürülmek zorunda. Alevi sorunun böyle bir içeriği yok. Aleviler doğrudan eşit yurttaş olma taleplerini dile getiriyor.

bağlamda götürülmek zorunda. Alevi sorunun böyle bir içeriği yok. Aleviler doğrudan eşit yurttaş olma taleplerini dile getiriyorlar. Bu konularda kabul etmek lazım ki çok ciddi engeller oluşmuş çok ciddi ön yargılardan söz edebiliriz. Biz bu konuların konuşularak müzakere edilerek zaman zaman tarafların açık yüreklilikle kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayarak gerek bir merhamet kapısını açarak esaslı bir mesafe alacağımızı düşünüyoruz.

SD Alevi açılımın Türkiye'ye etkisini kısa ve uzun vadede değerlendirdiğinizde karşınıza neler çıkıyor?

Subaşı: Her şeyden önce güzel bir Türkiye umudu karşımıza çıkıyor. Bu konuda sırtımızda bir kambur olarak taşıdığımız, kendi kendimize izah edemediğimiz sorunların farkında olarak gerçekleştirdiğimiz bir dizi girişim, her şeyden önce vatandaşlar açısından birlikteliği, bütünlüğü, yakınlığı, sıcaklığı artıracak. Biz birbirimizden emin olmak istiyoruz, arkamızı döndüğümüz zaman kendimiz dışındaki herkese tedirgin bir şekilde bakmak istemiyoruz. Bu topraklarda yaşayan herkesin birbiri üzerinde sorumlulukları var. Birbirimizle şefkatle yaklaşmak zorundayız. Bu topraklar üzerinde her birimiz eşit>>

düzeyde hak sahibiyiz. Bu nedenle bugün izah edilmesi güç, kabul edilmesi imkânsız bir takım sorunların hiç çözülemeyecekmiş gibi durmasını tercih etmek yerine bütün bunların üzerine kararlılıkla giderek, bu konudaki tarafların etkilerini, kusurlarını besleyen yanlarını çökerterek bütün bu süreci Türkiye'nin menfaatlerini dikkate alarak işletmekle bir anlamda güzel bir Türkiye'yi imar etmiş olacağız. Bunlar ülkenin güvenliği ya da daha iyi bir Türkiye olmanın ötesinde her şeyden önce insanlığımızın gereğidir.

SD Açılımların Türk Dış Politikası'na etkisi nedir?

Subaşı: Genellikle bizim vatandaşlarımız arasında her bir huzursuzluğun dışarıdan müdahale ile gerçekleştiğine, dış güçlerin her zaman atakta olduğuna, bu nedenle olası huzursuzlukları hep besleyen kanalların dışımızdaki odaklar olduğuna dair genel yargı çok önemli ölçüde toplumda karşılık buluyor. Biz sorunlarımız anlamak, kavramak ve çözmek istiyoruz. Bütün

bunları bir başkasının yönlendirmesi ile de yapmak istemiyoruz. Biz kendi inisiyatifimizle bu sorunları halletmek istiyoruz. Dolayısıyla bizim bu süreç içerisindeki rolümüz herhangi bir etkinliğin ya da gücün bir etkisiyle, sonucuyla, yönlendirmesiyle gerçekleşen bir şey değil. Takdir edersiniz ki uluslararası kamuoyunda bütünlüğünü sağlamış bir Türkiye'nin etkisi çok yüksek olacaktır. Güvensizliğin gündelik ve rutin bir özellik taşıdığı bir ülkenin uluslararası arenada güçlü bir ülke olarak başka ülkelere karşı inisiyatif kullanabileceği kanaatinde değiliz. Ama demin de söylediğim gibi bütün bunları güçlü bir ülke olmak için değil vatandaşlarımızın insanca yaşama hakları için yapıyoruz. Artılar ve eksiler mutlaka olacaktır. Ama sonuçta ülkemizin hem içerde hem dışarıda çok daha saygın çok daha yeterli kazanmış verimli bir ülke olmasını sağlayacaktır.

SD Bundan sonraki süreçte açılımlarla ilgili ne gibi faaliyetler yürütülecek?

Subaşı: Açılımlar sadece çalıştaylarla sınırlı bir şey değildir. Tabi ki biz önce toplumun Alevi olarak tanınan kesimlerin sorunlarını tüm boyutlarıyla anlamaya çalıştık. Çalıştaylarda sorunun taraflarını paydaşlarını bir araya getirdik. Akademisyenleri, Alevi önderlerini, Alevi örgütlerini, bilim adamlarını, sivil toplum kuruluş-

larını, medya mensuplarını ve son olarak siyaset dünyasının aktörlerini davet ettik. Bu kişilerle bir araya geldiğimizde Alevi sorunun kendi zaviyelerinden nasıl gördüklerini anlamaya çalıştık. Şimdi geldiğimiz bu noktada çalıştaylar süreci yavaş yavaş tamamlanıyor. Buna müteakiben benim bu çalıştayları değerlendiren bir rapor yazmam gerekiyor. Bu rapor tamamlandıktan sonra -ki bu rapor aslında Alevilerle ilgili yapılacak bir dizi girişimi sınırlarını, ilkelerini belirleyecek- siyasi iradeye takdim edeceğiz. Siyasi irade ise süreci bu rapor çerçevesinde değerlendirecek. Ve asıl girişimler asıl açılımlar bu çerçevede gerçekleşecek. Tabi ki bu sürecin sonuçları, raporlarla birlikte, açılımlarla birlikte ortaya çıkan tartışmaları olacaktır. Bu tartışmaları izleyeceğiz. Bu tartışmalarda, sorunun daha kolay aşılması için elimizden geleni yapacağız. Bin yıllara varan bir sorunun birkaç oturumda halledilmesinin kolay olmadığı her zaman söylenir, hepimiz biliyoruz. Bizim burada yapmaya çalıştığımız şey bir yerinden başlamak ve gücümüz yettiğince de başarmaya çalışmak.

SD Bize çalıştayların geldiği aşamadan söz eder misiniz, çalıştaylar daha ne kadar devam edecek?

Subaşı: Daha önceden tasarlanan yedi çalıştay vardı. Altıncısını 17 Aralık'ta yapıyoruz. Muhtemelen Ocak ayının ilk haftasında da son çalıştayımızı tamamlamış olacağız. Tabi bunun yanı sıra ihmal edilen,

Bu nedenle bugün izah edilmesi güç, kabul edilmesi imkânsız bir takım sorunların hiç çözülemeyecekmiş gibi durmasını tercih etmek yerine bütün bunların üzerine kararlılıkla giderek, bu konudaki tarafların etkilerini, kusurlarını besleyen yanlarını çökerterek bütün bu süreci Türkiye'nin menfaatlerini dikkate alarak işletmekle bir anlamda güzel bir Türkiye'yi imar etmiş olacağız.

Pek çok Alevi yurttaşımız dışlandığını, ayrımcılığa maruz kaldığını toplumun genel geçer yükümlülüklerini yerine getirmesine rağmen eşit yurttaşlık hakkından yararlanamadığını dile getiriyor. Biz bunların kırılmasını ve gerçek anlamda eşit yurttaşlık ilkesinde devletin görevinin ne olduğunu açığa çıkarmaya çalışıyoruz.

gözüldü edilen, çalıştaylarda dikkat etmediğimiz bazı eksiklikleri gidermeye yönelik buluşmalar da gerçekleştiriyoruz. Özel görüşmeler yapıyoruz, küçük ölçekli bir araya gelişlerimiz var. Bunlar her zaman artırılıyor. Ama resmen format olarak tamamladığımız yedi çalıştay Ocak 2010 itibarıyla tamamlanacak

ve biz daha önce vaat ettiğimiz gibi bu çalıştaylar çerçevesinde raporumuzu tamamlayacağız.

SD *Açılımlarda neler bekliyordunuz ve şuan hangi noktaya geldiniz, geldiğiniz noktadan memnun musunuz?*

Subaşı: Açılımlarda öncelikle üzerine düştüğümüz konu anlamaktır. Çünkü hem devletle toplum arasında, hem de toplumun kendi iç kompartımanları arasında ciddi bir anlayışsızlıktan söz edebiliriz. Öncelikle yurttaşlarımızın kendilerini devlet katında ifade etmeleri, kendi varoluşsal sunumlarını açığa çıkarmalarını sağlamamız gerekiyor. Pek çok Alevi yurttaşımız dışlandığını, ayrımcılığa maruz kaldığını toplumun genel geçer yükümlülüklerini yerine getirmesine rağmen eşit yurttaşlık hakkından yararlanamadığını dile getiriyor. Biz bunların kırılmasını ve gerçek anlamda eşit yurttaşlık ilkesinde devletin görevinin ne olduğunu açığa çıkarmaya çalışıyoruz. Bunun ötesinde Alevilerin bir takım istekleri var. Bunlar kamuoyunun çok yakından bildiği istekler. Yani Aleviler eğer müdahale edilmezse ya da devlet gereken önlemleri alıp yardımcı olmazsa kendi geleceklerinin tehlikeli bir mecraya sürüklendiğini belirtiyorlar. Varlıklarının yok olacağına dair kaygıları var. Aleviliğin asimile

olacağına vurgu yapıyorlar. Bunların bazıları gereksiz kaygılar olabilir, bazıları ise gerçekten doğru olabilir. Bizim yapmaya çalıştığımız şey bir Alevinin kendisini nasıl hissettiğine dikkat ederek bu taleplerini değerlendirmek. Tabi ki bu sorunların açığa çıkması, konuşulması ve talepkârlık oranlarının değerlendirilmesi, doğal olarak kendi iç yapılanmamızda bir dönüşümü gerektirecektir. Bu siyasi yapının da kademeli olarak dönüştürülmesi Alevi yurttaşlarımızın çıkarlarını da genel toplumun içine dahil edecek şekilde yeniden tasarlanması gerekebilir. Bunlar uzun soluklu girişimlerdir. Ancak niyetimiz şimdiye kadar hiç el atılmamış olan bir konuyu büyük bir özveriyle, büyük bir heyecanla ileri götürmek konusunda kararlı olmaktır.

SD *Açılım süreci Alevi vatandaşlar tarafından nasıl karşılandı?*

Subaşı: Aleviler büyük ölçüde bu çalıştayların verimli geçmesini umuyorlar. Çalıştaylara herhangi bir zarar gelmesin diye ellerinden gelen katkıyı sunuyorlar. Kamuoyunda kendi aralarında mutabakat sağlayamayan, çok fazla uzlaşma noktaları bulamayan Alevi örgütleri bile bu çalıştayların başarısı için yardımcı oluyorlar. Biz bütün toplantılarda bunlardan katkı aldık. Devletin attığı bu adım bir ilk olduğu için, baltalanmasını hiç kimse istemiyor. Bizim talep ettiğimiz konularda herkes elinden gelen yardımı yapıyor. Yanısıra konu ilk kez ele alındığı için karşılıklı bilgisizlikler, önyargılar var. Sorunun nasıl çözümleneceğine dair ortalıkta dolaşan onlarca, yüzlerce öneri paketi var. Bunların değerlendirilmesi tabi ki zaman alıyor. Bu durum ise bazı Alevi vatandaşlarımız tarafından bir gecikmeymiş gibi algılanıyor. Bu konuda herhangi bir huzursuzluğa ve tedirginliğe gerek yok. Çünkü sorun ne kadar iyi kavranırsa çözümüne ilişkin adımlar da o kadar verimli olacaktır. Alevilerin açılım ile ilgili olarak heyecanlı olduğunu ve bir an önce yurttaşlık sorunlarının giderilmesi konusunda beklentilere sahip olduklarını da vurgulamak gerekir. ■

Röportaj : Feyzan Ece ÇAPA

Prof. Dr. Yasin AKTAY
SDE Başkanı

PKK Kürt Siyasetini, Anayasa Mahkemesi DTP'yi Kapattı

Yaz aylarından beri Türkiye açılım tartışmalarına kilitlenmiş, açılımla oturup açılımla kalkmaktayken bir anda Öcalan'ın yaşam koşullarındaki kötüleşme bahane edilerek DTP'li veya PKK'lı kitleler sokaklara döküldü, ortalık savaş alanına dönmediyse de, polisle karşılaşmaları yaşandığı yerlerin medyaya yansıyan görüntüsü bir savaş alanı görüntüsünden farksız oldu.

Anayasa Mahkemesi'nin Demokratik Toplum Partisi (DTP) hakkında verdiği kapatma kararı, mahkemenin daha önce verdiği çoğu karar gibi hukuki boyutundan ziyade siyasi boyutu tartışılacak bir karar olmuştur. Partilerin kapatılmasıyla ilgili en kabul edilebilir kriterlere göre bile DTP'nin kapatılmayı hak edip etmemesi değil sorun. Kuşkusuz Venedik kriterleri partilerin "teröre bulaşmış olması" veya teröre bulaşmış olanların odaklandığı bir kuruma dönüşmüş olması gibi hallerde partilerin kapatılmasını meşru ve haklı görüyor. Bu açıdan bakıldığında bir terör örgütü olarak PKK ile DTP arasındaki ilişki artık kimsenin gizleme ihtiyacı hissetmediği kadar alenilemişti. DTP siyasal varlığını PKK'nın hatta münhasıran Öcalan'ın şahsının temsiline indirgemiş, Kürt sorunu ile ilgili veya PKK'nın silah bırakmasıyla ilgili arabuluculuk rolünü bile kendisine fazla görerek bu konuda asıl yetkilinin veya muhatabın Öcalan olduğunda ısrar edecek hale gelmişti. Bu şekilde kendisine hiçbir siyasal rol bırakmamış olan DTP'nin fiilen aslında kendi kendini çoktan kapatmış olduğu da bir gerçektir. Anayasa Mahkemesi'nin durumu hukuki açıdan ve "tamamen hukuki açıdan" değerlendirdiğinde partiyi kapatma-

mak gibi bir seçeneği de yoktu. Buna rağmen Anayasa Mahkemesinin konuyu bugünlerde ele almaya karar vermesi ve tabi sonrasında verdiği kararın görünen kadarıyla özenle çalışılmış içeriği siyasal boyutun ne kadar belirgin olduğunu da gösteriyor.

Önce Zamanlama Açısından Olaya Bir Bakmak Gerekliyor

Yaz aylarından beri Türkiye açılım tartışmalarına kilitlenmiş, açılımla oturup açılımla kalkmaktayken bir anda Öcalan'ın yaşam koşullarındaki kötüleşme bahane edilerek DTP'li veya PKK'lı kitleler sokaklara döküldü, ortalık savaş alanına dönmediyse de, polisle karşılaşmaları yaşandığı yerlerin medyaya yansıyan görüntüsü bir savaş alanı görüntüsünden farksız oldu. Bu olaylar sürerken Öcalan'ın yaşam koşullarındaki eskiye nazaran değişimin hepsi hepsi odasının 17 cm dolaylarında bir küçülmeden ibaret olduğu anlaşıldı. Doğu illerinin çoğunda, İstanbul'un değişik semtlerinde molotof kokteyli polisle çatışmalı eylemler devam ederken DTP eş başkanı Emine Ayna'nın "İmralı siyaseti açılımı bitirmiştir! Arkadaşlar açılım bitti... bitti..." derken kameralara yansıyan beklenen müjdeyi verir gibi sevinçli görüntüleri DTP'lilerin

daha başlamamış olan açılımı bitirmeye ne kadar da hevesli olduklarını tuhaf bir biçimde gösterdi. DTP'liler, haklarındaki kapatma davası sürerken, sadece Öcalan'ın İmralı koşullarına tepki olarak "tabanımız bizden dağa çıkmamızı bekliyor" gibi açıklamalar yaparak Mahkemeye selam vermeyi de ihmal etmediler. En ılımlı DTP'lilerden Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Aydemir bile Öcalan'la ilgili parti liderlerini empati yapmaya ve Öcalan'ın 11 yıldır kalmakta olduğu hücrede 11 gün kalmayı denemeye davet etti. Bu

yolla örgüt militanlarının sokak gösterilerini halkın doğal ve haklı tepkisi olarak selamlayan DTP yetkilileri kapatma davası için zaten kabarık olan delil dosyasını kendi elleriyle taze delillerle güçlendirmiş oldular.

Bütün bu eylemlerin bu sebebe dayanmış olmasına bir anlam vermenin imkânsızlığı orta yerde dururken Tokat'ta kallesçe kurulan bir pusu ile 7 asker şehit edildi. Bu olayın da süregiden açılıma karşı bir provokasyon olduğundan hiç kimsenin kuşkusunu yok gibiyken üç gün sonra ortada sahipsiz duran eylemi PKK'nın resmi kanalları üstlendi. Eylemin kendisi ciddi bir provokasyon iken bunu PKK'nın üstlenmesi çok daha etkili bir provokasyon etkisi yaptı. Tokat'ın Reşadiye ilçesi MHP'nin en güçlü olduğu, yüzde 50 ile belediyeyi kazandığı bir yer ve 11 yıldır hiçbir PKK etkinliğinin görülmediği bir yer. Güçlü bir lojistik ve istihbarat gerektiren böyle bir yerde yapılan eylemi PKK'nın üstlenmesi, kuşkusuz olayın arkasındaki birincil ve daha güçlü ihtimali görünürde askıya almış oluyor, oysa PKK'nın böyle bir eylemi böyle bir zamanda yapmış olmasını normal bir akla sığdırmak hâlâ mümkün değildir. Olayı üstlenmiş olması bile ancak PKK'nın bazı malum mihraklarla olan işbirliğini göstermesi açısından bir veri sağlamış olmalıdır. Tıpkı Bingöl'de 1993 yılında yine bir açılım gündeminin orta yerine düşen 33 şehit olayında olduğu gibi... Aynı rolü bugün de

yine aynı görev sorumluluğu içinde oynamış olduğu anlaşılıyor. Bunun için kitlesine bir açıklama ihtiyacı duyup duymayacağı kimin tasasıdır? Nasılsa 1993'te yaptığı o münasebetsiz eylemi zamanla kitlesine bir şekilde "açıklama" (aslında unutturup gündemden düşürme) başarısını kaydetmekten geri durmadı. Birçok açıdan kendi statükosunu oluşturmuş olan PKK'nın kendi "resmi ideolojisini" kitlesine benimsetme tarzı totaliter rejimlerinininkinden hiç farklı bir yolla işlemiyor. Kendisine inanmaya hazır kitlelere istediği açıklamayla istediği gerçeği istediği şekilde yansıtabiliyor. Bunun adı da PKK resmi ideolojisi oluyor. Aynı resmi PKK ideolojisi çerçevesinde gerçekleştiği esnada "kitleye" izahı çok zor olan Diyarbakır'daki derslane önündeki patlama sonucu gencecik öğrencilerin katledilmesi de zamanla izahtan vareste hale getirilebildi. Hafıza-i beşerin bu malul hali zamanla en kabul edilmez durumlar üzerine bir set çekmeyi nasılsa mümkün kılıyor.

PKK'nın açılım tartışmalarının ortasında böyle bir eyleme girişmesi veya yapmamış olduğu bir eylemi üstlenmesi fark etmiyor, sonuçta sürecin kaçınılmayan bir tarafı olması açısından ne kadar talihsiz bir durum yaratıyor olduğu hükümet cephesinde çok iyi hissediliyor. Sokak eylemleri ve Tokat saldırısı açılım tartışmalarına takoz koymuşken üstüne Anayasa Mahkemesi'nin kapatma davasını bu-

günlerde gündemine almış olmasının açılım sürecinin aleyhine gelişmeleri daha da pekiştirdiği su götürmez bir gerçek.

Kendi Zamanlamasına Tabi

Zamanlamaya yapılacak olan eleştirileri Mahkeme Başkanı Haşim Kılıç 'kendi zamanlamasına tabi' diyerek cevapladı, üstelik Mahkeme'nin kapatma davasını 8 Aralık'ta gündeme alacağı 3 Aralık'tan beri duyurulmuştu. Ancak yine de bütün bu açıklamalar iki yıldır üzerinde çalışılan davanın tam da böyle bir gündemin ortasında hızlandırılması veya gündeme alınması üzerindeki spekülasyonu durduramaz. DTP hakkındaki davadan çok daha önce başlatılmış olduğu halde, üstelik bu davayı sonlandırmak üzere mahkemenin önünde çok daha açık deliller varken, bunu daha önce de bitirebileceği halde, bu kadar özel bir günde ele almasını izah etmek zordur. Mahkeme bu davayı daha önce de ele alıp bitirebilirdi, bugünden daha ilerilere, açılımın vereceği sonuçlara göre partinin alacağı yeni muhtemel tutumların sonucu değiştirebileceği durumlara kadar erteleyebilirdi de. Çünkü açılım süreci fiili olarak birçok olaya bakışları değiştirmiş olacaktı. Bunu süreç içinde ilerledikçe herkes görüyor.

Anayasa Mahkemesi'nde pozitif hukuk çerçevesinde ele alınan bir davanın, kapatma kararı çıkmadan sonuçlanması nasılsa çok zordu. Mahkemeden bu yönde bir zorlamayı o saatten sonra beklemek gereksiz olurdu. Ancak zamanlamanın ötesinde Mahkemenin siyasi yasak kapsamına aldığı kişiler hakkında tamamen pozitif hukukun çerçevesinde kalmış olduğunu söylemek zor. Kimseye siyasi yasak getirilmesini tabii ki arzu etmezdik, ama getirilecekse herkes bari partinin şahin kanadına yasak getirilmesini bekliyordu. Oysa Ahmet Türk, Aysel Tuğluk ve Orhan Miroğlu gibi DTP'nin temsil ettiği siyasi çizgiyi gerçekten siyasi çizgisinde tutma konusunda umut beslenebilecek belki de en önemli isimlerin yasak kapsamına alınması Mahkemenin kararı- >>

nın derin bir siyasal hermenötiğini gerekli kılmaktadır. Mahkeme bu “zor” tercihiyle hiçbir şey ima etmemiş, hiçbir şey kast etmemiş olamaz herhalde.

Görünen kadarıyla şahin isimlerin siyasal tutumlarıyla bir tür teşvik ve tasvip gördükleri sonucu çıkarılabilir bu tercihten. Hem zamanlama ham da bu tercih bir arada düşünüldüğünde toplumsal desteği AK Parti’nin yürütmekte olduğu açılım politikaları ve son şiddet olayları dolayısıyla tükenmeye yüz tutmuş olan DTP çizgisinin bu kapatma kararıyla Kürt halkı nezdindeki popülarlığının yeniden toparlanma yoluna gitmesi beklenebilecek en önemli sonuçlardandır. Bu tür kararlar yoluyla DTP-PKK çizgisinin Kürt siyasetinin tek temsilcisi olarak tesisi doğrultusunda önemli bir karar verilmiş olduğunu da söylemek gerek.

Esasen Kürt siyaseti denildiğinde akla hemen DTP’nin geliyor olması ve DTP’ye sürekli olarak yapılan bu tür takviyeler, Kürtlerin toplumsal liderliği konusunda alternatif bir çizginin gelişmesine karşı da özel bir resmi duyarlılık olduğu düşüncesini getiriyor akla. Daha açıkçası, devletin bir yerlerinden nükseden bir iradenin Kürt halkı için PKK veya DTP çizgisinden başka bir liderlik mekanizmasının gelişmesini istemediği anlaşılıyor. Yoksa bölgede Kürt halkını belki siyasal parti düzeyinde değilse bile alt-siyasal düzeyde, yani sivil toplum düzeyinde temsil edebilecek bir dizi oluşumun veya kanaat önderinin ne açılım sürecinde ne de genel düzeyde dikkate alınmıyor olması başka türlü izah edilemez. Buna karşılık, bütün sorunların tek sahibi ve muhatabı olarak sürekli DTP çizgisine odaklanılıyor olması, Kürtlerle DTP özdeşliğinin giderek resmi bir hüviyet kazanma riskini de taşıyor. Bu durum bölgedeki Kürtler arasında ciddi bir rahatsızlık kaynağıdır. İki haftadır ziyaret etmekte olduğum, Batman, Diyarbakır ve Siirt’te yaptığım sayısız görüşmede Kürtlerin önemli bir kesiminden bu yönlü rahatsızlıkları dinliyorum.

Oysa sadece sivil toplum düzeyinin de ötesinde, bugün AK Par-

ti içindeki Kürt vekil sayısının DTP’lilerin neredeyse dört katı olduğu üzerinde duruluyor. Bu yüzden Kürtlerin temsilinin sadece DTP veya PKK’ya bırakılması olsa olsa DTP’nin silahlı gücüne verilen bir taviz veya ödül olarak değerlendiriliyor. Oysa DTP, Kürt siyaseti açısından kayda değer neredeyse hiçbir katkı yapmamış, siyasetteki bütün varlığını Öcalan’ın varlığına armağan edip kendi kendini fiilen kapatmış durumda idi. Kendisiyle doğrudan ilişkili sayılabilecek bütün konularda herhangi bir katkı vermekten geri durmuş bütün konularda tek yetkilinin ve muhatabın Öcalan olduğunu söylemekten başka bir siyasi tezi dilemirememiştir. TRT Şeş gibi Kürt siyaseti açısından tam bir kazanım sayılabilecek hatta Kürtlere yönelik bir “paradigma değişikliğinin” ifadesi olabilecek bir adımı ne sahiplenmiş ne de bu sürece bir katkı vermiştir. Bu süreç içinde Kürt siyaseti adına atılan adımlar neredeyse kendisinin ne katkısını ne de doğru dürüst eleştirisini almıştır.

***Kürtlerin onca sorunu
ortada dururken
DTP şimdiye kadar
bu sorunlara dair
hiçbir ciddi öneride
veya yaklaşımda
bulunmadı.***

Kürtlerin onca sorunu ortada dururken DTP şimdiye kadar bu sorunlara dair hiçbir ciddi öneride veya yaklaşımda bulunmadı. Ne Kürtçe eğitim konusunda Türkiye’nin gerçekçi yapısı içerisinde uygulanabilir bir öneri getirebildi ne de Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, insanların hayat standartlarının her bakımdan yükseltilmesi konusunda en ufak bir çalışmaya imza attı. Bugün Kürt halkının töre cinayetlerinden tutun da hızlı kentleşmeden kaynaklanan bir dizi insan kalitesi sorunu

var, işsizlik, kent yoksulluğu ve Kürtlerin genel anlamdaki eğiti sorunları var. Bunlara dair hiçbir somut çalışması olmayan DTP’nin siyasal hayattaki bütün misyonunun Öcalan ile Türk siyaseti arasındaki diyalog için köprüler oluşturmaya indirgenmiş olduğu epeydir biliniyor. 17 santim alan içinde fırtınalar kopardığında gündemin orta yerine oturmuş oluyor belki ama bunun ne için yaptığının izahını uzun vade likleri aslında DTP’yi fiilen bir Kürt partisi olmaktan uzaklaştırmıştır.

**DTP Siyasette Kürtler Adına Değil
PKK Adına Bir Temsil
Rolü Üstlendi**

Kürt siyaseti aslında fiilen AK Parti tarafından yürütülmüş olduğu halde birçok kişinin Kürt siyaseti denildiğinde bunun tekeline cömertçe DTP’ye veriyor olmasını bu yüzden anlamlandırmak zor. DTP’nin epey zamandır siyasette Kürtler adına değil PKK adına bir temsil rolü üstlenmiş olduğu çok açıktı ve bu yüzden giderek işlevsiz bir hale gelmiştir. Bu yüzden DTP’nin kapatılmasının siyasette bir boşluk oluşturabileceğini düşünmek gerekmiyor. Çünkü DTP kendi kendini bu tercihleriyle zaten yeterince kapatmış ve varsa bu boşluğu kendi eliyle yaratmıştı bile. Belki fiilen kapatılmış olması yeni bir Kürt siyaseti için, ama gerçekten Kürd’ün gerçek sorunlarına odaklanmış bir Kürt siyaseti için yeni bir alan açmış olabilir. DTP çizgisinin siyasetten bu kadar uzak duruşu dolayısıyla halk nezdinde kaybettiği yeri tekrar Mahkeme kararıyla kazanması, ona biçilen yer açısından pek hayra alamet olmasa da, bütün bu fiili hareketliliklerin bıraktığı siyasal boşlukların hayırlı oluşumlar açısından değerlendirilmesi de muhtemeldir.

Arkaik bir Kürt milliyetçiliğini Kürtlere “önderlik” olarak layık görenlerin Kürtleri sürekli entrika çantalarında keklik veya “büyük turp” olarak görmelerinin de nihayeti umarız çok uzak değildir. ■

TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA EKSEN TARTIŞMALARI

TÜRKİYE NE ZAMAN EKSEN DEĞİŞTİRİR?

Türkiye'nin Batı dünyası ile ilişkilerinin temelinde güvenlik arayışı ve siyasi kimlik tercihi yatmaktadır. Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşundan ve hatta Osmanlı'nın son döneminden bu yana ulusal kimlik arayışında temel motif olarak batı uygarlığını ve modernleşmesini ilham kaynağı olarak görmüştür.

Prof. Dr. Birol AKGÜN

Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Son yıllarda Türkiye'nin yakın çevresindeki ülkelerle artan siyasi, ekonomik ve kültürel bağları ile küresel düzlemde attığı başarılı diplomatik adımlar ve geliştirdiği inisiyatifler sayesinde yükselen görünürlüğü ve artan saygınlığı pek çok gözlemcinin dikkatini çekmektedir. Yükselen bir uluslararası aktör profiliyle Türkiye'nin enerjik dış politikası bir yandan ilgi çekerken diğer yandan bazı kesimlerde endişe de yaratmaktadır. Türk dış politikasındaki bu yeni aktivizmi okumakta zorlanan bazı batılı analistler ise iş başında bulunan partinin İslami geçmişini de hatırlatarak Türkiye'nin siyasi kimliğinin ve dış politika tercihlerinin köklü biçimde değiştiğini iddia etmektedirler. O kadar ki, Türkiye'nin yarım asırdır izlediği batı odaklı dış politikası yerine, yakın çevresindeki batı dışı dünya ile ilişkilerini geliştirmesi, Türkiye'nin 'Batı'dan kopması' veya 'Türkiye'nin Ortadoğululaşması' şeklinde yorumlanmaktadır. Benzer eleştiriler zaman zaman Türkiye'deki bazı çevrelerce de dillendirilmekte; yedi yıllık Ak Parti iktidarı döneminde Türkiye'nin toplumsal-siyasal yaşamının giderek İslamileşti(rildi)ği ve buna paralel

olarak dış politikasının da bilinçli bir şekilde Araplaştırıldığı veya Ortadoğululaştırıldığı ileri sürülmektedir. Şüphesiz bu iddiaları dile getirenler kendi analizlerini güçlendirecek bazı somut olayları ve gelişmeleri de örnek olarak sunmaktadırlar.

Gazze olayları nedeniyle Türkiye'nin İsrail'i soykırımla suçlaması; Davos'ta yaşanan 'one minute' vakası ve ardından İsrail'in Anadolu Kartalı tatbikatından dışlanması; Başbakan Erdoğan'ın yüksek profilili İran gezisi sırasında nükleer krizi yönetimine açıkça destek çıkması ve ardından Suriye, Ürdün ve Libya gibi Arap ülkeleriyle karşılıklı olarak vizelerin kaldırılmasına yönelik antlaşmaların imzalanması Türkiye'yi batıdan uzaklaştıran adımlar olarak okunmaktadır. Burada sorulması gereken temel sorular şunlardır: Öncelikle Türkiye'nin Batı'yla olan siyasi, ekonomik ve güvenlik bağlantıları gerçekten zayıflamakta mıdır? İkincisi, Türkiye'nin batı dışındaki bölgelerle gelişen ilişkileri, batıyla olan ilişkilerine alternatif midir, yoksa onların tamamlayıcısı mıdır? Üçüncüsü, değişen yalnızca Türkiye midir yoksa

dünyadaki güç dengelerindeki değişimler mi Türkiye'yi farklı arayışlara itmektedir? Aşağıda önce Türkiye'nin geleneksel dış politikasına değinilecek, ardından da bu sorulara cevap aranacaktır.

Geleneksel Dış Politika: İhtiyatlı, Statükocu ve Batıcı

Türk dış politikası Cumhuriyet döneminde Osmanlı'dan devralınan siyasi miras ile Kurtuluş Savaşı şartlarının yarattığı sosyo-psikolojik zeminde şekillenmiştir ve temelde realist bir vizyona dayanır. Cumhuriyeti kuran siyasi elitler için en önemli öncelik, ulus devlet temelinde kurulan yeni Cumhuriyet'in siyasi bağımsızlığını ve güvenliğini sağlamaktır. Bu amaçla kuruluş yıllarında Cumhuriyet'in siyasi önderleri bir taraftan içeride ulus inşa sürecine yoğunlaşırken, diğer taraftan dış politikada Batılı (Avrupalı) güçler ile doğuda yükselmekte olan Sovyetler Birliği arasında bir nevi aktif tarafsızlık olarak nitelenebilecek bir denge politikası izlemeye çalışmışlardır. Şu kadar var ki, Jön Türk geleneğinden gelen Atatürk ve çevresi için Batı, ülkeyi kalkındırmak ve geliştirmek için referans alınan bir>>

uygarlıktı. Bu nedenle çağdaşlaşma, temelde siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda öncelikle batılılaşma olarak tanımlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar süren ilk dönemdeki denge politikası, Soğuk Savaş'ın başlangıç yıllarında terk edilmiş; Sovyet komünizminden gelen açık ve yakın güvenlik tehdidi nedeniyle Türkiye denge politikası yerine radikal biçimde Batı Bloğu'na yönelmiştir. Böylece ulusal güvenliğini NATO şemsiyesi altında garantiye alan Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminin sonuna (hatta günümüze) kadar dış politikasında ciddi bir sapma olmamıştır. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki, 1964'teki Johnson Mektubu sonrasında Türkiye'nin Batıya bakışında ciddi bir kırılma da yaşanmıştır. 1970'lerdeki Afyon ekimi konusu ve Kıbrıs çıkarması sonrasında başlayan silah ambargosu gibi gelişmeler de Türk siyasi elitlerindeki batı şüpheliğini beslemiş; batı dışındaki ülkeler ve örgütlerle (İKÖ ve Bağlantısızlar gibi) işbirliği arayışları artmıştır.

Humeyni Devrimi

Ancak 1979'da Sovyetlerin Afganistan'ı işgali ve ardından yaşanan İran'daki Humeyni devrimi, Türkiye'nin batıyla ilişkilerini yeniden güçlendirmiştir. 1989'da Doğu Bloğu'nun çöküşü, pek çok ülke için güvenlik kaygılarını bitirse de, Türkiye içindeki PKK terörü ve dışarıda da yakın çevresinde alevlenen çatışmalar (Bosna, Karabağ, Çeçenistan gibi) nedeniyle dış politikada güvenlik öncelikli realist paradigmadan kurtulamamıştır. Türkiye'nin öncülüğünde kurulan KEİK ve D-8 gibi oluşumlar ise batı dışı dünyaya yönelik arayışlar olarak okunsa da, bunlar yakın zamana kadar kâğıt üstündeki örgütlenmeler olarak kalmıştır. Her ne kadar Özal, Türkiye'nin Ortadoğu ve Türk dünyası ile potansiyel işbirliği imkânlarını ilk gören lider olsa ve zamanın başbakanı Demirel tarafından 'Adriyatik'ten Çin Seddi'ne' gibi politik söylemler geliştirilse de, gerek iç politikadaki istikrarsızlıklar ve gerekse periyodik ekonomik krizler bu arayışları boşa çıkartmıştır.

Türkiye'nin geleneksel dış politikasına hâkim olan ihtiyatlılık, statüko-

culuk ve Batıcılık çizgisinde ciddi kırılma yaratan iki önemli olaydan söz edilebilir. Birincisi, 1997 yılında Avrupa Birliği'nin Lüksemburg Zirvesi'nde Doğu Avrupa ülkelerine adaylık statüsü verilirken, Türkiye'nin adaylık başvurusunun reddedilmesidir. Bunun üzerine AB ile ilişkileri askıya alınmış ve zamanın Dışişleri Bakan İsmail Cem'in öncülüğünde Türkiye'nin uluslararası politikadaki yerini ve stratejik kimliğini tartışmaya açan ve gelecek için yeni bir yol haritası çizen rapor (blueprint) hazırlanmıştır. Nitekim gelecek beş yılda dışişleri koltuğunda oturan Cem, hem dışişleri bürokrasisinde zihinsel değişimi sağlamış hem de diplomatik girimleriyle düşüncelerini eyleme dönüştürmeye çalışmıştır. Bugünlerdeki popüler kavramı kullanırsak, Türkiye'nin 'Yunanistan açılımı' ve 1997 tarihli Afrika Eylem Planı'nın hazırlanması İsmail Cem döneminde gerçekleştirilmiştir. Ancak koalisyon hükümetinin parçalı yapısı ve 28 Şubat'ın ağır etkisiyle bu yönde istenilen gelişme sağlanamamıştır.

Stratejik Derinlik

Türk dış politikasında açılım sağlayan ikinci önemli olay ise 2002 yılında Ak Parti'nin iktidara gelmesidir. Ak Parti, her ne kadar 11 Eylül olaylarının uluslararası sistemde yarattığı gerginlik döneminde iş başına gelse de, başlangıçtaki bazı acemiliklerine rağmen küresel sistemdeki güç ilişkilerini, bölgesindeki gelişmeleri ve Türkiye'nin imkânlarını doğru okumuştur. Burada şüphesiz tek parti iktidarı olmanın yarattığı avantajlar kadar, Ahmet Davutoğlu gibi vizyon sahibi bir dış politika uzmanının birikiminin Ankara'ya taşınması iktidar için önemli bir şans yaratmıştır. Zira atılan adımlar kadar, bunların felsefi ve siyasi arka planının da halka ve dünyaya anlatılması da gerekmektedir. AK Parti döneminde Türk dış politikasının mimarı olarak görülen Davutoğlu kendi geliştirdiği Stratejik Derinlik doktrinini adım adım hayata geçirmeye başlamıştır. Davutoğlu'nun nihai amacı Türkiye'nin bir 'merkez ülke' haline getirilmesidir. Denilebilir ki, 1980 sonrası dönemde başlayan dışa açık ekonomik büyüme modeline uygun olarak dış dünya ile

ekonomik ve ticari ilişkiler ağını geliştiren Türkiye'nin yeni siyasi elitleri ve bürokrasisi ekonomik gelişmenin ancak istikrarlı ve güvenli bir uluslararası ortamda mümkün olacağını görmüşlerdir. Turgut Özal'la başlayan ve Ak Parti hükümeti döneminde olgunlaşarak kuramsal bir çerçeveye oturan yeni Türk dış politikası, değişen çevresel şartlara karşı aktif tavır almayı bölgenin ve küresel sistemin barış ve güvenliğinin sağlanmasında çözüm üretici inisiyatifler geliştirmeyi içermektedir. Ancak aşağıda açılacağı üzere, son yıllarda yalnızca Ortadoğu ile değil, Afrika'dan Latin Amerika'ya kadar pek çok ülke ile ilişkilerini derinleştiren Türkiye'nin Batıdan koptuğunu veya koparılmaya çalışıldığını savunmak objektif gerçeklerle uyuşmamaktadır.

Türkiye'nin Batıyla Bağları Zayıflıyor mu?

Uluslararası ilişkiler literatürü ışığında bakıldığında, ülkelerin dış politikalarında ittifakların oluşabilmesi için müttefik olacak ülkelerin ya ortak bir tehditle karşı karşıya kalmaları veya güçlü ortak siyasi değerlere sahip olmaları gerekir. Ayrıca bir ittifak ilişkisinin veya bloğun/eksenin uzun dönemde sürdürülebilir olabilmesi için ülkelerin aralarındaki ilişkileri ekonomik ve ticari bağlarla da güçlendirmeleri gerekir. Öte yandan Walt'ın vurguladığı gibi, ittifaklar çeşitli nedenlerle bozulabilir veya zayıflar. Öncelikle, o ittifakı oluşturan ortak tehdit ortadan kalktığı zaman veya uluslararası sistemde köklü bir değişiklik yaşanması durumunda ittifaklar bozulabilir. İttifakları çözen bir diğer neden ise, ittifak üyelerinin kendi ortaklarının taahhütleri konusundaki samimiyetine olan şüphelerinin artmasıdır. Son olarak, ittifakların çöküşünde üye ülkelerin iç politik yapılarının değişmesi de rol oynayabilir. Özellikle köklü rejim değişikliği veya farklı ideolojik grupların iktidara gelmesi ve buna bağlı olarak da ülkelerin ulusal çıkarlarının yeniden tanımlanması gibi siyasi gelişmeler sonucunda da ittifaklar zayıflayabilir veya tümünden çökebilir. Her halükarda egemen birimler olarak devletlerin belli bir blok içinde yer almaları (yani bir eksene eklemlenmesi) realist ku-

ram açısından o ülkenin ulusal çıkarını o birliktelik içinde maksimize edebileceğine inanmasıyla mümkün olur. Aynı şekilde, bir ülkenin ittifaktan çekilmesi için o ülkenin kendi çıkarlarını o ittifak dışında kalarak veya yeni bir ittifaka-yeni bir eksene yaslanarak daha iyi koruyabileceğine ikna olması gerekir. Buradaki çıkar, güvenlik temelli olarak tanımlanabileceği gibi, siyasi kimlik veya ekonomik temelli olarak da tanımlanabilir. Çoğu zaman ise ittifak ilişkilerinde bu üç çıkar birlikte gözetilir.

Türkiye'nin batı odaklı dış politikasından vazgeçtiğine ve Ortadoğulaştığına ilişkin tartışmaları yukarıdaki analitik çerçevede değerlendirmek yerinde olacaktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, başlangıçta da değinildiği üzere Türkiye'nin Batı dünyası ile ilişkilerinin temelinde güvenlik arayışı ve siyasi kimlik tercihi yatmaktadır. Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşundan ve hatta Osmanlı'nın son döneminden bu yana ulusal kimlik arayışında temel motif olarak batı uygarlığını ve modernleşmesini ilham kaynağı olarak görmüştür. İkinci dünya savaşı sonrasında tüm batılı devletler gibi Sovyet yayılcılığı tehdidine karşı batının temel kolektif örgütü olan NATO ittifakına üye olmuş; batının ortak siyasi yönetim biçimi olan demokrasiye geçmiş ve insan haklarını geliştirme amacıyla kurulan Avrupa Konseyi'nin kuru-

cuları arasında yer almıştır. Avrupa entegrasyonunun temel örgütü olan AB ile ilişkilerini geliştirmek için ise hala uğraş vermektedir. Dolayısıyla 150 yıllık bir geçmişe ve bu kadar derin siyasi, sosyal ve kültürel bağlar ve güçlü kurumsal mekanizmalarla Batıya bağlı olan Türkiye için tüm bu kazanımların bilinçli olarak terk edilmesi rasyonel bir siyasi karar olacağı savunulamaz. Üstelik Türkiye için her ne kadar Sovyetler Birliği çökse de, NATO'nun güvenlik şemsiyesine duyulan ihtiyaç bitmemiştir. Ayrıca Türkiye'nin batının güvenlik taahhütlerine yönelik inancı, zaman zaman sorgulansa da henüz tam anlamıyla zayıflamamıştır.

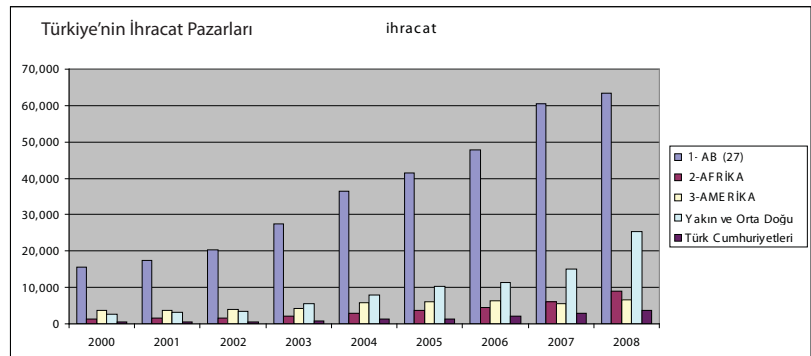
Öte yandan Türkiye, ekonomik, siyasi ve güvenlik alanındaki ulusal çıkarlarını bu ölçüde kolayca sağlayabileceği alternatif ittifaklar geliştirmiş değildir. Böyle bir arayış içinde olduğuna ilişkin açıklanmış niyetler veya projeler de yoktur. Üstelik dünya GSMH'nin ancak yüzde birini üreten bir Türkiye'nin bölgesinde veya küresel düzlemde hegemonik bir rol oynama potansiyeli veya yeni bir eksen kurma gücü de henüz zayıftır. En çok dillendirilen Türkiye'nin Yeni Osmanlılık politikası izlediğine ilişkin iddialar hem Başbakan Erdoğan hem de Davutoğlu tarafından defalarca reddedilmiştir.

Türkiye'nin İhracat Pazarları

Öte yandan son yıllarda Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu, Akdeniz ve Afrika ile gelişen çok yönlü ilişkilere rağmen, Türkiye'nin en büyük ve en istikrarlı ekonomik ve ticari ortakları Avrupa Birliği ülkeleridir. İhracatımızın yüzde 50'den fazlası AB ülkelerine yapılmaktadır (Bkz. Grafik).

Ahmet Davutoğlu gibi vizyon sahibi bir dış politika uzmanının birikiminin Ankara'ya taşınması iktidar için önemli bir şans yaratmıştır. Zira atılan adımlar kadar, bunların felsefi ve siyasi arka planının da halka ve dünyaya anlatılması gerekmektedir. AK Parti döneminde Türk dış politikasının mimarı olarak görülen Davutoğlu kendi geliştirdiği Stratejik Derinlik doktrinini adım adım hayata geçirmeye başlamıştır.

Türkiye'nin toplam dış ticaret hacmine bakıldığında da mutlak değer olarak 27 AB üyesiyle gerçekleşen dış ticaretimiz 2008 yılı itibarıyla 138 milyar doları bulurken; İslam ülkeleriyle olan ticaret hacmimiz 61 milyar dolar; KEİK ülkeleriyle olan ticaretimiz ise 66 milyar dolarda kalmaktadır. Türkiye'nin farklı bölgelerle olan ticari ilişkilerinin son 10 yıldaki değişimini gösteren aşağıdaki tablonun en çarpıcı yönü Türkiye'nin batı dışı bölgelerle olan ticari ilişkilerinin hızla arttığıdır. Örneğin son on yılda AB ülkeleriyle ticaretimiz 3,4 kat artarken diğer bölgelerle olan ticaretimiz 6 kat artmıştır (Bkz. Tablo). En büyük ticaret artışı (yaklaşık 9 kat) ise yakın

Kaynak: www.tim.gov.tr

	1998			2008			1998-2008
ÜLKE GRUPLARI	İhracat	İthalat	Ticaret Hacmi	İhracat	İthalat	Ticaret Hacmi	Tic.Hac. artışı
A-AB (AB 27 ÜLKE)	14 809 293	25 282 204	40 091 497	63 390 419	74 802 380	138 192 799	3,44 kat
B-TÜRKİYE SERB. BÖLGELER	830 853	417 628	1 248 481	3 008 061	1 334 250	4 342 311	3,47 kat
C-DİĞER ÜLKELER	11 333 805	20 221 560	31 555 365	65 622 092	125 826 945	191 449 037	6,06 kat
1-Diğer Avrupa (AB Hariç)	2 488 432	4 414 665	6 903 097	15 678 083	44 196 490	59 874 573	8,67 kat
2-Kuzey Afrika	1 506 038	1 493 195	2 999 233	5 850 262	5 267 239	11 117 501	3,70 kat
3-Diğer Afrika	316 195	265 160	581 355	3 212 341	2 503 214	5 715 555	9,83 kat
4-Kuzey Amerika	2 388 824	4 230 048	6 618 871	4 801 535	13 404 016	18 205 551	2,75 kat
5-Orta Amerika ve Karayipler	146 184	117 413	263 597	828 687	560 444	1 389 131	5,26 kat
6-Güney Amerika	121 993	668 837	790 830	901 401	3 259 762	4 161 163	5,26 kat
7-Yakın ve Orta Doğu	2 680 645	2 084 479	4 765 124	25 430 395	17 627 603	43 057 998	9,03 kat
8-Diğer Asya	1 303 779	6 202 007	7 505 786	7 074 123	38 087 261	45 161 384	6,01 kat
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	76 201	438 626	514 827	435 326	876 169	1 311 495	2,54 kat
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	305 515	307 130	612 645	1 409 938	44 747	1 454 685	2,37 kat
Seçilmiş ülke grupları							
1-OECD Ülkeleri	17 681 016	33 495 839	51 176 855	70 471 749	102 901 962	173 373 711	3,38 kat
2-EFTA Ülkeleri	356 677	1 169 225	1 525 902	3 261 728	6 217 519	9 479 247	6,21 kat
3-Karadeniz Ekonomik İşbirliği	3 290 239	4 357 567	7 647 806	20 867 277	45 632 225	66 499 502	8,69 kat
4-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	1 124 989	947 750	2 072 739	6 247 706	13 220 660	19 468 366	9,39 kat
5-Bağımsız Devletler Topluluğu	2 666 523	3 724 360	6 390 883	13 938 226	42 613 879	56 552 105	8,84 kat
6-Türk Cumhuriyetleri	834 983	448 987	1 283 970	3 749 451	4 278 503	8 027 954	6,25 kat
7-İslam Konferansı Teşkilatı	4 391 457	4 238 146	8 629 603	32 596 965	29 178 544	61 775 509	7,15 kat

Türkiye'nin Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Hacmindeki Değişim Oranları

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

ve Ortadoğu ülkeleri ile ECO üyele-riyle yaşanmıştır.

Ekonomik ve ticari ilişkiler bir yandan ülkeler arasında karşılıklı bağımlılık yaratarak, diğer yandan da halklar arasındaki ilişkiler ağını derinleştirerek uluslararası alanda çatışmaların çözümünü kolaylaştırmakta ve siyasi entegrasyonlara da zemin hazırlamaktadır. Nitekim, son yarım asırda Avrupa'nın yaşadığı uzun barış ve istikrarın arkasında da AB projesinin sağladığı ticari ve ekonomik entegrasyon süreci yatmaktadır. Benzer şekilde Türkiye'nin Suriye, İran, Irak ve Rusya gibi ülkelerle siyasi ilişkilerinde gözlemlenen son derece olumlu gelişmelerin ardında da büyük ölçüde derinleşen ticari ilişkilerin itici gücü yatmaktadır.

Ancak Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle gelişen ilişkileri yeni bir blok oluşturmak için yeterli değildir. Zira hacim olarak Türkiye'nin Batıyla olan ticari bağlarını dengeleyecek düzeye ulaşmamıştır. Daha temelde ise Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri arasında gelişen ekonomik ve ticari ilişkilerin yeni bir eksene dönüşmesinin önündeki en büyük engel, bu ülkelerle Türkiye arasında ortak siyasi değerlerin zayıflığı ve ortak bir güvenlik tehdidinin yokluğudur. Türkiye'nin yaptığı şey, temelde büyüyen ekonomisine yeni ihracat pazarları bulma arayışındır. İstikrarlı pazarlar arayan her güçlenen ülke gibi, Türkiye de ticari ortakları olan yakın çevresindeki ülkeler arasındaki ihtilafları çözmek ve büyük güçlerin bölgeye yönelik iştahlarını dengeleyerek

bölgeyi bir savaş ve çatışma ortamı olmaktan çıkarmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla Suriye ve İsrail arasında arabuluculuk rolü oynamaktan veya İran adına Batı karşısında savunma rolü üstlenmesine kadar, Türkiye'nin attığı adımların altında yüzyıldır barış ve huzur görmeyen Ortadoğu'da asgari bir barış ve güvenlik ortamının kurulması ve böylece bölge siyasetinin normalleştirilmesi arayışı yatmaktadır.

Bu çerçevede, yedi yıllık iktidarda bulunan Ak Parti'nin attığı adımlar ne içeride bir rejim değişikliği yaratmıştır ne de Türkiye'nin dış politikasında eksen kayması iddialarını haklı çıkaracak adımlar atmıştır. Türkiye güvenlik kaygılarıyla yürüttüğü siyasi, ekonomik

Türkiye için her ne kadar Sovyetler Birliği çökse de, NATO'nun güvenlik şemsiyesine duyulan ihtiyaç bitmemiştir. Ayrıca Türkiye'nin batının güvenlik taahhütlerine yönelik inancı, zaman zaman sorgulansa da henüz tam anlamıyla zayıflamamıştır.

ve askeri anlamda tek yanlı batıcı politikalar yerine, iç politikada olgun bir devlet; uluslararası alanda ise kendi ulusal güç kaynaklarıyla uyumlu normal bir siyasi aktör olarak hareket etmeye başlamıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin son hamleleri, kendi gücünün farkına varan ve bunu etik ve insani evrensel değerler temelinde ve evrensel bir söylemle iç politikasında ve dış politikasında hiçbir kaygı duymadan kullanmaya başlayan olgun bir aktörün, normal bir davranışı olarak okunmalıdır.

Türkiye'nin kendi siyasi kimliği ve gücüne olan güveninin artışıyla, 11 Eylül olaylarının küresel güç dengelerine yönelik yarattığı sarsıcı etkiler ve bu konjonktürde Türkiye'nin belki de farkına varmadan küresel hegemon güç ABD'ye karşı 1 Mart 2003'te üstlendiği kafa tutuculuk (challenge)

rolüydü. Denilebilir ki, tezkerenin reddiyle Türkiye batı karşısında yüz yıldır süren korku ve kompleksinden kurtulmuş, ergin ve olgun bir devlet olma evresine geçmiştir. Üstelik Irak işgali sonrasında ABD'nin karşılaştıkları zorluklar ve 2008'den itibaren Batının yaşamaya başladığı derin ekonomik krizler de Türkiye'nin dünyada ve bölgesinde manevra kabiliyetini artırmıştır. Nihai sonuçları için şimdiden öngörude bulunmak zor olsa da, ünlü Newsweek dergisinin tespit ettiği gibi belki de Irak savaşının gerçek galibi Türkiye olacaktır.

Türkiye Batıdan Ne Zaman Kopar?

Uluslararası ittifak ve eksen tartışmalarına ilişkin kuramsal tartışmaların ışığında baktığımız zaman henüz Türkiye'nin Batı dünyası ile ilişkilerini koparmaya yol açacak küresel koşullarda veya Türkiye'nin iç politikasında radikal değişiklikler yoktur. Yapılan pek çok kamuoyu yoklaması toplumda Batıya karşı şüphecilikğin artmakta olduğunu göstermekle birlikte, bir zenginlik, barış ve medeniyet projesi olarak görülen AB üyeliği hala toplumun büyük çoğunluğunca desteklenmektedir. Bazı marjinal siyasi ve ideolojik gruplar dışında, Türkiye'de seçmenlerin büyük çoğunluğunu temsil eden iktidar ve muhalafet partileri arasında Türkiye'nin Batıyla ilişkilerinin sürdürülmesi gerektiği konusunda siyasi bir konsensüs mevcuttur. Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda da son zamanlarda artan Avrupa şüphecilğine (euro-skepticizm)

rağmen, siyasi elitlerin AB üyeliğine yönelik desteği sürmektedir. Avrupa Birliği tarafından Türkiye'nin üyelik perspektifi tamamen ve açıktan reddedilmediği sürece, Türkiye Batıyla olan kurumsal ilişkilerinden vazgeçmeyecektir.

Ancak Türkiye bir ulus devlet olarak korkularından kurtuluyor ve giderek olgunlaşıyor. Buna karşın dünya dengelerinde Batı görece güç ve prestij kaybediyor. İşlightsını yitiren, kendi iç sorunlarını popülist milliyetçi söylemlerle geçiştirmeye çalışan Batı, Türkiye için de eskisi kadar güçlü bir ilham kaynağı değildir. Tam da bu nedenle Türkiye doğu ve batı dengesini ve sentezini kurarak daha bağımsız bir dış politika izlemeye başlamıştır. Tarih, coğrafya ve uluslararası şartlar hiç olmadığı kadar Türkiye'nin lehinedir. Artık yeni bir Türkiye vardır ve Tarihin Geri Döndüğü ve imparatorluk projelerinin yeniden tozlu raflardan inmeye başladığı bir dönemde, Türkiye'nin de kendi önceliklerine dayanan bir politika izlemesi ne İsrail'i, ne Washington'u ve ne de Brüksel'i rahatsız etmelidir. Son olarak Türkiye, Batı ekseninde yer almayı kendi çıkarlarına uygun bulduğu için seçmiştir. Önemli olan Türkiye'nin ve halkın siyasi, ekonomik ve güvenlik çıkarıdır. Batı ekseni de tartışılmaz bir tabu olmaktan çıkmalıdır. Bir gün kendi ulusal çıkarları Türkiye'yi farklı bir eksende yer almayı gerekli kıldığında, eksen değiştirmek neden yanlış olsun ki? ■

Türkiye'nin yaptığı şey, temelde büyüyen ekonomisine yeni ihracat pazarları bulma arayışıdır. İstikrarlı pazarlar arayan her güçlenen ülke gibi, Türkiye de ticari ortakları olan yakın çevresindeki ülkeler arasındaki ihtilafları çözmek ve büyük güçlerin bölgeye yönelik iştahlarını dengeleyerek bölgeyi bir savaş ve çatışma ortamı olmaktan çıkarmayı amaçlamaktadır.

Ersin Kalaycıoğlu:

Ortadoğu Politikasında Kökten Değişim Var

Eksen kayması tartışmaları ile beraber Türkiye'nin hâlihazırda gütmekte olduğu dış politika hamleleri batı basınında geniş yankı bulurken, diğer taraftan 'Sıfır Sorun' politikasının işlerliği tartışmaları gündemdeki yerini koruyor. Bu bağlamda Sabancı Üniversitesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu, Türk Dış Politikası ve açılımlar konusundaki sorularımızı cevaplandırdı.

SD Türk Dış Politikası'ndaki eksen kayması tartışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kalaycıoğlu: Bu tartışmaların temel nedenleri, Türkiye'nin bir yandan İsrail'le olan ilişkilerinde özellikle Başbakan ve çevresinin İsrail'le ilgili yaptığı yorumlar bir yandan da özellikle Suriye ile vizesiz geçişin başlatılması ve imzalanan bazı anlaşmalar oldu. Ayrıca İran'la ilgili endişelere katılmadığını açıkça dile getiren bir hükümet söz konusu Türkiye'de. Bütün bunlar Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmekte olduğunu AB ve ABD'nin bu bölgelere yönelik politikasını eleştiren veya bu politikanın dışına kayan bir Türkiye olduğu izlenimi doğurdu. Ancak Ocak 2009 yerel seçimlerine giderken ilk defa bir AB görüşmecisi atayan Türkiye'nin, AB ile olan ilişkilerini daha ciddiye aldığı izlenimi verdiği bir dönemde Ortadoğu ile ilgili bu girişimleri aynı zamana denk geliyor. Tabi bu arada yine Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde geçici üyelik statüsünü kazanmak için özellikle Afrika'ya büyük bir açılım yaptı. Bunun karşılığı olarak da Afrika'dan, Asya'dan, Latin Amerika'dan ve birçok ülkeden destek alır konuma geldi. Bu nedenle Türkiye'nin içinde bulunduğu pozisyonu kafa karıştıran bir pozisyon olarak görmeye başladılar. Ancak şunu söyleyebiliriz hükümetin

temel dış politikada Ortadoğu'ya yönelik yaptığı değişiklik, kendisini Arap devletlerinin ve Arap milli davalarının en önemli sözcüsü olarak gösteren bir Türkiye konumu yarattı. Bu bakımdan Türkiye'nin geleneksel Ortadoğu politikasında çok ciddi kökten bir değişim var. Türkiye'nin daha önceki pozisyonuna bakıldığında Arap devletleriyle İsrail arasında orta pozisyonda bulunan her ikisiyle de konuşabilen her ikisinin de güvendiği bir ülke konumundadır Türkiye. Ancak şimdi bu pozisyonu terk etti. Arapların özellikle Filistin milli davasının en önemli sözcüsü pozisyonuna gelen ve "Arapların yapamadığını biz yapıyoruz" izlenimi veren ve bu söylemi kullanan bir hükümet politikası ortaya çıktı. Bu zannedirim Ortadoğu politikası konusunda çok ciddi ve kökten bir değişim olduğunu gösteriyor ama bu politikanın Türkiye'nin AB, NATO ve Rusya ile olan ilişkilerini tamamen ortadan kaldırdığını söylemek biraz abartı olur.

SD İç ve dış açılımlar Türkiye'nin geleceği için ne anlama geliyor. Açılımlar bir bölünme sürecinin başlangıcı mıdır yoksa Türkiye'nin daha da güçlenmesini sağlar mı?

Kalaycıoğlu: Bu soruların yanıtını hiçbir şekilde bilmiyoruz çünkü burada birkaç tane problemimiz var. Birincisi; açılım olarak takdim edilen konuların bir kısmının içeriği belirgin. Yani Er-

meni açılımı diye takdim edilen açılımda bir protokol var. Ancak Türkiye'de önce İçişleri Bakanımızın 'Kürt Açılımı' diye ifade ettiği sonra kısa bir süre içerisinde 'Demokrasi Açılımı' diye adını değiştirdiği sonra yakın zamanlarda adını 'Milli Birlik Projesi' olarak değiştirdiği bu durum, içeriği pek belli olmayan ve anlaşılmayan bir nitelik arz ediyor. Dolayısıyla bunların hepsini aynı kefeye koymak pek anlaşılabilir bir şey değil. Dolayısıyla içerideki açılım diye ifade edilen süreç, çok uzun soluklu bir süreç. Muhtemelen onlarca yıl sürmesi gereken bir içeriği var ve çok kolay halledilebilecek meseleler değil. Zaten bu meselelerin içeriği konusunda da henüz çok önemli bir tartışmalar yapılmıyor ve görüşme de söz konusu değil. Çünkü içerik belirsiz. Buradaki uygulamada ne tür varsayımlar yapılacak, bu varsayımlar Türkiye'nin siyasal rejimine nasıl yansıtılacak kimler arasında ne tür uzlaşmalar ortaya çıkacak. Bu konular son derece ayrıntılı olarak incelenmesi gereken ve Türkiye'de çok da bilinmeyen konulardır. Bu sürecin etrafında henüz büyük bir sis bulutu var. Öyle olduğu zaman tabi neyi tartıştığımız pek anlaşılmıyor. O nedenden dolayı özellikle Türkiye'deki iç politikaya ilişkin Kürt etnik grubunu ilgilendiren açılım henüz çok ilkel bir aşamada. Bunun daha fazla işlenmeye ihtiyacı var. Ama şu anda o adımların atılabileceğini göster-

rır bir şey yok. Onun dışında bir Alevi Açılımı söz konusu oldu. Bir de adı konulmakla beraber içeriği pek belli olmayan bir Roman açılımı söz konusu oldu.

Bu konularda neler yapılacağını farklı şekillerde değerlendirebiliriz. Aleviler ile ilgili çalıştaylar öngörüldü. Bu çalıştaylar Haziran'da başladı. Altı çalıştayla bunun biteceği ilan edildi. Ama 6. Çalıştay'a henüz ulaşılmış değil. 5. Çalıştay'da da süreç durma noktasına geldi. Süreçle ilgili özellikle Ökkeş Şendiller'in davet edilmesi ile ortaya çıkan tartışma ile birlikte süreçle ilgili endişeler arttı ve öyle zannediyorum, Aleviler süreçten bir nebze koptu. Onun dışındaki Roman açılımının ise nereye gideceği hakkında şu anda yine bir fikrimiz yok. Bu tür etnik grupları, din gruplarını ve mezhepleri ilgilendiren ilişkiler ve bunların demokrasi içerisinde belli bir yer edinebilmesi, demokratik uygulamaların ve demokrasi rejiminin bunlara duyarlı olarak yeniden yapılandırılması basit süreçler değil. Türkiye böyle bir süreçte girmiş bulunuyor. Ama bu süreçte daha çok uzun yıllar tartışma olacaktır.

Ersin Kalaycıoğlu

Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu lisans diplomasını İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonomi Bölümü'nden 1973 yılında aldı. Lisans eğitiminin ardından Iowa Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'ne devam eden Kalaycıoğlu 1975 yılında master, 1977 yılında da doktora derecesini aldı. Dr. Kalaycıoğlu Ekim 1984 ila Mart 2002 arasında Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyeliği yapmanın yanı sıra Üniversite'de çeşitli akademik ve idari görevlerde bulundu. Ayrıca 1998-1999 öğretim yıllarında Minnesota Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı. Mart 2002-Ekim 2004 tarihleri arasında Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi ve İstanbul Politikalar Merkezi'nde çalışmalarını sürdürdü. 2007 yılı Ekim ayına kadar Işık Üniversitesi Rektörü olarak görev yaptı.

SD Komşularla 'Sıfır Sorun' politikası sizce Türkiye için uygulanabilir bir politika mıdır?

Kalaycıoğlu: O konuda Türkiye zannedirim tek başına. Dünya üzerinde komşularıyla 'sıfır sorun' politikası uygulamış bir devlet örneği yok. Sıfır sorun sadece bizim tarafımızdan güdülen bir politika olduğu sürece problemler çözülemez. Sanırım Suriye ile böyle bir politika izlendi. Orda da ciddi problemlerle karşılaşıldı. Türkiye-Suriye ilişkileri toprak mülkiyeti konusuna gelindiğinde pek de öyle sıfır sorun politikasıyla gidecekmiş gibi bir görüntü arz etmiyor. Problemleri sıfırlama politikasının bazı sorunları varmış gibi duruyor buradan bakınca. Bu politikanın öyle çok kolay işleyen bir politika olduğunu gösterebilmek mümkün değil. Ve şöyle de bir riziko var. Biz sıfır sorun politikası izleriz ancak karşımızdaki devletler kendi ulusal çıkarları olarak gördükleri meseleleri Türkiye'nin 'Sıfır Sorun' politikası izlemesi dolayısıyla çözme fırsatı çıktığını düşünür ve yeni konuları gündeme getirir. Sıfır sorun paradoksal olarak sorunların artmasına ve bizim daha büyük sıkıntılarla uğraşmamıza neden olacak bir potansiyel de taşır. Doğurmuş olduğumuz izlenimin rizikolu olduğunu düşünmekteyim.

SD Son dönemlerde Batı basınının Türkiye'yi bu kadar çok ele almasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kalaycıoğlu: Türkiye her zaman Batı basınında mevcuttu. Ancak daha önce Türkiye'yi daha çok felaket senaryoları ile ele almaktaydı. Ve genellikle olumsuz bir tablo çizmekteydi. Ama giderek özellikle 1999'dan itibaren AB ile yakınlaşması dolayısıyla ve 2004'den itibaren AB ile üyelik müzakerelerine başlamış olması ile birlikte Türkiye'ye yapılan atıflar çoğaldı. Ve bunların daha dengeli bir içerik kazanması yatırımcılar açısından daha fazla ilgi duyulan bir ülke haline getirdi Türkiye'yi. Batı basını da bu değişiklikleri bir şekilde fark etmiş durumda. 1 Mart tezkeresi ve İsrail'e alınan tutum, BM Güvenlik Konseyinde daimi üye olarak yer almamız batı basınının ilgisinin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Batı basını, Türkiye'yi anlamaya çalışıyor. Ve bu ilginin sadece batı basını için geçerli olduğu kanısında de-

ğilim. İranlılar, Araplar ve Asya'daki devletler de Türkiye ile ilgilenme zorunluluğunu hissediyorlar.

SD Türkiye'nin kendi bölgesindeki ülkelerle geliştirilmiş stratejik ilişkiler kurması, batıyı neden bu kadar çok endişelendiriyor?

Kalaycıoğlu: Türkiye'nin öyle fazla geliştireceği bir stratejik ilişki yok. Türkiye Kuzey Atlantik ittifakının bir üyesi dolayısıyla bu ittifakın üyeleri birbirinin ne yaptığı konusunda ilgili en azından bilgi sahibi olmak ve nasıl bir içerik taşıdığını düşünmek zorundalar.

SD Siz Türkiye'nin geleceğini nerede görüyorsunuz, Türkiye'nin doğu ile ilişkileri batıya bir alternatif oluşturur mu?

Kalaycıoğlu: Türkiye'nin özellikle yakın doğusunda demokrasi yok. Irak ilerde umarım demokrasiye geçecek. Öyle bekleniliyor. Türkiye'nin örnek olarak alabileceği herhangi bir demokrasi modeli de yok. Ne Arap ve İran gibi Ortadoğu ülkeleri arasında ne onun ilerisindeki Afganistan veya Pakistan'da ne Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinde ne de Rusya'da bir demokrasi rejimi söz konusu değil. Türkiye, ekonomik rejimini liberal piyasa ekonomisi olarak sürmeye ve bu kapitalist rejim içerisinde gelişmeye devam edecekse bu açıdan da Türkiye'ye örnek oluşturabilecek hiçbir ülke Türkiye'nin güneyinde veya doğusunda yok. Dolayısıyla Türkiye'nin kapitalist piyasa ekonomisi olarak örnek alabileceği ve bu açıdan da ilişkilerini geliştirmek suretiyle kendindeki gelişmeleri de daha yüksek noktalara taşıyabileceği bir başka ülke söz konusu değil İsrail dışında. İsrail tek demokratik ülke ve liberal piyasa ekonomisi güden ülke. Ancak İsrail şu anda en azından hükümet açısından neredeyse düşman olarak gösteriliyor. Dolayısıyla bu çerçeveden bakıldığında yakınlaşabileceğimiz bir tek İsrail var onunla da siyasi bakımdan ilişkimizi minimize etmiş durumdayız.■

Röportaj : Feyzan Ece ÇAPA

TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NIN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

1938'den 1950'lere kadar, Türk dış politikasında, ilke itibariyle, bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Türkiye, zaman zaman tehdit ya da şantaj boyutlarına varan ağır baskılara göğüs germe yeteneğini göstermiş, böylece 2. Dünya Savaşı'nın son aşamalarına kadar, bu savaşın dışında kalabilmeyi başarmıştır.

(E) Büyükelçi Nüzhet KANDEMİR
SDE Yönetim Kurulu Başkan Yrd.

Diş politikada göz önünde tutulması gereken olmazsa olmaz ilkeler arasında, diplomasi yollarında aranan uzlaşının temelinde ülkelerin bireysel çıkarlarının yattığı gerçeği yer alır.

Bu gerçeğin ışığında, dış politika uygulayıcılarından beklenen, ülkeleri adına yapacakları her tür girişim ve müzakerede, ülkelerinin uzun vadeli çıkar ve beklentilerini diğer ülkelerin çıkar ve beklentileri ile bağdaştıracak çözüm formülleri ararken, bunları milletçe kabul edilebilir sağlam bir çerçeveye oturtabilmek yükümlülüğünden kesinlikle taviz vermemeleridir. Dikenli ve çetin diplomasi yollarında, önde giderek sırtını muhataplarına dönmek, daima

olumsuz sonuçlar verir.

Bu bağlamda, milletçe, uluslararası hukuk çerçevesinde edinilmiş hak ve çıkarlardan herhangi bir taviz verilmemesi esastır. Doğal olarak, üçüncü ülkelerin ya da uluslararası kurum ve kuruluşların, ülkenin ulusal çıkarları ile uyum göstermeyen istek ve taleplerde bulunmaları beklenir. Onların, bu istek ve taleplerini elde edebilmek için söz verecekleri ve sonuç itibariyle, kağıda dökülüp imzalanmadıkları sürece, sözde kalmaya mahkum olacak geçici ayrıcalıkların, iç politika bağlamındaki siyasi avantajları ne olursa olsun, geri çevrilmesi devlet ciddiyetinin kaçınılmaz bir gereğidir.

Türk dış politikasının, yabancı ülkelerin çıkarlarına dayalı talep ve dayatmalar ile değil, Atatürk Türkiye'sinin ve Cumhuriyetimizin, uzun vadeli ulusal çıkarları ışığındaki gereksinimler doğrultusunda sabırla yönlendirilmesi esas olmalıdır. Dış politikada teori ile pratik çoğu kez ayrı ayrı sonuçlara götürür.

Özetle, dış politika, genel hatları ile bir ülkenin, çevresel, bölgesel, kıtasal ve kıtalararası ilişkilerinin yönlendirilmesinde, zaman ve zemin unsurları ile dış etkenlerin en iyi şekilde değerlendirilmesi suretiyle, gerçekçi, akılcı ve sağduyulu bir yaklaşımla belirlenecek hedeflere ulaşma stratejisidir. Diplomasi ise, dış politika hedeflerine ulaşabilmek

Türkiye'nin, AB üyeliği bağlamında, AB Türkiye için ne ölçüde değerli ise Türkiye'nin de AB için o ölçüde değerli olduğu fikrini hem kendimize hem de karşımızdakilere bıkmadan işlemek gerekir. AB ülkeleri, Türkiye'yi içlerine sindiremiyorlarsa Türkiye'nin de o ölçüde bir sindirme sorunu var demektir.

yolunda, elde mevcut olanakları, ülkenin güvenliği ve ulusal çıkarları tavizsiz gözetilerek, kullanma sanatıdır. Daha Cumhuriyetimizin kuruluş aşamasında, Türk diplomasisinin, tüm olumsuz koşullara ve engellemelere rağmen, olanakları en iyi şekilde değerlendirme ve yerinde kullanma sanatının, Lozan'da, mükemmel bir örneğini verdiğini görürüz.

Atatürk'ün Türk Ulusu'na bıraktığı mirası korurken, ülkemizi daha da ileri götürmek ve yüceltmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış olan geçmişteki devlet adamlarımızın yönetiminde, Türk dış politikasının, Lozan'dan Soğuk Savaş'ın sona erdiği döneme değin geçirdiği evreleri kısaca hatırlamakta yarar vardır.

Birinci Dünya Savaşı Yılları

Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkan uluslararası, sadece Türkiye, bu savaşın olumsuz sonuçlarını, kısa sayılabilecek birkaç yıl içinde telafi etmeyi, üstelik müttefik kuvvetlerle yeni bir barış antlaşmasını eşitlerarası şartlar çerçevesinde müzakere etmeyi başarmıştır. Türkiye bu dönemde ne ittifak halinde olduğu ülkelerin kazandığı zaferin

avantajlarından yararlanmak ne de potansiyel büyük bir güç olmak konumundaydı. Türkiye'nin uluslararası alanda kendini kabul ettiren güçlü bir konuma ulaşma mücadelesi benzersizdir. O tarihlerde izlenen diplomasi, savaş sonrası geride mevcut tüm olanaklardan yararlanmasını bilmiştir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa'nın güçlü ülkeleri arasındaki farklılıkları ve bunların yanı sıra, Dünya'daki büyük güçlerle Sovyet Rusya arasındaki çıkar çatışmalarını, abartmadan ve gerçekçi bir tarzda kullanabilmiştir. Türkiye'nin bu diplomasisi, güçlü ülkeler arasında giderilmeye çalışılan farklılıkların daha da belirginleşmesine ve yoğunlaşmasına yol açıyordu. Türkiye, izlediği politika çerçevesinde, Rusya ve Batı ile ayrı ayrı müzakere yaparken aynı anda her iki tarafla da müzakereden kaçınmamış ve bir müzakereden elde ettiğini diğerine karşı koz olarak kullanabilmiştir.

Türk diplomasisi, ulusal davalarımız ve çıkarlarımızın elde edilebilmesi açısından, hedeflerin doğru tanımlanması suretiyle, her türlü aracın kullanılması temeline dayanmakta idi.

Kurtuluş Savaşımızın Türk ordularının zaferiyle sonuçlanmasının ardından, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi Avrupa'nın büyükleri Türk heyetiyle Mudanya'da bir araya gelerek bir mütareke yapmaktan başka çarelerinin kalmadığını anlamışlardır. Türk-Yunan savaşının, 11 Ekim 1922'de, Mudanya Askeri Sözleşmesi'nin imzalanması ile resmen durdurulması üzerine, İngiltere'nin ziyadesiyle meşhur başbakanı Lloyd George istifa etmek zorunda kalmıştır.

Türkiye'yi, barış şartlarını görüşmek üzere, Lozan'a davet etmek zorunda kalan müttefik ülkeler, 21 Kasım 1922'de başlayan Lozan Konferansı, izlenen istikrarlı ve kararlı dış politika sonucu, Türkiye'nin müzakere masasını terk etmeyi dahi tereddütsüz göze alabildiği görüldükten sonra, 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Andlaşması'nı imzalamak zo-

runda kalmışlardır.

Böylece, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun önündeki tüm engelleri kaldırmış olan Lozan Andlaşması'nı, o dönemin koşullarında, Türk tarafının beklentilerini, olanakların elverdiği azami ölçüde karşılayan bir uzlaşma belgesi olarak, bugün de, taviz vermeden uygulamayı sürdürmek önem taşır. Bu antlaşma, müzakere masasında oturan karşı taraf ülkeler temsilcilerinin gösterdikleri güçlü direnç ve sergiledikleri olumsuz tutuma rağmen, büyük bir mücadele veren Türk diplomasisi sayesinde elde edilmiştir.

Lozan'ın ardından, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı ile başlayan ve Atatürk'ün vefatına kadar geçen dönem kapsayan 1919 - 1939 yılları arasında cereyan eden siyasi gelişmeleri değerlendirdiğimizde, geçmişin edilgenlik ve duygusallıklarından tamamen soyutlanmış, dengeli, hesaplı, gerçekçi, güvenilir ve tutarlı bir dış politikanın tüm devlet ciddiyetiyle uygulandığını görmekteyiz.

Misak-ı Milli ile belirlenen sınırlar içinde kalmak, iyi komşuluk, ahde vefa, iç işlerine karışmamak ve Atatürk'ün "Yurtta barış Cihanda barış" sözleriyle simgelenen tarzda, tüm ülkelerle dostça ilişkiler kurmak gibi, temel dış politika ilkelerine dayandırılan bu politika sayesinde Türkiye, güvenilir ve dostluğu aranan bir ülke olarak, dünya siyasete

*Önümüzdeki devrede,
stratejik ortak olarak
ilan ettiğimiz ülkelerle
her konuda birlikte
hareket etmek gayreti
içinde olmamızın,
başkalarını kırıp
dökmeden, hangi ölçüde
gerçekleşebileceği,
ne ölçülerde dış
politikamıza yük
oluşturacağı da
görülecektir.*

sahnesinde kendini kanıtlamıştır.

1923-1930 Dönemi

Türkiye, 1923-1930 yılları arasında, dış dünyadaki görece sakin ortamdan da yararlanarak, hem ülke içindeki eksiklikleri tamamlamaya hem de, komşu ülkelerle çeşitli dostluk ve işbirliği anlaşmaları yaparak, ilişkilerini perçinlemeye çalışmıştır. Özellikle kuzeydoğu, doğu ve güneydoğudaki sınırlarımızın güvence altına alınması cihetine gidilmiştir. Bu dönemde Lozan'dan kalan pürüzlerin de giderilmesi doğrultusunda çalışmalar sürdürülmüş bulunmaktadır. Musul konusunda çetin müzakereler ve yoğun girişimlere rağmen, İngiltere'nin, oyalama taktiği ile konuyu ikili planda Milletler Cemiyeti aşamasına getirmesi önlenememiş ve Musul'un Misak-ı Milli hudutları içine alınması sağlanamamıştır. Milletler Cemiyeti'nin Irak lehine karar vermesinin ardından, Irak'ı mandası altında bulunduran İngiltere ile yeniden başlatılan müzakereler ve sıkı pazarlıklar sonucunda, o bölgedeki sınırlarımızı güvence altına alan ve tarafımıza bir ölçüde tazminat ödemesini öngören anlaşma 1926 yılında imzalanmıştır.

1930'lara gelindiğinde, bir yandan

tüm dünya 1929 ekonomik bunalımını atlarmaya çalışırken, diğer yandan uluslararasıdaki kamplaşmanın hız kazandığı bir dönem başlamıştır. 2. Dünya Savaşı'na kadar uzanan bu dönemde, Türkiye'nin, dengeleme politikasını sürdürerek, İngiltere ve Fransa ağırlıklı ilişkilerini, hem Almanya hem de Sovyetler Birliği ile dengelemeye çalıştığını görüyoruz. Ayrıca, 23 Temmuz 1932'de, bir yandan Milletler Cemiyeti'ne üye olurken, diğer yandan 1934 ve 1937 yıllarında Balkan ve Saadabad Paktları'nı oluşturmak suretiyle, Türkiye'nin ülke sınırlarının güvenliğini perçinleme çabalarını sürdürdüğü görülür.

1933 yılında, Almanya'da Hitler'in iktidara gelişi ve İtalya'da faşist rejimin tehditlerini artırmasının ardından, Türkiye'yi, Almanya ve Sovyetler Birliği'ne karşı kendi yanına çekmek isteyen İngiltere'nin yeni bazı ekonomik destek atılımları ve ittifak arayışları içine girdiği görülmektedir.

Türkiye'nin, dengeleme politikası çerçevesinde, hem Almanya hem de Sovyetlerle, 17 Aralık 1925 Dostluk ve Saldırmazlık Andlaşması çerçevesinde, ilişkileri aksatmadan sürdürmek amacı ile, büyük diplomatik çaba gösterdiği göze çarpmaktadır.

Ancak, İngiltere ve Fransa ile karşılıklı yardım antlaşmasını 19 Ekim 1939'da Ankara'da imzalamak zorunda kalan Türkiye'nin, "3'lü ittifak" olarak bilinen bu antlaşma yüzünden, savaş süresince ağır bir baskı altında kalması kaçınılmaz olmuştur.

Lozan sonrası, 1936 Montrö Sözleşmesi ile Türkiye boğazlar üzerindeki hükümlerini perçinlemiş, Hatay'ın da 1938'de bağımsızlığına kavuşarak 1939'da Türkiye'ye katılması gerçekleştirilmiştir.

2. Dünya Savaşı Yılları

1938'den 1950'lere kadar, Türk dış politikasında, ilke itibarıyla, bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Türkiye, zaman zaman tehdit ya da şan-

taj boyutlarına varan ağır baskılara göğüs germe yeteneğini göstermiş, böylece 2. Dünya Savaşı'nın son aşamalarına kadar, bu savaşın dışında kalabilmeyi başarmıştır.

30 Ocak 1943'te Churchill başkanlığındaki İngiliz heyeti ile Adana'da yapılan konferansta Türkiye görüşlerini kabul ettirmiştir.

1944 yılı ortalarında, Avrupa'nın savaş sonrası fotoğrafını isabetle tahmin eden Türkiye, yayımlacı emeller sergileyen Sovyetler Birliği'nden gelebilecek tehlikeleri dikkate alarak, savaş dışı kalma politikasının, bu kez Türkiye'yi yalnızlığa mahkum edeceği ve savaş sonrasındaki barış müzakerelerinde söz hakkına sahip olamayışı sonucunu vereceğini de hesaplayarak, İngiltere ve ABD ile yakın temas ve istişarelere öncelik vermiştir. Bunun sonucu, 2 Ağustos 1944 tarihinde, önce Almanya ile ve 6 Ocak 1945 tarihinde de Japonya ile ilişkileri kesme kararı almıştır. Churchill, Roosevelt ve Stalin arasında Şubat 1945'te Yalta'da yapılan görüşmelerde, "Sadece 1 Mart 1945 tarihi itibarıyla, Almanya ve Japonya ile savaş durumunda olan ülkelerin Birleşmiş Milletler Konferansı'na kurucu üye olarak katılabilecekleri" yolunda alınan kararın ardından da, 23 Şubat 1945'te, bu iki ülkeye karşı savaş ilan etmiştir.

1947 Paris Andlaşması müzakere edilirken, Türkiye Oniki Adalar ve diğer bazı sınır düzenlemeleri konusundaki beklentilerini elde edememiştir. Buna mukabil, Sovyetler Birliği'nin, Boğazlar rejiminde değişiklik yapılması yolundaki isteklerinin önünü kesmeyi başarmıştır.

Batı İttifakı içindeki yerini kuvvetlendirmek suretiyle, Cumhuriyet'in ilanından başlayarak, 2. Dünya Savaşı sonuna kadar bağımsız bir politika izleyen Türkiye'nin bu tutumu ilerideki dönemlerde önemini kanıtlamıştır.

Büyük ve güçlü devletlerin birbiriyle kıyasıya çekiştikleri, fevkalade çalkantılı ve hassas bir dönemde ulusal çıkarları ön planda tutan son

Büyük güçlerin “fazlasını almadan azını vermeyecekleri” ve dostluk ve hatır uğruna, ödün teşkil edebilecek herhangi bir fedakârlıkta bulunmayacakları sürekli zihinde tutulmalıdır.

derece temkinli bir dengeleme politikası ile Türkiye, diplomasi sınavında başarılı bir örnek daha sergilemiştir.

Günümüz

Günümüze gelindiğinde, Türk dış politikası, kuşkusuz, çok boyutluluğunu korumalıdır. ABD kadar Rusya ile ve aynı ölçüde Avrupa ve Avrupa Birliği ile iyi ilişkiler içinde olmak, Arap dünyasını ihmal etmeden İsrail ile de diyalogu korumak gereklidir. Ancak böyle bir denge politikası izlenirken kullanılacak kanallar ve üslup büyük önem taşır.

Büyük güçlerin “fazlasını almadan

azını vermeyecekleri” ve dostluk ve hatır uğruna, ödün teşkil edebilecek herhangi bir fedakârlıkta bulunmayacakları sürekli zihinde tutulmalıdır.

Uluslararası ilişkilerde iyi niyetle gösterilen dostluk ve sağlanan çıkarlara karşılık verme politikası izlendiğinde, muhatap olunacak haksız davranışlara da aynen cevap verileceği ve bu cevabın içermesi muhtemel risk ve zararları göğüslemeye milletçe hazır olduğu kanısının karşı tarafta kesinlikle yaratılması gerekir.

Diğer ülkelerle “Stratejik ortaklık” kavramının giderek kullanılmakta olduğu görülmektedir. “Stratejik ortaklık”, iki ülke arasında, her alanda uyumlu davranma yükümlülüğünü de beraberinde getiren ve ülkelerin, diplomatik ve siyasi olduğu kadar, askeri alanlardaki zorluklarının da üstesinden gelinbilmesi için, “davranış birlikteliği” sergilenmesini gerekli kılacak bir ortaklık türüdür. Bu tür ortaklıklar, uzun vadede, ülkelerin coğrafi ve stratejik konumları kadar, toplumsal ve tarihsel duyarlılıkları ve yükümlülükleri çerçevesinde, değişiklik göstermesi zorunlu olacak davranışlara, tepkiye ve uygulama sıkıntılarına da yol açar. Bunun yanı sıra, örneğin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi gibi, Türkiye’nin de geçici üye seçildiği uluslararası forumlarda zorlukla karşılaşılması ve “stratejik ortak” ülkeler arasında yaratılan beklentilere ters düşecek sürtüşmelerin ve düş kırıklıklarının ortaya çıkması kaçınılmaz olur.

Son zamanlarda, stratejik ortaklarımızın sayısı, söylemlere bakılırsa, giderek artmaktadır. ABD, İngiltere, Rusya Federasyonu, Suriye, İran ve Irak’ı bu bağlamda sayabiliriz. Türkiye ile bu ülkeler arasında, örneğin ABD’nin Kanada, İngiltere ve İsrail ile olan ortaklığı benzeri bir stratejik ortaklığın nasıl var olaca-

ğını kestirmek çok zor görünmektedir. Önümüzdeki devrede, stratejik ortak olarak ilan ettiğimiz ülkelerle her konuda birlikte hareket etmek gayreti içinde olmamızın, başkalarını kırıp dökmeden, hangi ölçüde gerçekleştirilebileceği, ne ölçülerde dış politikamıza yük oluşturacağı da görülecektir.

XXI. asırda Türk dış politikasından beklentilerimiz neler olabilir sorusu doğal olarak akla gelmektedir. Toplumumuz bireyleri, her olayda, kimin dost kimin düşman olduğunu sorgulamaktadır. Onlara, çıkarların buluşup kesiştiği noktalarda dostlukların ortaya çıktığını iyi anlatmamız gerekmektedir. Vurgulamak gerekirse, dış politikada duygusal olmak, bazılarını gerçek dost bilirken diğerlerini düşman ilan etmek lüksü yoktur. Geçen asırda olduğu kadar, içinde bulunduğumuz ve bundan sonraki asırlarda da bu böyle olacaktır.

Türk Dış Politikasının Geleceği

Burada altı çizilecek bir husus, ister Batılı ister Doğulu olsun, kimsenin karşısında kendimizi aşağılık kompleksine kaptırmaya gerek yoktur. Haklı olduğumuz davalarda tutarlı bir kararlılık sergilemek, inandırıcılığımızı ve saygınlığımızı korumak şarttır. Önümüzdeki devrede de, uzlaşma arayışlarımızda, haklı davalarımız açısından, verilecek ve alınacak ödünlere birbirini dengelemesini ve ulusal çıkarlarımız çerçevesinde kalmasını sağlamamız gerekir. Önce itiraz edip, ağır baskı altında, sonradan, güya hatır için ya da elde edilen sözde kazanımlar uğruna, kabul etmek sakat bir davranıştır. Duygusal inatçılıktan uzak bir tutarlılık içinde, değişen dünya şartlarında, Türkiye’nin inandırıcılık ve saygınlığını, dış dünya önünde sürekli kanıtlaması gerekir.

Gelecekte ülkemizi, doğrudan ya da dolaylı şekilde, yakından ilgilendi- ➤

Burada altı çizilecek bir husus, ister Batılı ister Doğulu olsun, kimsenin karşısında kendimizi aşağılık kompleksine kaptırmaya gerek yoktur. Haklı olduğumuz davalarda tutarlı bir kararlılık sergilemek, inandırıcılığımızı ve saygınlığımızı korumak şarttır.

ren çeşitli konularda politikalarımızı saptarken, merkezinde bulduğumuz, çok sorunlu bu coğrafyada, yeni dönemin getireceği fırsatlar

kadar, olası olumsuzlukları da azami dikkat ve uzak görüşlülükle, ülkenin uzun vadeli çıkarları doğrultusunda, en akılcı şekilde değerlendirmek zorundayız.

Türkiye'nin, AB üyeliği bağlamında, AB Türkiye için ne ölçüde değerli ise Türkiye'nin de AB için o ölçüde değerli olduğu fikrini hem kendimize hem de karşımızdakilere bıkmadan işlemek gerekir. AB ülkeleri, Türkiye'yi içlerine sindiremiyorlarsa Türkiye'nin de o ölçüde bir sindirme sorunu var demektir.

Bir yandan İsrail diğer yandan Arap ülkeleri ile ikili ilişkilerimizi tepkisel çerçeveden kurtarıp karşılıklı çıkarlara dayalı doğal bir çerçeveye oturtmamız beklenir. Biz Arapların İsrail ile daha sağlıklı bir hale getirmeye çalıştıkları ilişkilerinden nasıl gocunmuyorsak onların da bizim bu ülkeyle ilişkilerimize kendilerini alıştırmalarını beklemek hakkımızdır. Arap ülkeleri ile karşılıklı anlayışa dayanan işbirliği olanaklarını sonuna kadar kullanmak, her iki tarafın uzun vadeli çıkarlarına uygun düşecektir.

Sular konusunun önemi 21. yüzyılda artarak sürecektir. Tarım ve enerji alanlarında yaşamsal önem taşıyacak su kaynaklarının, komşularımızı zora sokmayacak ancak ülkemiz gereksinimlerini ön planda tutacak, hakkaniyete uygun formüller çerçevesinde, uzun vadeli esaslara bağlanması ve biraz önce değindiğim, duygusal inatçılıktan uzak bir tutarlılık içinde saptayacağımız siyaseti değiştirmeyeceğimiz mesajının, dostça ancak kararlılık içinde, verilmesi gerekecektir.

Enerji konuları önümüzdeki yıllarda da Türk dış politikasının gündeminde öncelikli bir yer tutacaktır.

Türkiye, Balkanlar'dan Orta Asya'ya uzanan geniş bir bölgenin enerji transit geçiş merkezi olmak-

tadır. Bu konu, Türk dış politikasının geleneksel unsurlarından biri olan "bölgesel istikrar ve işbirliği" ile de yakından ilgilidir. Önümüzdeki dönemde bölgesel istikrarın korunup geliştirilmesi ve bölgesel işbirliğinin çağdaş düzeye çıkarılması açılarından Türkiye'nin kilit konumunu sürdürmesi doğal gözükmektedir.

Türkiye Bölgesinde siyasi ve askeri istikrarın korunmasına katkıda bulunmayı sürdürecektir.

Bölgesel uyuşmazlıkların çözümüne ve barışı koruma faaliyetlerine katkıda bulunmak, bölgesel barış ve istikrarın korunması gereğine inancın doğal bir sonucu olacaktır.

Bölgesel ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi açısından da, Türkiye'nin oynayacağı öncü rol, içinde bulunduğumuz asırda da, dış politikanın unsurlarından biri olmayı sürdürecektir.

AB süreci ile kesin bağlantılı olmaksızın, demokratik standartların yerleşmesi yolundaki adımların atılması sürdürülmelidir. Devletin asli görevlerine çekildiği, insan hakları ve demokrasinin egemen olduğu bir hukuk devleti; çağdaş, bağımsız bir yargı sistemi; tüm kurum ve kademelerinde demokratik bir siyasal yapı ve temsilde adalet yanında yönetimde istikrarı sağlayabilecek bir seçim sistemi, 21. yüzyılda Türkiye'nin önünü açacak ve hak ettiğimiz çağdaş yaşam biçiminin oluşmasına katkıda bulunacak düzenlemeler olacaktır. Yine, AB üyeliğine bağımlı olmadan, Türkiye, reform sürecini hızlandırarak kendi ekonomik ve siyasal istikrarını sağlayacak; keza, ülkemiz, rekabet gücünü artırarak, Batıda ve Doğuda diğer toplumların ekonomik gücüne entegre olacaktır.■

Josef Ackermann:

Boğazın Aranılan Ülkesi Türkiye

Avrupa Birliği Derneği'nin (Europa Union Niedersachsen) Onursal Başkanı olan Dr. Josef Ackermann aynı zamanda "İstenilen Ülke Türkiye" adlı kitabın yazarı. Ackermann, Türkiye'nin dış politikası ve Avrupa Birliği'ne giriş sürecini Stratejik Düşünce'ye değerlendirdi.

SD Türkiye'yi birkaç kez ziyaret etmiş biri olarak, zaman içerisinde Türkiye'de ne gibi değişimler görüyorsunuz?

Ackermann: Türkiye'ye her gelişimde, bu ülkede birçok şeyin değiştiğini fark ediyorum. Bu değişiklikler kısa bir zamanda kaydedildi. Türkiye'nin demokrasi, insan hakları gibi konularda gösterdiği çabalar beni son derece memnun ediyor. Bu konuda Türkiye hakkında bir kitap yazdım. Ayrıca Türkiye ve Almanya hakkında Londra'dan birçok belge topladım. Bu çalışmalar sonucu, Türkiye'nin geçmişte "Boğaz'ın hasta adamı" olarak tanımlanmasına rağmen, şimdi ise "Boğaz'ın aranılan adamı" olarak uluslararası politikada yer aldığı düşüncesine sahip oldum.

SD Almanya'daki seçimler, Türkiye'nin AB'ne üyelik sürecini nasıl etkileyecektir?

Ackermann: Seçimleri genel olarak olumlu değerlendiriyorum. Çünkü Merkel bir açıdan sizin düşündüğünüz kadar katı değildir. Aslında Merkel "Türkiye, AB üyesi olamaz" demiyor. Elbette Türkiye, zaman içerisinde tam üyelik kazanacaktır. Ancak şimdilik Türkiye için en iyi yol: ortaklık.

"Açılımlar Çok Önceleri Gerçekleştirilmeliydi"

SD Türkiye'nin son dönemde başlattığı demokratik açılımlarla ilgili görüşleriniz nelerdir?

Ackermann: Türkiye, bu noktada tarihsel bir adım atmıştır. Açılımlar dışındaki diğer girişimleri göz önün-

de bulundurduğumda da Türkiye'nin tüm çalışmaları olumlu buluyorum. Türk demokrasisi için başarılı adımlar atılmaktadır. Ancak bu adımlar çok önceleri gerçekleştirilmeliydi.

SD Alman Federal Bankası'nın Yönetim Kurulu Üyesi Thilo Sarrazin, verdiği röportajlardan birinde Almanya'da yaşayan Türkler hakkında aşağılayıcı kelimeler kullandı. Bunun üzerine kendisinin istifa etmesi için yapılan manevi baskıyı siz nasıl yorumluyorsunuz?

Ackermann: Sarrazin'in istifa edeceğini düşünüyorum. Maalesef Almanya'daki Türkler açısından entegrasyon büyük bir problem ve topluma entegre olamayan çok sayıda Türk var. Aslına bakacak olursak, Almanya'da birçok Türk Alman vatandaşlığı kazanmasına rağmen Almanca'yı halen bilmemektedir. Hatta öğrenmeye bile ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, Almanca bilmeyen Türkler, kendilerini eğitim ve diğer birçok imkandan mahrum bırakıyor. Başka bir deyişle, Almanya'da yaşayan birçok Türk entelektüel, Alman dilini bilmedikleri için yükseltilmiyor.

"Hayalim, AB'nin Bir Parçası Olmanız"

SD Müslüman vatandaşların Almanya'ya siyasi ve sosyal açıdan entegre olmaları için Alman İslam Konferansı'nın yaptığı girişimleri nasıl buluyorsunuz?

Ackermann: Bu girişimler, Almanya'daki Türklerin her alanda ilerleme göstermesi için çok iyi bir yoldur. Nitekim temel bir beyin olmadan tüm bu sorunlarla mücadele edilemez ve

tek bir toplum inşa edilemez. Müslümanlar, Katolikler, Protestanlar, Yahudilerin hep birlikte huzurlu bir şekilde yaşamaları için birbirlerine saygılı olmaları gerekmektedir. Bu mekanizma da bunun sağlanması açısından oldukça önemlidir.

SD Uluslararası ilişkilerde günümüz siyasetini dikkate alacak olursak; sizce AB ekonomik alanda sağladığı birliği, siyasi alanda da sağlayabilecek midir?

Ackermann: AB'nin ekonomik alanda gösterdiği başarıyı siyasi alanda da göstereceğine inanıyorum. Özellikle Türkiye'nin AB üyesi olmasıyla AB'nin siyasi alanda başarılarının artacağı düşüncesindeyim. Bu yüzden benim hayalim Türkiye'nin de AB'nin bir parçası olmasıdır. ■

Röportaj : Merve SEREN

KÜRESELLEŞİYORUM ÖYLEYSE VARIM

Nasıl ki demokratikleşme sorunu totalitarizm/otoriteryanizm meraklılarına bırakılamayacak kadar mühimse, Türkiye'nin de yaptığı açılımları herkesin yekdiğerinin himmetine muhtaç olduğu bir ortamda "kerameti kendinden menkul şeyh" edasıyla yapması söz konusu değildir.

Doç. Dr. Murat ÇEMREK
Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Öğretim Üyesi

Küreselleşmek ya da küreselleşmemek, işte bütün mesele bu! William Shakespeare'in ünlü tragedyasında Prens Hamlet'in ağzından dökülenler benzer bir varlık-yokluk tahterevallisindeki diyalogları özetliyordu. Karl Marx ise Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i adlı eserinde yeğen Bonaparte'ın (Napolyon III) gerçekleştirdiği darbeyi, amcası Napolyon Bonaparte'ın darbesiyle kıyaslayarak şöyle analiz eder: "Hegel, bir yerde, şöyle bir gözlemde bulunur: bütün tarihsel büyük olaylar ve kişiler, iki kez yinelenir. Hegel eklemeyi unutmuş; ilkinde trajedi, ikincisinde komedi olarak." Bugün de Marxistlerin küreselleşmeye karşı çıkışlarında Marx'ın tarihsel yaklaşımını paylaşıyor olmalarının etkisi büyük olsa gerek. İllaki tarih aynı ilerlemeci yaklaşımla bir sıra takip etmek zorunda, yani, önce

trajedi yaşanacak sonra komedi gelecek. Hem de bu kadar determinist bir şekilde olacak her şey. Hâlbuki küreselleşme, bir süreç olarak, bize eşzamanlı tecrübelerin mümkün olmasını fısıldıyor. Zaten sadece tiyatrodaki trajikomedî gerçek hayatta yaşanmıyor mu? Dini, "kitlelerin afyonu" telakki eden Marxizmin ütopyasındaki "mutlak eşitlik" bü-yüsü ile efsunlananların ellerindeki Sovyet pratiği de bu ağır determinist mantığın sonucunda dağılıp gitti.

Yoksa Siz Bizim Hâlâ Küreselleştiremediklerimizden misiniz?

Başlığın Türkçedeki en uzun kelimeyi barındıran "Yoksa siz bizim hâlâ Çekoslovakyalılaştıramadıklarımızdan mısınız?" tekerlemesine nispet eder gibi durduğunun

farkındayım. Siyasî tarihçiler için önemli milatlardan biri olan Berlin Duvarı'nın yıkılması ile başlayan Sovyetler Birliği'nin dağılmasının üzerinden yaklaşık bir kuşak geçti. Sovyetlerin dağılması başka ayrılıkları da tetiklerken Yugoslavya'daki çözülmede birçok insanlık trajedisi -"soykırım" kavramını tembellikle karışık bir hoyratlıkla kullanmayı sevmediğimden- yaşansa da 1 Ocak 1993'te Çekoslovakya tek bir kurşun dahi atılmadan Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak sulh-ü-salâh ile ikiye bölündü. II. Dünya Savaşı'ndaki Alman işgali ve kısmî ilhakını saymazsak, yetmiş yıldan fazla ömrüne rağmen Çekoslovakya başarılı bir isim tamlaması ama fazlasıyla iğreti bir siyasal birlikteliktir. Bundan dolayı, yaş itibarıyla benim gibi orta kuşak ve üstüne merdiven dayamışlar hariç, gitmesek de gelmesek de

uzakta bir ülke olan Çekoslovakya artık ne zihinlerimizi ne de tekerlemelerimizi meşgul etmektedir. Berlin Duvarı'nın yıkılması ile yaşanan travmayı idrak edemeyenler için, başta 2004 Altın Küre ödülü olmak üzere birçok ödül toplayan ve Türkçeye "Elveda Lenin!" olarak çevrilen Good Bye Lenin! (2003) filmi izlemelerini hararetle tavsiye ederim.

Dilimize pelesenk olan ve en kısa yazı ve/ya söyleşide hatta olur olmaz her yerde bile iflah olmaz tiryakiler gibi kullanmadan rahat edemediğimiz "küreselleşme" kavramı sanki Sovyetler dağılıp Soğuk Savaş sona erdi de, öyle sahnede yerini almış gibi bir tat bırakmaktadır dimağlarımızda. Zaten önce ekmekler bozulduğu için bu sürecin de ancak tüfeğin icat olup mertliğin bozulması gibi etkileri olmuştur. Kıyamet imgesine perçinli "Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın" olasılığıyla katmerleşmiş pek muhtemel bir nükleer savaşa şartlanmış bir dünya, güvenlik endişeleriyle halının altına süpürdüğü her sorunla beklemediği bir anda karşılaşıncı, kısacası Pandora'nın kutusu açılınca

şaşkınlığa duchar oldu.

I. Körfez Savaşı öncesinde baba George Bush'un ağzından "Yeni Dünya Düzeni" belki de hal-i-pür mealimizi en iyi anlatan ifade olduğundan hafızalarımıza sebatkâr bir hat ustasının divitinden bir nakış zarafetiyle kazındı. Aslında devrimciliğinden çok evrimciliğiyle hatta statükoculuğuyla bilinen Milli Şef'in "Yeni bir dünya kurulur biz de orada yerimizi alırız" düsturuna ziyadesiyle bağlı kraldan çok kralcılar, "Kral öldü yaşınsın yeni kral" borazancılığına sarmakta beis görmediler. Madem ki; küreselleşecektik ve bu bir anlamda -ama en banal kullanımıyla- Yeni Dünya Düzeni idi, onu da en iyi devletimiz bilirdi. Ya da kendilerini devlet ile özdeşleştirip hata yapmadığını düşünen devletlûlarımız. Yoksa öyle değil miydi? El-cevap: Başlıkta belirttiğim üzere biz sıradan faniler de bir şeyler bilebiliyoruz artık ve bu bilgiyle bir şeyler de yapabildiğimizden dünya iktidarından daha fazlasını ister olduk.

"Küreselleşme" kavramına haksızlık edip enikonu yirmi yıllık yeni bir süreç, hadi cümle içinde ilk kullanımıyla elli yıllık bir geçmişi olduğunu iddia etmek yerine, insanlık tarihinin bizatihi kendisi olduğunu varsaymak meseleyi kanaatimce daha yerli yerine oturtacaktır. İnsanın içinde yaşadığı gezegeni geometrik ve topografik anlamda "küre" olarak fark etmesinin oldukça uzun bir zaman aldığı doğrudur. Ama insanın coğrafi ve diğer bütün hareketlilikleri, küreselleşme dediğimiz bu süreci -tespit edebildiğimiz ve edemediğimiz haliyle- ilmi ilmi öreterek tarihin kendisi olarak karşımıza çıkarmıştır. Elbette bugün küreselleşme kavramıyla en çok vurgulanan finansal boyutu olması, sıradan insanların bireysel olarak yabancı döviz (foreign exchange-forex) pi-

yasaları aracılığıyla daha önceleri dünya ekonomisinin daha edilgen faktörleri yerine etkin aktörleri haline gelmesi iledir. Bunu söylerken elbette ulusal merkez bankalarının ve haşmetlü maliye bürokrasilerinin yok olduğunu iddia edecek kadar safdilli değilim, ama parlaklıklarını yağmurla oksitlenerek kaybeden gotik heykellere benzediklerini rahatlıkla dillendirebilirim. Hatta Avrupa Merkez Bankası örneği meramımı anlatmakta oldukça mahirdir. Siyasal anlamda da demokratikleşmeyi daha fazla tetikleyen bu süreç, totaliter ve/ya otoriter yönetim sevdahılarının dillerinden düşürmediği "iktidarın sokağa düşmesi"ni ya da "ayakların baş olması"nı daha fazla pekiştirmektedir. Bunu söylerken de "oligarşinin tunç kuralı"nın da farkındayım ama hem oligarşinin, hem tuncun hem de bu kuralın artan metal yorgunluğuyla gün geçtikçe daha çok ergidiğinin de bilincindeyim.

İşte küreselleşme, sıradan insanların bütün süreçlere daha fazla müdahil olabilmelerini ve şekillendirmelerini mümkün kılmaktadır.

Sıradan insanlar

sadece süreçleri değil yapıları hatta topyekûn sistemi bile kurucularından ve geliştiricilerinden daha fazla etkilemektedir. Aslında küreselleşme ile yaşadığımız sıradanlığa övgüden başka bir şey değildir. Mesela, bu yazarın Microsoft ofis programlarını vasat düzeyde kullanabilmek hariç bilgisayar konusunda bir mahareti yoktur. Yani; bilgisayar konusunda fevkaladenin fevkinde değil alelade biriyim. İlginç olan da benim bu zafiyet düzeyindeki sıradanlığımın Bill Gates başta olmak üzere bu programı icat eden ve geliştirenlerin en çok itibar etmeleri gereken cihet olmasıdır. Aynı şekilde; benim bu >>

teorik yazının daha fazla kişi tarafından anlaşılmasını temenni ettiğim gibi. Sadece bir bilgisayar programı veya bir yazı değil, bir ekonomik ve/ya siyasal programın başarısı da sıradan insanlara ne kadar hitap ettiğine bağlıdır. Belki de sosyal Darwinizmin en çok çuvalladığı nokta burasıdır. Çünkü bir sistem varlığını, sistemi oluşturan parçaların ona ne kadar uyum sağlayıp hayatta kalmalarından çok onlara tanıdığı hayat hakkıyla devam ettirebilir. Yoksa sadece sisteme uyum sağlayamayanlar değil sistemin kendisi yok olup gidecektir. Bundan dolayı her sistem ile sistemi oluşturan parçalar arasında interaktif bir ilişki mevcuttur. Bir sistemin tasarlayıcılarının bunu göz ardı etmesi düşünülemeyeceği gibi sistemi çalıştıranlar da bundan sapıkça sistem S.O.S vermektedir.

Küreselleşme yaşadığımız dünyayı demokratikleştirdikçe sıradan insanların etkisine açık kılıp onları sisteme entegre etmektedir. Burada

demokratikleşmeden kastettiğimin seçme-seçilme ilişkisi çerçevesinde basit bir marangozluk eseri olan oy sandığından daha fazlası olduğu zaten izahtan varestedir. Bunda da finansal küreselleşmenin başrolü oynaması şaşırtıcı değildir çünkü para-akıcılığı (likidite) ile- sistemin katılığına akılcılık (rasyonalite) enjekte eder.

Küreselleşme seçkinliğin sınırlarını bilgiye kolay ulaşım olanakları ile de zorlamaktadır. Şöyle temel bir soruyla başlayalım: seçkinleri seçkin kılan nedir? Belki genetik faktörleri de listemize ekleyebiliriz ama benim asıl bahsetmek istediğim bilginin zorlukla üretildiği ve dağıtımın daha da sınırlandığı bir dünyadan yaşadığımız ontolojik ve epistemik kopuştan kaynaklanmaktadır. Artık bilgi, Umberto Eco'nun Gülün Adı romanında betimlediği haliyle manastır kütüphanelerinde zehirli sayfalarda saklanan bir şey değildir, bir "tık" uzağıımızdadır. İnternet, cep telefonu hatta 3G gibi iletişim teknolojilerindeki dönüşümlere ulaşım alanında da yaşanan paralel devrimler ile iraklar yakın olmuş ve insanların hareketliliği artmıştır. Bütün bu gelişmeler insana, küresel sorunların yerel ve/ya ulusal meselelerinden daha başat olduğunun farkına varmasına icbar etmektedir. Yoksa medikal anlamda değilse bile psikolojik olarak domuz gribi (H1N1 virüsü) gibi bir sorunumuzun olmaması gerekirdi.

Türkiye'de son altı aydır iktidarın biraz da darbeseverlere karşı taktiksel sebeplerle "demokratikleşme" ola-

rak adlandırdığı ve Alevi ve Roman açılımlarıyla da taçlanan süreç tavsamasına rağmen Bolivya'daki yerlilerin haklarını tanıyan Anayasal değişimden bağımsız mıdır? Türkiye'de veya başka bir ülkede memur ve/ya işçi sendikalarının istedikleri zam ve alacakları muhtemel cevap, IMF ile pazarlıklardan ve küresel malî krizden ilintisiz midir? Bütün bunlar bu yazıyı bilgisayarınızda veya cep telefonunuzda bir internet sayfası üzerinden okuyabilmenizden arî midir? Zannetmiyorum. Küçük parçaları bir araya getirdiğimizde algı dünyamıza daha fazla bilginin sağanak halinde yağdığını görebilir ve böylece biz sıradan Liliputların Gülliver'i yakalayıp bağlayabilmesinin daha mümkün olduğu bir dünyanın ortaya çıktığını fark edebiliriz. Nasıl ki demokratikleşme sorunu totalitarizm/otoriteriyalizm meraklılarına bırakılamayacak kadar mühimse, Türkiye'nin de yaptığı açılımları herkesin yekdiğerinin himmetine muhtaç olduğu bir ortamda "kerameti kendinden menkul şeyh" edasıyla yapması söz konusu değildir. Hepimizin artan bir şekilde kelebek etkisinin sarmalında olduğumuzu akıldaki tuttuğumuzda sıradanlığa dair övgümüz anlam kazanacaktır.

Yazının girişindeki Hamletvari varlık sorunsalını "bir ihtimal daha var o da ölmek mi dersin?" kıvamında sorgulayınca Descartesvari bir şekilde cevaplamak en iyisi oluyor: Küreselleşiyorum öyleyse varım!■

TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİ NEREYE GİDİYOR?

Prof. Dr. Tayyar Arı

Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Başbakanın Washington ziyareti ve Obama-Erdoğan görüşmesi, pek çok kişinin beklediğinin aksine oldukça olumlu bir atmosferde geçti. İki ülke arasındaki ilişkilerin çok daha derin çıkarılara dayandığı anlaşılıyor. Bölgesel sorunlardaki üslup farklılığı ise tarafların birbirlerine olan güveni çerçevesinde sorun olarak görülüyor. Türk-Amerikan ilişkilerinde, bu tür farklılıkların geçmişte de yaşandığı hatta zaman zaman daha ciddi krizlerin gündeme geldiği biliniyor. Ancak iki ülke arasındaki güvene dayanan ilişkiler bu sorunların aşılmasında etkili olmuştur.

İki ülke arasında güven ilişkisini bozan gelişme 2003 Martındaki Irak krizi ile beraber başlamış; arka arkaya yaşanan gelişmeler taraflar arasında güven yerine derin bir kuşkunun hakim olmasına yol açmıştı.

Bundan dolayı Türkiye’de Amerikan aleyhtarlığı en üst seviyeye çıkmıştı. Burada tarafların tehdit algılamalarında ve güvenlik sorunlarını tanımlamalarında çok ciddi farklılıklar oluşmuştu. Türkiye’nin Ortadoğu’ya bakışı ile ABD’nin Ortadoğu’ya bakışı arasında ciddi farklılıklar söz konusuydu. Türkiye, Filistin’de uygulanan şiddete karşı çıkarken ve İsrail’in barış süreci konusundaki uzlaşmaz tutumu karşısında ABD’nin Tel Aviv’e verdiği destekten rahatsız olurken, Amerikan yönetimi, İsrail’in uyguladığı şiddeti ve tek taraflı girişimleri onaylamakta, adeta onu teşvik etmekteydi. Aynı şekilde Türkiye Irak’ta önce kendi toprak bütünlüğü için de tehlike oluşturacak bir yapının ortaya çıkmasından endişe duyarken ve terör dolayısıyla ABD’den daha fazla işbirliği ve anlayış beklerken, Washington yöneti-

mi Türkiye’nin söz konusu tüm bu güvenlik kaygılarına umursamaz bir tavır içinde olmuştur.

Uçurumun Kenarından Dönen İki Ülke

Türkiye’nin İran’la ilişkileri karşısında, Bush ekibi ikide bir rahatsızlığını bildirmekte ve Türkiye’ye bu konuda baskı uygulamaya çalışmaktaydı. Karşılıklı güvensizlik ve farklı çıkar algılamaları taraflar arasındaki ilişkileri nerdeyse kopma noktasına getirmişti. İşte bu yüzde 2007 Kasım’ındaki görüşme bir dönüm noktası anlamına gelmekteydi. Taraflar gerçekten uçurumun kenarından dönmüşlerdi. Türkiye, ABD’ye rağmen terörü bitirmeye karar vermişti ve bunun için Irak’a doğru sınır ötesi operasyonu yapmaya niyet etmişti. Bu her iki ülkenin ilişkilerinin onarılmaz biçimde kop->

2007 Kasımındaki zirve bir dönüm noktası anlamına gelmekteydi. Taraflar gerçekten uçurumun kenarından dönmüşlerdi. Türkiye, ABD'ye rağmen terörü bitirmeye karar vermişti ve bunun için Irak'a doğru sınır ötesi operasyonu yapmaya niyet etmişti. Bu her iki ülkenin ilişkilerinin onarılmaz biçimde kopması anlamına geliyordu.

ması anlamına geliyordu. Operasyon karşısında ABD'nin alacağı olumsuz bir tavır -ki buna kesin gözüyle bakılıyordu- Türkiye'yi kaybetmesine yol açacaktı ve bütün Ortadoğu politikası bundan derin şekilde zarar görecekti. Türkiye ise birçok sorunda işbirliğine ihtiyaç duyduğu ABD'yi kaybetmiş olacaktı. Dolayısıyla söz konusu o zirvede taraflar bunun farkına vardılar. O noktadan itibaren ilişkiler farklı bir zeminde ilerlemeye başladı.

Ortaya çıkan tablo, özellikle Obama yönetimiyle beraber, tarafların bölgesel ve küresel sorunlarda işbirliğine odaklanmış olduğunu gösteriyor. İki ülke arasında bazı sorunlar olsa bile bir ortak vizyona inanmış olmaları tarafları yakınlaştırıyor. Her iki ülke de Filistin sorununun çözülmesi gerektiğini düşünüyor ve farklı derecelerde ve farklı yöntemlerle de olsa İsrail'i buna zorluyor. Her iki taraf da Irak'ın toprak bütünlüğünün korunarak istikrarlı bir şekilde yeniden uluslararası toplumun bir üyesi olmasını istiyor. Türkiye bu anlamda yaptığı katkılarla ABD'nin Irak'ta bir bataklıkla sürüklenmesine belli ölçüde engel oluyor. Türkiye'nin tüm taraflarla konuşabilmesinin ve bu anlamda onları birlikte yaşamaya özendirmeye çalışmasının basite alınacak bir tarafı olduğunu sanmıyorum. Türkiye, Irak'ta kendi

çıkarları için çalışırken aynı zamanda hem Irak'taki tüm tarafların hem de diğer bölgesel aktörlerin çıkarı için çalışmış oluyor. Dolayısıyla Irak'ta, Türkiye'nin ilişki modeli tüm oyuncuların birlikte kazanabileceği bir model ilişkidir. Türkiye aynı ilişki modelini Suriye ve İran ile de geliştirmeye çalışıyor. Türkiye-Suriye ilişkilerindeki gelişme yalnız iki ülkenin çıkarına olmakla kalmıyor; daha ılımlı bir politika benimseyen Suriye bölgesel barışın sağlanmasında pozitif katkılar yapabilecek noktaya geliyor. Bu durum hem Filistin sorununun çözümü için, hem Lübnan'daki istikrarın devamı için, hem Suriye-Arap dünyası ilişkileri için, hem Suriye-Irak ilişkileri hem de Suriye'nin ABD ile ilişkileri açısından önemlidir. Ayrıca Türkiye'nin Suriye ve Sudan'la ilişkilerini geliştirmeye çalışmasını bir eksen kayması olarak değerlendirenler, Amerikan yönetiminin Obama'nın işbaşına gelmesinden sonra her iki ülkeyle ilişki kurmaya çalıştığını ya bilmiyor ya da bilerek gözardı ediyor.

Türkiye'nin İran'la ilişkilerinin neden önemli olduğu anlaşılıyor mu?

Türkiye yüzyıllardır Batı ile ilişkileri olan bir ülke olarak özellikle son elli yıldır bu dünyanın bir parçası haline gelmiştir ama aynı zamanda bir Ortadoğu ülkesi olması dolayısıyla buradaki psikolojiyi ve ruh halini en iyi bilen ülkedir. Türkiye'den başka hangi ülke bu iki farklı dünyanın kaygılarını anlayabilir. Dolayısıyla Türkiye'nin İran'ın dostu olması

Batı ve ABD açısından önemli bir kazanç ve gerçekten çok önemli bir zenginliktir. Türkiye, Irak'ın ve Lübnan'ın istikrarına yaptığı katkıyı, Afganistan'da da yapabilir. Bu anlamda ABD için bulunmaz bir fırsat. Türkiye bu bölgede barış ve istikrarın yeniden tesisine katkı yapabilecek beki de en önemli ülke. Afganistan'ın ve Pakistan'ın güvenini kazanmış doğuda ya da batıda Türkiye'den başka hangi ülke var. Bir an için düşünelim, ABD'nin böyle bir Türkiye ile ilişkilerini bozması çıkarına olur mu? Ayrıca son olarak bir noktayı daha ilave etmekte fayda var. Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyası dışındaki Müslüman ülkelerle kurduğu olumlu ilişkiler ve bu ülkelerde artan pozitif imajı da düşünülecek olursa, ABD'nin böyle bir ülkeyle ilişkisinin önemi daha iyi anlaşılabilir mi? ■

Türkiye yaptığı katkılarla ABD'nin Irak'ta bir bataklıkla sürüklenmesine belli ölçüde engel oluyor. Türkiye'nin tüm taraflarla konuşabilmesinin ve bu anlamda onları birlikte yaşamaya özendirmeye çalışmasının basite alınacak bir tarafı olduğunu sanmıyorum.

MODEL ORTAKLIĞIN EKONOMİSİNE DOĞRU

ABD, bizleri ‘komünizmden korumanın bedeli’ olarak her istediğini rahatça aldı. Birçok konuda düşmanın bile reva görmeyeceği muameleleri ‘ortaklarımızdan’ gördük. Haklı davalarımız olan Kıbrıs yüzünden bile ambargo yedik.

Doç. Dr. İbrahim ÖZTÜRK

Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Geçenlerde Obama hükümetinin ‘beyin yapıcı’ ekiplelerinden biriyle, belki de en önemlisiyle, uzun bir tartışma ortamı buldum. Obama sonrası Türkiye’de ABD’nin imajının ne ölçüde iyileştiğini ölçüyorlarmış. Haklılar çünkü ABD’nin imajı dünyada en çok Türkiye’de bozuk. Çakma ulusalcı; “İşte sizin destek verdiğiniz AK Parti döneminde bu hale geldiniz” diyerek tam da bunu pazarlık masasına koymuş durumda. Halkı korkunç bir ulusalcı histeriye sokup

kaşıyan adam ile bunun bedelini başkalarına ödetmek isteyen aynısı.

Öte yandan ABD’lilerin Türklerin gönlünü almanın bu kadar kolay olduğuna inandırılmış olması ilginç. Onlara şunu söyledim: “Başkan Obama’nın Türkiye’deki konuşması ancak diğerlerinininki kadar güzeldi. Zira ABD’nin

Türkiye danışmanları Türklerin gururunu okşayacak terminolojiyi iyi biliyorlar. Ancak artık laf değil, iş zamanı.”

ABD Nefreti

ABD’lilere bir soru sordum ve bunun cevabını vermeyi teklif ettim.

Türkiye ABD’nin elli küsur senedir stratejik müttefikidir ancak bu dost ülkedeki ABD nefreti, işgalci olarak bulunduğu Irak’takinden daha yüksektir. Bu makas her geçen gün açılıyor. Halkın»

Türkiye ABD'nin elli küsur senedir stratejik müttefikidir ancak bu dost ülkedeki ABD nefreti, işgalci olarak bulunduğu Irak'takinden daha yüksektir. Bu makas her geçen gün açılıyor. Halkın içine sinmeyen bir ittifak ilişkisi var ve bunun sürdürülebilir olması imkansızdır. Bu halk bu topraklarda yaşadıkça ve kör total da olsa buralarda artık bir demokrasi olacaksa, bu şartlarda ABD'nin Türkiye'de hiçbir hükümetten istediği desteği alması imkansız.

içine sinmeyen bir ittifak ilişkisi var ve bunun sürdürülebilir olması imkânsızdır. Bu halk bu topraklarda yaşadıkça ve kör total da olsa buralarda artık bir demokrasi olacaksa, bu şartlarda ABD'nin Türkiye'de hiçbir hükümetten istediği desteği alması imkânsızdır.

ABD - Türkiye ilişkileri bu güne kadar Soğuk Savaş'ın gölgesinde kaldı. Daha çok NATO çatısına kısırıldı. Stratejik denen ortaklık Türkiye'ye ileri karakol görevi yükledi. İlişkiler tek boyutlu kaldı. Bizleri 'komünizmden korumanın bedeli' olarak her istediğini rahatça aldı. Birçok konuda düşmanın bile reva görmeyeceği muameleleri 'ortaklarımızdan' gördük. Haklı davalarımız olan Kıbrıs yüzünden bile ambargo yedik.

Rusya'nın Katkısı

Ulaşım, enerji, petro-kimya gibi Türkiye'nin cesametına göre büyüklük ölçekli sanayi ve alt yapı yatırımlarının çoğunda Rusya'nın

katkısı vardır, ABD'nin yoktur. Asya'da Japonya ve Kore'den farklı olarak, üstelik NATO'daki birliğimize rağmen ABD Türkiye'yi ne öldürmüş, ne de öldürmüştür. Teknoloji transferi bir yana, sürekli derinleşen bir bağımlılık vardır. Türkiye müttefiklerce gönüllü ve ucuz bir asker-amele pazarı olarak görüldü.

ABD ittifakı ekonomik gelişmeye, demokrasiye, bölgesel entegrasyona katkıda bulunmadığı gibi, Türkiye'yi tüm bölgesine düşman kılıp ekonomik bir izolasyona itmiş, darbelerden başını kaldıramayan bir muz cumhuriyetine çevirmiş, güvenlik sorunlarını da çözmemiş, iç ve dış tehdit baskısı altında ABD'nin bir numaralı silah müşterisi yapmış, lobicilik yapalım derken ABD'ye milyarlarca dolarlık net kaynak aktarmak zorunda bırakmıştır.

Modası geçmiş eski askeri araç ve gereçleri almaya dayalı 1950'lerdeki Marshall yardımları ve akabinde başka alanlarda 'şartlılık' içeren IMF kredilerini bir kenara bırakırsak, ekonomik ilişkileri dış ticaret, yatırım ve turizm başlıklarında tasnif etmek mümkün. Verilen üç tablo gayet açık. Özetleyelim: Ticaretimiz hem yetersiz, hem de çok dengesiz. 2008 ihracatımız 134 milyar dolar, ABD'ye ise sadece 4,3 milyar dolar. Toplam ithalatımız 202 milyar dolar, ABD'den olan 12 milyar dolar. İhracatımızın üç katı ithalat. O da nispeten son yıllarda göreceli olarak düzelmiş hali. (Tablo.1)

Mülkiyeti Bizde, Kullanım Hakkı?

Akla gelen her türlü 'made in US' malı Türkiye'yi yolgeçen haline getirirken, örneğin Cargill Bursa'da tarım arazisinin içine yasaları ihlal ederek fabrika kurabilirken, yıkılması durumunda Bush doğrudan bunun pazarlığını yapabilirken, Türkiye'nin ABD'ye satabileceği bir avuç ürün çok görülüyor. Örneğin hazır giyim ABD kota koyduğu gibi, vize sorunları gibi görünmez birçok tarifeler de vardır. Zorlayınca da, 'siz de kota koymadığımız Mısır gibi ayrıcalıklı ülkelere gidip, oradan satın' diyorlar.

Keza Türkiye 2005 yılından beri dünyanın önde gelen yabancı sermaye çeken ülkelerinden biri oldu. ABD ise Türkiye'ye yatırımlarda yine başta gelmedi. Türkiye Ford otomotiv üzerinden ABD'ye daha ilk ihracatını yeni yaptı. Yani gelen yatırım daha çok tüketimi ve iç piyasayı hedef aldı. (Tablo.2)

Türkiye büyük bir turizm ülkesi ancak hiçbir zaman ABD Türkiye'ye en çok turist gönderen ilk beş ülke arasına girmiş değil. Bunun en büyük nedeni, bizim Türklerin çalışmaması ve kötü temsili ve ABD'nin yukarıda açıklanan tavrı nedeniyle ABD halkı nezdindeki imajımızın bozuk olmasıdır. ABD'nin gözünde Türkler, çölde devesi, rakkasesi ve rakısı olan, ucuz asker, istendiğinde de 'ne kopartabiliriz' diye, habire ABD ile at pazarlığı yapan şımarık ve yarı Arap bir topluluktur. (TABLO: Milletlere Göre Turist Sayısı)

Ulaşım, enerji, petrokimya gibi Türkiye'nin cesametine göre büyük ölçekli sanayi ve alt yapı yatırımlarının çoğunda Rusya'nın katkısı vardır, ABD'nin yoktur. Asya'da Japonya ve Kore'den farklı olarak, üstelik NATO'daki birlikteliğimize rağmen ABD Türkiye'yi ne oldurmuş, ne de öldürmüştür. Teknoloji transferi bir yana, sürekli derinleşen bir bağımlık vardır. Türkiye müttefiklerce gönüllü ve ucuz bir asker-amele pazarı olarak görüldü.

Esasen itiraf etmeliyim ki, ABD'nin yerinde ben de olsam Türkiye'ye aynen ABD gibi davranırdım. Çünkü Türkiye'yi yöneten laikçi irade böyle bir asimetrik ilişkiye fit olmuştur. 'Mülkiyeti bizde, kullanım hakkı sizde olsun' demiş, bir milletin üzerine çökmüşler. Siz olmanız böyle bir yönetici elite daha fazlasını verir miydiniz! Üstelik bir millet ki, kafanızı çevirseniz, döndüğünüzde küllerinden ehramlar yapacak kadar büyük bir yüreğe sahip.

Ancak devir değişti. Millet, hükümetiyle, gönüllü STK'larıyla kendi kaderini eline aldı. Hızla takım oyununa doğru gidiyor ve elindeki çekici bir birinin kafasına değil, aynı noktaya vuruyor. Siz yeter ki hak edin, başkaları bunu takdir edecektir. Obama da anladığını gösterdi. Bunu birçok parametreye ile ölçmek mümkün hale geldi. Model ortaklığın ekonomi ayağı da bu bağlamda daha şimdi başlıyor.

Sonuç

ABD yeni dönemi şu veriler üzerine kurmak zorundadır. Türkiye ağaç ko-
vuğundan daha dün çıkan, bir asırlık
ülke değildir. ABD artık 'dar alanda
kısa paslaşmalardan' vazgeçip, dere
geçerken at değiştirmeyi bırakıp,
Türk milletini çeşitli yöntemlerle
cezalandırarak, korkutarak yanında
tutmaya çalışmaya son vermelidir.
Türkiye altı asır üç kıtada yüzlerce
dil, din ve ırka örnek adalet dağıt-
mış dev bir medeniyetin bakiyesidir.
Artık Türkiye'de bir halk vardır ve
bu halk kendi kaderine hükmetmeye
kesin karar vermiş, buna da mukte-
dir olmuştur. Tercihini ise içeride zu-
lüm ve geri kalmışlık değil, demok-
rasi, dünyaya açılma ve kalkınmadır.
ABD, çıkarlarımızı örtüştüğünde eşit
işbirliği yapmayı, bir alanda aldıkla-
rını başka alanlarda vererek denge-
lemeyi, yani gerçek bir mütakabili-
yeti, çıkarların çatışması durumunda
ise herkesin kendi yoluna gitmesine
saygı duymayı kabul etmelidir. ■

Tablo.1 ABD ile Dış Ticaret (Milyar Dolar)

	2000	2005	2006	2007	2008
Top. İhracat	27.7	73.4	87.5	109.2	134
A.B.D.	3.1	4.9	5	4.1	4.3
Top. İthalat	54.5	116.7	139.5	170	201.9
A.B.D.	3.9	5.3	6.2	8.1	11.9

Kaynak: DTM

Tablo.2 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (Milyon ABD Doları)

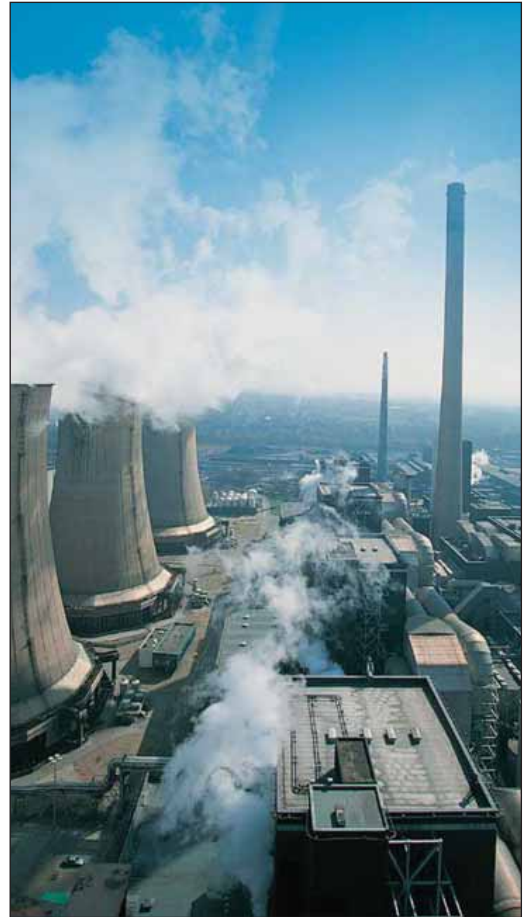
	2005	2006	2007	2008
Almanya	391	357	954	1.211
Hollanda	383	5.069	5.443	1.409
İngiltere	166	628	702	1.336
Lüksemburg	39	251	583	3.140
ABD	88	848	4.212	863
Körfez	1.675	1.783	311	1.978
S.Arabistan	2	22	10	1.312
Toplam	8.535	17.639	19.136	14.798

Kaynak: TCMB

Tablo.3 Milliyetlere Göre Turist Sayısı

	2000	2005	2008
Almanya	2.212.197	4.121.447	4.396.948
Hollanda	409.705	1.251.819	1.166.101
İngiltere	898.054	1.763.390	2.190.254
Bulgaristan	371.737	1.622.786	1.512.243
B.D.T.	1.309.296	3.410.600	5.702.131
A.B.D.	500.603	439.225	693.199
İran	330.626	678.531	1.029.716
Toplam	9.991.00	420.522.621	26.431.124

Kaynak: TCMB

TÜRKİYE’NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASI

Türkiye’nin yakın coğrafyasındaki faaliyetleri artmış ve bu faaliyetlerin önemli bir kısmı devlet politikalarının oluşmasına katkı sağladığı gibi diplomasinin gelişmesinde “insan” faktörünü öne çıkaran bir kolaylık sağlamıştır.

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU
SDE Yönetim Kurulu Üyesi

Türkiye’nin Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik politikalarının esası, “Batı”nın kurumlarına dahil olma, “Doğu” ilişkilerini batı ittifakı çerçevesinde şekillendirme ve “Kuzey” tehdidini bertaraf etme anlayışı oluşturdu. Soğuk Savaş sonrası değişen küresel koşullar, çeşitlenen oyuncu türleri ve karmaşıklaşan karşılıklı ilişkiler, geleneksel güvenlik politikalarının her durum ve koşulda uygulanmasına izin vermeyen bir ortam yarattı. Bu, caydırma kapasiteleri yoluyla askeri, ekonomik ve siyasal tehditler üretebilen devletlerin arasındaki ilişkiler düzeyinin, başka ve çeşitli düzeylere genişlemesi anlamına gelmekte, dolayısıyla devletler dahil tüm uluslararası aktörlerin politikalarında değişikliğe gitmesini ifade etmektedir.

A. Güvenlik Politikalarının Yeni Boyutları

Bu genel çerçeve içinde, Soğuk Savaş sonrası Türkiye’nin güvenlik politikalarındaki yeniliklerin, şu başlıklarda ele alınması mümkündür:

1. Güvenliğin Askeri Boyutu ve Değişim

Devletlerarası savaş olasılıklarına göre düzenlenmiş ve özellikle NATO içinde üyeler arası tamamlayıcı işbirliği esasına göre düzenlenmiş savunma yapıları, teçhizat ve ordu yapılanmasından kısmen vazgeçilmiştir. Bu çerçevede orduların küçük ve esnek birimlere dönüşmesi esas alınmış, iç savaş, terör ve sınır aşan yeni tehditlerle mücadeleye uygun olarak teknoloji üstünlüğüne da-

yalı istihbarat, izleme ve haberleşme öncelikli yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Buna göre Türkiye;

a- NATO’da tamamlayıcı işbirliğinden işlevsel işbirliğine geçişe uygun olarak “alan dışı” misyonlarda görev alarak küresel insancıl müdahale sisteminin oyuncularından birisi olmuştur.

b- Sınır aşan tehditler olarak sıralanan uluslararası terörizm, göç, kaçakçılık vs. konularının askeri güvenlik boyutuna dahil edilmesine bağlı olarak, Türkiye’nin güvenlikle ilgili kuruluşlarının siyasi, ekonomik, askeri faaliyet ve ilişkileri NATO üyesi ülkeleri dışında başka ülkelerle de genişleme imkanı bulmuştur.

***Güvenilir müttefik
ve ortak olma
politikasının aynı
zamanda toplumların
güvenini kazanmaya
dayanması,
Türkiye’de güvenlik
politikalarının farklı
toplumsal grupları
dikkate alarak yeniden
düzenlenmesini
gerektirmiştir.***

2. Güvenliğin Diplomatik Boyutu ve Değişim

Küresel ya da bölgesel düzeyde etkiler yaratan çatışma, iç savaş, insanlık suçları ve uluslararası tehditlerin, sadece yaşandığı bölgelerde sınırlı kalmama ihtimalleri, sorunların tek taraflı müdahalelerle ve sadece askeri yöntemlerle çözümünü neredeyse imkansız hale getirmiştir. Sorun alanları ve bu sorunlara neden olan oyuncuların sisteme kazandırılma çabalarının, sistemden izole edilmelerine oranla daha az maliyetli olacağı anlayışından hareketle diplomasi, güvenlik politikalarında giderek ağırlıklı bir araç haline gelmiştir. Bu çerçevede Türkiye;

a- Öncelikle, daha önceleri diplomatik ilişki kurulmamış ya da kurulduğu halde işlevsel olamamış ülkelerle yeni bir dönem başlatmıştır. Başta Rusya ve Orta Asya cumhuriyetleri ile kurulan diplomatik diyalog sürecini Suriye, Irak, Irak Kürdistan Yönetimi ve Ermenistan izlemiş; Lübnan, Filistin gibi daha önceden doğrudan ilişki kurulmayan ülkelerle resmi ve yarı-resmi diplomatik bağlar geliştirilmiş, buna Afrika ülkeleri de eklenmiştir.

Sorunların çözümünde, bir yandan ülkelerin kendi içlerindeki kamplaşmalarda, öte yandan bu ülkelerin komşuları ve bölge dışı güçlerle olan sorunlarında, bir tür arabulucu, diyalog sağlayıcı pozisyon almıştır. Bu faaliyetleri, Türkiye’yi BM Güvenlik Konseyi Geçici üyeleri arasına soktuğu gibi, G-20 içinde yer almasını da sağlamıştır.

b- Güvenliğin diplomatik boyutundaki ikinci değişim, kamu diplomasisi konusunda olmuştur. Devletin devlete yürütülen ilişkileri destekleyecek biçimde, iş çevreleri ve STK ile diğer devlet dışı oyuncuların özellikle Türkiye’nin yakın coğrafyasındaki faaliyetleri artmış ve bu faaliyetlerin önemli bir kısmı devlet politikalarının oluşmasına katkı sağladığı gibi diplomasinin gelişmesinde ‘insan’ faktörünü öne çıkaran bir kolaylık sağlamıştır.

3. Güvenliğin Sosyo-Kültürel Boyutu ve Değişim

Güvenlik krizlerinin yaşandığı ve sisteme tehdit üretildiği alanlarda, yakın zamana kadar alınacak önlemlerin ‘bastırma’ yöntemleri olabileceği yolundaki genel kanı, Afganistan ve Irak örnekleriyle terk edilmiştir. Bu genel kanının güvenliği sağlamada etkili olamayacağı yolunda Türkiye’nin daha önceden öngörülerini bulunmakla birlikte, bu yaklaşımın yaşama geçmesi zaman almıştır. Bu çerçevede Türkiye;

a- Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan çatışmaların, toplumların algı ve beklentileri dikkate alınmaksızın ele alınamayacağı yolunda önemli girişimlerde bulunmuştur. ‘Doğu-Batı’ çelişkisi olarak özetlenebilecek davranışların, karşılıklı güvensizliklere dayalı toplumsal gerginlikleri beslediği ve bu karşılığı ‘yumuşak’ karşılaşmalarla azaltmanın mümkün olacağı tezinden hareket ederek, AB üyelik çerçevesindeki faaliyetlerinde, Kıbrıs sorunu karşısındaki tutumunda, Filistin-İsrail sorununda, Af-

ganistan ve hatta Irak’taki müdahale güçleri ile toplumsal kesimler arasındaki anlaşmazlıklarda ‘medeniyetler buluşması’ esasını uygulamıştır.

b- Uluslararası alanda, farklı yaşam biçimleri, inanç ve etnik aidiyetleri olan toplumların bu yapılarını değiştirmeye zorlayacak uygulamalar reddedilmiş, dolayısıyla farklılıkların uyumu siyasetine geçilmiştir. Dış ilişkilerde güvenlik ve istikrar sağlanacağı düşünülen bu politikanın etkinliğinin ise, ancak iç istikrarı olan ülkede olabileceği gerçeği içeride de yeni bir döneme işaret etmiştir.

Kabaca bu üç ana başlıkta özetlenebilecek değişimler, birbiriyle uygulanmayı gerektirmektedir. Bu çerçevede Türkiye için temel değişim, güvenlik konularında ‘sert güç’ olma anlayışından ‘yumuşak güç’ olma anlayışına kaydırmasıdır. Yumuşak güç, askeri güç ve kapasitenin azaltılmasını, askeri gücün ekonomik, siyasal ve sosyal etkileme kapasitesinin arkasında ve onu destekleyecek biçimde kullanılmasını ifade etmektedir. Bu çerçevede Afganistan’dan Şili’ye kadar uzanan geniş bir alanda askeri eğitim verme, teknoloji transferi sağlama, güvenlik birimlerinin modernizasyonuna katkı verme türünden faaliyetler yürütülmektedir. >>

‘Yumuşak güç’ kavramı, aynı zamanda güvenilir müttefik ve çekim merkezi olunması anlamına gelmektedir. Güvenilir olma ve çekim merkezi haline gelme, siyasal istikrarı olan, demokratik bir hukuk devletini ima ettiği gibi aynı zamanda ekonomik gelişme ve sürdürülebilir kalkınmayı da ifade eder. Dolayısıyla Türkiye’nin yumuşak güç politikasının bir diğer ayağı, öncelikle yakın komşularıyla ekonomik ve ticari ilişkilerin, enerji ve ulaşım yollarına dayalı bağların geliştirilmesi olmaktadır. Güvenilir müttefik ve ortak olma politikasının aynı zamanda toplumların güvenini kazanmaya dayanması, Türkiye’de güvenlik politikalarının farklı toplumsal grupları

Türkiye'nin yeni güvenlik politikasının eksenini, "doğu" ve "batı" ayrımına dayanmaksızın, işlevsel işbirliğine dayanmakta ve hatta tam da bu ayrımın kırılmasını teşvik etmektedir.

dikkate alarak yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir.

B. Güvenlik Politikalarının Yeni Eksenleri

Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin güvenlik politikalarının ekseninde iki aşamalı değişim süreci yaşanmıştır.

İlk Dönem

Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrasında Türkiye'nin 'Doğu' için ayrı, 'Batı' için ayrı biçimde tanımlanabilecek iki eksenli politikası, bazı değişikliklerle devam etmiştir. Buna göre Türkiye, tıpkı AB ve ABD gibi Doğu Bloğu'nda ortaya çıkan boşluktan kaynaklanan çatışmaları tehdit olarak kabul etmiş ve özellikle Doğu Avrupa'da istikrar misyonlarında AB ve NATO ile birlikte davranmıştır. Bu dönemde AB üyelik sürecine hız verilmiş olması da, büyük ölçüde bu bölgede ve oradan hızla Akdeniz ve hatta Karadeniz havzalarına kayacak istikrarsızlıklardan kendisini koruma endişesine dayanmıştır.

Öte yandan 'Doğu' eksenini iki ayrı düzlemde geliştirmiş, Orta Asya ile Ortadoğu'yu iki ayrı açılım alanı olarak görmüştür. Orta Asya ilişkilerinde bu ilk dönemde "Rusya'ya rağmen" bir yol izlenmesi denenmiş, stratejik olarak sonuç vermeyecek bu girişim ikinci dönemde terk edilmiştir. Öte yandan Ortadoğu'da ise ABD'nin yanında yer alma anlayışı seçilmiş,

ancak ABD'nin tek taraflılık yaklaşımı bu anlayışın ilk dönemde yaşama geçmesinde etki yaratamamıştır.

Bununla birlikte, Körfez Krizi ve Irak işgalinin başlangıç yılları olan bu ilk dönem, Türkiye'nin güvenlik politikaları çerçevesinde Rusya, ABD ve AB ile paralel süreçler sürdürmesi ve yakın coğrafyasındaki siyasi hareketleri daha yakından izlemesi gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Ancak, 'Bush dönemi' ABD ile Putin Rusya'sının birbirlerini yeniden karşıt güçler haline getirmeyi tercih ettikleri bir dönem söz konusu olmuştur. Bu politika, her birinin askeri ve siyasal müdahale alanlarındaki faaliyetlerini meşrulaştıracak, AB ya da Çin'in de ayrı bir güç merkezi olarak ortaya çıkmasına engel olacak bir önlem olarak görülmüştür. Türkiye, bu türden bir yeniden kutuplaşma halinde, Rusya-ABD çelişkisinin tam ortasında yer alacağını ve kendi hareket alanlarının da bizzat bu rekabet nedeniyle daralacağını hesaplayarak bir anlamda bu kutuplaşmayı bozan oyunculardan biri olmaya çabalamıştır.

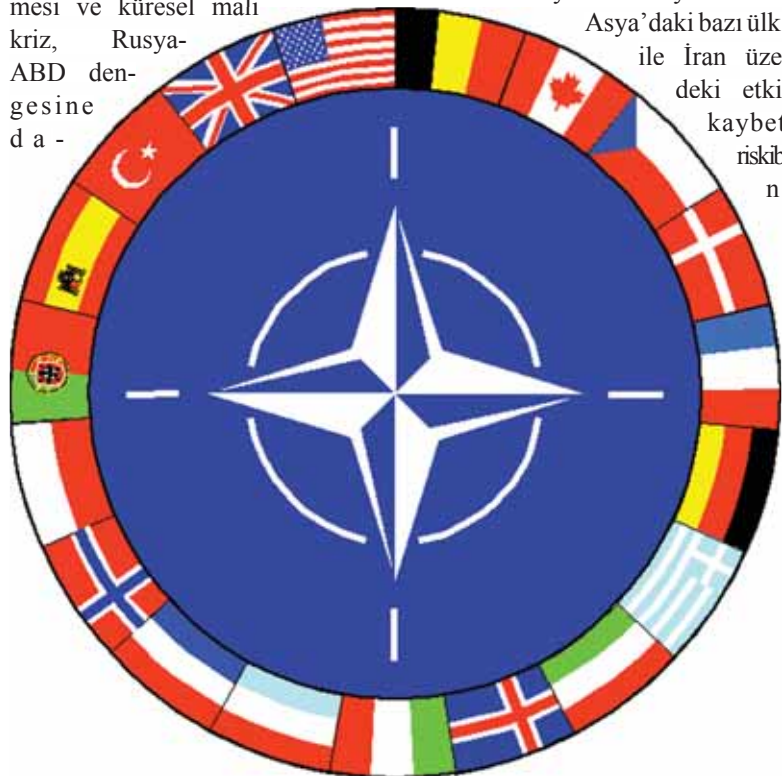
İkinci Dönem

Irak işgalinin başarısızlığı, Afganistan'da istikrarsızlığın sürmesi ve küresel mali kriz, Rusya-ABD dengesinde -

yalı bir ikili yapının kurulmasına izin vermemiş, tam tersine kararsız bir sistem dengesi ortaya çıkarmıştır. Bu sürecin ilk değişimi Bush iktidarının sonlarındaki politika değişimlerinde açığa çıksa da Obama yönetimiyle kimlik bulmuştur. Bu dönem, Rusya ile ABD'nin birlikte davranması esasına dayanmaktadır.

Türkiye'nin Karadeniz-Akdeniz-Hazar havzası çerçevesindeki enerji, ekonomi, güvenlik beklentilerine uygun bir zemin yaratan bu dönemde, temel sorun bu iki oyuncunun Gürcistan krizi gibi bir durumla karşılaşmadan hangi oyuncular üzerinden işbirliği kuracakları olmuştur. Türkiye, güvenlik ve beklenti kaygıları doğrultusunda bu çerçevedeki temel oyuncu olabileceğini ortaya koymuş ve girişimler listesiyle hem kendisi hem de diğer oyuncular açısından yeni bir dönemi başlatmıştır.

Örnek vermek gerekirse, Türkiye'nin su-terör bağlamında savaş aşamasına geldiği Suriye açılımı, bir yandan kendi sınır güvenliği bakımından yararlı gözükürken, öte yandan Irak'ta bulunan ve İran ile gerilim yaşayan ABD ile müttefiki İsrail'e destek sağlamayı da içermiştir. Ermenistan açılımı ise bu ülkedeki varlığı nedeniyle Azerbaycan ve Orta Asya'daki bazı ülkeler ile İran üzerindeki etkisini kaybetme riski bulunmaktadır.

Rusya'nın kısmen çıkmazdan kurtarılmasına hizmet etmektedir. Benzer biçimde Rusya'ya olan enerji bağımlılığını tehdit gören AB ile ABD baskısının, Ukrayna ve Belarus gibi Rusya açısından vazgeçilmez alanlarda yarattığı olumsuz etkilerin bertaraf edilmesi için de Türkiye bir buluşma alanı olmuştur.

Kısacası Türkiye'nin yeni güvenlik politikasının eksenini, "doğu" ve "batı" ayrımına dayanmaksızın, işlevsel işbirliğine dayanmakta ve hatta tam da bu ayrımın kırılmasını teşvik etmektedir.

C. Yeni Güvenlik Politikasının Düzenlenme Biçimi ve Olası Sorunlar

Türkiye'nin söz konusu yeni politikalarını, üç ve birbirine bağlı yapıda düzenlediği söylenebilir. En üst düzey, uluslararası siyasal ve ekonomik örgütlerde daha ağırlıklı yer almaya ya da var olan yerini güçlendirmeye dayanmaktadır. NATO, IMF, Dünya Bankası, G-20, İslam konferansı Örgütü hatta UNESCO gibi kuruluşlar bu çerçevede ele alınmaktadır. Bunun hemen altındaki ikinci yapı, alt bölge işbirliği girişimleri olarak gözükmektedir. Kafkasya İstikrar Platformu, Orta-doğu Serbest Ticaret alanı, Enerji işbirliği ağı, Kara ve Demiryolu hatları gibi bir dizi bölgesel işbirliği projesi, bir tür İkinci Dünya Savaşı

sonrası istikrar adacıkları yaratma projesiyle benzerlik göstermektedir.

Üçüncüsü ise birinci ve ikinci yapılarla uyumlu biçimde ikili ilişkilerin geliştirilmesidir. İkili ilişkiler, anlaşmalarla hukuki nitelik kazanırken ekonomik ve mali alanları kapsasalar bile, içlerinde mutlaka güvenliği ilgilendiren hükümler bulundurmaktadır.

Yeni güvenlik politikalarının hayata geçirilmesinde izlenen bu yol, Türkiye'ye geniş bir coğrafyanın istikrarında sorumluluk yüklerken bu sorumluluğun çok taraflı yapılarda paylaşılmasına da izin vermektedir. Dolayısıyla, barış projelerinde ön alan bir ülke olarak 'yumuşak güç', barış projelerinde oyunun kurallarının bozulmasına engel olacak ipleri elinde tutması bakımından 'akıllı güç' olabilen bir süreç söz konusudur. Bununla birlikte, Türkiye'yi 'bölgesel güç' haline getiren olgu, yukarıdaki sürecin işletilmesindeki katkısından kaynaklanmamaktadır, zira Türkiye'nin bu büyük alandaki yapıcı faaliyetleri, doğrudan kendisinin yönlendirebileceği olgulara işaret etmemektedir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye barış mimarisinde tek belirleyici güç değildir. Buna karşılık, barış projelerinin daha büyük çatışma alanlarına dönüşmesinde tek başına rol oynayabilecek bir

Barış projelerinde ön alan bir ülke olarak 'yumuşak güç', barış projelerinde oyunun kurallarının bozulmasına engel olacak ipleri elinde tutması bakımından 'akıllı güç' olabilen bir süreç söz konusudur.

oyuncudur ve bu Türkiye'yi bölgesel güç yapan temel paradigma olarak gözükmektedir.

Türkiye'nin güvenlik politikalarındaki bu değişimin devamı, İran krizi ile Türkiye-AB ilişkilerinin seyrine bağlı gözükmektedir. Her ne kadar günümüzde nükleer güç sahibi olmak o ülkeye için güç değil bir güçsüzlük ifadesi olsa da, İran ile ilgili çıkabilecek krizlerin Türkiye'nin izlediği politikalarda sapma yaşamasına yol açma ihtimali bulunmaktadır. İran, nükleer silah üretti andan itibaren, bölgede şimdikiinden çok daha sınırlı bir biçimde etki yaratma olanakları bulacak gibidir. İsrail ve hatta Hindistan için böyle olduğu bile söylenebilir. Bu, İran'ı 'sert güç' yapıp sistem dışına daha fazla iterken, Türkiye'yi 'yumuşak güç' olarak buralara yerleştirebilir. Ancak bu ihtimal, ancak çatışmasız bir süreçte gerçekleşebilir.

AB süreci ise, Türkiye'nin çekim merkezi ve güvenilir ortak pozisyonunu bakımından uluslararası alanda bir tasdik niteliğindedir. Dolayısıyla AB, bu onayı Türkiye'ye vermeye ve yeni konjonktür avantajlarından Türkiye ile paylaşım içinde yararlanmaya karar verirse, öngörülen politikaların devamı kolay gözükmektedir. Aksi yöndeki gelişmelerin, bundan sonraki krizlere referans oluşturacağı söylenebilir. ■

Obama İmajıyla Süslenen ABD Stratejisi

Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ
SDE Uzmanı

Amerika; Afganistan ve Irak'ta tam bir bataklığa saplanmış, bugün yaşanmakta olan ekonomik krizi de tetikleyen telafisi mümkün olmayan maddi kayıplara uğramış, gençlik ve geniş halk kitleleri üzerindeki kültürel ve estetik cazibesini büyük ölçüde yitirmiştir.

1 Eylül hadiselerinden sonra İslam dünyasına karşı yürütülen kanlı savaşların, katliamların, her türlü hukuk ihlali ve insanlık dışı uygulamaların damgasını vurduğu George W. Bush'un uzun süren başkanlık döneminin (20 Ocak 2001 - 20 Ocak 2009) sona ermesinden sonra, 4 Kasım 2008'de yapılan başkanlık seçimlerinin galibi siyahî Barack Obama'nın görevi devralmasıyla beraber dünya yeni bir döneme girmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Amerika'nın üstünlük kurduğu tek kutuplu küreselleşen bir dünyada, orada gerçekleşen bir seçim sonucu veya bugünlerde etkilerini ciddi olarak hissettiğimiz Amerika merkezli bir ekonomik kriz, sadece Amerika'da yaşayanları değil, bütün dünyayı etkilemektedir. Amerika'da politik veya ekonomik alanda ortaya çıkan bir rüzgâr, dünyanın başka yerlerinde fırtınalara dönüşebilmektedir.

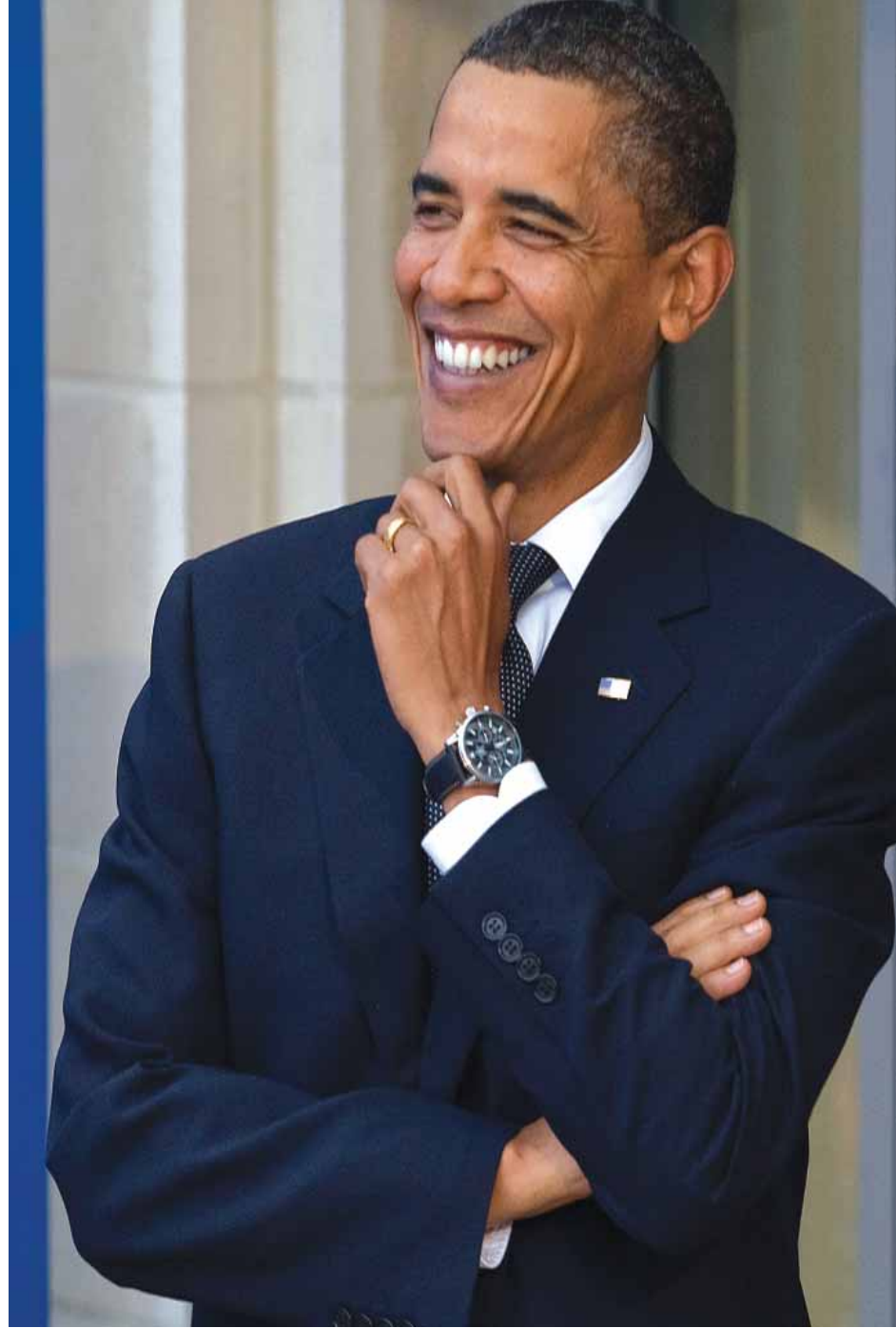
Amerika Irak'ta Bataklığa Saplandı

Yahudi ve Evangelistlerin büyük desteğini alan Bush'un, Batı medeniyetinin insanlığa kazandırdığı birtakım olumlu değişim ve gelişmelerin yanında kendi iç çelişkileri ve paradokslarıyla küresel bir hâkimiyet kurduğu dünyamızda Huntington ve benzerlerinin "Medeniyetler Çatışması" tezi üzerinden siyaset yapıp Haçlı Seferi (!) ilan etmesi, İsrail'in çıkarlarını Amerikan halkının bile geleceğinin ve maslahatlarının üzerine çıkarması, Güvenlik Konseyi gibi kuruluşların muhalefetine ve sokaklarda yürüyen milyonlarca insanın protestolarına rağmen tek yönlü kararlar alarak bunları fütursuzca uygulamaya sokması, bütün problemleri güç kullanarak çözmeye çalışıp dünyayı kana bulaması, Ortadoğu ve İslam dünyası merkez olmak üzere bütün dünyada Amerika'nın büyük bir itibar kaybetmesine, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ile

ilgili umutların yitirilmesine neden olmuştur. Söz konusu politika ve uygulamaların sonucunda Amerika; Afganistan ve Irak'ta tam bir bataklığa saplanmış, bugün yaşanmakta olan ekonomik krizi de tetikleyen telafisi mümkün olmayan maddi kayıplara uğramış, gençlik ve geniş halk kitleleri üzerindeki kültürel ve estetik cazibesini büyük ölçüde yitirmiştir. Amerika'nın iç ve dış siyasetinin temellerini derinden sarsan böyle bir durum, Amerikan politikasında köklü bir değişimin hem sebebi hem de habercisi olmuştur. Çünkü George W. Bush'un uyguladığı siyaset, Zbigniew Brzezinski'nin de işaret ettiği gibi bilim-teknoloji ve askeri güç üstünlüğünden başka demokratik ilkelere ve kurumlara başvurmayı yararlı gören ortak-talep tekniği, çoğulculuk, ekonomik dinamizm, kültürel ve estetik cazibe üzerine kurulan Amerika'nın genel küresel siyaseti ile de çok tutarlı gözükmemektedir.

Amerika Obama İle İmaj Düzeltiyor

Siyasi arenadaki dengelerin değişmesi ve iç dinamiklerin harekete geçmesiyle ortaya çıkan konjonktür, Evangelistlerin felaket senaryoları üreten kehanetlerden hareketle seçmenleri Cumhuriyetçilere oy vermeye ikna etme çalışmalarına rağmen, babası Kenyalı bir Müslüman olan demokrat Barack Hussein (Hüseyin) Obama'yı başkanlığa taşımıştır. Dini olarak reformcu ve radikal olmayan Protestan bir cemaate mensup olup Martin Luther King, Mahatma Gandhi ve insan hakları savunucusu Chavez gibi önder şahsiyetleri ideal örnek kabul eden ve seçmenlere köklü değişim vaatleri yapan Obama'nın başkanlığa gelmesi, İslam dünyası başta olmak üzere bütün dünyada ve özellikle siyahiler arasında büyük bir sevinç ve coşkunun yaşanmasına, kendisiyle ilgili büyük beklentilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Obama, dini fanatizmle malul Bush siyasetinin izlediği tek taraflı ve katı tutumunun karşısında, danışmayı ve Amerika'nın yumuşak gücünün etkinliğinin artırılmasını esas alarak, din, ırk, etnik kimlik ve cinsel tercih üzerinden siyaset yapmamayı, siyasetin zeminini değiştirmeyi amaçlamış gibi gözükmektedir. Onun izlemek istediği siyasi çizgide kısa vadeli çıkarlar ve ilişkilerin ötesinde yeni bir açılımı esas alan siyaset modelinin öne çıkarılmaya çalışıldığı, mevcut kutuplaşmaların azaltılmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Artık Amerika'nın realist bir politika izleyerek eski müttefikleriyle ilişkilerini onaracağı, Ortadoğu'da bozulan imajını düzeltereği, yumuşak güç üzerinden ekonomik ve diplomatik mücadele alanını genişleteceği öngörüsü gerçeklik kazanmaktadır. İran, Suriye ve Filistin konularında bu siyasetin tezahürleri gündeme damgasını vurabilir. Çünkü Obama, Amerika'ya muhalif ülkelerin liderleriyle bile masaya oturmayı başarabilecek bir portre olarak temayüz etmektedir. Maddi krizin Amerika'yı ve dünya ekonomisini derinden etkilediği bir dönemde, Amerika'nın

Ortadoğu'da istikrarsızlığı yayan ve İran dâhil komşularıyla çatışmacı bir siyaset izleyen, söz konusu siyasete onu da çekmeye çalışan bir İsrail'den çok, Arap petrolüne, maddi desteğine, Irak, Afganistan ve Pakistan'da İslam ülkelerinin yardımlarına ve arabuluculuğuna ihtiyacı vardır. Obama'nın Ramazan münasebetiyle yaptığı konuşma, Medeniyetler İttifakı Toplantısı'nın İstanbul'da yapıldığı bir zamanda gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti ve verdiği mesajlar, mevcut konjonktürel yapıda Türkiye'nin stratejik öneminin arttığını göstermesinin yanında,

Obama siyasetinin genel çizgilerine dair bir kanaat da oluşturmaktadır. Güvenlikle ilgili risk alanlarında istikrarın sağlanması, küresel düzeyde çatışma kültürünün değil birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi, yeni dünya düzeninin oluşturulmasında beraber hareket etme, geliştirilmiş model ortaklık projelerinin devreye sokulması öne çıkan noktalar.

Türkiye, Daha Etkin Bir Rol İcra Edebilir

Obama'nın siyahiler başta olmak üzere Amerikan seçmenlerinin ço-

ğunluğunun desteğini almış olmas-
sı, bu desteğin her durumda devam
edeceği, muhaliflerin tamamen tas-
fiye edildikleri anlamına gelmez.
Bush döneminden miras alınan bir-
çok problem Obama'nın masasında
çözüm beklemektedir. Söz konusu
dönemde Ortadoğu'daki problemler
alabildiğine artmış, mali kriz ban-
kalar başta olmak üzere bütün eko-
nomik yapıyı derinden sarsmıştır.
Seçim vaatlerine rağmen problemin
kısa vadede çözümü Amerika'nın
mevcut güç ve potansiyelini aşı-
cak bir mahiyet arz etmektedir. Be-
lirli bir müddet içerisinde Irak ve
Afganistan'dan askerlerin çekilece-
ği vaat edilmesine rağmen, savaşın
meydana getirdiği müthiş yıkıntı ve
enkaz, etnik, siyasi ve mezhebi çat-
ışmaların meydana getirdiği kaos
ve istikrarsızlık ortamı, işgal edilen
ülkelerdeki yolsuzluk olayları, İsra-
il- Filistin ve Lübnan meselesinde
yaşanan belirsizlikler, İran'ın nükle-
er çalışmalarını engellemeye yönelik
politik çabaların ve ekonomik yaptırı-
mların sonuç vermeyeceği ihtima-
li, problemlerin çözümünü belirsizli-
ğe doğru sürüklemektedir. Zamanın
uzaması ve çözümsüzlük Obama'nın
itibar kaybetmesine, destek oylarının
muhalefete kaymasına neden olabi-

lir. Bu konjonktür içerisinde istikrar-
lı bir Ortadoğu ve İslam dünyasının
oluşturulmasında demokratik ve
hukuki açılımlar gerçekleştirmekte
olan Türkiye, tarihi ve kültürel zen-
ginliğinden, geliştirmekte olduğu
tecrübelerden ve potansiyelinden
hareketle daha dinamik ve etkin bir
rol icra edebilir. Nitekim Amerikalı
yazar ve ünlü siyaset bilimci Noam
Chomsky, Türkiye'nin, Amerika'nın
Irak işgaline muhalefet etmesindeki
bağımsız karar alma yeteneğine ve
demokratik duruşuna işaret ederek
Türkiye'nin bölgede bağımsız bir
güç olabileceğine dikkat çekmiştir.
Yine bu bağlamda Amerikan Mer-
kezi Haberalma Örgütü'nün (CIA)
Ulusal İstihbarat Konseyi'nin eski
başkan yardımcısı Graham Fuller,
Türkiye'nin dış politikada izledi-
ği aktif, mevcut konjonktür içe-
risinde olabildiğince bağımsız ve
dengeli siyasete telmihte bulun-
arak, Türkiye'nin artık eski deyişle
'Batı'nın sadık müttefiki' olmadığını,
ancak Batı'nın reçetelerini uygu-
lamasa bile, Türkiye'nin yaptıkla-
rından Batı'nın da faydalanacağına
işaret etmiştir. Fuller'e göre artık
Batı'nın, Türkiye'nin dış politika
ufkunun genişlediğini kabul etmesi
zamanı gelmiştir.■

***Amerika'nın
Ortadoğu'da
istikrarsızlığı
yayan ve İran dâhil
komşularıyla çatışmacı
bir siyaset izleyen,
söz konusu siyasete
onu da çekmeye
çalışan bir İsrail'den
çok, Arap petrolüne,
maddi desteğine,
Irak, Afganistan
ve Pakistan'da
İslam ülkelerinin
yardımlarına ve
arabuluculuğuna
ihtiyacı vardır.***

Musa Kulaklıkaya:

2010 Açılım Yılı Olacak

Türkiye'nin son dönemde geliştirdiği aktif dış politika, komşularla sıfır sorun politikasıyla alakalı olarak, çevresindeki ülkelerle yakın ilişkiler kurmasını gerektirdi. Bu ilişkilere Türkiye'de en fazla katkı sağlayan kurumlardan biri de hiç şüphesiz ki Türk İşbirliği Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA)'dır. SD'de bu çerçevede TİKA Başkanı Musa Kulaklıkaya ile Türkiye'nin Avrasya politikasını ve TİKA'nın 2010'da gerçekleştireceği faaliyetleri konuştuk.

SD TİKA'nın yurtdışında gerçekleştirdiği faaliyetlerin Türk Dış Politikası'na katkısını değerlendirir misiniz?

Kulaklıkaya: TİKA benzeri kurumların yaptığı çalışmalar dış politika da 'soft power', Türkçe tabirle bir yumuşak güç olarak yararlanılan bir enstrümanlardır. Kalkınma yardımlarını ülkeler çeşitli amaçlarla yaparlar. TİKA bir kalkınma yardımı teşkilatı olarak Türkiye'nin dış politikasında özellikle 1990'lı yılların başında kurulmuştur. Kuruluş amacı, Türkiye'nin bilgi birikimini ve tecrübesini kendisine dost olan coğrafyadan çok daha geniş bir coğrafyaya aktarmaktır.

Türk dış politikası son yıllarda gerçekten ivme kazanmış durumda. Sadece içinde bulunduğu bölgede değil, artık tüm dünyada Türkiye sözü dinlenen, ortaya çıkan sorunların çözümüne katkı sağlayan, öncelikle komşularıyla olan sorunlarını sıfıra indirebilme gayreti içerisinde olan bir ülkedir. Dolayısıyla dış politika da bu kadar aktif olan bir ülkenin dış politika enstrümanlarından iyi bir şekilde yararlanması gerekiyor.

SD TİKA'nın yurtdışında gerçekleştirdiği faaliyetlerin temel amacı nedir?

Kulaklıkaya: TİKA'nın yaptığı çalışmalara kalkınma yardımları diyoruz. Bizim amacımız Türkiye'nin bilgi

birikimini ve tecrübesini kalkınmakta olan ülkelere aktarmak. Ülkeler kalkınma yardımlarını, kendilerine nüfuz alanı açmak istedikleri için, kendi ülkelerine yönelik sempatiyi arttırmak için, dış ticarete önlerini açmak için, dış ilişkilerinde çözümsüz kalan problemlerini çözüm noktasına getirmek için yaparlar.

Türkiye'nin kendisine nüfuz alanı açmak gibi bir problemi yok. Zaten Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafya Türkiye'nin ortak paydaları olan halkların yaşadığı bir coğrafyadır. Yakın çevremizde yaşayan halklar, tarih boyunca birlikte yaşadığımız, aynı coğrafyayı paylaştığımız ülke haklarıdır. Bunun yanında global dayanışma anlayışı içerisinde Türkiye'nin kaçamadığı sorumlulukları var. Özellikle balkanlarda yaşayan soydaş ve akraba topluluklarımız var. Bu insanların yaşadıkları ülkelerde belli bir özgüven içinde varlıklarını sürdürebilmeleri, yaşadıkları topluma entegre olup, o toplumun kalkınmasına hizmet etmeleri, hem kendilerinin hem de yaşadıkları toplumların kalkınmasına hizmet edecek bir fonksiyon icra etmeleri son derece önemli.

Bizim Kıbrıs davamız, Ermeni meselemiz var. Bunların yanında uluslararası çapta başka ulusal problemlerimiz var. Her şey bir kenara tüm dünyada temsil gücümüzü arttıracak desteğe ihtiyacımız oluyor. Bu du- ➤

rumlarda yaptığınız kalkınma yardımları, uluslararası camiada ulusal davalarınızda size destek sağlayacak bir kitle oluşturuyor. Her şeyden önemlisi hem Türkiye için hem bu tür yardımları gerçekleştiren diğer ülkeler için ulusal güvenliği ilgilendiren önemli bir konudur kalkınma yardımları. Çünkü hem insanlığın kalkınmasına hizmet ediyorsunuz hem sizin için stratejik önemi haiz halkların, devlet kalkınmasına hizmet ediyorsunuz. Sistemlerini yakınlştırıyorsunuz.

SD Sizce Türkiye'nin Avrasya ile ilgili hedefleri orta ve uzun vadede ne olmalıdır?

Kulaklıkaya: Avrasya bizim ortak kültür coğrafyamızdır. Türkiye'de bir Avrasya ülkesidir. Bu ülkeler arasında gerçekleştirilecek; siyasi birlikler, ekonomik birlikleri sağlayacak organizasyonlar, parlamentolar arasında oluşturulacak birlikler yaratacağı sinerji önümüzdeki dönemde Türkiye'nin öncelikle ilgileneceği gereken alanlar diye düşünüyorum. Bu ülkelerle ekonomik, ticari, siyasi, kültürel alan gibi birçok alanda ilişkilerimizin yoğunlaşacağını düşünüyorum.

Bu ülkeler bir taraftan kendi kalkınmalarını geliştirirken, diğer taraftan başta kendi yakın coğrafyaları olmak üzere dünyayla entegre olma peşinde olan olacaklardır. Bu anlamda da Türkiye'nin deneyimlerinden istifade edeceklerdir. Türkiye bu fırsatı iyi kullanmalı.

SD TİKA Arnavutluk'ta, Bosna'da, Gürcistan'da, Etiyopya'da, Filistin'de birçok projeye imza attı. TİKA'nın 2010 yılında gerçekleştirmeyi hedeflediği projeleri nelerdir?

Kulaklıkaya: TİKA projelerini belirlerken talep endeksli çalışıyor. Çeşitli aktörlerden gelen talepleri değerlendiriyor. Bunlar devlet kurumları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları olabiliyor. Bu projeleri hem o ülkelerin öncelikleri çerçevesinde hem de bizim ülkemizin öncelikleri çerçevesinde, öncelikleri kesiştirmek

suretiyle değerlendiriyoruz.

Projelerimizden somut olan bazıları ifade etmek gerekirse, 2010 bizim için ülkelere açılım yılı olacak.

2009 yılının sonu itibari ile Sırbistan'da faaliyete başladık. Daha önce proje tabanlı olarak Sırbistan'da çalışıyorduk. Şimdi ise orada ofisimizi açmak için bir ekip gönderdik. 2010 yılında başta Sancak bölgesi olmak üzere Sırbistan'ın genelini de kapsayacak; kapasite geliştirme programlarıyla, uzmanlara yönelik eğitimleriyle, çeşitli tarihi eserlerin restorasyonu, çeşitli kültürel projeleriyle her alanı kapsayacak olan bir projemiz var.

Suriye ve Pakistan; açılacağımız iki yeni ülke. Suriye'de özellikle kamu maliyesi ve ekonomik sektörlerin yeniden reforme edilmesi konularında Suriye hükümetinin talepleri var. Ama bunun yanında kalkınmayı ilgilendiren diğer alanlarda da çeşitli projeler planlıyoruz. Pakistan ise zor bir dönemden geçiyor. Dolayısıyla Türkiye'nin de Pakistan'ın kalkınmasına yönelik bir takım taahhütleri var. Başta sağlık, eğitim, tarım ve hayvancılık alanlarında olmak üzere projeler üzerinde çalışıyoruz.

TİKA son yıllarda özellikle Balkanlar'daki Osmanlı dönemi eserleri restorasyonları ile ilgili çalışmaları oldu. Bu konulardaki çalışmalarımız da artarak devam edecek. Bütçe imkanları ölçüsünde Balkanlar'daki her ülkede restorasyon çalışmamız olsun istiyoruz. Bu anlamda Arnavutluk'ta bir ilki başlatacağız. İlk olarak on eser belirledik. Bu eserlerin restorasyon projelerinin hazırlanmasını öncelikle gerçekleştireceğiz. Balkanlar'da özellikle sağlık, çevre, kültürel alanlarda planladığımız projeler var.

Şu anda 21 ülkede 24 program koordinasyon ofisiyle çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Ama ofisimizin olmadığı yerlerde de hem buradaki arkadaşlarımızın alana giderek yapacakları çalışmalarla hem de dış misyonumuzla iş birliği halinde projelerimizi uygulayacağız.

Musa Kulaklıkaya Kimdir?

1 Nisan 1965'te Konurören'de doğdu. Lisans eğitimi ni Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme Bölümü'nde tamamladı. TCDD Genel Müdürlüğü'nde uzman olarak (15.09.1989-20.12.1990) çalıştıktan sonra, Kastamonu'da Kaymakam adayı, Denizli Kale'de ve Afyon Kızılören'de Kaymakam vekilliği görevlerinde bulunan Kulaklıkaya; Hayrat ve Murgul'da Kaymakamlık, Batman ve Çankırı Valiliği'nde vali yardımcısı olarak görev aldı. Şu an ise TİKA başkanlığı görevini yürütmekte.

SD Son olarak dergimiz aracılığı kamuoyuna iletmek istediğiniz mesajınız var mı?

Kulaklıkaya: Türkiye birçok alanda olduğu gibi kalkınma yardımları alanında da yükselen bir ülke. Ülkemizin hem yardım severliğini hem de dış politika hedeflerini göz önünde bulundurarak TİKA, başta kendi yakın coğrafyası, kendi soydaşları olmak üzere, kalkınma çabası içerisinde olan bütün ülkelere yönelik kalkınma yardımlarını uluslararası standartlarda uygulamaya çalışan bir kurum.

Türkiye'nin yardım eli, dost eli dünyanın en ücra köşelerine kadar ulaşmaya devam edecek. Biz bu çabalarımızla diğer ülke halklarımızla köprüleri kurmaya çalışıyoruz. Sadece var olan köprüleri inşa etmiyoruz. Aynı zamanda gönül köprüleri kuruyoruz. Bizim bu çabalarımızı desteklemek isteyen gönüllülerin destek niyetlerine açtık. TİKA'nın gerek mevzuatı gerek alt yapısı buna çok uygun. Son dönemde özellikle sivil toplum kuruluşlarıyla sağlık ve eğitim alanında gerçekleştirdiği güzel örnekler var. Bunun artarak devam etmesini bekliyorum. Bu anlamda bize destek olmak isteyen gönüllü hayırseverlerimizi de bu kervana katılmaları için davet ediyorum. ■

Röportaj: Feyzan Ece ÇAPA

Salih Melek:

Kurtuluş Savaşından Bu Yana Hizmet Veriyoruz

Stratejik Düşünce Dergisi, Türk Dış Politikası'nda kurumların yeri ve önemi hakkında, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürü Salih Melek ile görüşti.

SD *Türk Dış Politikası'nda (TDP) kamu, özerk ve özel kurumların rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz ve Türk Dış Politikası içindeki söz konusu kurumsal yapılanmalara nasıl bir önem atfediyorsunuz?*

Melek: Türk Dış Politikası'nın belirlenmesinde baş aktör bütün kurum ve kuruluşlarıyla devlettir. Son yıllarda özellikle demokratik ülkelerde medya, düşünce kuruluşları, iş dünyası, siyasal partiler, üniversiteler gibi sivil toplum kuruluşlarının da kamuoyunu etkileyerek dış politikaların oluşumuna daha çok katkı yapmaya başladığını görüyoruz.

Türk Dış Politikası'nın paradigma değişimine kamunun yanı sıra özel ve özerk kuruluşların da katkı yaptıklarını ve uyum sağladıklarını düşünüyorum. Temel görevleri arasında, "Devleti tanıtmaya siyasetinin ve tanıtmaya ile ilgili alanlarda hükümetçe uygulanacak stratejilerin belirlenmesine yardımcı olmak" da olan Genel Müdürlüğümüz, bu amaçla kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör kuruluşları, meslek kuruluşları, amaca yönelik vakıflar, dernekler gibi teşekküllerle işbirliği yapmaktadır.

SD *Sizce kurumsal yapılanmaların Türk Dış Politikası'na katkıları ne şekilde olmalıdır?*

Melek: Türkiye, çok boyutlu stratejik derinliği olan, dünyada ve bölgesinde barışı ve adaleti arayan, her ülkenin kazançlı çıkabileceği bir yaklaşımla dinamik bir dış politika izlemektedir. Bu süreçte başarı, Dışişleri Bakanlığı'ndan başlamak üzere, ilgili tüm kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları dâhilinde Türk Dış Politikası'na katkıda bulunmasıyla mümkün olabilmektedir. Kurumsal yapılanmalar arasında işbölümünün ve işbirliğinin gelişmesi, bu katkıları artıracaktır. Ülkemizin çıkarlarının en etkili biçimde savunulması esastır.

SD *Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne bağlı yurt dışındaki basın müşavirliklerini-zin, çeşitli yabancı haber ajansları, yabancı radyo ve televizyonlar ile internet sitelerini izlediğini biliyoruz. Bu bilgiler ışığında Türk Dış Politikası'nın kurumsal bir değerlendirilmesini yapmanız mümkün müdür?*

Melek: Genel Müdürlüğümüz, görev ve sorumlulukları çerçevesinde; enformasyon ve aydınlatma faaliyetlerini, Türkiye'nin dış politikasını destekleyecek şekilde düzenlemekte ve Dışişleri Bakanlığı ile işbirliği suretiyle yürütmektedir.

Devletin açık enformasyonunun önemli bir kaynağını oluşturan Genel Mü-

dürlüğümüz, Türkiye'yi doğru-
dan ya da dolaylı olarak ilgilendi-

ren ulusal ve uluslararası gelişmeler hakkındaki bilgileri süratle ve doğru olarak devletin en üst makamlarına sunmaktadır.

Genel Müdürlüğümüze bu amaca yönelik olarak günde ortalama 5 bin civarında haber ulaşmaktadır. Bu çerçevede 16 dilde haber taraması yapılmakta, ajans, gazete, radyo, televizyon ve internet siteleri izlenmektedir. 20'si yabancı, 4'ü yerli 20 haber ajansı, yabancı televizyon kanallarının haber programları, internet haber siteleri takip edilmektedir. Bunlarla birlikte, yurt dışında bulunan 22 basın müşavirliğimiz tarafından ülkemizle ve dünyadaki güncel gelişmelerle ilgili bildirilen haber, program, yazı vb. enformasyon değerlendirilmekte ve yetkili kamu mercilerine yazılı ve elektronik ortamda sunulmaktadır. Bu bağlamda 6 adet günlük, 3 adet haftalık, 4 adet aylık bülten, 1 adet yıllık dış basın değerlendirmesi ve gelişmelere bağlı olarak özel bültenler yayımlanmaktadır.

Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nce, devlet yetkilileri ve ilgili kuruluşlara 2009 yılının ilk 9 ayında yaklaşık 24 bin haber iletilmiştir.

SD Sizce iç basında Türk Dış Politikası nasıl ele alınıyor?

Melek: Dış politika konusundaki haber ve yorumların özel sayfalar ayrılarak değerlendirilmesi basınının güzel bir geleneğidir. Medyada bugün bu alanın zenginleştiğini ve dünyadaki gelişmelerle birlikte Türk Dış Politikası'yla ilgili olarak da yazı, haber, yorum ve analizlere daha çok yer verildiğini memnuniyetle görmekteyiz.

Genel Müdürlüğümüzce, Türkiye'deki yaygın basından 16 önemli gazete bu alanda uzman kişilerce hafta sonu dahil olmak üzere her gün düzenli şekilde incelenerek özet şeklinde "İç Basında Türk Dış Politikası" bülteni oluşturulmakta ve hazırlanan bülten her gün abonelerimize geçilmektedir.

Abonelerimiz arasında devlet ve hükümet yetkililerinin yanı sıra siyasi partiler, milletvekilleri, gazeteciler, akademisyenler, düşünce kuruluşları, üniversiteler ile bazı yabancı büyükelçiliklerin yetkilileri de bulunmaktadır.

SD Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Türk Dış Politikası'na dair hangi açılım ve yeniliklere imza atmıştır?

Melek: Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, köklü geçmişinden getirdiği değerleri ile hem değişim sürecine katkıda bulunmuş, hem de görevlerinin icaplarına göre hizmetlerini çeşitlendirmiş ve yenilemiştir.

Henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken, kısıtlı imkânlar ve zor şartlar altında göreve başlayan, 1984 yılında 231 Sayılı Kararname ile "Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü" adı altında yeniden yapılandırılan Genel Müdürlüğümüz, bugün; haber, basın merkezi ve sanat galerisini bünyesinde bulunduran, çağdaş donanıma sahip yeni binasında görevini sürdürmektedir.

AB'ye üye ülkelerin iletişim kurumlarını bir araya getiren "Venedik Kulübü"ne 2004 yılında üye olan

Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü bu yönüyle Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği sürecinde öncü kurumlar arasında yer almaktadır.

Yabancı ülkelerin kamuoylarında ülkemizle ilgili önyargıların ve yanlış algılamaların giderilmesinde başarılı olmak için, iletişimin etkin, planlı ve bilinçli kullanımının önemi ortadadır. Bu çerçevede Genel Müdürlüğümüz, dünyadaki iletişim çevreleriyle sağlıklı bir işbirliği ve ortak çalışma ortamının yaratılması yönündeki çalışmalarına hız kazandırmıştır.

İletişim teknolojilerindeki en son gelişmeleri yakından izleyen ve kullanan Genel Müdürlüğümüz, en önce web sayfası oluşturan kamu kuruluşları arasındadır. Ayda ortalama 750 bin kişinin ziyaret ettiği bu sayfada, Türkçe ve İngilizce dillerinde, ülkemize ilişkin çeşitli bilgilere ve güncel olaylara yer verilmekte, her gün Türkçenin yanı sıra İngilizce, Almanca ve Rusça bültenler yayınlanmaktadır.

Genel Müdürlüğümüz, mesleki çalışmalar yapmak üzere ülkemizde bulunan yerleşik, geçici ve davetli olarak gelen yabancı medya mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırmaya yönelik tedbirler almaktadır. Ülkemizde yerleşik ve geçici olarak görevlendirilen yabancı basın mensubu sayısında ve ülkemize kendi imkânları ile veya Genel Müdür-

***Genel Müdürlüğümüz,
kurum dışında
Türkçe ve yabancı
dillerde hazırlanan,
Türkiye'yi çeşitli
yönleriyle tanıtıcı,
devlet enformasyon
hizmetlerine uygun
olduğunu düşündüğü
yayınları satın alarak
yurt dışına dağıtımını
yapmaktadır.***

Türkiye, çok boyutlu stratejik derinliği olan, dünyada ve bölgesinde barışı ve adaleti arayan, her ülkenin kazançlı çıkabileceği bir yaklaşımla dinamik bir dış politika izlemektedir. Bu süreçte başarı, Dışişleri Bakanlığı'ndan başlamak üzere, ilgili tüm kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları dâhilinde Türk Dış Politikası'na katkıda bulunmasıyla mümkün olabilmektedir. Kurumsal yapılanmalar arasında işbölümünün ve işbirliğinin gelişmesi, bu katkıları artıracaktır.

lüğün davetiyle gelen yabancı basın- yayin mensuplarının sayısında önemli bir artış kaydedilmektedir.

Ülkemizde faaliyet gösteren mevcut yerleşik yabancı basın mensubu, 2000'li yıllarda 30-40 kişi iken, 2009 yılında bu rakam 265'i bulmuş, 2010 yılında 300 olması beklenmektedir. Genel Müdürlük, yabancı basın mensuplarına yönelik çeşitli programlarla, iller bazında da ülkemizin tanıtımına katkıda bulunmaktadır. Yayın hizmetlerimiz bunların dışındadır.

SD Kaç dilde ve kaç ülkede yayın faaliyeti yapıyor ve proje yürütüyorsunuz?

Melek: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, ülkemizi

tanıtmaya ve kamuoyu oluşturmaya yönelik çeşitli dillerde yayınlar çıkarmaktadır. Her yıl güncelleştirilen ve Türkçenin yanı sıra İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça, Rusça, Japonca, İspanyolca, Çince ve Portekizce olmak üzere 10 ayrı dilde yayımlanan "Türkiye" adlı tanıtım kitabı, en önemli yayınlarındandır. 2001 yılında Almanya'da Avrupa'nın en iyi tanıtım kitabı seçilmiştir.

Terör örgütü ve bölücü örgüt PKK, 1915 Olayları ile ilgili Asılsız Ermeni İddiaları, Kıbrıs konusu gibi ulusal sorunlarımız da, yayınlarımızın başlıca konularını oluşturmaktadır.

Yine yurt dışında ülkemizle ilgili bilgi ihtiyacını karşılamak üzere İngilizce olarak referans kitapçıkları; Türk Basını (Turkish Press), Radyo&Televizyon (Radio and Television in Turkey), Türk Dış Politikası (Foreign Policy of Turkey), Türkiye'nin Siyasi Yapısı (Political Structure Of Turkey), Dış Ticaret (Turkey's Foreign Trade), Türk Ekonomisi (Turkish Economy), Kıbrıs (Developments Regarding Cyprus), Bankacılık (Banking in Turkey), Sinema (Turkish Cinema), Müzik (Music in Turkey) yayınlanmaktadır. Bu kitapçıklara internet sayfamızda da yer verilmektedir.

Ayrıca Genel Müdürlüğümüz, kurum dışında Türkçe ve yabancı dillerde hazırlanan, Türkiye'yi çeşitli yönleriyle tanıtıcı, devlet enformasyon hizmetlerine uygun olduğunu düşündüğü yayınları satın alarak yurt dışına dağıtımını yapmaktadır.

SD Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne ayrılan ödenek ve fonların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Melek: Devlet enformasyonu, medya ile ilişkilerin düzenlenmesi ve

medyanın güçlendirilmesi, ülkemizin tanıtımı gibi temel fonksiyonları icra eden, sürekli değişim ve gelişim içinde hizmetlerini çeşitlendiren, etkinleştiren Genel Müdürlüğümüze ayrılan ödenek ve fonlar, artan faaliyet ve hizmet kalitesine yeterli gelmemeye başlamıştır. Ancak, talepler doğrultusunda, ödenekler artırılmaktadır.

SD Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü gibi kurum ve kuruluşların Dışişleri Bakanlığı ile koordinasyonu konusunda düşünceleriniz nelerdir?

Melek: Türkiye'nin tanıtılmasına ve ulusal davaların savunulmasına önemli katkılar yapan Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığımız başta olmak üzere diğer bakanlıklar ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve eşgüdüm içinde görev ve sorumluluklarının gereğini yerine getirmektedir.

Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün kuruluşundan bugüne yaptığı hizmetler, bugün sürdürdüğü ve gelecekte üstleneceği görevler düşünüldüğünde Türkiye'nin temel kurumlarından biri olmaya devam edeceğine inanıyorum.

Adına medya ve iletişim çağı denilen bir dönemde en ileri iletişim teknolojik imkânları kullanarak her geçen gün kendini yenileyen Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, ilkeli ve çağı yakalayan hizmet anlayışıyla kamu enformasyonunu, ülkemizin tanıtımını, yerli ve yabancı basın mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırmaya yönelik faaliyetlerini artırarak devam ettirmektedir.■

Röportaj: Yasemin KÜÇER

Türkiye'nin tanıtılmasına ve ulusal davaların savunulmasına önemli katkılar yapan Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve eşgüdüm içinde görev ve sorumluluklarının gereğini yerine getirmektedir.

Şükrü Haluk Akalın: Türkçe Evrensel Bir Dil

Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkararak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek amacıyla her geçen gün daha da ilerleyen Türk Dil Kurumu, gerçekleştirdiği çalışmalar ile adından söz ettirmeye devam ediyor. Türk Dil Kurumu Başkanı Şükrü Haluk Akalın ile bir imparatorluk dili olarak Türkçenin yeni Türk Dış Politikası'ndaki yerini ve önümüzdeki günlerde hayata geçirilecek projeleri konuştuk.

SD Türkçenin, Türk Dış Politikası'ndaki yeri hakkında görüşleriniz nelerdir?

Akalın: Türkçenin bir devlet politikası olarak üzerinde durulması gereken önemli bir yeri var, çünkü Türkçe bir imparatorluk diliydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş coğrafyası içerisinde Türkçe -Osmanlı Türkçesi- yaygın bir biçimde kullanılıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla birlikte Kafkasya'da, Ortadoğu'da, Balkanlar'da önemli ölçüde Türkçe konuşan bir nüfus

kaldı. Türkçenin doğal olarak yayılma alanları Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarının da dışına taşı. Türkiye Türkçesi olarak baktığımızda sınırlarımız dışında bu dili konuşan, yazı ve edebiyat dili olarak kullananlarla birlikte 75 milyonun üzerinde bir nüfus karşımıza çıkıyor. Bütün bunlar Türkçeyi, Türk dış politikasında üzerinde önemle durulan bir konu haline getiriyor. Bu durum hem ülkemizin mevzuatı hem de yurt dışındaki vatandaşlarımızın ve Türkiye vatandaşı olmayıp başka ülkelerin vatandaşı olan soydaşlarımızın eğitimleri ile ilgili konularda çeşitli çalışmalar yürütülmesini gerekli kılmaktadır.

SD Bir İmparatorluk dili olarak Türkçenin tekrar güç kazandığını düşünüyor musunuz?

Akalın: Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan beş bağımsız cumhuriyet ve özerk bazı cumhuriyetlerde Türk dilinin çeşitli kollarının konuşulduğu; yazı, edebiyat, bilim ve kültür dili olarak kullanıldığı gerçeği ortaya çıktı. Bu cumhuriyetlerle sıkı bir işbirliği olan, bağımsızlıklarını ilan ettiklerinde ilk tanıyan ülke olarak Türkiye, dil konusunu

ilk günlerden başlayarak gündemine aldı. Ortak bir alfabe kullanılması ve ortak bir iletişim dilinin geliştirilmesi konusunda Türkiye Türkçesi bir çekim merkezi haline geldi. 'Büyük Öğrenci Projesi' gibi çalışmalarla Türkiye'ye olan ilgi Türkçeye olan ilgiye de dönüştü. Türkçenin bir imparatorluk dili olması dolayısıyla kendiliğinden böyle bir doğal konuşma alanı bulunuyor. Bunun yanında özellikle radyo ve televizyon yayınlarının uydu aracılığıyla daha uzak coğrafyalara ulaşması Türkçeyi bir bakıma öğrenilen dillerden biri konumuna getirdi. İşte bütün bunlar Türkçenin sadece doğal konuşucu alanlarıyla değil yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenenlerle önemli bir güç olarak ortaya çıkmasını ve bir evrensel dil konumuna gelmesini sağladı.

SD Türk Dil Kurumu'nun Türk dünyası ile ortak yürüttüğü projeler nelerdir?

Akalın: Bunlardan en başta geleni Türk Dünyası destanlarının tespiti, Türkiye Türkçesine aktarılması ve yayınlanması projesidir. Bu proje şimdi tamamlandı. Burada bütün destanlar ciltler halinde yayınlanıyor. Böylece Türk dünyasının ortak

Türk Dil Kurumu, 'Türk Dili Tetkik Cemiyeti' adıyla 12 Temmuz 1932'de Atatürk'ün talimatıyla kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları, hepsi de milletvekili ve dönemin tanınmış edebiyatçıları olan Sâmih Rif'at, Ruşen Eşref, Celâl Sahir ve Yakup Kadri'dir. Kurumun ilk başkanı Sâmih Rif'at'tır. 26 Eylül 1932 - 5 Ekim 1932 tarihleri arasında Türk Dil Kurumu tarafından düzenlenen I. Türk Dil Kurultayı sonrasında 26 Eylül, 'Dil Bayramı' olarak kutlanmaya başlamıştır.

“Önemli olan Türk Devletleri arasında ortak bir ‘iletişim dilinin’ oluşturulmasıdır. Çünkü bugün Türkiye’de bile aynı dili konuşuyor olmamıza rağmen farklı telaffuz şekilleri var. Türk Dil Kurumu olarak bizim üzerinde önemle durduğumuz iletişim dilidir.”

kültür değerini edebi kültür hazinesini bir bakıma ortaya koymayı amaçladık ve büyük ölçüde de başarıya ulaştık. Bunun dışında Türk lehçeleri sözlüğünü daha da geliştirip Türk lehçelerinin bütün söz varlığını bu yazılımda toplamayı amaç edindik. Ayrıca alfabe konusunda birtakım ön çalışmalarımız var özellikle Latin alfabesine geçme kararı alan ama hala geçmeyen Kazakistan ve Kırgızistan’la ilgili işbirliği içinde çalışmalarımız sürüyor.

SD 2-3 Ekim’de Nahcivan’da “Türk Dili Konuşan Ülkeler” en üst seviyede toplanarak bir parlamentolar asamblesi kuruldu. Bu konu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Akalın: Tabi zirvenin adı her ne kadar Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi olsa da burada sadece Türk dili konuşulmuyor. Türk Cumhuriyetleri diye adlandırdığımız cumhuriyetler arasında dilin, kültürün, edebiyatın yanı sıra ekonomik konular, işbirliği konuları, ortak yatırımlar, enerji kaynakları ve enerji kaynaklarının iletim hatları gibi konular da ele alınıyor. 2-3 Ekim’de yapılan zirvenin tarihimize önemli bir yeri var. Çünkü bu zirvelerin kalıcı hale dönüşmesi ve bir işbirliği konseyi haline dönüşmesi

Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev’in teklifi ile kabul edildi. Kısaca Türk Konseyi diyebileceğimiz yeni bir oluşum başladı. Bu oluşuma göre, oluşumun genel sekreterliği Türkiye’de olacak, Kazakistan’da ‘aksakallar heyeti’ olacak, dışişleri bakanları konseyi olacak. Bu tabi Türk dili açısından önemli bir etkinliktir. Çünkü Türk dünyasında ortak bir alfabe, ortak bir iletişim dili sürekli dile getiriliyordu. Böyle bir oluşum bu gelişmeyi hızlandıracaktır.

SD Sizce Türk devletleri arasında ortak bir dil oluşturulması mümkün mü?

Akalın: Ortak bir dil oluşturulması mümkün değil ama önemli olan ortak bir ‘iletişim dilinin’ oluşturulmasıdır. Çünkü bugün Türkiye’de bile aynı dili konuşuyor olmamıza rağmen farklı telaffuz şekilleri var. Türk Dil Kurumu olarak bizim üzerinde önemle durduğumuz iletişim dilidir. Ortak iletişim dilinden de kastımız Türk dünyasından bilim adamlarının, devlet adamlarının, sanatçıların veya sporcuların bir araya geldiklerinde, araya bir başka dili koymadan Türk yazı dillerinden biri ile iletişimlerini sağlamalarıdır. Bizim üzerinde durduğumuz konu bu iletişimin Türkçe olarak sağlanmasıdır.

SD Türk-İslam dünyasına yönelik İslam ülkeleri ile ortak bir terminoloji oluşturma konusunda çalışmalarınız var mı?

Akalın: Türkiye’de ortak bir terminoloji ve terim birliği sağlayamıyoruz. Ama bunu sağladığımızı düşünürsek, bunun bir ileri aşaması Türk dünyasında terim birliği sağlanmasıdır. Bunun da sağlanmasının ardından İslam dünyasında bir terimsel birlik sağlanabilir. Biz İslam dünyasında farklı dilleri konuşuyoruz. Arapça, Farsça, Türkçe... Burada önemli olan nokta terimlerin karşılığının tam anlamı ile belirlenmiş olmasıdır. Türk dünyasında ortak bir terim birliği sağlanması konusunda çeşitli çalışmalarımız var. Zaten Türk dünyasında diller arasında benzerlikler söz konusu, ama son 100,

Türk Dil Kurumu’nun geçen yıl yaptığı bir araştırmaya göre 87 ülkenin en az bir orta öğretim kurumunda Türkçe yabancı dil olarak öğretilmektedir. 50’ye yakın ülkenin de özel dershanelerinde Türkçe yabancı dil olarak öğretilmektedir.

150 yıldır dilimize giren yabancı kaynaklı terimler ve bu terimlerin genel dile yerleşmiş biçimleri açısından bir farklılık oluştu. Bunun için ortak çalışmaların mutlaka yapılması gerekiyor. Ama bunun öncesinde öncelikle Türkiye’de terim birliğini sağlamak ondan sonra Türk dünyasında terim birliğine yönelmek en doğrusudur.

SD Türk Dil Kurumu’nun önümüzdeki dönemler için planladığı faaliyetleri nelerdir?

Akalın: Bizim şu anda üzerinde durduğumuz en önemli çalışma ‘Büyük Türkçe Sözlük’ adını verdikimiz, Türkçenin bütün söz ve ağırlığını kapsayacak, 572 bin kelimedenden oluşan sözlüğün yayınlanması çalışmasıdır. Aslında bu sözlük şu an sanal ortamda kullanımdadır. Biz zaten kullanımda olan sözlüğü basılı olarak hizmete sunmak istiyoruz. Bundan sonraki en önemli çalışmamız ise, Karşılaştırmalı Büyük Türk Lehçeleri Sözlüğü’nü bütün söz zenginliği ile birlikte ortaya koymaktır. Şunu da mutlaka ifade etmeliyim, sanal ortamdaki sözlüklerimiz 2002 yılından bu yana hizmettedir. Sesli Türkçe Sözlüğü, Kişi Adları Sözlüğü, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü gibi sözlüklerle, Türkçenin söz varlığını herkesin yararlanması için sunuyoruz. Özellikle Sesli Türkçe Sözlüğü üzerinde duruyoruz. Çünkü bu sözlükle beraber Türkçenin yaygınlaştırılmasına büyük katkı sağlıyoruz. Ayrıca okuyucuları www.tdk.org.tr adresine davet ediyoruz. ■

Röportaj: Yasemin KÜÇER - Aydan ÖZEN

DISPOSABILITY

RUSYA'NIN AVRUPA GÜVENLİK ANTLAŞMASI OLUŞTURMA GİRİŞİMLERİ

Alexander Jackson
Caucasian Review of International Affairs, Almanya

Bir yıldan uzun bir süredir Rusya, Avrupa-Atlantik güvenliğinin sağlanması konusunun gözden geçirilmesi bağlamında yeni bir çerçeve çizecek ve tarafları hukuki yollardan bağlayacak bir 'Avrupa güvenlik antlaşması' metni üzerinde çalışmaktadır. Kremlin yönetimi; Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi mevcut kuruluşların artık işlevsiz ve etkisiz kaldığına dönük değerlendirmelerde bulunmaktadır. Nihayet 29 Kasım tarihinde Rusya, AGİT Zirvesi ve 2008 Ağustosunda yaşanan Gürcistan Savaşı'nın ardından ilk kez toplanması kararlaştırılan 'NATO-Rusya Konseyi' toplanmadan önce, yeni stratejisinin taslağını açıklamıştır. (Kremlin.ru, November 29)

Rusya'nın açıkladığı taslağa Batı'dan gelen cevap ise temkinlidir. NATO Genel Sekreteri General Anders Fogh Rasmussen, 'Avrupa-Atlantik güvenliğinin sağlanmasının

***Moskova açısından
NATO, Soğuk Savaş
döneminden kalan ve
Sovyet karşıtlığının
somut göstergesi olan
'kötü bir hatıra'dır,
bugün de benzer
biçimde Rus nüfuzunu
kırmak ve Rusya'yı
çevrelemek için
kullanılmaktadır.***

da, NATO'nun temel çatı vazifesini üstlenmeye devam edeceğinde' ısrar etmiştir. (Bloomberg, December 4) AGİT Zirvesi'nde de Rusya'nın açıklamalarına gösterilen ilgisiz tutum sürdürülmüştür. Brüksel ve Washington nazik bir dille Rusya'nın

önerisi üzerinde çalışılabileceğini söylese de, her ikisinin de Moskova ile ciddi bir tartışmaya girmekten kaçındığı gözlemlenmektedir. Bu varsayım üzerinden, Rus stratejisinin NATO'nun genişlemesini veto etmek (engellemek) ve hem AGİT hem de NATO'nun yerini almak için planlandığı öne sürülebilir.

NATO stratejinin 1. maddesinde belirtildiği gibi: "Antlaşmaya taraf olan devletlerden birinin güvenlik konusunu ilgilendiren herhangi bir uluslararası örgütün, askeri ittifakın veya koalisyonun yapısındaki ve görevi kapsamındaki tüm gelişmeler, diğer tüm tarafların güvenlik çıkarları bağlamında uygulanacaktır." Bu açıdan NATO'nun konu ile ilgili endişelerini anlamak mümkündür.

Başka bir ifadeyle, Moskova tarafından dikkate alınması gereken husus, NATO'nun bir üyesine yöneltilecek saldırının tüm üyelere yapılmış sayılacağı bir güvenlik anlayışına sahip olmasıdır. Doğrudan bir ifadeyle an->

Moskova tarafından dikkate alınması gereken husus, NATO'nun bir üyesine yöneltilecek saldırının tüm üyelere yapılmış sayılacağı bir güvenlik anlayışına sahip olmasıdır. Doğrudan bir ifadeyle anlatmak gerekirse Moskova; Gürcistan veya Ukrayna'nın NATO üyeliğine alınmamasını istemektedir.

latmak gerekirse Moskova; Gürcistan veya Ukrayna'nın NATO üyeliğine alınmamasını istemektedir. Rus stratejisinin konu ile ilgili müteakip diğer maddeleri yukarıdaki mesajı netleştirmektedir.

Yorumcuların işaret ettiği ve önem atfettiği bir diğer madde ise; antlaşmaya taraf olan hiçbir ülkenin topraklarının, özellikle üçüncü tarafların güvenliğini etkileyen konularda, saldırı veya 'başka faaliyetler'e dönük amaçlarla kullanılmamasıdır. (AFP, November 29) 'Özellikle' kelimesinin müphem (belirsiz) doğasından kaynaklanan anlam karmaşası, Washington'un Patriot veya başka balistik savunma füzelerinin Doğu Avrupa'ya yerleştirilmesinin Rusya tarafından engellenmesine açık kapı bırakmakta ve NATO'nun genişlemesine Rus vetosu anlamına gelecektir.

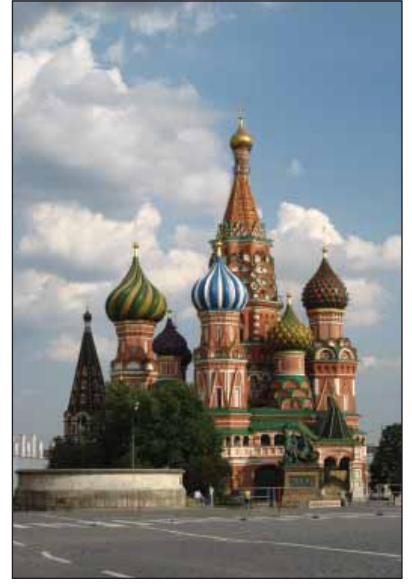
İmzacı devletlerin listesi de oldukça dikkat çekicidir. Strateji, 'Vancouver'den Vladivostok'a kadar tüm devletleri kapsamakta, bu durum, söz konusu stratejiyi yalnızca 'Avrupa' güvenliğini değil, AB, AGİT ve NATO'yu da ilgilendirir bir mahiyete büründürmektedir. Taslak aynı zamanda Rusya'nın başat

rol üstlendiği 'Avrasya askeri bloğu' olarak görülen Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ)'nü de ilgilendirmektedir. (Eurasian Daily Monitor, December 4) KGAÖ'nün taslak kapsamına dahil edilmesiyle, Moskova yönetimi söz konusu askeri bloğu, Avrupa-Atlantik kuruluşlarının yer aldığı 'büyük masaya' dahil etmeye çalışmaktadır. Sovyetler Birliği'nin sona ermesiyle bağımsızlıklarını kazanan devletlerin; askeri kabiliyet bakımından yetersiz olması ve yeni ittifakla birlikte Rusya'nın mandası altına girmekten korkmalarına rağmen, taslak kapsamındaki çabalar, Başkan Medvedev'in geçmiş yıllarda KGAÖ'nü NATO'nun yerini dolduracak bir oluşuma döndürme girişimlerini anımsatmaktadır.

Moskova'nın gerçek niyeti bu antlaşma ile açıkça anlaşılmaktadır. NATO yapılanmasının Rusya'yı dışarıda bırakmasının bir sonucu olarak; Avrupa güvenliğini sağlama çabaları, kıtanın bütününe kapsar bir mahiyete bürünememiştir. Moskova açısından NATO, Soğuk Savaş döneminden kalan ve Sovyet karşıtlığının somut göstergesi olan 'kötü bir hatıra'dır, bugün de benzer biçimde Rus nüfuzunu kırmak ve Rusya'yı çevrelemek için kullanılmaktadır. (İddialar karşısında öfkeden deliye dönen NATO temsilcilerinin ısrarla ittifakın çıkarlarının başka coğrafyalarda özellikle Afganistan'da yattığını söylemelerine rağmen, Rusya'nın bu algısı devam etmektedir.)

Rusya'nın önerisinin ardından gelen pek çok tepki 'şüpheli' bakış açısını korusa da, Kremlin yönetimi önemli bir noktaya dikkat çekmiştir. İlginçtir ki; Avrupa-Atlantik güvenliğini sağlayan ittifak oluşumu üye ülkeleri Sovyet Rusya'nın saldırılarına karşı korumak için kurulmuştur ve bunun sonucunda bugün, Rusya'nın NATO'dan tehdit algılaması da sürmektedir. Aynı zamanda, Gürcistan Savaşı'nın gösterdiği gibi AGİT, 'Avrupa-Atlantik bölgesinde kapsamlı ve işbirliğine dayanan bir güvenlik ağı' oluşturma misyonunu yerine getirmekte başarısız olmuştur.

Rusya'nın NATO temsilcisi Dmitry Rogozin, konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: "Batılılar ken-

dilerini 'küçük batılı ev'lerine hapsederek, pencerelerini kapatarak ve böylece güvenli bir devlet içerisinde yaşayacaklarına inanarak hiçbir şey kazanamazlar. Bu bağnaz metotlarla karar almaya çalışmak, Rusya'nın çıkarlarını ve fikirlerini dikkate almamak işe yaramayacaktır."

AGİT ve NATO, Avrupa güvenliğini koruyan yapının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğinin farkına varmıştır ve karşı hamlelerini, her ne kadar tatsız bir durum yaratsa da, Rusya'yı devre dışı bırakarak yapmayı düşünmektedirler. Moskova'nın varlığı artık bir gerçektir ve sadece Afganistan'da değil diğer alanlarda da kendisiyle işbirliği yapılması önemlidir. Bu duruma dikkat çekmek

Batılılar kendilerini

'küçük batılı

ev'lerine hapsederek,

pencerelerini

kapatarak ve

böylece güvenli bir

devlet içerisinde

yaşayacaklarına

inanarak hiçbir şey

kazanamazlar.

Şüpheli ruh halleri, güvenlik konularında Rusya'nın Avrupa ve ABD ile ortak hareket edebileceği gerçeğini gölgede bırakmaktadır. Konuya meşru bir zeminde yaklaşmak, Rusya'nın son bir veya iki yılda yaptığı gibi, nükleer füzelerinin yönünü Polonya'ya çevirmesi ya da Avrupa Birliği (AB)'ye doğalgaz kesintileri yoluyla şantaj yapılmasından çok daha faydalı olacaktır.

istercesine, Sayın Rogozin; Avrupa güvenlik antlaşması görüşmelerinin başarısızlığa uğraması durumunda, Afganistan'a gönderilen askeri malzemelerin sevkiyat güzergahının tehlikeye düşebileceği konusunda tarafları uyarmıştır. (RFE/RL, December 3)

Yukarıda ifade edilenlerden hiçbirisi Rusya'nın önerilerinin salt ülkesel çıkarlara dayanılarak ve NATO'nun yerini alma güdüsüyle yapıldığını inkâr edemez. Buna rağmen NATO'nun ve AGİT'in mevcut çatışmaları engellemede gösterdiği başarısızlık nedeniyle, Rusya'nın Avrupa güvenliğini sağlama bağla-

mında üstleneceği rol yeniden ele alınmalıdır. Avrupa ve ABD'nin, taslak halindeki antlaşmayı olgunlaşmadan engellemesi, ciddi bir zeminde Moskova'nın NATO'ya üyeliği konusunu müzakere etmesi veya AGİT'in yapısında yeni düzenlemeler yaparak örgütün bölgesel güvenlik konularına daha hızlı müdahale edebilmesi yönünde çaba göstermesi gerekmektedir. Bu durum Kremlin'i geri adım atmaya zorlayacak ve Avrupa-Atlantik'in istikrarı bağlamında Kremlin'in ne kadar ciddi olduğunu sinayacaktır.

Şüpheli ruh halleri, güvenlik konularında Rusya'nın Avrupa ve ABD

ile ortak hareket edebileceği gerçeğini gölgede bırakmaktadır. Konuya meşru bir zeminde yaklaşmak, Rusya'nın son bir veya iki yılda yaptığı gibi, nükleer füzelerinin yönünü Polonya'ya çevirmesi ya da Avrupa Birliği'ne (AB) doğalgaz kesintileri yoluyla şantaj yapılmasından çok daha faydalı olacaktır.

Kabul etmeliyiz ki; Avrupa güvenlik antlaşmasıyla ilgili tartışmaları başlatmak bile, Kremlin'in diyalog ve sorumluluk üstlenme sürecine dönüş yaptığını göstermektedir. Moskova'nın politikaları doğru ya da yanlış olsun, bu durum artık gereklidir.■

LİZBON ANTLAŞMASI VE GETİRDİKLERİ.....

AB'nin en önemli sorunu Birliğin işleyişindeki sorunlardır. Karar alma ve uygulamada ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle bütçenin oluşması ve katkı payları, harcamalar, sübvansiyonlar, ortak dış politika ve güvenlik, parlamentonun görev ve yetkileri, milletvekili sayısı ve dağılımı, komiserlerin sayısı ve dağılımı gibi pek çok konu reform beklemekteydi.

Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK

Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı

1973-1977 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin dış işleri bakanlığını yapan Henry Kissinger, Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilerinin beklenenden az olmasının nedenini telefon açtığımızda kiminle konuşacağız, belli bir muhababımız yok anlamına gelen "Avrupa Birliği, hangi telefon" meşhur ve veciz sözü Avrupalıların hafızalarında yer etmiş olacak ki, AB yanlısı birçok Avrupalı basın yayın kuruluşu, Kissinger'in bu sözüne atıfta bulunarak "İşte artık AB'nin bir telefonu var" şeklinde değerlendirmeler yapmışlardır.

AB 25 Mart 1957 tarihindeki Roma Antlaşması'yla kuruluşundan bu güne kadar en kapsamlı yapısal değişimini gerçekleştirmiştir. Daha önce 1965 Füzyon Antlaşması, 1986 Tek Senet ve 1992 Maastricht Antlaşmalarıyla önemli yapısal değişiklikler yapılmış ancak Lizbon Antlaşması en kapsamlısı olmuştur. Altı ülke ile kurulan AB 1973'de dokuz, 1981'de on, 1986'da oniki, 1995'te onbeş, 2004'te yirmibeş ve 2007'de de yirmiyedi üyeyi bulmuştur. Makedonya

üyelik müzakereleri için tarih bekliyor. Türkiye ve Hırvatistan üyeliğin son aşaması olan müzakerelere devam etmektedir. AB'nin bu hızlı genişlemesine paralel olarak 1990'dan sonra Soğuk Savaşın bitimiyle uluslararası ilişkilerin kazandığı yeni boyut ve değişen konjonktür Avrupalı yöneticileri birliğin yeniden yapılandırılması için yeni arayışlara itmiştir.

Birliğin İşleyişinde Sorunlar Var

AB'nin en önemli sorunu Birliğin işleyişindeki sorunlardır. Karar alma ve uygulamada ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle bütçenin oluşması ve katkı payları, harcamalar, sübvansiyonlar, ortak dış politika ve güvenlik, parlamentonun görev ve yetkileri, milletvekili sayısı ve dağılımı, komiserlerin sayısı ve dağılımı gibi pek çok konu reform beklemekteydi. 14 Şubat 2000'de Brüksel'de hükümetler arası konferans ve 7-9 Aralık 2000'de Fransa'nın Nice kentinde yapılan AB Zirvesi'nde liderler bu sorunların aşılması için 'Birliğin Geleceği Üzerine Deklarasyon' adı

altında yapısal reformların yapılabilmesi için çalışmalar başlatılması kararı almışlardır. Üye ülke ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu AB'ye aday ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir heyet kuruldu ve başına Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı Valéry Giscard d'Estaing getirilerek çalışmalarını 10 Temmuz 2003'te tamamlayarak AB yetkililerine teslim etmişlerdir.

AB hükümetler arası konferans 18 Haziran 2004'te bazı değişiklikler yaparak hazırlanan metni onaylamışlardır. Bu onaydan sonra Fransa, Hollanda ve İrlanda hazırlanan metni halk oylamasına sunmuşlar ve metin bu ülkelerin halkları tarafından reddedilmiştir. Fakat daha sonraki tarihlerde yapılan propagandalar sayesinde herhangi bir değişiklik yapılmadan verilen sözler üzerine sözü geçen halklar antlaşmayı onaylamışlardır. En son pürüz ise hiç beklenmedik ülke olan Çek Cumhuriyeti'nden gelmiştir. AB'ye karşı tavrıyla bilinen Çek Cumhurbaşkanı Vaclav Klaus antlaşmayı imza etmek için Çek Cumhuriyeti'nin

Temel Haklar Sözleşmesi'nden muaf tutulmasını istemiştir. Cumhurbaşkanının bu şartı ileri sürmesinin nedeni İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Çekoslovakya'dan sürülen Almanların kalan mal varlıklarını geri almak için AB mahkemelerine başvurularını önlemek için aldığı bir tedbirdir. Çek Cumhuriyeti bu hakkı elde etmiş oldu. Gerçi daha önce de 2007'de Polonya, eşcinsel evliliği meşrulaştıracağı gerekçesiyle, İngiltere de ulusal çalışma hukukunu etkileyeceği savıyla Temel Haklar Sözleşmesi'nden muafiyet almışlardır.

Lizbon'la AB ve Roma Antlaşmaları Yeniden Yapılandırıldı

Lizbon Antlaşması aslında AB'nin iki önemli antlaşması olan Roma ve Maastrich düzenlemelerinde yapılan değişikliklerdir. Lizbon Antlaşması'nın birinci maddesi Maastrich (AB Antlaşması) Antlaşması'nın ve ikinci maddesi de Roma Antlaşması'nın yeniden yapılandırılmasıdır. Yapılan önemli değişiklikleri kaba hatlarıyla şu şekilde belirtmek mümkündür:

Üye ülkelerin altı ayda bir üstlendikleri dönem başkanlıklarının görev ve yetkileri azalacak ve iki buçuk yıllığına seçilen AB başkanı örgütü temsil edecek ve dönem başkanlarının yaptığı işlevsel görevleri yürütecek. Ancak dönem başkanlıkları ortadan kalkmayacak. 27 olan komiser (bakan) sayısı 18'e indirilecek. Üye ülkeler sırasıyla komiser atayacaklar.

Ortak savunma ve dış politika yüksek temsilciliği adı aynı kalacak ama

yetki ve görev konusunda güçlendirilecek, 'temsilci' aynı zamanda Komisyon başkan yardımcılığı görevini ve dış politikada AB'yi dışarıda temsil edecek.

2014 veya 2017'de yürürlüğe girecek karar alma yönteminde ki değişiklik: Bu değişikliğe aslında çifte nitelikli çoğunlukla karar alma demek daha doğrudur. Zira Bakanlar Konseyi karar alırken üye ülkelerin yüzde 55'i yani 27 ülkenin en az 15'nin evet demesi ve aynı zamanda AB nüfusunun yüzde 65'ni de kapsaması gerekir. Alınan kararı bloke etmek için ise en az dört ülkenin olması gerekir. Bu karar alma yöntemi AB'de nüfusu kalabalık ülkelerin ağırlığını artırmaktadır. Polonya'nın bu değişikliğe itiraz etmesi nedeniyle yeni karar alma yönteminin 2014 veya 2017'de uygulamaya konması benimsenmiştir, böylece Polonya memnun edilmiştir.

Güçlendirilmiş İşbirliği, AB'nin daha iyi işlemesi ve üyeler arasında daha yakın işbirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. En az dokuz AB üyesi ülke bir araya gelerek seçtikleri alanda birlikte daha derin ve yakın ilişki içinde veya bu alanda öncü rolü oynayabilme imkânı getirilmiştir. Aynı durum ortak savunma ve güvenlik konularında da mümkün olacaktır, bu yapılanma 'Kalıcı Yapısal İşbirliği' benzeri olacaktır. Bu yapılanmanın amacı ani terörist saldırılara ve doğal felaketlere karşı işbirliğini amaçlamaktadır.

Avrupa Parlamentosu, AB Konseyi,

***Lizbon Antlaşması
aslında AB'nin iki
önemli antlaşması olan
Roma ve Maastrich
düzenlemelerinde
yapılan değişikliklerdir.
Lizbon Antlaşması'nın
birinci maddesi
Maastrich
(AB Antlaşması)
Antlaşması'nın ve
ikinci maddesi de Roma
Antlaşması'nın yeniden
yapılandırılmasıdır.***

Avrupa Komisyonu ve AB Mahkemesi gibi organlarda kısmi değişiklikler içermektedir. Avrupa Parlamentosu, AB Organları arasında halk tarafından doğrudan seçilen tek organ olduğundan daha önceki yapısal değişikliklerde olduğu gibi Lizbon Antlaşması da Avrupa Parlamentosu'na yeni haklar getirmiştir. Bunlardan en önemlileri AB Bütçesi üzerinde Avrupa Konseyi ile eşit haklara sahip olmuştur, yeni üyelerin kabulünde, üst düzey finans kadrolarının atanmasında, uluslararası antlaşmaları ret etme hakkı tanınmıştır. Ayrıca Avrupa Konseyi'nin teklifi üzerine AB Komisyon başkanını seçme hakları vardır. Daha önceki yetkileri bilindiği gibi genellikle tavsiye niteliğindeydi.

Avrupa Temel Haklar Şartı yasal olarak bağlayıcı hale gelmiştir. Dolayısıyla bu yenilik kendi alanında önemli bir gelişmedir.

AB vatandaşları 1 milyon imza buldukları takdirde AB Komisyonu'na başvurarak AB Konseyi ve AB Parlamentosu'na çeşitli konularda yasa teklifi verebileceklerdir. Bu yeni hak vatandaşların ve özellikle de sivil toplum kuruluşlarının aralarında işbirliğini de geliştirecektir. >>

Lizbon, AB İçin Geçici Bir Çözümdür

Lizbon Antlaşması'nın genişlemeye devam eden ve daha karmaşık bir yapıya dönüşen AB'ye, sadece kısa bir dönem için çare olacağı ve bir süre sonra AB'nin yapısal ve işlevsel sıkıntılarının tekrar başlayacağını şimdiden söylemek zor değildir. Lizbon Antlaşması'nın yapısına basit bir göz atmayla görülecek üç farklı kategoride çalışması öngörülmüştür. Bir başka ifadeyle AB ile üye ülkeler arasındaki yetki kargaşasını önlemek ve yetkilerin dağılımını netleştirmeyi amaçlamaktadır:

- 1- AB'nin yetkili olduğu konular,
- 2- AB'nin üye ülkelerle paylaştığı yetkiler,
- 3- AB'nin üye ülkelerle birlikte koordine ettiği alanlarda ki yetkiler.

AB'nin gerçek gücünü ortaya koyan birinci maddedeki yetkileridir. Bunu da beş ana başlık altında toplamak mümkündür:

- 1- Gümrük Birliği,
- 2- Ortak Ticaret Politikası,
- 3- Avro bölgesindeki üye ülkeleri kapsayan Para Politikası,
- 4- İç Pazar çerçevesinde rekabetin düzenlenmesi,
- 5- Balıkçılık çerçevesinde denizlerin biyolojik kaynaklarının korunması.

AB yapısında gerçekleştirilen bu değişiklikler aslında AB'ni 'Avrupa Cumhuriyeti'ne veya 'Avrupa Birle-

şik Devletleri'ne dönüştürmek isteyenleri hayal kırıklığına uğratmıştır. Zira AB yanlıları Fransa ve Belçika gibi ülkeler başlı başına bir AB Anayasası beklentisindeydiler. Ancak İngiltere'nin başını çektiği grup yaptığı itirazlar ve engellemelerle Anayasa projesini kuşa çevirerek küçük bir yapısal değişiklik yapan antlaşmaya dönüştürmüşlerdir ama başarısız bir değişim diyebilmek için de henüz erkendir zira Lizbon Antlaşması'nın aksayan ve başarılı bölümlerini net bir şekilde görmek için belli bir süre uygulamayı da görmekte fayda vardır. AB yanlılarının beklentisi en azından Lizbon Antlaşması'yla, Birliğin şu andaki görüntüsü olan insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı demokratik ülkelerden oluşan serbest ticaret bölgesi niteliğinde sanki Birleşmiş Milletlerin Avrupa versiyonu görüntüsünden kurtulmaktır.

Lizbon Antlaşması şüphesiz birtakım yenilikler içermekte ve Birliğin yaşadığı fonksiyonel sorunların bir kısmını ortadan kaldıracaktır. Ancak Birliği en çok rahatsız eden sorun üye ülkeler arasında yaşanan iç işle- yişin önünü tıkamak ve uluslararası sorunlarda birlikte hareket edememektir. Örneğin Polonya 2006-2008 yılları arasında AB'nin, Rusya ile kapsamlı bir işbirliği anlaşmasının önünü tıkamıştır. Gerekçesi ise Rusların Polonya etine koyduğu ambargonun kaldırılmasını sağlamaktır, yani kendi ulusal çıkarı için AB'yi kullanmaktadırlar. Bu davranış sadece Polonya'ya özgü bir davranış değildir ve bunun çok örneği vardır.

Lizbon Antlaşması'nın genişlemeye devam eden ve daha karmaşık bir yapıya dönüşen AB'ye, sadece kısa bir dönem için çare olacağı ve bir süre sonra AB'nin yapısal ve işlevsel sıkıntılarının tekrar başlayacağını şimdiden söylemek zor değildir.

Uluslararası olaylarda da üye ülkeler ortak bir çıkarda buluşma yerine her ülke kendi ulusal çıkarları paralelinde bir politika takip etmişlerdir. Örneğin 1990'lı yıllarda Yugoslavya'nın parçalanması krizinde Yunanlılar ve Fransızlar Sırpı tutarken Almanların ve Avusturyalıların Hırvat ve Slovenyalıları tutması gibi. Aynı şekilde 2003 Irak Savaşı'nda 16 AB üyesi Amerikan politikalarını desteklerken başını Almanya ve Fransa'nın çektiği diğer grup da karşı bir politika benimsemişlerdir.

AB şu anda, Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, AB Bakanlar Konseyi, bünyesinde AB Komiserlerini (Bakan seviyesinde) ve çok sayıda komite, komisyon ve bürokrasiyi barındıran AB Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Lizbon Antlaşması ile yeni oluşturulan AB Başkanı ile Dış politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi tarafından yönetilmektedir. Henry Kissinger AB ile işbirliği yapmak için telefonun öbür ucunda bir muhatabın olması gerektiğini hâlâ düşünebilir ancak Avrupalılar bu kez de tek telefonlu bir yönetici büro kurmayı başaramamışlardır.■

GÜVENLİĞİN ŞEYTAN ÜÇGENİ: ABD-RUSYA-AB

Rusya kapısını hem doğuya hem batıya açmak istemektedir. Rusya'nın 11 Eylül sonrasında ABD açısından Avrupa güvenliği konusunda elde ettiği stratejik ortak olma pozisyonunu Orta Asya ülkelerine yönelik olarak da istemesi bu anlayış doğrultusundadır denilebilir.

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN

Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra dünya düzeninde, iki kutuplu sistemin etkileri ortadan kalkarken artık oluşumların güç dengelerinden çok bütünleşme ve genişleme politikalarıyla şekillenmesi söz konusu olmuştur. Bu yeni düzen içerisinde ABD, Rusya ve Avrupa Birliği (AB) kendi savunma ve güvenlik anlayışları doğrultusunda stratejiler geliştirmeye başlamıştır. İki kutuplu bir düzenden çok kutupluluğa doğru giden bu süreç içinde ABD ile Rusya arasında uzun zamandır devam eden fikir ayrılıkları devam etse de AB gittikçe güçlenen yapısı ile bu güçler arasında bir anlamda denge kurulmasına katkıda bulunmuştur.

21.yüzyılda yaşanan terör olayları ve uluslararası krizler, AB'yi bu bağlamda ön plana çıkarmıştır. Uluslararası bir aktör olma yolunda AB, krizlere yanıt verecek bir askeri güce ve bu gücü kullanmayı sağlayacak araçlara sahip olma ihtiyacı içine girmiştir. Tabiki bu tehditler sadece askeri ya da iktisadi araçlarla ortadan kaldırılamayacağından

İki kutuplu dünya düzeninin etkileri ortadan kalkarken, uluslararası arenada çok kutupluluğa doğru yaşanan bir gidişattan bahsetmemiz mümkündür. Bu kapsamda ABD, Rusya ve AB en önemli küresel aktörler olarak ön plana çıkmaya devam etmektedir.

Birlik, iki önemli güç ile özellikle güvenlik anlamında ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. AB bu anlamda Rusya ile stratejik işbirliği fikrine sıcak bakmaya başlamıştır. Bunun yanında Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde belirtildiği üzere ABD, Avrupa bütünleşmesinde kritik bir rol oynasa da onun da tek başına bu

krizlere yanıt veremeyeceği kabul edilmiştir. Ancak yaşanan gelişmeler güvenlik bağlamında hayata geçirilmek istenen işbirliğinin hiç de kolay olmayacağını göstermiştir.

AB'nin Genişlemesi Rusya'yı Tedirgin Etti

AB'nin 2004 ve 2007'de giderek genişlemesi, NATO kapsamında ABD üslerinin Rusya'ya yaklaşması ve Güney Kafkasya ülkelerinin NATO üyeliği ihtimali Rusya'yı tedirgin etmektedir. AB, Genişleme Stratejisi bağlamında bir yandan sınırlarını genişletirken diğer yandan bünyesine aldığı devletler nedeniyle artan sorunlarına ve birtakım tehditlere karşı tedbir alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Eski Sovyet Bloğu ülkelerini bünyesine katması dolayısıyla Rusya'nın AB'ye yönelik başlarda gösterdiği kısmen daha ılımlı politikanın yerini daha sert tutumların aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kapsamda Rusya'nın AGİT'i Avrupa'nın Sovyet sonrası ortaya çıkan devletlerin içişlerine karışmak için kullandığı bir siyasi araç olarak

tanımlaması bunun bir göstergesidir denilebilir. AB, Rusya ile ilişkilerinde bu ülkenin kendisine bağlılığını amaçlamaktadır. Rusya ise güvenlik alanında işbirliği aracılığıyla ortak bir karar alma mekanizması ve güç kullanımına ilişkin kural ve sınırlandırmaları belirlemeye çalışmaktadır. Zira Rusya enerji bağlamında AB'nin kendisine bağımlı hale gelmesinden oldukça memnundur. AB, Rusya'nın Amerika ile sürdürdüğü ilişkilerin gerisinde kalmak istemediği için 3 Ekim 2001'de Moskova ile güvenlik ve savunma alanında işbirliği için yeni adımlar atmayı kabul etmiştir.

NATO'nun ABD liderliğinde sürdürdüğü genişleme politikası Rusya ve Batı arasındaki bağları ve güven ortamını zayıflatmakta, Rusya ile AB arasında güvenlik anlamında oluşturulmaya çalışılan ilişkilere de zarar vermektedir. Bulgaristan ve Romanya üzerinden ABD'nin NATO çerçevesinde üslerinin Rusya'ya yaklaşması Rusya'yı tedirgin etmektedir. Ayrıca Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'ın NATO'ya potansiyel aday olmaları durumu Rusya'nın kafasını meşgul eden en önemli sorundur denilebilir. Yine NATO'nun genişlemesine karşı başta Almanya ve Fransa olmak üzere Avrupa Birliği'nde bu oluşuma yönelik stratejik yaklaşımlarda farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Ancak Rusya'nın dikkatle üzerinde durduğu ve orta vadede kendisini bu bağlamda politikalar üretmeye sevk eden en ciddi durum NATO ve AB'nin eş zamanlı genişlemesidir. Rusya ile AB'nin keşişen yakın çevreleri ikili arasındaki ilişkilerin daha hassas bir konumda seyretmesi gerekliliğini doğurmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte AB bir bakıma iktisadi ve mali yardımlarla kendisine ihtiyaç duyulan bir yapı konumuna gelmiştir. Hammadde fiyatlarının artışı doğalgaz ve petrol kaynakları dolayısıyla Rusya'nın elini güçlendirmiş ve Rusya AB'ye karşı eskiden olduğundan daha sert politikalar izlemeye başlamıştır. Rusya ile AB arasında yapılan Stratejik Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması'nın yenilenmesi konusunda çıkan kriz bunun bir göstergesidir. Rusya, AB ile ilişkilerini kendi çıkarları doğrultusunda

yönlendirmek istemektedir. Kısaca Rusya'nın AB'ye yönelik bu tutumu, stratejik ortaklık ile sınırlı ilişkiler kurma çerçevesinde çizilen bir politika ile açıklanabilir.

11 Eylül Sonrası ABD

ABD'nin geliştirdiği güvenlik ve savunma doktrinleri ile Rusya ve AB ilişkileri yeni boyutlar kazanmaktadır. Aslında 11 Eylül sonrası ABD'nin dış politikası XIX. Yüzyıldan beri devam eden genel karakteri itibarıyla çok yönlü bir değişim yaşamamıştır. Demokrasi ve özgürlükleri geliştirme stratejisi bir güvenlik stratejisi olarak uygulanmaya devam etmiştir. Yeni Savunma Politikası 31 Aralık 2001 tarihinde Kongreye verilen Nükleer Tertiplenme Gözden Geçirme (NPR- Nuclear Posture Review) dökümanında, yeni nükleer doktrin ile birlikte ifade edilmiştir. NPR, nükleer ve konvansiyonel tüm silahlı kuvvetlerin kullanımı ile ilgili bir strateji ortaya koymaktadır. 2005 yılında revize edilen Müşterek Nükleer Harekât Doktrini ise stratejik caydırıcılık ve nükleer silahlar da dâhil olmak üzere ABD Silahlı Kuvvetleri'nin kullanılması ile ilgili esasları belirlemektedir. Bu stratejiye göre düşman saldırısı önce muharip eylemlerle önleneyecek, askeri-politik ve diplomatik yollardan potansiyel rakipler kuvvet kullanmaktan vazgeçirilecektir. Caydırıcılık için nükleer silahlar muhafaza edilirken

nükleer silah kullanma ihtiyacı asgari düzeye indirilecektir. Nükleer silahlara bağımlılığın azaltılması için nükleer olamayan vurucu güçlere ve bilgi (istihbarat, komuta ve kontrol) sistemlerinin geliştirilmesine önem verilecek, füze savunma sistemleri geliştirilecektir. Rusya ve AB genel olarak, ABD'nin tek taraflı politikalarına karşı çıkmaktadır.

2002 yılında ABM (Anti-Ballistic Missile) Anlaşması'ndan çekilen ABD, 2002 yılı Kasım ayında Prag'da yapılan NATO Zirvesi'nde füze savunmasını gündeme getirmeye başlamıştır. Aralık 2002'de yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Direktifi, ABD anavatanının savunması için balistik füze savunma sisteminin geliştirilmesini diğer yandan bu alanda müttefikler ve dostlar ile işbirliği yapılmasını öngörmektedir. 2003 yılında hayata geçen ABD-Almanya-İtalya Orta Hava Savunma Sistemi (MEDAS) programı füze savunması alanında önemli bir ortak projedir.

Menzilli Balistik Füze

2008 yılı Budapeşte NATO Zirvesi esnasında imzalanan ABD füze savunmalarının Avrupa'da konuşlanması ile ilgili anlaşma ve ABD'nin Çek Cumhuriyeti ile ayrıca imzaladığı Çek topraklarında füze savunma radarı konuşlandırma anlaşması Batı ittifakı için önemli bir dönüm noktası

sayılmaktadır. Söz konusu kalkanın varlık nedeni ise İran'ın 2 bin kilometre menzilli balistik füze testlerini yapmış olduğunu açıklamasıdır. Bu menzil Avrupa ve ABD topraklarını tehdit etmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin bu konuda daha etkili çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda dikkat çeken unsur Rusya'nın terörizme karşı oluşturulan uluslararası koalisyonda kendi küresel gücünü de artırmak amacıyla NATO kapsamında ABD'ye verdiği destektir. Bu durum Avrupa güvenliği açısından tarihi bir dönüşüm olarak değerlendirilmiştir. Hatta NATO'nun artık bir ittifaktan çok Avrasya güvenliğini sağlayacak bir güvenlik örgütüne dönüştüğünün işaretleri olarak algılanmıştır.

Irak ve Afganistan müdahaleleri ile askeri operasyon kapasitesini büyük ölçüde harcayan ABD artık yeni güvenlik tehditlerinin sadece askeri güce başvurularak çözülemeyeceğini anlamış bu bağlamda uluslararası kuruluşlara ve sorunlu bölgelere komşu ülkelere kadar birçok aktörün yardım olanaklarını seferber etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durum bir ABD-AB stratejik ortaklığına işaret edilmesi şeklinde yorumlanmıştır. Ancak başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkeleri NATO'nun AB'yi askeri operasyonlarda bir ek olarak kullanmasından çekinmektedir. ABD, Romanya ve Bulgaristan'da olduğu

kadar Gürcistan ve Azerbaycan'da da askeri varlığını üsleri ile geliştirmeye çalışmaktadır. Bu durum Rusya'yı rahatsız etmektedir.

ABD'nin İran tehdidine karşı Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne kurmak istediği füze kalkanı projesi yeni bir kriz ortamını oluşturmuştur. George Bush tarafından ortaya atılan bu proje İran'ın uzun menzilli füze programına karşı geliştirilmek istenmiştir. Ancak Rusya bu projeyi kendisini çevrelemeye yönelik bir girişim ve ulusal güvenliğine karşı bir tehdit olarak algıladığından şiddetle karşı çıkmıştır. Yeni başkan Barack Obama'nın, bu planın uygulanmasından vazgeçildiğini açıklaması üzerine Polonya ve Çek Cumhuriyeti hayal kırıklığına uğramıştır. Bu durum başta Polonya olmak üzere Avrupa ülkelerinde ABD'nin stratejik değil sadece bölgesel ortağı oldukları izlenimini uyandırmıştır. Ayrıca bu durum, tek tek değil AB'nin bir bütün olarak ABD'nin stratejik ortağı olabileceğine dair yorumların yapılmasına neden olmuştur. Esasen bu projeden vazgeçilmiş değildir yalnızca yer konusunda değişiklik yapılmıştır. ABD yer itibarıyla Orta Avrupa'dan vazgeçildiğini, projenin kuzey ve güney Avrupa'ya kaydırılacağını belirtmiştir. İran'ın kısa ve orta menzilli füzelerinin uzun menzilli füzelerden daha fazla olduğu belirtilerek yeni tesislerin İran'a daha yakın bölgelerde oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır. Bu durum Rusya tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. İran ile her alanda gelişen işbirliği içinde olan Rusya'nın da bu konuda ABD'ye yönelik bir jest yapabileceği ihtimalini doğurmuştur ancak Rusya İran ile olan ilişkilerinde oldukça temkinli davranmaya devam etmektedir.

Bu yaklaşımlar doğrultusunda ABD'nin izlemiş olduğu stratejik açılımların başta Almanya ve Fransa olmak üzere ABD'nin politikalarından genelde memnun olmayan AB ülkelerini, İran ya da Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilere yöneltebileceği gibi senaryolar da üretilmiştir. Bu ilişkiler bilinen tarzda ittifak ilişkileri olmasa da güvenlik, ekonomik, siyasi ve hukuksal özellikler taşıyan birliktelikler şeklinde olabilir.

Rusya'nın AB ve ABD ile ilişkilerini güvenli bir raya oturtmak istemesi aslında Rusya'nın Çin ve Hindistan ile olan ilişkilerini de geliştirme isteğinde olması şeklinde açıklanabilir. Rusya kapısını hem doğuya hem batıya açmak istemektedir. Rusya'nın 11 Eylül sonrasında ABD açısından Avrupa güvenliği konusunda elde ettiği stratejik ortak olma pozisyonunu Orta Asya ülkelerine yönelik olarak da istemesi bu anlayış doğrultusundadır denilebilir.

Türkiye ABD-AB-Rusya Üçlüsünün Kesişme Alanı

Türkiye ABD-AB-Rusya üçlüsünün en önemli kesişme alanıdır denilebilir. Her üç taraf ile de ilişki içerisinde olan Türkiye bu bağlamda uluslararası konjonktürde yaşanan gelişmelerden de oldukça etkilenmektedir. Çin ve Hindistan'ın yanı sıra günümüzde uluslararası arenaya ABD, AB ve Rusya şekil vermektedir. Bu üçlü tarafından geliştirilen ve uygulanan stratejiler doğal olarak Türkiye'yi de etkilemektedir. Örneğin; ABD'nin füze kalkanı projesinde yeni bir düzenlemeye gittiği dönemde Türkiye'nin ABD'den Patriot sistemleri satın almayı planlaması bazı çevreler tarafından oluşturulan yeni planda füze sisteminin bazı öğelerinin Türkiye'de tesis edilmesi olasılığının araştırıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Ancak bu konuda resmi çevrelerce yapılmış herhangi bir açıklama bulunmamakta, ABD

AB'nin 2004 ve 2007'de giderek genişlemesi, NATO kapsamında ABD üslerinin Rusya'ya yaklaşması ve Güney Kafkasya ülkelerinin NATO üyeliği ihtimali Rusya'yı tedirgin etmektedir.

çıkan haberleri yalanlamaktadır. Türkiye'nin bu anlamda her iki ülke açısından geliştirdiği stratejiyi tekrar gözden geçirmesi ve geliştirmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde ve özellikle Soğuk Savaş sonrası AB'ye katılan eski Doğu Blok ülkelerinde ABD'nin bu geri adımı değişik yeni algılamaları sebebiyet vermiştir. Barack Obama'nın göreve başlama-sıyla beraber eski Doğu Blok ülkelerinde bir takım korkular beraberinde getirmiştir. ABD'nin Ukrayna ve Gürcistan'a yönelik ilgisinin azalması ABD'nin artık bölgeden geri çekilerek daha çok Rusya ile ilişkilerini geliştirme niyetinde olduğu şüphesine düşen yirmi iki eski Doğu Blok ülkeleri eski devlet adamları ve entelektüeller Barack Obama'ya bir mektup yazarak ABD'nin kendi ülkelerini ihmal etmeyerek daha fazla ilgi göstermesini kendisinden istemişlerdir.

AB'nin özellikle yeni üyeleri Avrupa-Atlantik güvenlik yapısının zayıfladığına inanmaktadırlar. 1945-1990 yılları arası Sovyetler Birliği'nin egemenliği altında yaşamak zorunda kalan Merkezi ve Doğu Avrupa (MDA) ülkeleri Soğuk Savaşın bitmesiyle beraber kendi özgürlüklerine kavuşabilmelerine rağmen Rusya onlar için halen bir tehdit içermektedir. O yüzden Avrupa-Atlantik güvenlik yapısına MDA ülkeleri daha çok önem vermektedir. AB tek başına bu yeni üyelerinin güvenlik ihtiyacına kapatma durumunda olmadığı için Vaşington ve NATO'nun güvendiği politikaları ve anlayışları daha büyük bir önem arz etmektedir. MDA ülkeleri Avrupa Birliği içinde özellikle bir takım büyük ülkelerinin Rusya politikasından rahatsız oldukları aşikârdır. Bu çerçevede bilhassa Polonya ve Baltık ülkeleri Rusya'ya yönelik çekincelerini üç noktada ifade etmektedirler:

1. Rusya ekonomik ve enerji alanında yeni kurulan demokratik hükümetleri doğalgaz ve boru hatlarını dış politika aracı olarak kullanarak etki altına alıyor.
2. Almanya, Fransa ve İtalya ile özel ilişkiler kurarak AB'nin ortak bir dış politikası uygulamasını önleyebilir.

3. Rusya eski Sovyet bölgesinde güç politikasını sürdürüyor.

Avrupa Obama'ya İnanmıyor

MDA ülkeleri için ABD güvenilebilirliği ifade ediyordu fakat özellikle Barack Obama'nın Bush yönetiminin kararlaştırdığı füze kalkan projesini Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne değil de İran'a daha yakın bir ülkede kurma kararı ABD'ye bakış açısını değiştirdi. Obama'nın yeni Doğu Politikası ve ABD-Rusya ilişkilerinde kendini gösteren yeni başlangıç eski Doğu Blok ülkeleri tarafından kuşkuyla ve endişeyle karşılanmaktadır. Ayrıca ABD'nin Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO üyeliklerini şu an için gündemden düşürmesi Rusya'nın ABD dış politikasındaki önemi göstermektedir. ABD ile ilgili yapılan kamuoyu yoklamalarında AB üyelerinde iki ayrı görüş çıkmaktadır:

1. Batı Avrupa kamuoyunun yüzde 43'ü Obama'nın göreve gelmesiyle beraber transatlantik ilişkilerin daha da düzeleceğini inanmaktadır;
2. Doğu Avrupa kamuoyunun ise ancak yüzde 25'i Obama'nın transatlantik ilişkileri için bir artı olduğunu düşünmektedir.

Yeni Avrupa olarak adlandırılan ve özellikle 2003 yılında ABD'nin Irak politikasını destekleyen ülkeler olarak göze çarpan bu yeni Avrupa artık yok olmuş durumda. Bilhassa eski Doğu Blok ülkeleri arasında ABD'ye karşı büyük bir fikir ayrımı oluştu, özellikle ABD'nin güvenlik ve Rusya politikası hakkında şüpheler oluşmaya başladı. ABD Rusya ile ilişkileri düzeltirken AB ülkeleri arasında bir güven eksikliği ortaya çıktı. ABD'nin yeni Doğu politikasında AB ve özellikle eski Doğu Blok ülkelerine yönelik nasıl bir siyaset izleneceği gelecek günlerde kendini gösterecek. Bu çerçevede Türkiye'nin konumu da netlik kazanmış olacak zira ABD'nin füze kalkan projesini İran'a yakın bir ülkeye kaydırılacağı ifade edilirken, bu ülkenin Türkiye olabileceği de vurgulanmaktadır. Türkiye AB ülkelerinin ABD'ye karşı yaşadığı güvensizliği mi yaşayacak yoksa ABD'nin stratejik ortağı olarak ABD güvenlik poli-

AB, Rusya ile ilişkilerinde bu ülkenin kendisine bağlılığını amaçlamaktadır. Rusya ise güvenlik alanında işbirliği aracılığıyla ortak bir karar alma mekanizması ve güç kullanımına ilişkin kural ve sınırlandırmaları belirlemeye çalışmaktadır.

tikasının bir parçası mı olacak bunu da yaşanan gelişmelerle göreceğiz.

Sonuç olarak iki kutuplu dünya düzeninin etkileri ortadan kalkarken, uluslararası arenada çok kutupluluğa doğru yaşanan bir gidişattan bahsetmemiz mümkündür. Bu kapsamda ABD, Rusya ve AB en önemli küresel aktörler olarak ön plana çıkmaya devam etmektedir. ABD'nin, Irak ve Afganistan müdahalesi ardından sadece askeri güç kullanarak sorunları çözemeyeceğinin farkına varması ile uluslararası kuruluşlara ve diğer bölge ülkelerine kendisine destek vermesi konusunda yaptığı çağrılar başta Avrupalı ülkeler olmak üzere NATO dâhilindeki diğer ülkelere yönelik bir çağrıdır. Bu çerçevede Avrupalı ülkeler ile ABD arasındaki ilişkiler Rusya'yı tedirgin etmeye devam etmektedir. Özellikle füze savunma sistemlerinin ABD tarafından Rusya'ya yakın ülkelerde konuşlandırılmak istenmesi ilişkilerde soğuk rüzgârların esmesine neden olmaktadır. AB açısından baktığımızda ise özellikle enerji konusu itibarıyla Avrupa ülkelerinin Rusya'yı karşılamaya istemediği açıkça görülebilmektedir. Tüm bu gelişmeler göz önüne alındığında bu üçlü arasında konjonktüre bağlı olarak yaşanan gelişmelerin orta ve uzun vadede uluslararası arenayı şekillendireceğini söylemek yanlış olmayacaktır.■

ABD-ÇİN İLİŞKİLERİ ANALİZİ: ÇİN RAKİP Mİ ORTAK MI?

Doç. Dr. Erkin EKREM
SDE Uzmanı

ABD Başkanı Barack Obama, 13-19 Kasım arasında Japonya, Singapur, Çin ve Güney Kore'yi kapsayan Asya gezisini değerlendirirken, Çin ile olan ilişkilerini hem ortak hem de rakip gördüğünü, ekonomik sorunlar çözülmezse ilişkilerde büyük gerilim çıkacağını ifade etmişti. Başkan Obama'nın sözleri daha önceki ABD başkanlarının Çin'le ilişkilerinin özelliklerini hatırlatmakla birlikte Obama hükümetinin Çin politikasını yeniden belirlemeye çalıştığının da ifadesidir.

Başkan Obama'nın ABD-Çin İlişkileri Tanımı

ABD Başkanı Barack Obama kendisinden önceki başkanlardan farklı olarak başkanlığının ilk yılında, 15-18 Kasım tarihleri arasında Çin'i ziyaret etti. 1972'de Başkan Nixon'dan 2001'de Başkan Bush'a kadar ABD liderlerinin Çin ziyareti sırasında ikili ilişkileri abartan yoğun atmosfer bu sefer seyreltilmiştir. Nixon hükümeti, Vietnam Savaşı'ndan kurtulmak için Sovyetler Birliği'ne karşı Çin ile stratejik işbirliğine girmişti ve sözkonusu işbirliği Soğuk Savaş'ın sona ermesine kadar sürmüştü. Bağdat'tan Pekin'e kadar bütün diktatörleri devirmeyi iddia

***ABD Başkanı
Obama, Çin ziyareti
öncesi, Çin'i "önemli
ortak ve aynı
zamanda bir rakip"
olarak gördüğünü
belirtmekte, ancak
"Sorunlarımızın bir
kısımını çözmezsek,
bence hem ekonomik
hem de siyasi açıdan
ilişkilerde büyük çaplı
gerilimler ortaya
çıkacak" şeklinde
ikili ilişkilerini
tanımlamaktadır.***

ederek başkanlık koltuğuna oturan Bill Clinton, ikinci döneminde Çin ile yeniden stratejik işbirliği ortaklık ilişkilerini tesis etmişti. Başkan Bush ilk döneminde ikili ilişkiyi 'stratejik rekabet' olarak tanımlamıştı. Ancak 11 Eylül saldırıları sonrası ikili ilişkiler 'yapısal işbirliğine' dönüşmüştü. 30 yıllık ikili ilişkileri birçok prob-

lemle karşılaşmasına rağmen inişli çıkışlı çizgisini devam ettirmişti. Çin'in 90'lı yıllardan itibaren yükselişe geçmesi ile birlikte ikili ilişkileri daha da önem kazanmış ve ikili ilişkileri küresel boyuta yükselmişti. ABD-Çin ilişkileri arasında küresel ve bölgesel güvenlik sorunu, ikili siyasi ve askerî, ekonomi-ticaret, insan hakları ve terörle mücadele gibi konular yer almaya başlamıştı. İkili ilişkilerinde en hassas sorun ise Tayvan meselesi olmuştu ve bununla birlikte Tibet ve son zamanlarda Doğu Türkistan meselesi de yer almaya başlamıştır.

ABD Başkanı Obama, Çin ziyareti öncesi, Çin'i "önemli ortak ve aynı zamanda bir rakip" (vital partner, as well as a competitor) olarak gördüğünü belirtmekte, ancak "Sorunlarımızın bir kısmını çözmezsek, bence hem ekonomik hem de siyasi açıdan ilişkilerde büyük çaplı gerilimler ortaya çıkacak" şeklinde ikili ilişkilerini tanımlamaktadır. Başkan Obama'nın ifadesine göre, ABD ve Çin dünyanın en güçlü ülkeleri arasındadır ve küresel meselelere karşı geniş çapta işbirliği yapması gerekmektedir. İkili ilişkilerindeki rekabetlerin adil ve dostça olması gerekmektedir. Obama, iklim değişikliği, ekonomik krizden çıkış, nükleer

leer silahsızlanma gibi konularda Çin ile birlikte çalışmayı dile getirerek ABD'nin tek başına başaramayacağını belirtmişti. Başkan Obama, ABD-Çin ekonomik ilişkilerinin çok önemli olduğunu ancak ticaret ilişkilerinde dengesizlik olduğunu ve bu durumun sebeplerinden birinin Çin'in para birimi Yuan'ın değerini düşük tutmasından kaynaklandığı tespitini yapmıştı. ABD'nin Çin'e artık sürdüremeyecek kadar büyük çapta borçlandığını anlatan Obama, aralarındaki dengesizlik ticaretini düzeltebilmek için Çin'den çok ucuz mamül almak yerine Çin'e daha fazla mal satmaları ve böylece Amerikalılar için istihdam yaratmaları gerektiğini belirtmişti. Obama, en çok dolar rezervine sahip olan Çin'i de uyarmıştı ve ABD'nin ekonomideki başarısızlığının Çin'i de etkileyeceğini ifade etmişti. Başkan Obama ikili ilişkilerinde her zaman sorun olan insan hakları konusuna da değinmişti: "İfade, basın ve din özgürlüklerinin sadece Amerikan değerleri değil, evrensel değerler olduğuna inanıyoruz. Çin heyetleriyle görüşmelerimizde bu konular her zaman gündeme gelmiştir ve böyle de devam edecektir." ... "Küresel ölçekli konular bağlamında iklim değişikliği, İran ve Kuzey Kore nükleer sorunu ikili görüşmelerde yer alacağı gibi sözkonusu alanlarda işbirliği arayışında bulunulacaktır." Başkan Obama'nın Şanghay ve Pekin'deki ziyaretlerinde temel olarak bu konular üzerinde görüşülmüştür.

Obama'nın Çin için kullandığı "önemli ortak ve aynı zamanda bir rakip" ifadesini daha çok ekonomiticaret ilişkileri bağlamında kullan-

dığı anlaşılmaktadır, ancak ABD-Çin ilişkileri ikili ilişkiler dışına çıkmış ve küresel boyut kazandığı için kullanılan ifadenin mahiyeti daha farklı olabilir. Yani bazı konu ve alanlarda ortak olabilirken bazen de rakip olabilmektedir. Başkan Obama'nın Çin ilişkilerini "ortak" ve "rakip" olarak tanımlaması, Başkan Clinton dönemindeki "stratejik işbirliği ortaklık" ile Başkan Bush dönemindeki "stratejik rakip" tanımının kombinasyonu hâlini göstermektedir.

Başkan Obama'nın Çin Ziyareti Hedefleri

Başkan Obama'nın Asya gezisinde iklim değişikliği, ekonomik kriz, nükleer tartışmalar ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi görüşmelerin en önemli konuları arasında yer almaktadır, ancak ekonomi ve ticaretin önplanda olduğu bilinmekteydi. Halbuki Başkan Obama'nın bu gezisi bu kadar basit olmayacaktır. Obama'nın güvenlik danışman yardımcısı Ben Rhodes, Başkan Obama'nın Asya seyahati hakkında bazı stratejik hedefleri ortaya koymaktadır: ABD aynı zamanda Pasifik ülkesidir, 21. yüzyıldaki Asya'nın önemini anlamaktadır; bu bölgede pek çok konuda öncü rol üstlenmek istediğindedir. 1980'li yıllardan itibaren Asya Kaplanları'nın ekonomik alandaki yükselişi ve 90'lı yıllarda Çin'in bölgedeki ekonomik kalkınmanın lokomotif rolünü üstlenmesiyle, ABD güvenlik alanı dışında ekonomik ve siyasî alanda da artık eskisi gibi etkili değildir. APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü) gibi bölgesel ekonomik işbirliği platformlarında artık Çin, ABD'den daha çok se-

Obama, iklim değişikliği, ekonomik krizden çıkış, nükleer silahsızlanma gibi konularda Çin ile birlikte çalışmayı dile getirerek ABD'nin tek başına başaramayacağını belirtmişti.

vilmekte ve etkin olmaktadır. ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Doğu Asya sorumlusu Jeffrey Bader, 6 Kasım'da Brookings Institution'daki konuşmasında konuyla ilgili bazı işaretler vermektedir: ABD uzun süre Asya'da kalmayacaktır; ancak ekonomi ve güvenlik alanında etkili olmak istemektedir. Beyaz Saray'ın Asya'daki stratejik hedefi Çin'dir, Kuzey Kore ve İran nükleer sorunu, Afganistan ve Pakistan'da yaşanan problemler, küresel ısınmanın getirdiği tehditler ve küresel ekonomik canlandırma gibi konularda Çin'in iştirak etmediği hâlde başarması zordur; Tabii, Çin'in insan haklarına saygı göstermesi konusunda ısrarlı olacak ve Tayvan sorumluluğunu da sürdürecektir. Ancak son yıllarda Çin'in bölgedeki etkisinin yükselişiyle birlikte ABD'nin bölgedeki etkisi azalmaktadır. Ayrıca Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerde ABD askerlerini istememe sesleri yükselmekte, bütün bu gelişmeye karşı ABD'nin Asya politikasında yeniden yapılanmaya gitmesi gerekmektedir.

Soğuk Savaş sonrası şekillenen uluslararası konjonktür en çok Çin'e yaramıştır. Çin, ekonomik büyümesine dayanarak askerî modernizasyonuna hız vermiştir. Ekonomik ve askerî gücü ile siyasî güç de kazanmıştır. 30 yıl zarfında Çin'e ciddi bir şekilde karşı koyan güç veya güçler olmamıştır. Çin artık yükselmekte olan bir güç olarak kabul edilmiş durumdadır. Özellikle ABD, önce Çin'i hedefe almış, ancak 11 Eylül

Saldırıları ve Irak Savaşı kendi gücünü yıpratmaya yol açmakla birlikte bölgesel ve küresel konularda Çin'e ihtiyaç duymaya başlamıştır. ABD'de artık G2 (Group of Two) ve Chimerica (China and American) konuları konuşulmaktadır. Yani ekonomik işbirliği için yaratılmış bu kavramlar, dünyanın en gelişmiş hegemonik gücü ABD ile dünyanın en büyük gelişmekte olan gücü Çin'in birlikte dünyayı yönetmesi anlamını da çıkarmaktadır. Geleceğe yönelik Çin'in konumu önemli olacaktır ve ABD'nin şimdiden ikili ilişkilerini belli bir politika üzerinden inşa etmesi zorunlu hale gelmektedir. Başkan Obama kendi yeni imajı ile bu ilişkilerine katkıda bulunabilir, ancak iki ülke arasındaki uyumlu olmayan çıkar ilişkileri Obama'nın başarısını gölgede bırakabilmektedir.

Başkan Obama'nın Çin Ziyareti Değerlendirmesi

Başkan Obama'nın Çin ziyaretinin en önemli aşaması 17 Kasım'daki Çin lideri Hu Jintao ile görüşmesidir. 2.5 saatlik uzun görüşme sonrası iki başkan sadece basına açıklama yapmış ve gazetecilerin soru sormasına izin vermemiştir. Bu da iki başkanın ilgili konular üzerinde uzlaşmaya varamadığı işaretini vermektedir. İki liderin görüştükleri konular üzerindeki uzlaşmaları da bir temenni ifadesi idi, ifadelerinde de farklı olarak kendi yorumlarını beyan etmişlerdi. Başkan Obama, Asya gezisinde al-

çak gönüllü tavrını sergilemişse de ABD-Çin ilişkilerinde artık eskisi gibi ABD'nin her konuda dominant etki yarattığı dönemin geride kalmaya başladığı görülmektedir.

Başkan Obama'nın 16 Kasım'da Şanghay'daki Çinli öğrencilerle bulunduğu konuşmasında ikili ticaret ilişkilerini anlatırken, iki ülkenin diplomatik ilişkilerini tesis ettiği 1979'dan bugüne kadar iki tarafın ticaret hacmi 5 milyardan 400 milyar dolara yükseldiğini dile getirmişti. "30 yıldan bu yana iki ülke ilişkileri birtakım engel ve darbe (setbacks and challenges) almıştır. İlişkimizde anlaşmazlık ve zorluklar yaşanmamış değil, ancak hasım olmamız kadar de değildir. Bizim işbirliğimizden dolayı ABD-Çin daha müreffeh ve daha güvenli hâle gelmiştir. Karşılıklı çıkarlar ve karşılıklı saygı üzerine ilişkilerimiz sürdüğü sürece olumlu netice almak mümkündür." Obama'ya göre, ABD ve Çin'in işbirliği yapması dünyanın çıkarıdır. Başkan Obama'nın abartılı olmayan ifadesi hem Çin ile olan ilişkilerinin kolay olmadığını ve bu ikili ilişkilerin dünyayı da etkileyeceğini vurgulamaktadır. ABD'nin eski başkanı Theodore Roosevelt 1905 yılında Çin ile olacak ilişkilerinin önemini altını çizmişti: "Bizim geleceğimiz Atlantik ötesindeki Avrupa değil, daha çok Pasifik ötesindeki Çin'e olan tutumuza bağlıdır." Yani Başkan Roosevelt'in yüz yıl öncesindeki öngörüsünü bugün ABD lideri gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Çin ekonomik lokomotifinin liderliğinde Asya bölgesi hem ekonomik hem de

siyasî güç kazanmıştır, günümüzdeki hegemonik güç olan Washington'ın bunu anlamaması mümkün değildir. Başkan Obama'nın ABD'yi bir Pasifik ülkesi, kendisini de Pasifik ülke lideri olarak tanımlaması bu anlamı taşıyor olabilir. Çünkü ABD kendisinin bölgeden uzaklaştırılmasından endişelidir. Bu nedenle ABD Asya'ya geri dönüş yapmaya çalışmaktadır.

Ancak ABD'nin Çin ile ilişkilerini geliştirmesi kolay değildi. ABD-Çin arasındaki önemli ilişkiler ekonomi ve ticarete dayanmaktadır. Çin tarafı da Çin-ABD ekonomi-ticaret ilişkilerinin iki ülke hatta dünya ekonomisine zarar vereceğini kabul etmekte ve buna yönelik aşamalı olarak tedbirler alacağını belirtmektedir. Ancak, ikili ticaret açığının sebebinin Çin parası Yuan'ın değerinin düşük tutulması olmadığını, önce ABD'nin ekonomik krizine çare bulması ve kendi finans açığı sorununa çözüm getirmesi gerektiğini ifade etmektedir. Böylece "dolar kurunun istikrarını sağlamış olacaktır, Çin ve dünya için de yararlı olacaktır". Çin tarafı, ikili ekonomi-ticaret ilişkilerine ABD'nin ticari korumacılığının zarar verdiğini her fırsatta dile getirmektedir. Çin Ticaret Bakanlığı'na göre ikili ticareti engelleyen sebeplerden biri de ABD'nin Çin'e yönelik ileri teknoloji ürünlerine getirdiği yasaktır. Çin'in ileri teknoloji ürünlerinden askeri alanında istifade edebileceğini düşünen ABD, 1979 yılından bu yana bazı yasaklar getirerek Çin'e ambargo uygulamıştı. Özellikle 1989 yılında Tian-an Men olayı sonrası bu tür ambargolar daha da sıklaşmıştır. Bu konuda Washington kendine müttefik olan Avrupa ülkeleri ve İsrail'i de uyarmaktadır. Buna rağmen Çin, yeterli teknolojiyi elde etmeye devam etmiştir. Çin tarafının yaşanan ekonomik krizden yararlanarak ABD'nin ambargosunu delmek istediği açıktır. Bir anlamda ABD teknoloji ambargosunu kaldırmadıkça ikili ekonomi-ticaret ilişkileri düzelmeyecektir. Daha önce ABD kendi müttefiki olan Japonya ile arasında yaşanan dengesiz ekonomi-ticaret ilişkilerini de düzeltmemişti. Çin, kendi milli çıkarlarını ilgilendiren ülkelere bazı imtiyaz sağlayarak ekonomi-ticaret ilişkile- ➤

***Soğuk Savaş sonrası
şekillenen uluslararası
konjonktür en çok
Çin'e yaramıştır. Çin,
ekonomik büyümesine
dayanarak askerî
modernizasyonuna hız
vermiştir. Ekonomik ve
askerî gücü ile siyasî
güç de kazanmıştır.***

ABD-Çin ilişkilerinin uluslararası ekonomik ve siyasî dengeleri etkileyebilecek duruma geldiği bir gerçektir. Geleceğe yönelik ikili ilişkilerin giderek önem kazanacağı da açıktır. Kendi bölgesinde başat konuma gelen Çin ile ilişkilerini geliştirmek eskisi gibi kolay olmayacaktır.

rinin düze çıkmasına yönelik çareler bulunmaktadır, ancak ABD ile yaşanan benzer sorunlarda söz konusu imtiyazın sağlanacağı meçhuldür.

ABD'nin aleyhine gelişen ikili ekonomi-ticaret ilişkileri ve denge-siz durumu hakkındaki tespit ve bakışları farklı olduğu gibi, ABD'nin Çin'e yönelik aldığı tedbirlere karşı çıkmaktadır. Örneğin Eylül'de ABD, Çin'in araba lastiğine yönelik kota koymakla Çin'in ABD ihracatını engellerken, Çin de ABD'nin Çin'e araba ihracatına karşı antidamping vergisi koymakla karşı çıkmıştı. Başkan Obama'nın Çin ziyareti sırasında Çin Ticaret Bakanlığı, ABD'nin bir an önce ilgili yasaları değiştirerek Çin'e yönelik bazı tedbirleri kaldırmasını ve kaldırma tarihini belirlemesini istemiştir. ABD'nin karşısında artık ABD'nin koyduğu kurala göre oyun oynayan bir Çin yoktur, artık kurala müdahale edebilecek durumdaki bir Çin mevcuttur.

Diğer küresel iklim meselesi ve İran ve Kuzey Kore nükleer sorunu gibi küresel çaptaki işbirliği ilişkileri de sadece söz vermekle sonuçlanmaktadır. Başkan Obama, küresel iklim değişikliği alanında yeni adımlar atma konusunda da Çin lideri Hu Jintao ile anlaştıklarını beyan etmişti. Obama, "Kopenhag Zirvesi'nin başarısı için işbirliği yapma konusunda anlaştığını

ve hedefin kısmî bir karar ya da siyasî bir düzenleme değil, tam aksine, acil işlevselliği olan sonuçlar olarak belirtmişti. ABD en çok enerji tüketen ve küresel kirliliği en çok yaratan ülkedir. Çin ise nüfusunun kalabalık olması nedeniyle ABD ile aynı durumdadır. Bu iki ülke küresel iklim değişikliği ve kirliliğe yönelik ancak radikal bir kararla Aralık 2009'da yapılacak Kopenhag Zirvesi'nin beklentisini karşılayabilmektedir. Ancak herkes tarafından bilindiği gibi şu anda ABD ve Çin'in bu konuda radikal karar alması güçtür.

ABD'nin küresel politikasında en çok enerji sarf ettiği sorun ise Kuzey Kore ve İran nükleer problemidir. Başkan Obama, Asya gezisinde özellikle Çin ziyareti sırasında işbirliği arayışı içindeydi. Hatta Afganistan sorunu konusunda da Çin'in desteğini beklemektedir. İlginç bir durum ise Asya'daki ABD düşmanı (İran, Kuzey Kore Myanmar-Burma gibi), Çin'in dostu oluyor. Bu durum Çin'in ABD ile bölgesel siyasî ve güvenlik konularındaki müzakere kozunu da güçlendirmektedir. İran ve Kuzey Kore nükleer sorunu ile ilgili Çin, her zamanki gibi nükleer silahların yayılmasına karşı, ancak sorunları diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini tekrarlamaktadır.

Çin ile Kuzey Kore arasında müttefik ilişkileri vardır, dışa karşı birbirlerini destekleme gibi sorumlulukları vardır. Buna rağmen Pekin, Kore Yarımadası'nın istikrarını ve dolayısıyla kendi kuzeydoğu sınır bölgesinin güvenliğini istemektedir. 1950 yılındaki Kore Savaşı'na girmesinin temel nedeni de bu güvenlik kaygısı idi. Çin, bu çıkarlar üzerinde Kuzey Kore nükleer sorununu çözmek istemekte, yani Kuzey Kore'ye baskı yapmadan aşamalı çözüm getirmeye çalışmaktadır. ABD açısından Kuzey Kore, müttefiki Güney Kore ve Japonya'nın güvenliğini tehdit etmekte ve dolayısıyla Kuzeydoğu Asya'nın istikrarına da zarar vermektedir. Üstelik Kuzey Kore füzelerinin artık ABD topraklarına ulaşması ABD için yakın tehdit de oluşturmaktadır. ABD bir an önce Kuzey Kore nükleer sorununu sonuca bağlamak istiyor. Ancak Çin ile hatta Kuzey Kore ile komşu olan Rusya ve Güney Kore'nin konuyla ilgili çıkarları uyuşmadığı için Pyong Yang yönetimine karşı ortak tutumu şekillen-

dirememektedir. Ayrıca Kuzey Kore yönetimi ABD-Çin arasında etkileyici oyunları oynamakla iki gücün arasında güvenlik anlamında dengeli alan yaratmaktadır. 20 milyon nüfusu olan ancak 1,2 milyonluk orduya sahip olan fakir ülke Kuzey Kore, nükleer gücü ve uzun menzilli füzesiyle kolay zapt edebilecek bir ülke değildir. Yani Çin de Kuzey Kore üzerinde fazla baskı yapamaz. Keza Çin'in İran üzerinde de bir etkisi söz konusu değildir.

Çin-İran ilişkileri ülke menfaatleri üzerine kurulmuştu. Çin 1993 yılından itibaren petrol ve doğalgaz gibi enerji konusunda dışa bağımlı hâle gelmişti. Bugün dışa bağımlılığı yüzde 50'ye yakındır. Giderek büyümeye başlayan Çin büyük miktarda enerji gibi stratejik ham maddelere ihtiyaç duymaktadır. İran gibi stratejik ham maddelere sahip olan bir ülke doğal olarak Çin'in diplomasi ilişkilerinin hedefindedir. Çin, İran'ı Şanghay İşbirliği Örgütü platformuna kabul ederek İran'ın Orta Asya'da etkisini tesis etmesine imkân sağlamıştı. Daha önce Doğu Türkistan'a kimseyi sokmazken, İran liderleri bölgeyi ziyaret edebiliyordu. Çin-İran arasında büyük miktarda enerji anlaşması vardır, bu nedenle İran'a uluslararası baskıya karşı Çin'in bir miktar sorumluluğunu göstermesi gerekmektedir. Yani İran'ın nükleer sorunu konusunda ABD-Çin işbirliğinin etkin olamayacağı açıktır.

Başkan Hu Jintao, ikili görüşmesini aktif, işbirliği ve kapsamlı olarak nitelermişse de ikili ilişkilerine reel bir katkısı pek yoktur, geleceğe yönelik ikili ilişkileri için sembolik rolü vardır. ABD-Çin ilişkilerinin uluslararası ekonomik ve siyasî dengeleri etkileyebilecek duruma geldiği bir gerçektir. Geleceğe yönelik ikili ilişkilerin giderek önem kazanacağı da açıktır. Kendi bölgesinde başat konuma gelen Çin ile ilişkilerini geliştirmek eskisi gibi kolay olmayacaktır. Bu bağlamda, Başkan Obama'nın ikili ilişkilerini "ortak" aynı zamanda "rakip" olarak tanımlaması sadece ekonomi-ticaret ilişkileri için değil, aslında siyasî, ekonomik, güvenlik ve askerî alanı kapsayan bir tanım olmuştur. Belki de değer ve ideoloji alanında da aynı şekilde değerlendirmek mümkündür. ■

TÜRKİYE, İRAN, IRAK VE SÜRİYE ANLAŞIRSA...

Irak'ın siyasi tarihine bakıldığı zaman, alışlagelmiş uygulamaların dışında kalan ve belli Şii isimlere devlet katında yetki verildiği dönemler haricinde, resmi devlet yapı ve düzeninin periferisinde tutulan Şiiler, 2003 işgalini tarihi bir dönüm noktası olarak karşıladı.

Burcu ÖZÇELİK
SDE

Irak meclisinde aylardır süren, sık sık gergin tartışmalara sebep olan ve mevcut meclisin görevinin sona ereceği 15 Mart 2010'dan evvel gerçekleşmesi bir anayasal zorunluluk olan genel seçimleri düzenleyen yasal çerçeve etrafında şekillenen siyasi süreç çeşitli çevrelerce farklı yorumlandı.

Süreci takip eden bazı uzmanlar Irak'ta her ne pahasına olursa olsun seçimlerin vaktinde gerçekleşmesi için -sandalye dağılımının objektif kriterlere ve temsilde adalet ilkesine dayalı olarak belirlenmesi konusundaki yetersizliklere rağmen- ısrar edilmesi ve ülkenin istikrarı için vazgeçilmez tek çözüm olarak sunulmasını eleştirirken, bazı kesimler bu sancılı sürecin Irak'ta filizlenen demokrasi kültürünün bir gereği olduğunun altını çizdiler. Irak'ta 2003 sonrası siyaset yapılanmalarını yeniden inşa eden ve sürece dair söz sahibi olan esas grupların bir yandan seçimle ilgili beklentilerine öte yandan karşıt siyasi oluşumların niyetlerine ilişkin sahip oldukları algılamaları göz önünde bulundurduğumuz takdirde, 2010 yılında 'yeni Irak'ın' siyasi kimliğine ve bölgesel konumuna dair belirleyici gelişmelerin cereyan edeceğini öngörmek yanlış olmayacaktır.

Seçim Yasası Üzerinde Uzlaşma Arayışları

Seçim yasası üzerinde uzlaşma arayışları sırasında grupların özellikle dini lider Sistani'nin fetvası nedeniyle karşı çıkamadıkları ancak içten içe muhalefet ettikleri başlıca konu 2005 parlamento seçimlerinde kullanılan ve aslında halen çoğu siyasi grup tarafından sandalye kaybını engelleyebileceği düşüncesiyle tercih edilen kapalı liste sistemine nazaran açık liste seçeneğinin onaylanması olmuştur. Diğer bir çetrefilli mevzu milli bakiyeden ayrılacak sandalye sayısının toplam sandalye sayısının yüzde 5'i olan 16 sandalyeden, yani azınlıklar için ayrılan sandalyeler dâhil '8+8' formülü olmuştur.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık el-Haşimi'nin eski seçim kanunundaki gibi toplam sandalye sayısının yüzde 15'ine çıkartılması ve yurtdışında bulunan Iraklılara adil temsil hakkının verilmesi adına 8 Kasım'da meclisten geçen ilk yasayı veto etmesi üzerine ikinci etap müzakereler başlamıştı. Toplam sandalye sayısını 325'e çıkaran yasanın ancak 6 Aralık'ta onaylanan nihai metnine göre tartışmalı yüzde 5 oranında değişikliğe gidilmemiş olmasına rağmen, yurtdışında bulunan yerlerinden edilmiş seçmenlerin

oylarının kendi vilayetlerine sayılmasını sağlayacak karar alınmıştır. Bu uzun çabalar neticesinde sandalye dağılımında varılan uzlaşma da eşit temsiliyet hedefini nispeten sağladığından ve böylece ikinci bir veto da engellendiğinden yeni seçim yasasının geçmiş olması adeta bir 'deneme yanılma' demokrasi tecrübesinden geçen Irak siyaseti adına bir başarı olarak değerlendirilebilir.

Iraklı gruplar arasında yaz aylarından beri seçim yasasına ilişkin süren görüşmeler ve bu bağlamda Bağdat'ta siyasi oluşumlar arasında yapılan koalisyon kurma hazırlıkları ile başlayan seçim süreci Ağustos'ta gerçekleşen ve 'Kanlı Çarşamba' olarak anılan terör saldırıları ile tutsak alındı. Esasen Irak ve ABD yetkilileri, seçim arifesinin zorlu bir geçiş dönemi teşkil ettiğine, bu dönemde şiddet olaylarında artış olabileceğine işaret etmişlerdi.

'Kanlı Pazar', 'Siyah Salı'

2009 yılı kapanırken, Bağdat 19 Ağustos saldırılarının ardından 25 Ekim'de 'Kanlı Pazar' ve 8 Aralık'ta 'Siyah Salı' saldırılarıyla siyasi iktidar için verilen kanlı mücadelenin ağır bedelini yine halka ödetmek suretiyle devlet yapısını hedef alan ve Başbakan Nuri el-Maliki hükümeti-»

nin güvenirliliğine sekte vuran terör saldırılarıyla sarsıldı. Böylece güvenlik sorunu Irak'ın siyasi, ekonomik, sosyal ve toplumsal huzurunun gelişimi önündeki en ciddi endişe olarak yalnızca hızını sürdürmekle kalmıyor, daha ötesine geçerek siyasi amaçlarla, heveslerle, iç ve dış hesaplaşmalarla doğrudan ilişkilendirilerek siyasi sürecin üzerine gölge düşürür hale geliyor. Irak'ta 1930'lardan beri askeri darbelerle hükümeti ele geçirme geleneği, şiddet veya tehdit altında yönetme hakkının kazanıldığının sıkça örnekleri yaşandığı için bu zihniyetin ülkenin siyaset kültürünün ilğine işlediğini ve 2003 sonrası doğan ortamda da özellikle eski Baasçı Sünni gruplar üzerinde bu etkinin geçerli olduğu Şii bazı gruplarca ileri sürülüyor.

El Kaide'yle bağlantılı bir grup olan Irak İslam Devleti örgütünün üstlendiği saldırıların ardından, kenti koruma görevini yerine getiremediği için sert eleştirilere maruz kalan Maliki hükümeti, ilk çareyi Bağdat Güvenlik Servisi Komutanı General Abud Kabner'i görevden almakta bulmuştu. Ancak Maliki, ülkenin güvenliğinin sağlanmasında temel sorumluluğu bulunan Irak güvenlik teşkilatını savunmakla beraber, İçişleri Bakanı ve seçimde rakibi olan Cevad Bulani'nin yanında durmaktan sakındı. Bulani ise bir basın toplantısı sırasında, Irak'ta çürüyen güvenlik sorunundan Maliki'nin sorumlu olduğunu iddia ederek, emniyet yetkililerin hepsinin sorgulanması ve görevden alınması gerektiğini belirtmişti.

Irak'ın 7 Mart 2010'da gerçekleşmesi beklenen genel seçimleri yönetecek yasal düzenlemenin detayları bir yandan meclis çatısı altında ve kulislerde tartışılırken, aslında eşzamanlı olarak ana grupların, yani Şii, Sünni ve Kürtlerin, siyaset yapma yöntemleri, sıklıkla başvurdukları siyaset dili ve karşılıklı algılamaları konusunda önemli ipuçları da ortaya çıktı. Ülkenin siyasi tarihine bakıldığında

zaman, alışlagelmiş uygulamaların dışında kalan ve belli Şii isimlere devlet katında yetki verildiği dönemler haricinde, resmi devlet yapı ve düzeninin periferisinde tutulan Iraklı Şiiler, 2003 işgalini tarihi bir dönüm noktası olarak karşıladılar. Ancak kitlesel hasretle bekledikleri yönetim fırsatının azınlık olmalarına rağmen köklü bir iktidar geleneğine sahip olan Sünniler tarafından ellerinden alınabileceği tedirginliğini Şiiler yenememiş gibi görmektedirler. Bu nedenle, Şiiler aralarında Irak'ın ileride benimseyeceği siyasi kimlik ve yönetim formülüyle ilgili görüş farklılıkları bulunmasına rağmen, yönetimde liderliklerinin ellerinden gitme ihtimali söz konusu olduğunda güçlerini birleştirme yoluna gitmeye kararlı bir tutum benimsemektedirler. Sünniler ise artık klişeleşmiş bir ifade olmasına rağmen İran'ın bölge için hedeflediği 'Şii haç' olarak tanınan siyasi etkinliğini artırma projesini Iraklı Şiiler üzerinden yürüttüğüne inanmaktadırlar.

Sünni grupların 2005 seçimlerini boykot etmelerini bir hata olarak kabul ettikten sonra 2010 seçimlerinden daha adil bir temsiliyet oranını kazanmış olarak çıkmayı hedeflemeleri şaşırtıcı değildir. Ancak Şii zihniyetinde meclis, hükümet ve güvenlik güçleri kademelerinde daha etkili bir Sünni zaferinin yaratacağı tedirginlik ve seçim sonrasında yeniden kurulacak güç dengesine karşı gösterilecek tepkilerin -gerek resmi söylemde, gerek sokakta şiddet yoluyla- olması muhtemeldir. Irak'ın siyaset çabalarına katkıda bulunmayı hedefleyen hemen bütün Sünni siyasetçileri Saddam dönemine özlem besleyen neo-Baasçılar olarak damgalayan, onları saf dışı bırakmayı amaçlayan ve demokrasiyi çoğunlukta olanın zaferi olarak nitelendiren bir Şii politikası istikrarsızlığı körükleyen ve halk tarafından destek bulamayan bir sistemin ancak sözcüsü olabilir. Her bir grubun diğerinin hak ve adalet arayışını hiçe sayan bir siyaset anlayışının uzun vadede sür-

dürülemeyeceğini ve mezhepler üstü bir Iraklılık kimliğinin benimsenmesinin Irak'ın ve bölgenin istikrarı için şart olduğunun farkındalığına varması gerekiyor.

İdari Sınırların Nihai Statüsü

Öte yandan Irak için ciddi bir güven tehdidi olma niteliğini ve çözüm-süzlüğünü koruyan bir diğer konu Kerkük'ün ve ihtilaflı bölgelerin idari sınırlarının nihai statüsüdür. Arap kökenli Irak askerleriyle peşmergeler arasında özellikle Nineveh, Tamim, Selahaddin ve Diyala vilayetlerinde zaman zaman sıcak çatışmaya kadar varan sürtüşmeler karşısında ABD'nin ortak devriyeler oluşturarak merkezi yönetim ile Kürt bölgesi arasında bir işbirliği anlayışını yerleştirmeye çalışması burada ortaya çıkacak ciddi bir çatışmanın tüm Irak'ın istikrarını etkileyecek boyutlara varabileceği endişesi taşımaktan kaynaklanıyor. Kürtlerin Arap milliyetçiliği akımına karşı bölgede manevra alanlarını korumak adına benimsedikleri tutum sadece Irak'ın yerel bir sorunu olmakla kalmıyor, aynı zamanda 'Iraklılık' kimliğini yerleştirme anlayışı ile de çelişki arz ediyor. Iraklı Kürtlerin maximalist siyaset yapma eğilimi Şii ve Sünni Arap kamuoyunun bilincinin artmasına sebep oluyor. Seçimlerden sonra Kürt yönetiminin Kerkük sorununun çözümü için daha yoğun bir siyasi gayret içine girmesi yüksek bir olasılık.

Türkiye'nin Irak'ın Kürt yönetimi ve halkı ile ilişkilerini normalleştirme ve ekonomik bazda işbirliğini teşvik etme kararı Ankara'nın Irak'a yönelik stratejik vizyonu çerçevesinde değerlendirilmelidir. İlişkilerin son bir kaç yıldır iyileşme sürecine girmiş olması ve son olarak Ekim 2009'da Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Erbil'e yaptığı tarihi ziyaret sırasında konsolosluk açma kararı alındığı haberi bu sürecin kalıcılığına işaret etmektedir. Tüm bu gelişmeler Türkiye'nin Kerkük'te Türkmenlerin haklarını da teslim

Türkiye'nin yeni proaktif rolü çerçevesinde bölgeye sağlayabileceği en kalıcı fayda ve en fazla ihtiyaç duyulan destek, yaşayan demokrasi modeli olarak varlığını göstermek olmalıdır.

eden ve bütün grupların ahenk içinde yaşayacakları adil bir çözümün bulunması açısından UNAMI'nın çabalarını destekleyen olumlu bir rol oynayabileceğini de gösteriyor. Öte yandan, hem Kürtlerin Irak siyasi haritasındaki konumu hem de bölgesel konjonktüre bakıldığı zaman ve Kürt yönetiminin Türkiye ile ilişkilerini en iyi seviyede tutmanın gerekli olduğu anlayışını benimzedikleri bu dönemde, Kerkük gibi konularda Türkiye ile daha yakın bir diyalog içine girmesi gerektiğini anlaması da beklenebilir.

Ankara açısından bakıldığında, Irak'ta Hidrokarbon Yasası'nın kabulünü müteakip Türkiye üzerinden bu bölgenin doğalgaz ve petrolünün Nabucco hattıyla Avrupa'ya bağlanması dahil olmak üzere, çeşitli alanlarda ekonomik işbirliğini artırmak suretiyle gittiği amaç bir yandan PKK'nın marjinalize edilmesi, öte yandan bölgede yapıcı bir işbirliği çerçevesinin temelini oluşturmaktır. Gerçekçi bir zeminde statükoyu kıran bir işbirliği modeli oluşturmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak açısından, her iki taraf için tehdit olan PKK terör örgütünün operasyonel kabiliyetini ortadan kaldıracak, Irak topraklarındaki varlığını sona erdirecek ve tesirsiz hale getirecek gerekli işbirliğini yürütme iradesi sergilendiği takdirde, karşılıklı güvenin tesisi sağlanacaktır. Zaten bu normalleşme sürecin başlangıcından itibaren Türkiye'nin iletmiş mesaj Türkiye-Irak ilişkilerinden PKK faktörünün çıkartılması gerektiği yönünde ol-

muş ve bu hedef ortak bir vizyonla gerçekleştiği müddetçe hem Irak'ın bütünü hem de Irak anayasasına göre somut bir varlık olan Irak'ın Kürt bölgesel yönetimi ile ilişkilerin süratle gelişme kaydedeceğidir. Burada önem arzeden husus, geçmişe nazaran değişen şartların her iki taraf açısından stratejik fırsatlar yarattığıdır. Ancak mevcut kamu diplomasisi bu durumu yeterli kararlılıkla kamuoylarına izah edememiştir.

Sonuç olarak seçim sonrası mecliste oluşacak aritmetik ve kurulacak hükümet Irak'ta ne ölçüde etnik ve dinsel kalıplardan sıyrılabilen mezhepler ötesi siyaset yapılabileceğinin önemli bir göstergesini oluşturacaktır. Sünnilerin hükümet katında karar mekanizmalarında göreceli olarak ağırlıklarını artırabildikleri ve ulusal emniyet teşkilatlarında varlıklarını yine orantılı şekilde artırmaları halinde hem Irak'ta dengelerin oluşmasına doğru önemli bir yol alınmış olacak hem de Irak'ın içinde Sünni direnişle bağlantılı olarak süren şiddet olaylarında azalma meydana gelecektir. Böylece Irak'ta istikrarın sağlanmasında önemli bir merhale daha aşılmış olacaktır.

Komşu Ülkelerin Irak'a Bakış Açıları

Irak'ta istikrarı sağlayabilecek başlıca ülkeler Türkiye, İran ve Suriye'dir. Ancak Bağdat'ı hedef alan bombalı saldırılar ve hükümet kanadından peş peşe gelen ve Suriye'yi sorumlu tutan suçlamaların gölgesinde kalan

Irak-Suriye ikili ilişkileri Şam'ın Irak'a karşı daha yapıcı bir yaklaşım sergilemesi ihtimalini şimdilik azaltıyor. Öte yandan Mart 2003'de başlayan Irak'ın yeniden yapılandırılması sürecinde İran'ın Irak üzerindeki etkisini giderek artırmış olduğu artık genel kabul görüyor. Geline nokta itibarıyla, önümüzdeki yıllarda ve özellikle ABD askerinin Irak'tan çekilmesiyle eş zamanlı olarak, Iraklı Şiiler üzerindeki önemli etkisini sürdürecektir. İran'ın, Irak'ın istikrarına katkıda bulunan bir ortak ülke rolünü üstlenmesi için teşvik yolları aranmalıdır, çünkü İran'a rağmen ve Tahran'ı hiçe sayan bir istikrar çözümü Irak için mevcut değildir. Bu yönde Türkiye'nin İran ile işbirliğini geliştirmesi beklenebilir. Suriye-ABD ilişkilerinde de bir iyileşmenin söz konusu olduğu bu dönemde, Ankara'nın Suriye-Irak ilişkilerinde de yumuşama süreci başlatılmasına ciddi katkıları olabilir.

Enerji alanında işbirliği de Türkiye, Irak, İran ve Suriye için önemli fırsatlar sağlıyor. 2010 yılında bu bazda bazı mutabakatlara varılması beklenebilir. Nitekim Irak Elektrik Bakanı Kerim Vahid'in geçtiğimiz Aralık ayında yaptığı açıklamalar bu noktada önemli bir sürece işaret ediyor. Vahid'in vurguladığı nokta, bölgede ortak bir enerji politikasının belirlenmesi amacıyla dört ülke arasında bir çalışma grubu oluşturulması yönündeydi. Kerim Vahid'e göre, Türkiye bir sanayi ülkesi olduğundan Irak'ta enerji üretimine büyük katkıda bulunacak ve bu dört ülke, eğer anlaşmaya varırlarsa, Avrupa'nın önemli enerji kaynağı olacaklar.

Yeni Dönemde Türkiye'nin Irak Politikası

Türkiye'nin Irak'a yaklaşımını belirleyen öncelik, komşularla sıfır sorun ilkesi ışığında bu ülkenin yeniden yapılanması sürecinde istikrara, toplumsal barış ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmak olmuştur. Bu çerçevede Türkiye-Irak Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi kurulmuş ve iki ülke arasında ekonomik entegrasyonun sağlanması gayretiyle bölge için yenilikçi bir işbirliği modeli sunulmuştur. Son zamanlarda uluslararası düzeyde»

Kitlesel hasretle bekledikleri yönetim fırsatının azınlık olmalarına rağmen köklü bir iktidar geleneğine sahip olan Sünniler tarafından ellerinden alınabileceği tedirginliğini Şiiler yenememiş gibi görünmektedir.

Türkiye'nin yükselen diplomasi potansiyeli ve Ortadoğu bölgesine güçlü bir aktör olarak geri dönüşünden bahsedilmektedir. Uzun yıllar Avrupa Birliği ağırlıklı bir gündemi sırtlayan Türk dış politikası, tepkisel bir role kısıtlandığına dair algılamalara karşın proaktif ve bölgedeki gelişmelere karşı daha belirleyici bir politika oluşturabilmesi sayesinde kısa sayılabilecek bir süre içerisinde etkinliğini artırmayı başarmıştır. Ancak Türkiye'nin dış politikasında artan prestiji, başka bir deyimle, artan yumuşak gücü, çeşitli sorumlulukları beraberinde getiriyor. Türkiye'nin etki alanı genişledikçe, Ortadoğu bölgesinde güvenilirliği artıka, Türk Dış Politikası'nın hangi kıstaslar çerçevesinde daha etkin bir rol üstleneceği kuşkusuz önemlidir. Yani, Türkiye'nin bu yeni rolü nasıl biçimlenmelidir? Türkiye'nin bölgeye sağlayacağı fayda nasıl sürdürülebilir?

Bir noktanın altını çizmekte fayda var: Ortadoğu'da demokrasinin olgunlaşması ve demokratik yöne-

timin getirilerinin -insan hakları, hukukun üstünlüğü, hesap verebilirlik gibi- yaygınlaşması istikrar arayışının temel önkoşullarıdır. Demokrasiyi yönetim biçimi olarak benimsemiş rejimler, bölgesel istikrar ve güven sağlayabilir, ekonomik alanda yenilikçi işbirliği platformlarına katkıda bulunabilir, bölgenin gelişimine seyirci olarak değil, çözüm üretici olarak katılabilir ve böylece bölgede insani kalkınmaya önem veren bir dönüşüm sürecine ortak olabilir. Ancak bu bakış açısını benimsemiş rejimler bölgenin genç nüfusunu bir yük olmaktan çıkarıp, bir avantaj olarak onlara fırsatlar sunabilir. Türkiye'nin bu yeni proaktif rolü çerçevesinde bölgeye sağlayabileceği en kalıcı fayda ve en fazla ihtiyaç duyulan destek yaşayan demokrasi modeli olarak varlığını göstermek olmalıdır. Türkiye'nin Ortadoğu sahnesine söz konusu dönüşünde, üstleneceği rol laik, demokratik, çoğulcu sistemiyle örnek bir ülke olarak bölgede demokratik yönetim ve çağdaş kültür için bir cazibe merkezi teşkil etmek olmalıdır.

Arap Dünyası Türkiye'yi Dikkatle İzliyor

Arap dünyası kültürel ve tarihi kimliğinin bir parçası olarak da gördüğü Türkiye'yi dikkatle izliyor ama kendine benzediği için değil, dünya ile entegrasyon yolunda ülkemizin açtığı fırsat kapıları ve modernite, demokrasi ve gelenekleri arasında kurabildiği dengeyi anlayabilmek için. Böylece Türk diplomasisinin en temel sorumluluğu bölgede otokrat, çoğu zaman halklarına rağmen iktidarı elinde tutan ve demokratik reformlara direniş gösteren rejimlerin demokratikleşme süreçlerine destek vermek olacaktır. Bu elbette hafife alınacak bir sorumluluk değil, ama rasyonel önceliklerle tasarlanmış bir dış politika ve Türkiye'nin bölgede kredibilitesi ve güvenilirliği bu mesuliyeti üstlenebilecek seviyededir.■

***Her bir grubun
diğerinin hak ve adalet
arayışını hiçe sayan
bir siyaset anlayışının
uzun vadede
sürdürülemeyeceğini
ve mezhepler üstü bir
Iraklılık kimliğinin
benimsenmesinin
Irak'ın ve bölgenin
istikrarı için
şart olduğunun
farkındalığına varması
gerekıyor.***

TÜRKİYENİN YENİ YÜZÜ: YENİ ENTELLEKTÜELLER

*Yeni Türkiye'nin
yeni(leşen) bir siyaset,
daha güçlü bir ekonomi,
yeni eğitim ve yeni
stratejik konumuna
uygun, yeni kanaat
önderlerine ihtiyacının
giderek artacağını
düşünürsek, bu
kesimin bu alanlardaki
açığı önemli ölçüde
kapatabileceklerini
söyleyebiliriz.*

Doç. Dr. Ensar NİŞANCI
Haliç Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Başkanı

Hemen her alanda önemli değişim ve yeniliklerin yaşandığı bugünün Türkiye'sinde yeni bir entelektüel kesimin ortaya çıktığına ve etkinlik kazandığına tanıklık ediyoruz. Bir geçiş döneminde olduğunu varsayabileceğimiz Türkiye'nin bugünkü dinamiklerini anlamak ve geleceğine ilişkin kestirimler yapabilmek için bu yeni kesimi hesaba katmak gerekiyor. Nitekim bu yeni entelektüellerin bölgesel bir güç ve sözü dikkate alınır bir uluslararası aktör olmak yolunda ilerleyen Türkiye'nin 'stratejik entelektüel sermayesine' önemli katkıları olduğunu ve gelecekte de önemli etkilerinin olabileceğini varsaymak mümkün. Yeni Türkiye'nin yeni(leşen) bir siyaset, daha güçlü bir ekonomi, yeni eğitim ve yeni stratejik konumuna uygun, yeni kanaat önderlerine ihtiyacının giderek artacağını düşünürsek, bu kesimin bu alanlardaki açığı önemli ölçüde kapatabileceklerini söyleyebiliriz.

Peki, bu yeni entelektüelleri toplumun aşına olduğu geleneksel dinlerin, çevreye kök salmış dinsel grupların önde-gelenlerinden ya da merkezin modernleşmeci aydınlar guruhundan farklılaştıran yanları nelerdir? Türkiye'nin kuruluşunu takip eden yıllarda, yeni rejimin kurucu paradigmasına uygun, devlete sadık bir 'milli sermaye' grubunun yanı sıra, 'milli' bir aydın zümresi yaratmak yönünde yüksek bir politika güdüldüğünü biliyoruz. Yeni entelektüellerin hikâyesi ise kazanımlarını serbest piyasada rekabet edebilme kapasitelerine borçlu olan (yeni) Anadolu sermaye gruplarının hikâyesine benzetilebilir: Merkezin dışındaki bir alandan geliyorlar ve varlıkları kendi var oluş çabalarına, konjonktürlerinin imkânlarının yanı sıra 'öz sermayelerine' dayanıyor. Hem devletin sahiplenerek büyüttüğü aydınlardan hem de geleneksel ulemeden oldukça farklılar.

Yeni entelektüellere ilişkin söyleye-

ceklerimizi betimsel bir dille maddeler halinde sıralayabiliriz, ancak biz bunu tercih etmiyoruz. Zira yeni entelektüellerin hikâyelerini anlatmaksızın onların özelliklerinden söz etmek, son tahlilde onlara dair bir künye çıkarmak anlamını taşır. Bu nedenle, yeni entelektüellerin sadece nerede olduklarına ve nereden geldiklerine değil, belki daha önemlisi, bulundukları (zihinsel) konuma hangi uğraklardan geçerek ve nasıl geldiklerine bu yazının sınırlarının elverdiği ölçüde eğilmek istiyoruz.

Entelektüellerin Yola Koyuluş Hikâyesi

Yeni entelektüellerin yola koyuluş hikâyesinin başlangıç evresi, kabaca bir milatlaştırmayla 80'li yıllara denk geliyor; kabaca diyoruz, çünkü 1980 öncesindeki ana akımların etkisini ihmal etmek istemiyoruz. Esasen, bu akımların yeni entelektüellerin serüvenlerinin ileriki aşamalarında zaten karşılaşacakları ana uğraklardan ol- ➤

duğunu da biliyoruz. Küreselleşmenin gitgide ana akım konumuna yerleştiği bu dönem, Türkiye açısından da önemli değişimleri tetiklemiştir: 1980 öncesi Türkiye'sinin nispeten kapalı devre işleyen ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal süreçleri küresel etkilere açık hale gelmiştir. Bu çerçevede, özellikle neo-liberal yeniden yapılanmanın doğurduğu ekonomik genişleme ve gelişmelere eşlik eden bir dizi diğer değişim Türkiye'yi tarihsel önemi olan bir dönüşüm noktasına doğru taşımaktadır. Söz gelimi yaygınlaşan eğitim olanakları, yazılı, görsel medya ve bilişim teknolojilerinde yaşanan devrim, başta İstanbul olmak üzere köylerden diğer büyük kentlere yönelen kitlesel göçler ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesinde kendini gösteren politik liberalleşme gibi. Şerif Mardin'in Osmanlı'dan günümüze Türkiye tarihinde yerleşik devlet-toplum ilişkilerini analiz etmek üzere Edward Shils'den alıntılardığı 'merkez-çevre ikiliğine/ayrılığına' dayalı modelin bize gösterdiği fotoğraf söz konusu dinamizmle görünür bir biçimde değişmeye/çözölmeye başlamıştır. Yarattığı fırsat alanlarıyla toplumun çeşitli katmanlarını bu katmanların yeteneklerine bağlı olarak asimetrik şekilde mobilize eden bu dinamizm yerleşik büyük sermaye, medya ve aydınlardan doğuş ve gelişimiyle radikal şekilde ayrılan, farklı bir profile sahip sermaye gruplarını, yeni ve çeşitlenen medyayı, yeni entelektüelleri vs. ortaya çıkarmaktadır.

Batıcı aydın modeli, toplumun dışında ve üstünde konumlanarak, seçkinci bir tavır sergiler. Batılı değerlere ne kadar öykünüyorsa, toplumun dinsel-geleneksel değerlerini de o ölçüde küçümseyen bir tavır gösterir.

Örgütlü ve daha görünür oldukları için yeni sermaye ve medya grupları hemen herkesin malumudur: Zihinsel yetileriyle temayüz eden, entelektüel sermayesi bakımından zenginleşen yeni kesimler olarak entelektüeller ise henüz yeterince bilinmiyor.

İtici ve Çekici Güçler

Yeni entelektüelleri seferber eden iki güç söz konusudur: itici ve çekici güçler. İtici güçler bu entelektüellerin, kendilerini içinde buldukları nispi zor yaşam koşullarından kurtulma hedefleriyle örneklenebilir. Çekici güçler ise, bu entelektüellerin önüne, başarılı olarak sosyal çevrelerinde tanınırlık kazanmak ve merkeze dâhil olanların imkânlarından yararlanmak gibi bir hedef koyar. Bunun yolu üniversite eğitimidir ve bu gençler Türkiye'nin en prestijli üniversitelerinde yüksek eğitim alabilmek üzere seferber olurlar. Entelektüel kimliklerinin şekillenişinde önemli bir uğrak olan bu üniversitelere girerek kendi yakın çevrelerinden, bir başka ifadeyle toplumlarından kopup gelen söz konusu gençlerin, kimliklerinin şekillenışı açısından bir başka önemli uğrak ise kendi iç toplumlarını yaratmak isteyen din merkezli cemaatlerdir. İşte yeni entelektüellerin hikâyesini bu güçleri hesaba katarak anlatmalı ve yukarıda sözü edilen ikili ekseninde yer alan entelektüel modelleriyle yeni entelektüeller arasındaki farktan söz etmeliyiz. Merkezin kendi eliyle yarattığı ve beslediği aydınlar ile cemaatlerin önde gelenleri bu yeni entelektüellerin hikâyesinde önemli bir yere sahiptir. Ancak, ne cemaatlerin önde gelenleri ne merkezin aydınları bu yeni entelektüel profili için bir model oluşturabilir. İlginç olan, bu birbirine taban tabana zıtmış gibi görünen bu iki kutbun benzerlikleridir.

Merkez, muhayyel ulusunu ete kemiğe büründürmek üzere, kendine organik olarak bağlı bir aydın sınıfına gereksinim duyar, tıpkı aynı nitelikte bir iş adamı grubuna ihtiyaç

duyduğu gibi. Ortaya çıkan bu Batıcı aydın modeli, toplumun dışında ve üstünde konumlanarak, seçkinci bir tavır sergiler. Batılı değerlere ne kadar öykünüyorsa, toplumun dinsel-geleneksel değerlerini de o ölçüde küçümseyen bir tavır gösterir. Aydınlara için toplum ötekidir: yaşadığı yerle, kullandığı dille, davranış kodlarıyla, giyim kuşamıyla ve nihayet, değerleriyle. Bu nedenle, aydınlarla 'halk' arasında kapanmaz bir mesafe vardır. Merkezin organik aydınlardan farklı olarak, cemaat liderleri ve 'ağabeyleri' toplumun içindedirler, ama benzer şekilde kendilerini toplumun üstünde konumlandırırlar. Merkezin aydınlığının tavrı daha çok jakoben bir eğilim sergilerken, cemaat liderleri entelektüel yetkelerini ataerki bir yapıyla korumaya çalışırlar. Her iki grup da, meşruiyetlerinin kaynağı olan öğretilerini katı biçimde savunur. Söylemleri karşıtlaşsa bile, biçimleri birbirine oldukça benzer: Eleştirellikten uzak, bütüncül ve özcü bir tutumda ortaklaşırlar. Söz konusu aydınlar ve bu aydınlığın yetiştirdiği öğretmenler toplumu dönüştürmek isterken, çevrenin karizmatik liderleri ve bu cemaatlerdeki ağabeyler kendi arzu ettikleri nesillerini yetiştirmek ve iç toplumlarını inşa etmek isterler.

Merkezin geleneksel sahipleri olan bürokratik elitlerce durağan bulunan, seferber edilmesi gereken, geleneksel ve dinsel ananelerine körü körtüne bağlı, modernleştirici siyasalara direnen, özetle bir türlü yola getirilemeyen ve haddini aşma potansiyeli olan cemaatler gitgide büyür ve genişler. Çevrenin ortak hafızasında baba diye kodladığı devletin merkezinden görülen bu muamele çevreyi yeni bir yol haritası çizmeye sevk eder: Bir iç toplum yaratarak 'öz-değerlerini' orada yaşatmak. Kendi iç toplumlarını yaratmak isteyen ve çevrenin merkezleri konumundaki Nurculuk, Süleymancılık, Nakşilik vb. diye bilinen dinsel cemaatlerin rakipleşmeleri de bu bakımdan kaçınılmazdır. ■

Yeni entelektüellerin o kadar emin oldukları ideal bir toplum tasarımları ya da bir dünya görüşleri yoktur. Bu bakımdan öne çıkan özellikleri zihinlerinin işlekliliğidir.

Ahmet ÜNAL
SDE Yazı İşleri Müdürü

Devlet Rotasında Pusula Sapmaları

Reel politik, yüzlerce dış askeri satış (FMS) anlaşması ve milli çıkarlar sarmalında sıkışan Komuta Kademesinin, yel değirmenlerine donkişotça kafa tutacak lüksü yoktur.

Viyana kapılarından Hint Okyanusu'na uzanan muazzam bir coğrafyayı, dünya tarihinde eşine rastlanmayan adil bir yöntemle yöneten atalarımızın torunları, bugün unutmaya zorlandığı mazisiyle yüzleşiyor.

Yeni Türkiye'nin, iç siyaseti doğru- dan etkileyen dış siyasetini, 'geçmişle hesaplaşma zihniyeti' yerine 'barış stratejisi' ile yapılandırması gerekiyor. Devasa imparatorluk yıkılırken can havliyle imzaladığı Misak-ı Milli bile adeta 'kurtuluş reçetesi' olarak tartışılıyorsa düzelmesi geciken çok şey var demektir. İmparatorluktan Cumhuriyet'e evrilen devlet yönetimi, devrimleri hazmederken mirasını ve ata yadigarı sorumlulukları da gözden geçiriyor. Ulus – devletin kurucuları da Lozan'da daralan sınırlardan ve yitirilen etkinliğinden pek memnun değildi. Musul konusundaki girişimler sonuçsuz kalsa da Hatay Anavatan'la bütünleşti. Kıbrıs'tan sonra şimdilerde Kuzey Irak hatta Kafkasya'dan yeni katılımlar gündemde.

'Sıfır düşmanlık' stratejisine rağmen komşu devletlerin ve Avrupa'nın, ge-

Ordu'nun "cuntaları bastırmak için darbe yapma" çelişkisini anlamadan Türkiye'deki askeri müdahaleleri sağlıklı değerlendiremeyiz. Bütün askeri müdahalelerde Ordu ilk önce kendi bünyesini temizlemiştir.

netik mirasımızı terk ettiğimize inandıkları söylenemez. Yunanistan'da 12 Adalar yerleşime açılırken yükselen 'Türkler işgal ederse' kaygıları, Sırpların Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova konularındaki rahatsızlıkları, olup bitenlerin arka planında kalan bilinçaltına sinmiş korkulara işaret ediyor.

Türkiyesiz Barış Yapılamaz!

Beşşar Esad'ın arabulucu olarak Fransa yerine Türkiye'yi tercihinden önce Ekim ayı sonunda Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü ağırlayan Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris Tadić de, "Türkiye büyük bir devlettir. Bugün dünyanın hiçbir yerinde ve hiçbir noktasında, Türkiye olmadan barış yapılamaz" diyordu. Tadić sözlerinin laftan ibaret kalmadığını göstermek için birkaç ay önce Belgrad Büyükelçisi Süha Umar'ın girişimleri ile yıkılan 'korku duvarını' hatırlatıyordu. Karlofça Anlaşması'nın imzalandığı 'Barış Şapeli'nde Osmanlı temsilcisinin kullandığı Doğu Kapısı'na, "Türkler bir daha bu kapıdan geçip Avrupa'ya gelmesin" diyerek duvar örülmüştü. Gül'ün, Sırbistan'da Barış Şapeli'ni gezmesine CHP'li Canan Arıtman'ın tepkisi ise düşündürücüdür: "Büyük bir kayıp, hezimet. Niçin Türk Milleti'nin kayıplarından memnuniyet duyuyor? Niye Türk Milleti'nin onurunu korumuyor?"

Osmanlı'dan günümüze devlet aklı tabii ki evrimleşecekti. Yüzyıla>>

yakın bir zaman diliminde, yasal kodlar açısından devletin sivil kanadının tamamen değiştiği fakat ordunun sözkonusu değişim rüzgarına kendini aynı rahatlıkla kapırtmadığı söylenebilir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesindeki kurumların kuruluş tarihleri yüzlerce hatta binlerce yıl öncesine dayanmaktadır.

Güncel soru şudur: Günümüzde Türk dış politikasını derinden etkileyen imparatorluk refleksi mi, yoksa ardılı yönetimlerin düzenlemeleri mi daha baskındır?

Osmanlı'yı algılama noktasındaki zıtlıklar, Batı'nın Sevr'e yansıyan sömürgeci yüzünü olanca çıplaklığıyla görmüş, Soğuk Savaş'ın ideolojik ve silahlı baskısını Anadolu'nun en ücra köşelerinde dahi iliklerine kadar hissetmiş bir kuşak için anlaşılabilir niteliktedir. İç ve dış tehdit korkularıyla yetiştirilen bir neslin, topyekûn hoşgörülü ve ilkeli tepkiler göstermesini beklemek herhalde hayal kırıklığı ile sonuçlanırdı. Peki, bu dış mihraklar kimdi ve içimizden kimleri kullanıyordu?

"Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" düşüncesini benimseyen-

ler, "her yabancı bizim potansiyel düşmanımız ve Türk ırkı haricindekiler olası vatan hainidir" görüşündeydi. İslamcılara göre, bağımsızlığımızı ve milletleşmemizi İslamiyet'e borçluyduk. Öyleyse dine muhalif her eleştirinin kaynağında gayri Müslimler veya din düşmanları vardı, "Hilal ve Haç kavgası" dün olduğu gibi bugün de devam ediyordu. Emperyalizmi tek cephe gören radikal solcular için başta Amerika ve İngiltere olmak üzere bütün batılı devletler bizi sömürüyordu. Buna karşılık tek alternatif ezilen halkların birleşmesiydi, öyleyse SSCB veya diğer Komünist devletlerle birlikte olmalıydık! Soğuk Savaş döneminde devlet ve 'devlete kutsallık atfedenler' açısından ise Komünizm ve SSCB yayılmacılığına karşı dayanabileceğimiz yegâne güç İngiltere, ABD ve NATO idi. En iyimser ifadeyle; düşmanımızın düşmanı dostumuzdu!

Yukarıdaki görüşler, bir çırpıda silinip atılabilecek kadar basit değil. Algıların, konu-

ma ve ortama göre farklılaşması doğaldır. Ancak tehdidi tanımlamaktaki çeşitlilik haliyle alınacak önlemleri de değiştirir. Oysa iktidar ve muhalefetin ortak tek noktası var: Çağdaşlık. Tek yön var: Batı. Doğu'ya yönelişler bile bir anlamda Batı'ya karşı cilvelenmedir. Acemi aşığın sevgilisine nispet yapmasından farksızdır. Son 200 yıllık tarihimizde, devlet yönetimine yön veren hiçbir görüş batıya tamamen sırtını dönmedi ve bundan sonra da dönmesini beklemek hayal olur. Muhalefetteyken farklı tellerden çalsalar da iktidar sorumluluğu, siyasi yelpazenin bütün kanatlarındaki 'Batı nefreti'ni adeta romantik bir aşka dönüştürmüştü.

Özellikle sivil ve günlük hayat olanca hızla batılaşırken, Batılılar aksine kendilerinden uzaklaştığımızı ve yüzümüzü Doğu'ya çevirdiğimizi düşünüyor. Bize gönlünü hiç kapırtmasa da lortlar köşkünün bahçesinde sevda türküleriyle serenat yapmamızdan haz duyuyor. Onlar kapıya yeni sürgüler çekmekten, biz ise aralamak için zorlamaktan usanmadık.

Devletin sivil kanadında ölçüler değiştiği halde Batıyı kuşkulandıran bazı değişmezlerimiz de yok değil. Bayrağımızdaki 'Hilal'den ürktükleri gibi kökleşmiş geleneklerimizden de çekiniyorlar. Sovyetler yıkılırken, dilini, edebiyatını, kültürünü değiştirmiş Türk toplumlarını ayakta tutan birkaç şey kalmıştı: Cenaze törenleri ve bayramlaşma adetleri. Türkiye'de ise tarihine sahip çıkan çok sayıda kurum ve yıkılmayan yüzlerce gelenğimiz canlılığını koruyor.

Mirasını Reddetmeyen Ordu

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), tarihi ve köklü geleneklerinden gu-

Komutanlar, Harbiyelilerin zihnine kendi aşıladıkları 'kurtarıcılık' sarmaşığının 27 Mayıs'taki gibi dönüp kendilerini bağlamaması için her zaman teyakkuz durumunda beklemektedir.

rur duyan bir kurum. Genelkurmay Başkanlığı tarihini şu ifadelerle anlatır: “Doğuda, Hun, Göktürk ve Uygur ulusları, Batıda ise 1040 yılında Oğuz kökenli Türklerin kurduğu ilk Türk devleti Selçuklu İmparatorluğu, Türkleri dünyaya tanıtmış oldu.”

Kara Kuvvetleri’nin tarihe yaklaşımı da benzerdir: “Kara Kuvvetleri temeli; Hun İmparatorluğu döneminde Mete Han tarafından M.Ö. 209 yılında atılmıştır.” Deniz Kuvvetleri’ne göre Türk denizciliği, “Barbaros Hayreddin Paşa, Kılıç Ali Paşa gibi büyük amiralleri, Piri Reis, Ali Macar Reis gibi evrensel deniz haritacılığının öncüleri ile Dünya Denizcilik Tarihi’ne” damgasını vurmuştur. Jandarma Genel Komutanlığı, kuruluş günü olarak 14 Haziran 1869’i esas alır. Yine Harp Akademileri’nin kuruluş tarihi 1848’dir ve Harbiyeliler kuruluş tarihi 1834’ü bröveleri-

ne işlemiştir. Yani TSK, Cumhuriyet’le birlikte kurulmuş bir kurum değildir. Tam tersine, kurucudur...

Geçmişini reddetmeyen yarı-sivil kurumlara da rastlıyoruz. Nisan ayı başında 164. kuruluş yıldönümünü kutlayan Emniyet Teşkilatı ve yakında 300. yaş gününü kutlayacak İtfaiye Teşkilatı, PTT (1840) gibi... Cumhuriyet, devletin ‘sivil’ kanadı tarafından ekseriyetle bir milat kabul edilirken, silahlı kuvvetler açısından ‘bir aşama’ görülmektedir.

Yasama, yürütme ve yargı ile birlikte üniversitelerin köklü bir tarihe sahip olmayışı zaman zaman ‘aslını inkar’ noktasına dahi varmıştır. Dünyanın en eski, rasathaneleri, hastaneleri, hanları, kervansarayları ve Dar-ül Fünun gibi üniversiteleri ile göz kamaştıran Anadolu’nun geçmişi bir kalemde silinebilmektedir. Örneğin, YÖK Başkanlığı döneminde Prof. Dr. Kemal Gürüz’ün altını imzaladığı şu metin ibret vericidir:

“Bugünkü yükseköğretim kurumlarımız, Batı’da olduğu gibi yüzlerce yıllık bir süreç içinde türlü değişikliklere uğrayarak ve hatta yer yer verilen mücadeleler sonucunda şekillenmemiş, tersine, daha

önce bu alandaki kurumlarımızın yerine geçmek üzere, Batı’dan olduğu gibi aldığımız kurumlardır.”

İç Politikadaki Eksen Kaymaları

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerini anlamadaki farklılıklar bugün çözilemeyen birçok komplo teorisini doğurmuştur. 1920’li ve 30’lu yıllarda, TBMM’nin Musul’u bırakmamak için 1923 yılında ABD ile Chester Demiryolu Projesi’ni onayladığını, 1924 yılında Atatürk’ün Süryani ayaklanmasını bastırmak bahanesiyle Kuzey Irak’a ordu gönderdiğini biliyoruz. Ruslardan alınan silah ve maddi yardımlar, silah ve uçak sanayi için 1925’te Alman Junkers Şirketi’yle Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi TOMTAŞ’ın (Tomtasch) kurulması da Türkiye için kısıktan kurtulma girişimleridir. Atatürk’ün 2. Dünya Savaşı öncesinde Rusya’ya yakın duran İnönü’yü uzaklaştırarak yerine Fransa ve Almanya siyasi ekolünden Celal Bayar’ı başbakanlığa getirmesi de özel nedenleriyle birlikte, dış politikaya yönelik önemli manevralardır. Sonuçta pusula hep Birleşik Krallık lehine dönse de İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı günlerde Almanya ile Orta Asya’da Türkistan devleti kurma girişimlerimiz de tarih kayıtlarına geçmiştir. Mareşal Fevzi Çakmak’ın 1944’te istifaya zorlanmasında da Almanlarla dirsek teması önemli rol oynamıştır. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra 235 general ve yaklaşık 5 bin subayın EMİNSU (Emekli İnkılâp Subayları) davasından emekliye ayrılmasıyla TSK’da Prusya Ekolü’ne son verilmiştir!

İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere’nin, “ekonomik sıkıntıdayım artık ilgilenemem” diyerek Türkiye ile ilgilenmesi için ABD’yi yardıma çağırmasından sonra 1947’de Truman Doktri- ➤

**12 Eylül ise
ivmelenerek
tırmanan aşırı sol
akımların Türkiye’yi
NATO rayından
çıkartacak yahut
makas değiştirecek
bir serüvene
sürüklenmekten
kurtarmak amacıyla
planlanmıştı.
Sosyalist bir doğum
gerçekleştirmesi olası
devlet anaya, terör
süreciyle suni sancı
verilmiş ve kürtaj
uygulanmıştı!**

ni kapsamında Türkiye resmen ABD himayesine girmişti. Öyle ki Rus diktatör Stalin Türkiye’den Boğazlar’da imtiyaz istediğinde, SSCB’ne cevabi notayı, Türkiye yerine İngiltere ve ABD veriyordu... Soğuk Savaş bitinceye kadar Sovyet işgal tehdidini sürekli ensesinde hisseden Türkiye kendisine güvenilir bir müttefik bulamadı. Almanya, terörle mücadelenin en sıkıntılı dönemlerinde, “Leopar tanklarımı kullanamazsın” diyerek ambargo uyguluyordu. Johnson Mektubu, Afyon yasağı ve Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası konulan ambargolarda da hiçbir büyük devlet Türkiye’yi desteklemeye yanaşmadı.

27 Mayıs bir ‘genç subaylar’ darbesiydi. Genç subaylar, generalerin koltuğuna oturmuş ve komutanlarına çay söyletecek kadar ileri gidebilmişti. TSK sıradan bir “muz cumhuriyeti ordusu” haline döndürülmüştü. 12 Eylül paşalarının, 27 Mayıs’ı bayram olmaksızın çıkartması aslında geç kalmış bir düzenlemeydi. 1971’deki 12 Mart Muhtırası, Cumhuriyet tarihi boyunca rastladığımız en büyük yörünge değişikliği hamlesini boşa çıkarmıştı. 9 Mart ekibi ve YÖN Hareketi başarılı olsaydı, uzun vadeli yaşaması zor olsa da, bir BAAS yönetimi kurulması an meselesiydi. 12 Eylül ise ivmelenerek tırmanan aşırı sol akımların Türkiye’yi NATO rayından çıkartacak yahut makas değiştirecek bir serüvene sürüklenmekten kurtarmak amacıyla planlanmıştı. Sosyalist bir doğum gerçekleştirmesi olası devlet anaya, terör süreciyle suni sancı verilmiş ve kürtaj uygulanmıştı!

Cuntaları Bastırmak İçin Darbe!

Ordu’nun “cuntaları bastırmak için darbe yapma” çelişkisini anlamadan Türkiye’deki askeri müdahaleleri sağlıklı değerlendiremeyiz. Bütün askeri müdahalelerde Ordu ilk önce kendi bünyesini temizlemiştir. Komutanlar, Harbiyelilerin zihnine kendi aşıladıkları ‘kurtarıcılık’ sarmaşığının kontrolsüz büyüyerek 27 Mayıs’taki gibi dönüp kendilerini bağlamaması için her zaman teyakkuz durumunda beklemektedir. Demokrat Parti ile bağlantıları sebebiyle idamla yargılanan ve emekli edilen genelleştirilmez başkanlarının hazin akıbetleri hafızalarından henüz silinmemiştir. 28 Şubat Postmodern müdahalesi ve 27 Nisan e-Muhtırasına da bu gözle bakılabilir. Soğuk savaş döneminde BAAS’çı, 28 Şubat’ta Avrasyacı ve 27 Nisan

e-Muhtırasında Ulusalçı – Erge-
nekoncu kadrolar ‘genç subaylar’
hareketini çağrıştırmaktadır. Ko-
nunun trajikomik tarafı ise Ame-
rika ve NATO karşıtı ekiplerin her
girişiminden sonra Türkiye’nin
Batı ile ilişkilerini daha da perçin-
lemesidir.

Kendi milli silah sistemlerini ve
iletişim ağını kuramayan, kalkın-
masını tamamlamamış, iç ve dış
borç dengesini kontrol altına ala-
mamış bir ülkede; yöneticiler, ma-
nipülasyon ve baskılardan azade
kalamaz. Reel politik, yüzlerce dış
askeri satış (FMS) anlaşması ve
milli çıkarlar sarmalında sıkışan
Komuta Kademesinin ise yel de-
ğirmenlerine donkişotça kafa tu-
tacak lüksü yoktur. Süper güçlerin
manyetik alanındaki bir coğrafya-
da pusulanın sürekli aynı istika-
meti göstermesi imkansızdır. Yö-
nümüzü kaybetmemek için harita
bilgisinin yanısıra başımızı yukarı
kaldırıp kutup yıldızına, aya ve
güneşe de bakmamız gerekir.

Tarihimizi; hakaret etmeden, kız-
madan, anlayarak ve saygıyla
kabullenmek sanıldığı kadar zor
değildir. Yalnızca iyi – kötü ve
dost - düşman şablonlarıyla ele
alınan tarih yol gösterici olmaktan
uzaklaşır aksine küskünlükleri ve
kızgınlıkları körükleyerek nefret
alevine dönüştürebilir. Geçmi-
şi doğru okuyabilirsek geleceğe
umutla bakmak mümkündür.■

OBAMA'NIN YENİ AFGANİSTAN STRATEJİSİ

Asyalı bir soydan gelmemize karşın Asya ülkelerindeki gelişmeleri iyi bilmediğimiz gibi, Asya ülkelerinin dillerini de bilmiyoruz. Bu durum genel olarak Asya'dan gelen bir soyun ayıbıdır.

Hasan KÖNİ

SDE Yönetim Kurulu Başkanı

Amerikan stratejistlerinin 2023 yıllarına yönelik Çin'in geleceği ile yazdıkları, yani Çin'in süper güçler arasında gireceği, Amerika'nın rakibi olacağı, Asya ekonomilerinin ve enerji politikalarının dünya ekonomik gelişmesinde önemli bir rol oynayacağı konusundaki öngörülerini tutmuş gözüküyor. Asyalı bir soydan gelmemize karşın Asya ülkelerindeki gelişmeleri iyi bilmediğimiz gibi, Asya ülkelerinin dillerini de bilmiyoruz. Bu durum genel olarak Asya'dan gelen bir soyun ayıbı. Öte yandan az gelişmiş eğitim gücünün ve eğitime verilen önemin göstergesi. Ancak, yıllarca üstümüzde kurulan baskılardan deneme yoluyla öğrendiğimiz bazı şeyler var. Örneğin, beyaz adamın yükümlülüğü denen reform yaptırma, yeniden ulus inşa etme, demokrasi getirme, medenileştirme ve özgürleştirme olaylarını hala yutan birkaç zümre olabilir ama uluslar kendi ülkelerini çeşitli nedenlerle işgal eden Batılı güçlere karşı çatışmaya giriyorlar. İşgalci güç buna şiddet kullanarak cevap veriyor. Çar-

pışanlar terörist ilan ediliyor. Halk işgalci güce karşı düşmanlaşıyor ve çatışan grupların yanına katılıyor.

Pandora'nın Kutusundan Korkmak Lazım

Bu gelişmeden sonra daha fazla güç getirmek ve eğer deniz aşırı bir Batı ülkesiyseniz müttefiklerden yardım isteme, onları emperyalist emellerinize alet etme dönemi başlıyor. Amerika bu olguyu Vietnam Savaşı'ndan başlayarak defalarca yaşadı. Kendisinin, liberal ekonomik sistemi dünyaya yaymak uğruna sömürgeleri dağıtma çabaları içine giren ve sömürge halklarına kendi kendilerini yönetme hakkını vaat ederek onları uyandıran Amerika, sonraları bu yaptıklarını unutmuş gibi giriştiği her askeri müdahalede şiddetli reaksiyonlarla ve yenilgilerle karşılaştı. Bir yazarın belirttiği gibi: "...işgal edilen ülkedeki insanlar işgal edenlerden etnik, dini ve kültürel açıdan farklılığı artınca işgalcinin durumu daha da vahimleşti..."¹ Eski Afganlı bir kadın parlamenter

olan ve 'Savaş Lordları Arasında Bir Kadın' adlı kitabın yazarı Malalai Joya özetle kitabında şunu söylüyor: "...bugün halkımız iki düşman arasında sıkışmış gözüküyor: ABD/NATO işgal güçleri bir elde Savaş Lordları ve Taliban öbür elde..."² Mallai Joya iki kötü arasında bir seçim yerine demokratik parlamenterler ve entelektüellerle yeni bir hükümet kurulmasını öngörüyor. Amerika'da Karzai hükümetinin yanlışlıklarından ve yolsuzluklarından bıkmış olarak yeni bir hükümet kurulmasını istiyor. Yahut, Karzai hükümetinin tamamen tutumunu değiştirerek insancıl ve yolsuzluklardan arınmış bir hükümete dönüşmesini bekliyor. Şimdiye kadar hiçbir geliş-

Hasan KÖNİ

***Uluslar kendi
ülkelerini çeşitli
nedenlerle işgal eden
Batılı güçlere karşı
çatışmaya giriyorlar.
İşgalci güç buna şiddet
kullanarak cevap
veriyor. Çarpışanlar
terörist ilan ediliyor.
Halk işgalci güce
karşı düşmanlaşıyor
ve çatışan grupların
yanına katılıyor.***

mekte olan ülkede böyle bir hükümet görülmediği için söylenenler; Asya'da enerji yollarına oturmak isteyen, Çin'i denetim altında tutup Hindistan'ı kendi çıkarı için kullanan Amerika'nın asıl makro politikasının insancıl yüzü. Zaten, William Easterly, "Beyaz Adamın Yükü" adlı kitabında, Batının diğerlerine yardım etme çabalarının çok az başarı fakat çok fazla felaket yarattığını söylüyor.³ Şimdi teferruat olan felakete gelelim.

Afganistan ve Pakistan'daki Durum

Başkan Obama'nın yönetime geliş büyük umutların uyanmasına neden olmuştu ve Amerikan halkının savaş karşı olan demokratları tarafından seçilmişti. Şunu kabul etmek gerekir ki Amerikan siyasal sisteminin yarattığı güçlü lobiler sistemi –askeri lobi dâhil olarak- liberallerin ve başkanın gerçek amaçlarını gerçekleştirmesine izin vermiyor.⁴ Güçlü lobilere rağmen Obama, Afganistan politikasını ortaya koyarken 2011'de Amerikan askerinin Afganistan'dan çıkacağını belirtiyor. Muhafazakâr Cumhuriyetçilere göre söylenmemesi gereken en önemli söz bu söz. Obama'yı eleştirirler Amerika'nın NATO güçleri ile birlikte sekiz yıldır Afganistan'da Usame Bin Ladin'i aradığını, Taliban rejimini devirdiğini ve birden

bire Afganistan'ı demokratikleştirme görevini üzerine alarak çarpışmalara devam ettiğini ve uluslararası hukuku geçersiz hale getirdiğini, Birleşmiş Milletlerin yerine barış ve güvenliği kurtarma görevinin bölgesel bir kuruluş olan NATO'ya verildiğini unutuyorlar. Obama'nın üzerine aldığı AfPak politikası, Afganistan'da Taliban'ın ılımlı grupları, Gülbetdin Hikmetyar gibi milliyetçi savaş Lordları, Taciklerle, Özbeklerle anlaşp Afganistan'da demokratik bir hükümet kurup çekilmek üzerine kurulmuş gibi gözüküyor. Amerikalılar, Suudi Arabistan istihbaratı vasıtasıyla Taliban Reisi Molla Ömer'in adamlarıyla görüşmekte. Amerikan Başkanının Afganistan temsilcisi Richard Holbrooke ise Hikmetyar ve bazı savaş Lordları ile temaslarına devam etmekte. Bazı yazarlar Obama'nın asker yollamasının asıl nedeninin Afganistan'dan çıkış stratejisi olarak yorumluyorlar.⁵ Böylece Amerika, savaşı El Kaide'nin bulunduğu Kuzey Pakistan'a çekerek El Kadide'yi Pakistan'da sıkıştırma ve bitirme veya anlaşarak çekilme politikasına oynamakta. Amerika El Kaide'yi iyice sıkıştırdıktan sonra gerçekten Pakistan'ın rahat nefes almasına izin verebilir. Gelen bilgilere bakacak olursak son gelişmelerle birlikte Amerikan ordusunun sayısı 120 bine çıkarken Afganistan'da bulunan El Kaidecilerin sayısının 100 civarında olduğu söyleniyor.⁶ Geçmiş yıllara baktığımızda, Taliban'ın başı Molla Ömer, Usame Bin Ladin'i korurken Pakistan'ın daha sakin ve dengeli bir ülke olduğunu görmek mümkündü. Ancak, Amerika Kuzey Pakistan'ın kabile bölgelerine yönelince Pakistan politikası karmaşa içine girdi. Amerika bir yandan Pakistan ordusuna milyarlar dolarlık yardım yaparken, Pakistan hükümetinin izni olmadan Kuzey ve Güney Weziristan ve Güney Balucistan aşiret bölgesini roketler ve insansız uçaklarla bombaladı ve İran'ı rahatsız etmek için Pakistan'daki Baluci bölgesinde dinci Balucilerle işbirliği yaparak ayrılıkçı akımı güçlendirip Pakistan ordusunu ve istihbaratını rahatsız etti. Pakistan'a sakin durmasını, bir koa-

lasyon hükümeti kurulmasını ve darbe yapılmaması konusundaki fikirleri aktarmakta bizim hükümete düştü. Müdahale olaylarını Pakistan'a tırmandıran ve hala Usame Bin Ladin'i Pakistan'da arayan Amerikan görevlilerine Pakistan Başbakanı Yusuf Riza Gilani'nin cevabı Usama'nın kendi ülkelerinde bulunmadığından emin oldukları idi.

Pakistan'daki Askeri Dengeler

Pakistan, Ali Haydari hükümeti yerine askeri yapılanma tarafından yönetiliyor. Askerler ise Amerikan planlarına karşı olarak Afgan Savaşı'nın kendi ülkelerine sıçramasından çekiniyorlar. Pakistan güç kullanarak olayların çözülemeyeceğini kabul ediyor ve militan gruplarla barış anlaşmasını imzalayarak ülkesinin dengesini yeniden kurmak istiyor. Bu durumda çatışmalar yeniden Afganistan'a kayacağı ve NATO askerlerini zor duruma düşüreceği için Amerika böyle bir gelişmeyi istemi-

yor. Zaten NATO'ya asker gönderen ülkeler kendilerini sert çatışmalar içinde bulmak istemiyorlar. Öte yandan, Amerika çok iyi yetiştirdiğini söylediği Afgan ordusuna da güve-

nemiyor. Nuristan eyaleti üslerinden çekilen Amerikalıların yerine gelen Afgan Ulusal Ordusu'ndan sonra bu eyaletin Taliban'ın yönetimine geçmesi Amerika'nın güvensizliğinin nedeni. Bu yüzden Pakistan'ın kendi vatandaşları olan aşiret mensuplarıyla yakınlaşmasına izin vermeyeceğini belirtiyor.⁷ Buna karşılık, Pakistan ordusu Amerika'nın görüşlerini dinleyen Başkan Ali Zardari ile birlikte Pakistan Müslüman Ligi'nin Başkanı muhalefet lideri Nawaz Şerif'in de hükümetin bir parçası olmasını istiyor. Mahalli idarelerde Ali Zardari'nin gücünü azaltacak faaliyetlerde bulunuyor. Pakistan hükümeti ise ilan edilen af genelgesinin süresinin bitişi nedeniyle Nawaz Şerif ve bazı milletvekillerini tekrar ülke dışına göndermeyi hesaplıyor. Herkesin kendi çıkar hesabını yaptığı bu ortamda Amerika yalnız gibi gözüküyor.

Diğer Ülkelerin Tutumları

Çin

Çin, Amerika'nın yeni asker gönderme planını ve çatışmaları Pakistan'a kaydırmasını kaygıyla izliyor. Pakistan'ın dini ve etnik kaostan içine düşmesi durumunda Çin eski bir müttefikini kaybedeceği gibi Amerika'nın müttefiki ve Çin'in geçinemediği komşu Hindistan bölgede önemli bir rol oynar duruma gelecek. Çin gözünde Amerika ve İsrail'in itmesiyle Hindistan Asya'da büyük devlet rolüne soyunmuş gözüküyor. Örneğin, 1971'de Banlades'in yaratılmasında önemli rol oynayan Hindistan 1975 yılında Sıkım Bölgesi'ni kendi ülkesine katmış. Keşmir'de Hindistan karşıtı gösterileri kanlı bir biçimde bastıran Hindistan Sri Lanka'da Tamil ayrımıcılarını desteklemiş ve Hindistan'ın desteği bitince Sri Lanka hükümeti Tamil isyanını sona erdirebilmişti. Hindistan'ın Amerika'yla yakınlaşması bu ülkenin Hindistan etkisi altına girmesi anlamına geldiği için Çin bu konumdan rahatsızlık duymaktadır. Afganistan, Pakistan'ın arka bahçesi ve Amerika'nın yanına çekmeye çalıştığı Orta Asya Türk

cumhuriyetlerinin Çin'le olan sınırı. Öte yandan Nepal konusunda Çin'le Hindistan arasında önemli bir çekişme mevcut. Nepal'in Arunaşal Pradeş bölgesinde -Hint işgalinde- bu iki ülke çekişiyor. Hindistan Tibet'te olay çıkarmadıkça Çin'de Nepal'de şimdilik sakin duruyor. Her iki ülke sınır bölgelerine yeni yollar yaparak askeri yerleşim alanlarını genişletiyorlar. Amerika'nın Uygurları ve Tibetlileri kışkırtmasından rahatsız olan Çin, Hindistan'a karşı Keşmir kartını hazır bekletiyor ve buradaki Müslümanlarla temasını sürdürüyor. Bütün bu nedenlerden ötürü Çin'in resmi görüşünü yansıtan gazeteler Amerika'nın enerji hatlarından çıkmasını ve Çin'i sıkıştırmaması gerektiğini yazıyorlar.⁸

Çinlilere göre bu çatışma kazanılacak bir çatışma değil. Bir başka Çinli yazara göre içindeki ekonomik durum nedeniyle yavaş yavaş Asya'dan çekilecek olan Amerika bu gidişle elini dünyadan da çekecek. Yazar Amerika'nın Irak ve Afganistan'da kaybedebileceğini ancak kendi evinde kaybederse çok zor durumda kalacağını belirtiyor.⁹ Bütün bu görüşler Çin'in Amerika'nın Afganistan'da güç artırma politikası karşısında ne kadar kızdığını da gösteriyor.

Hindistan

Çin'in durumunun tersine bir gelişme Hindistan'da gözüküyor. Amerika'nın Afganistan'a daha fazla asker göndermesi, Pakistan'ın dengesiz durumu Hindistan için bir zafer olarak algılanıyor.¹⁰

Amerika'nın Uygurları ve Tibetlileri kışkırtmasından rahatsız olan Çin, Hindistan'a karşı Keşmir kartını hazır bekletiyor ve buradaki Müslümanlarla temasını sürdürüyor.

Hindistan, kendi ülkesinde eğitim görmüş olan, eski Amerikan Bankacısı, Afgan devlet başkanı, Hamid Karzai rejiminden memnun. Hintliler Afgan'ın iç eyaletlerinde konsolosluklar açıyorlar ve Afganlılar üzerinde Pakistan etkisini azaltmak üzere Hayber geçidine doğru yeni yollar açıyorlar.¹¹ Hindistan, Başkan Obama'nın yeni asker yollamadan önce kendi Başbakanları Manmohan Singh'i aramasından memnun gözüküyor. Hindistan Başbakanı ise Newsweek dergisine verdiği demeçte; Afganistan'daki aşırı güçlerin mağlup edilmesinden memnun olduklarını ve bu ülkenin teröristlerin cenneti olmaması gerektiğini belirterek, Amerika'nın Afganistan'da daha uzun müddet kalmasını diliyor.¹² Amerika, Türkiye, Hindistan gibi kendisine yakın ülkeleri Afganistan'ın ekonomisini canlandırmaya yönlendirse de bu iki ülkenin belli yardımlar dışında böyle bir yükü kaldıracak durumları yok.

Rusya

Rusya, Amerika'nın Afganistan'a asker yığmasından memnun değil ama Hindistan'la dört yeni nükleer üzerinde anlaşılıyor ve Çin'in hızla yükselişindeki gelişmelerden Hindistan kadar rahatsız olduğunu belirtiyor. Öte yandan, Rusya hızla sınırlarına asker yığıyor ve Asya Türk cumhuriyetlerinde yeni anlaşmalar yaparak hazırlığını sürdürüyor.

Sonuç

Büyük bir imparatorluğun nasıl davrandığını gözlemek ibret vericidir. Sanki Roma, Osmanlı ve İngiliz İmparatorlukları döneminde yaşıyoruz. Enerji için, Latin Amerika'da, Ortadoğu'da, Afrika'da ve büyük bölgesel güçlerin bulunduğu Asya'da karmaşık oyunlar oynanıyor. Olayların temellerini anlamayanlar için terör sona erdiriliyor, El Kaide bitiriliyor ve demokrasi geliyor. Herkes teröre karşı oluyor. Üst imaj güzel ancak açılan Pandora'nın kutusundan korkmak lazım gibi geliyor.■

KÜRESEL KIRILGANLIKLAR VE TÜRKİYE EKONOMİSİ

Küresel ekonominin önemli kırılğanlıklarından birisi de Merkez bankaları tarafından uygulanan genişleyici para politikaları ve kamunun sağladığı teşviklerin enflasyonist baskıları artırması ve buradan hareketle küresel faiz artışlarının yeniden başlamasıdır. Bu olgu ikinci bir kriz (double dip) risklerini artırmaktadır.

Doç. Dr. Mehmet ARSLAN

Gazi Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Küresel Ekonomik Ortam Ve Riskler

OECD tarafından yapılan tahminlere göre 2009 yılında dünya ekonomisi yüzde 1,1 oranında daralacak; 2010 yılında yüzde 3,1 oranında büyüyecektir. Gelişmiş ülkelerdeki daralma yüzde 3,2 gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 1,2 ekonomik büyüme tahmin edilmiştir. Dünya ticaretinde hacim olarak yüzde 10; değer olarak yüzde 20 daralma tahmin edilmiştir. (WB, WTO, UNCTAD).

2008 ABD finansal sektöründe mali kriz, kısa sürede diğer gelişmiş ülkelerden başlayarak tüm dünyayı etkileyecek şekilde gerçek bir bunalıma dönüşmüştür. Küresel krizin başlangıcından bu yana geçen süre içinde ülkeler, krizin ekonomileri üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek veya en aza indirmek amacıyla ekonomik ve finansal nitelikli pek çok tedbir almışlar ve uygulamaya koymuşlardır. Bu kapsamda sadece küresel bankacılık sistemini faaliyette tutabilmek amacıyla 4 trilyon USD tutarında bir kaynak aktarılmıştır. Mali kesim canlı tutulmuş, ancak bunun maliyetini vergi ödeyenler özellikle de ücretli çalışan kalan aileler ve reel sektör üstlenmek zorunda kalmıştır; büyükler de dahil yaygın bir iflas sürmüştür. Sonuçta oluşan işsizlik ve derinleşen sosyal sorunların sosyal bir patlamaya dönüş-

memesi için reel sektöre yönelik tedbirler kapsamında 1 Trilyon USD üzerinde fon tahsis yapılmıştır. Bütün bu önlem ve katlanılan fedakârlıklara rağmen küresel ekonomideki kırılğanlıklar ve anemik toparlanma devam etmekte; her an ikinci bir krizin patlama endişesi siyasi liderleri ve ekonomi otoritelerini tedirgin etmektedir. Özellikle 2008 yılının son çeyreğinden bu yana uygulamaya konulan makroekonomik destek programları ve 2009 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen G-20 zirvesi sonrası alınan kararların ve liderlerin kararlı tutumları ekonomik aktivite üzerinde olumlu etkilerini göstermiş ve 2010 yılına ilişkin büyüme tahminlerinin yukarı doğru revize edilmesini sağlamıştır.

Her ne kadar 2009 yılı ikinci çeyreğinden itibaren kırılğan da olsa küresel ekonomide toparlanmalar başlamışsa da, finansal piyasalar, özellikle bankaların ekonomiye kaynak aktarmadaki kapasiteleri ve istekleri kriz öncesi düzeylerin hala yüzde 40 civarında altındadır. Bu ise gelişmiş ülkelerdeki firmaların üretime başlamaları için ihtiyaç duydukları mali kaynaklara ulaşamadıkları ve gözlenen toparlanmanın kalıcılığına ve gücüne ilişkin riskleri canlı tutmaktadır. Ayrıca, küresel ekonomideki iyileşmenin mevcut kamu destekleri olmaksızın sürdürülebilirliği yönündeki endişeleri

beslemektedir. Nitekim Küresel ekonomide aylık sanayi üretiminin göreceli toparlanma eğilimi izlemeye kullanılan JPMI endeksi ve CLI (kompozit öncü göstergeler, OECD) de küresel toparlanmaya hatta büyümeye işaret etmektedir. Ancak JPMI endeks kritik değer olan 50 puanın altında gerçekleşmiştir.

Yaşanan son kriz aynı zamanda Dünya liderlerine, dünyanın geleceğini belirlemede daha fazla işbirliği ve ortaklaşa ve uyumlu ekonomik ve siyasi politikalar geliştirme zorunluluğunu öğretmiştir. Nitekim 1999 yılında G7 örgütlenmesinin genişlemesini amaçlayan, daha geniş bir küresel katılımı öngören G20 grubunun oluşturulmasına rağmen, kriz dönemine kadar kuruluş toplantısı hariç hiç toplanamayan ve çalışmayan bir örgütü aktif hale getirmiştir. Yine bu kriz varlığı ciddi şekilde sorgulanır hale gelen IMF'nin yeniden doğmasına ve kuruma küresel finansal yapının yeniden şekillendirilmesi ve küresel ekonominin kaptanlığı rolünün verilmesine sebep olmuştur.

Küresel ekonominin önemli kırılğanlıklarından birisi de Merkez bankaları tarafından uygulanan genişleyici para politikaları ve kamunun sağladığı teşviklerin enflasyonist baskıları artırması ve buradan hareketle küresel faiz artışlarının >>

yeniden başlamasıdır. Bu olgu ikinci bir kriz (double dip) riskini artırmakta ve bu gerçekleştiğinde kırılgan ekonomik toparlanma çok ağır yara alacak ve yeni kriz öncesine oranla daha derin ve yıkıcı olacaktır. Dahası, ülkelerin bu krizle baş edecek kaynakları da çok daha sınırlı olacaktır; sosyal ve politik maliyetleri ağır olacaktır. Ancak şuna kadar küresel talepte, özellikle gelişmiş ekonomilerdeki talepte zayıflıklar enflasyon riskini ve buna bağlı hızlı faiz artış riskini azaltmaktadır.

Küresel ekonomik risklerden birisi de dünya ticaretine yaptığı olumsuz etkileridir. DTÖ verilerine dış ticaret hacmi 2005 yılı düzeyinin de altına gerilemiştir. Hatta uluslararası doğrudan sermaye yatırımları OECD verilerine göre (OECD Global Forum on Investment, Dec 2009) 1 Trilyon USD düzeyinden 460 Milyar USD düzeyine gerilemiştir. Bu veriler bir yandan küresel ekonomik toparlanmanın yavaş olacağını, diğer yandan da küresel ekonomide oluşan arz fazlalıklarının dengelenmesine yardımcı olacaktır. Uluslararası yatırım faaliyetlerindeki düşüş gelişmekte olan ülkelere de yayılmaya başlaması ile konu daha kırılgan hale gelmektedir: ülkeler yatırım korumacılığı konusundaki tutumlarını yeniden gözden geçirmeli ve yatırım ortamının geliştirilmesi konusunda ciddi önlemler almalıdır.

Son olarak küresel kriz gelişmiş ülke hane halklarının servetleri üzerinde önemli oranda erozyona sebep olmuştur; bu ortamda bu ülke vatandaşlarının daha az tüketim ve daha fazla tasarrufa yönelmeleri kaçınılmazdır. Bu ise bu ülkelere yönelik ihracat miktarlarını aşağı yönlü bir revizyonu beraberinde getirecektir. Hatta ihracata dayalı büyüme modellerinin (Türkiye'nin de uyguladığı bir model) tamamen gözden geçirilmesini gerekli kılacaktır.

Bu ortamda ülkeler neler yapmalı? Öncelikle, kamu maliyelerindeki bozulmaları tamir edip sürdürülebilir hale getirmelidirler. Ancak özel kesimde talep zayıftır ve bu zayıflık mali teşviklerin devamını zorunlu kılmakta; aynı zamanda kamunun borç yükünün sürdürülebilirliği sorununu da beraberinde getirmektedir. Mevcut ekonomik şartlar 2010 yılı ortalarına kadar teşviklerin devamını gerekli kılmakta; bu nedenle devletler orta vade-

li programla borçların sürdürülebilirliğini sağlayacaklardır. Bu bakımdan sosyal güvenlik sisteminde reform kaçınılmaz görünmektedir ki, bu formülasyonu ve uygulanması zor bir süreç olacaktır.

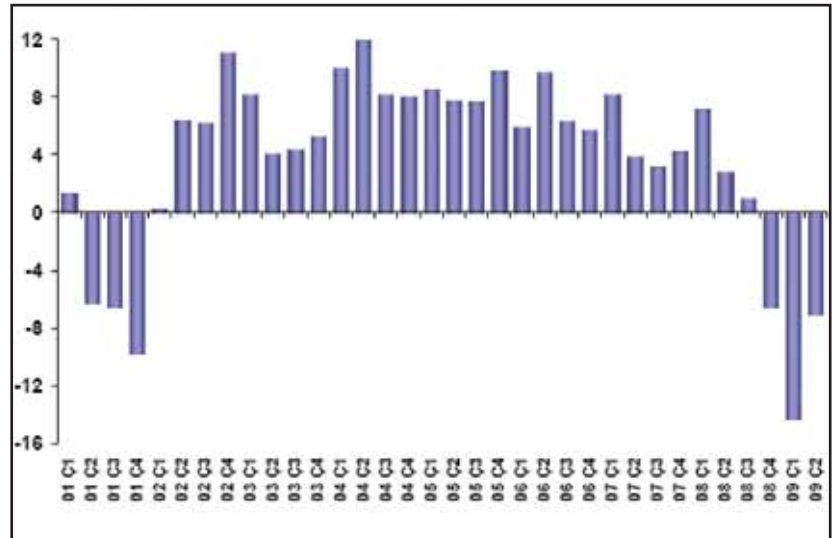
Krizin Teğet Geçmediği Ekonomi: Riskler ve Fırsatlar

Türk ekonomisi, Satın alma gücü paritesine göre; Dünya'da 16.; AB'de ise 6. büyük ekonomidir. Aynı zamanda küresel ekonomi ile büyük oranda entegre olmuş, yüksek düzeyde dışa açık bir ekonomik yapı haline dönüşmüştür. Dolayısıyla, küresel ekonomilerdeki gelişmelerden en hızlı ve en yüksek oranda etkilenebilir yapı taşımaktadır. Etkilenmenin hızlı ve yüksek boyutunu ve yönünü, başta kendisi son 3 yılda ortalama 30 milyar USD sabit sermaye yatırımı ile yenilemiş olan Türk imalat sanayi ve türev finansal araçların yok denecek kadar az kullanıldığı ve bu nedenle sağlam yapısını muhafaza eden Türk bankacılık sektörü belirlemektedir. Makro ekonomik göstergelerin olumlu yapısı ve özellikle de, bankacılık sektörü sorunlarının 2001 krizinde giderilmiş olması; sağlam bankacılık sektörü ile krizle karşılaşması, başlangıçta hükümeti önemli oran rehavete ve aşırı güvene sevk etmiştir. Nitekim hükümetin beklentilerin aksine Küresel kriz yapısı gereği Türkiye ekonomisine de özellikle dış ticaret, tüketim ve yatırım talepleri kanalıyla yansımış ve olumsuz etkileri 2009 yılı 1. Çeyreğinde yüzde 15'e (sonradan yapılan revizyonlarla) yakın bir daralmayla kendisini ciddi olarak

hissettirmiştir. Bu gelişme hükümeti bir takım acil önlemler almaya sevk etmiş, sağlanan vergi indirimleri ile ekonomik daralmanın hızı kesilmiş ve yılın geri kalan döneminde zayıf ekonomik aktivite devam etmiştir.

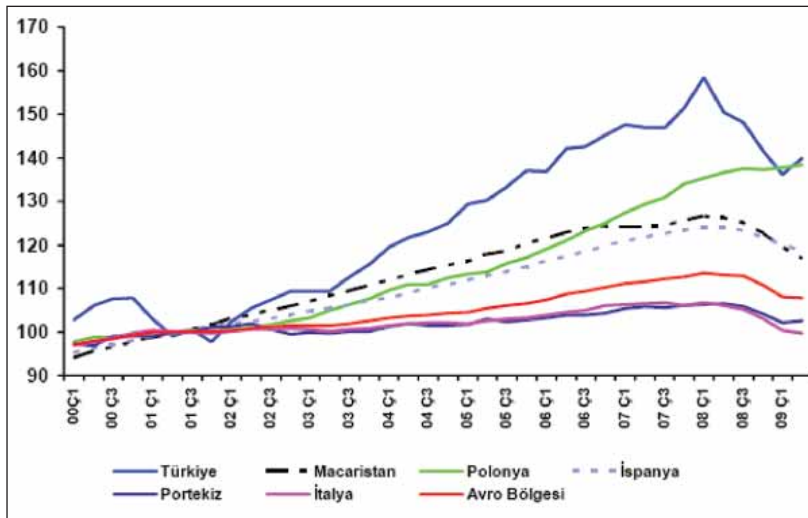
Küresel krizin Türk ekonomisine yansımaları diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça yüksek olmuştur. Özellikle 2009 1. Çeyrekteki yüzde 14,7'lik daralmanın ardından ikinci çeyrekte daralma yüzde 7'lere düşmüştür ki bu çok hızlı toparlanma kabul edilebilir. Oransal olarak 7 puanlık bir artış olmuştur, yıllıklaştırıldığı ise yüzde 25'e tekabül etmektedir; makro ekonomik açıdan olağanüstü bir başarıdır. Nitekim diğer gelişen Avrupa ülkeleri ile karşılaştıracak olursak, ekonomideki daralma ve tekrar toparlanma ve büyüme açısından Türkiye çok hızlı tepki vermektedir. Mesela, 2009 da yüzde 6 civarında daralan Türk ekonomisinin 2010 da yüzde 3,5 oranında büyümesi beklenmektedir. Türkiye haric gelişen Avrupa ülkeleri ise; 2009'da yüzde 4,3 daralırken 2010 yılında yüzde 0,5 oranında büyümesi beklenmektedir; Türkiye 7 kat fazla büyüme sergileyecektir. Ayrıca Türk imalat sanayi de bu ülke sektörlerine göre daha güçlüdür.

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi 2001 Şubat krizi sonrasında uygulamaya konulan ekonomik politikalar ve uluslararası konjonktürün etkisiyle 1980 sonrası Türk ekonomisinin alışıksız olmadığı uzun süreli ve yüksek büyüme dönemine girmiştir. Ancak 2008 yılında ABD de başlayan; önce diğer gelişmiş ekono-

Kaynak: TÜİK

AB Ülkeleri ve Türkiye Reel GSYH (2001=100) Karşılaştırması

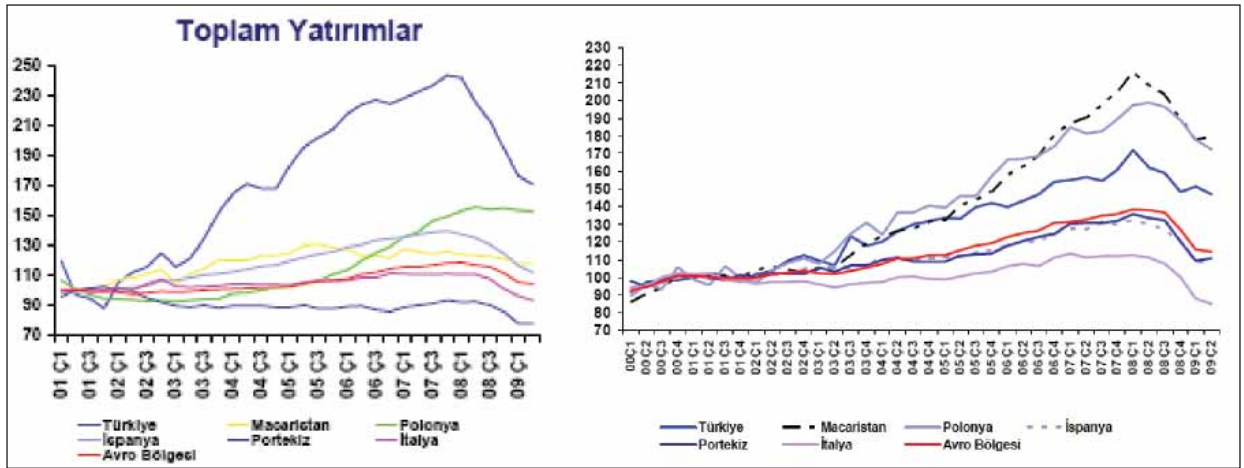

Kaynak: OECD, World Economic Outlook 2009. (Hazine Müsteşarlığı Aralık 2009)

mileri daha sonra tüm dünyayı etkileyen küresel krizin etkisiyle hızla daralmıştır. 2009 yılında yüzde 6 oranında daralması beklenen ekonomi, DPT tarafından hazırlana orta vadeli program hedeflerine göre 2010 yılında yüzde 3,5; 2011 yılında yüzde 4 ve 2012 yılında yüzde 5 oranında büyümesi beklenmektedir.

Yine DPT tarafından hazırlanan Orta Vadeli Program öngörüsüne göre, krizle beraber vergi gelirlerindeki düşüşler ve kamu harcamalarındaki olağanüstü artışlar nedeniyle bütçe açıkları yüzde 2'ler düzeyinden yüzde 6'ya yükselmiş ancak 2012 yılında yüzde 3,2 düzeyine çekilmesi planlanmıştır ki, bu oran Maastricht kriteri olan yüzde 3'ün üzerindedir. Doğal olarak 2009 ve 2010 yıllarında faiz dışı fazla negatif düzeyde

AB Ülkeleri ve Türkiye'de İhracat (2001=100)

Kaynak: OECD, Hazine Müsteşarlığı, Aralık 2009.

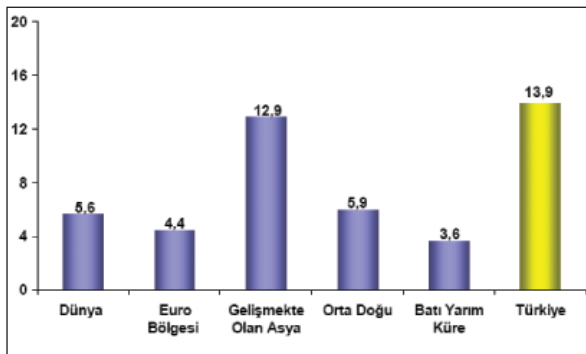
gerçekleşecektir. Dolayısıyla, düşük vergi gelirlerine rağmen 2010 ve 2011 yılında bütçe dengesini sağlamak ve borç stoklarını azaltmak için kamu önemli oranda kemer sıkacak, TCMB da enflasyon öngörülerine bağlı olarak daha sıkı para politikası uygulayacaktır. Bu

politika alternatiflerinin piyasa açısından anlamı gelecek yılların zor geçeceğidir. Üstelik küresel kırılganlıklar da eklendiğinde oldukça dikkatli adımların atılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Reel ekonomik büyüme (enflasyondan

arındırılmış büyüme) açısından Türk ekonomisinin 2002 yılından itibaren tüm AB ülkelerinden daha hızlı büyüdüğü görülmektedir. Dahası, büyümedeki özel kesim yatırımların oranı da yine AB üyesi ülkelerin tamamından daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Hatta>>

İhracat Performansı (Yıllık Ortalama Değişim, 2001-2008)

Cari İşlemler Açığının Finansmanı (Milyar Dolar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 Ocak-Eylül
1. Cari İşlemler Dengesi	-0,6	-7,5	-14,4	-22,1	-32,1	-38,2	-41,8	-8,6
2. Toplam Sermaye Girişleri	7,5	7,1	14,2	37,3	38,2	44,7	35,3	1,8
– Yurtdışında Doğrudan Yatırımlar	1,1	1,7	2,8	10,0	20,2	22,0	18,3	6,0
– Bankacılık Dışı Özel Sektörün Kredi Kullanımı (net)	1,9	2,3	7,7	12,5	17,1	28,7	26,9	-9,4
– Diğer (net)	4,5	3,1	3,7	14,7	0,9	-6,0	-9,9	5,2
3. Net Hata ve Noksan	-0,8	4,5	1,1	2,6	0,0	1,6	5,4	6,2
4. Rezerv Değişimi	-6,2	-4,1	-0,8	-17,8	-6,1	-8,0	1,1	0,7

İhracat Performansı (Yıllık Ortalama Değişim, 2001-2008)	Ocak – Eylül (Milyon \$)		% Değişim
	2008	2009	
Uluslararası Doğrudan Yatırımlar (Net)	14.208	6.021	-57,6
Uluslararası Doğrudan Sermaye	11.982	4.756	-60,3
Sermaye (Net)	11.460	4.388	-61,7
Giriş	11.493	4.447	-61,3
Çıkış	-33	-59	--
Diğer Sermaye*	522	368	-29,5
Gayrimenkul (Net)	2.226	1.265	-43,2

son 3 yılda ortalama 30 milyar USD tutarında sabit sermaye yatırımları gerçekleştirerek ekonominin üretici kabiliyeti daha da güçlenmiştir. Bu açıdan yaklaşıldığında küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde talepte oluşabilecek canlanmalara çok hızlı cevap verme kabiliyeti, Türk ekonomisinin toparlanma konusunda da avantajlarının olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki tabloda Toplam yatırımlar açısından Türk ekonomisi ve AB ülkeleri karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Diğer taraftan AB ülkeleri ile ihracat performansı açısından karşılaştırıldığında Polonya ve Macaristan'dan sonra en hızlı ihracat artışı gerçekleştirme kabiliyeti göstermiştir. Aynı zamanda yurt içi talep bu ülkelerden farklı olarak Türkiye ekonomisinde daha canlı seyretmiş, ülkenin dış ticaretteki şoklara duyarlılığını göreceli olarak düşürmüştür.

Diğer yandan ihracat artış oranları açısından küresel karşılaştırma yapıldığında, 2001 – 2008 dönemi esas alındığında Türk ekonomisi en hızlı ihracat artışı gerçekleştiren ekonomi olmuştur. Bu süreçte, aynı dönem boyunca özellikle, 2003 – 2007 dönemi boyunca Türk ekonomisinde ortalama yüzde 5 - 6 düzeyinde verimlilik artışları (Morgan Stanley economic reports) önemli rol oynadığı kabul edilmektedir. Küresel krizle birlikte şirketlerin verimli çalışma zorunlulukları nedeniyle tüm dünya ile beraber yine pozitif verimlilik artışları beklenmektedir.

Bu hususlar dikkate DPT tarafından hazırlanan Orta Vadeli Program 2010 – 2012 döneminde İhracat hedefi 2009: 98,5; 2010: 107,5; ve 2011 yılında 118 milyar USD olması öngörülmüştür. 2012 yılında öngörülen ihracat 2008 yılı ihracatının altındadır. Ancak ihracattaki azalıştan daha hızlı olarak ithalatın

düşmesi ile Cari İşlemler Dengesinde önemli oranda düzelme gerçekleşmiş; 2008 yılında 41 milyar USD düzeyinden 2009 yılında 11 milyar düzeyine gerilemiş; önümüzdeki yıllardaki ekonomik büyümeye rağmen 2011 yılında açık 22 milyar USD civarında gerçekleşmesi öngörülmüştür. Bu rakam milli gelire yüzde 3,2'lik bir oranı temsil ediyor ki, yönetilmesi kolay bir açık olacaktır.

Yukarıdaki tabloda Türkiye ye yönelik Doğrudan Yabancı sermaye girişleri görülmektedir. Buna göre 2008 yılı Ocak – Eylül ayına göre net Yabancı sermaye girişlerinde yüzde 58 düzeyinde bir daralma olmuştur. Bu oran OECD tarafından yayımlanan uluslararası yatırım istatistiklerinde belirtilen küresel yüzde 56 düzeyindeki azalmaya paralel bir seyir göstermiştir. Aslında bu sınır ötesi yatırımlardaki düşüş küresel ekonominin geleceği açısından da önemli bir tehdit kaynağı olarak algılanmaktadır. Daha spesifik olarak ifade etmek gerekirse, bu eğilimin ekonomik korumacılık ve yatırım korumacılığını tetiklemesi G20 kararlarında öngörülen küresel politika koordinasyonu uygulamasını tehlikeye sokması önemli bir risktir. Türk ekonomisinin dış kaynak bağımlılığı dikkate alındığında, siyasi otoritenin güven sağlayıcı ekonomik ortamın hazırlanması konusunda alternatif senaryolar geliştirilmesi ve uygulanabilirlik ilkelerini belirlemesi gerekmektedir.

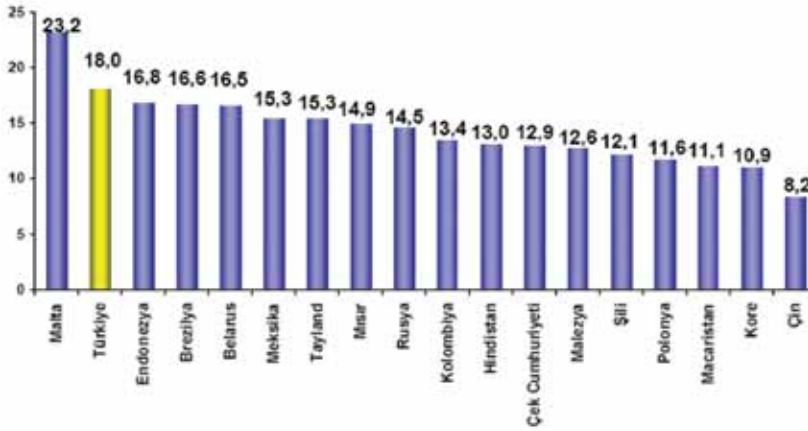
Türk Mali Kesimi ve Kriz Etkileşimi

Tüm dünya'daki bankacılık sektöründe olduğu gibi Türk Bankacılık sektörü krizde en yüksek karlılık sağlayan sektör olmuştur. Gelişmiş ülkelerdeki banklardan farklı olarak Türk mali kesimi 2001 krizi nedeniyle önemli oranda yapısal reformlarını tamamlamış, mali sektör

yapılandırılmasında örnek ülke olarak tanınmaya başlamıştır. Küresel krizle finansal mimaride öngörülen yapıya uyum paralel olarak yürümek zorundadır. Yeni mimaride mali sistemin kendine yeterliliği, şeffaflığı, etken denetimi ve kamuya hesap verebilirliği açısından ilerlemeler sağlanması gerekmektedir. Çünkü mali sistemdeki bozulma ekonominin tüm kesimlerine yayılmakta; hem beşeri hem de ekonomik sermaye kayıplarına sebep olmaktadır. Bu olgunun ciddiyeti özellikle gelişmiş ekonomilerin yöneticileri tarafından da daha net anlaşılmıştır. Bankacılık sektörü yurt içi ve yurt dışı piyasalardaki gelişmelere bağlı olarak 2009 yılında daha yavaş bir organik büyümeye göstermektedir. Alternatif dağıtım kanallarında eski teknolojiler, yenileriyle değiştirilerek pazar büyümesi devam etmiştir.

Türk bankacılık sektöründeki yapısal reformlar ve bilanço yapıları diğer ülkelere oranla yüksek karlılık 2009 yılında devam etmiştir. Sermaye yeterlik oranı açısından da sektör Uluslararası Takas Bankası (BIS) Basel uzlaşısının öngördüğü yüzde 8 çok üzerinde olmuştur. Sektörün karlılığı TCMB'nin faiz indirimleri ile beraber "tek seferlik" yüksek karlar sağlamış, geçen yıla oranla Yaklaşık yüzde 50 oranında artmıştır. Ancak net batık kredilerin oranı 2008'de yüzde 0,8 iken 2009 yılında yüzde 1 düzeyine yükselmiştir. Sermaye yeterlik rasyosu yüzde 20,4'e öz sermaye karlılığı da yüzde 18 e ulaşmıştır. Bu büyüleyici bir performanstır. Yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne ilgisini sıcak tutmaktadır. Yabancı bankaların girişiyle

***Türk ekonomisi
ve Türk halkı
oluşumunda etkisinin
olmadığı tamamen
gelişmiş ülkelerdeki
mali sistemdeki
aşırı risk alımı
sonucu oluşan krizin
maliyetini ödemektedir.***

sektörün uluslararası entegrasyon düzeyi daha da yükselir ve bankacılık hizmetlerinde rekabet ve hizmet kalitesi de artar.

Diğer taraftan Türk Bankacılık sektöründe Toplam Sermaye – (Sabit Varlıklar + İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Ortak Te-

şebbüs) şeklinde hesaplanan serbest sermaye oranı yüzde 80'e yükselmiş, rakamsal olarak 50 milyar USD düzeyine yükselmiştir. Bu bakımdan 2010 yılında ekonominin ihtiyaç duyduğu fonları sağlama kapasitesi gelecek yıla daha iyimser bakmayı sağlamaktadır.

Sonuç

Her şeyden önce Türk ekonomisi ve Türk halkı oluşumunda etkisinin olmadığı tamamen gelişmiş ülkelerdeki mali sistemdeki aşırı risk alımı sonucu oluşan krizin maliyetini ödemektedir.

Küresel kriz yıkıcı etkisi ile Büyük Buh-randan sonra dünyanın karşılaştığı en kapsamlı kriz olmuştur; maliyet açısından daha ağır fatura ortaya çıkarmıştır. Hem menkul varlıklar hem de reel varlıklar önemli oranda değer kaybetmiş; ortalama vatandaş servetinin önemli kısmını kaybetmiştir; kişi başına maliyet (en yüksek) İngiltere'de 50 bin USD; ABD'de ise 10 bin USD civarında olmuştur.

Krizle beraber hem ticarete hem de yatırımlarda korumacılık eğilimleri artmış; küresel bir tehdit haline gelmiştir. Bu konuda acil önlemler alınmaz ise öngörülen ekonomik büyüme tehlikeye düşebilir.

Küresel krizle beraber 90 milyon yeni işsiz ordu oluşmuştur, beşeri maliyetler giderek ağırlaşmaktadır. Benzer şekilde Türkiye'de işsizlik tarihi zirvelere yükselmiştir.

Mali teşvik paketleri, bütün risk ve maliyetlerine rağmen sürdürülmek zorundadır. Bu bakımdan Türkiye mali teşvik paketi uygulamasında iyi zamanlama sergilemiştir. Kıt kaynaklarını krizin netleşmesi ile beraber daha isabetli şekilde tahsis edebilmiştir.

Küresel ekonomik politikada işbirliği zorunlu hale gelmiştir. Bu işbirliği krizin çözümü, tekrarlanmasını önlenmesi ve gelecekteki güçlü, dengeli ve sürdürülebilir büyüme için kritik önem arz etmektedir. Türkiye G20 üyesi olması nedeniyle küresel gelişmeleri ve bu alandaki kararlara katılımı nedeniyle daha etkin politika geliştirebilecektir.

Türkiye gelişmiş ülkelerdeki dış ticaret kayıplarını telafi edecek şekilde yeni pazarlar geliştirmiştir.

Küresel karşılaştırma ve artan ülkeler açısından Türkiye türev araçların çok sınırlı kullanıldığı daha sağlam mali sektör ve görece güçlü makro ekonomik yapısı ile krizden sınırlı oranda etkilenen ülkelerden birisi olması beklenmektedir. ■

TÜRKİYE KRİZİN ETKİSİNDEN ÇIKIYOR

Geçtiğimiz günlerde New York'ta bir toplantıda konuşan IMF Birinci Başkan Yardımcısı John Lipsky, küresel ekonomide yaşanan iyileşmenin geçici olduğu, büyümeye geri dönüş sürecinin yeni şoklara açık, finansal koşulların iyileşmeye rağmen normalden çok uzak olduğu ve artan kredi zararlarının toparlanmayı baskı altına alabileceği uyarısında bulundu.

Hasan Kızıllırmak
SDE Uzmanı

Küresel ekonomik göstergelerdeki göreceli iyileşmeleri ihtiyatla karşılayan ABD Merkez bankası ve uluslararası finans çevreleri Türkiye ekonomisindeki gelişmeleri olumlu olarak değerlendirmektedir.

Geçtiğimiz günlerde New York'ta bir toplantıda konuşan IMF Birinci Başkan Yardımcısı John Lipsky, küresel ekonomide yaşanan iyileşmenin geçici olduğu, büyümeye geri dönüş sürecinin yeni şoklara açık, finansal koşulların iyileşmeye rağmen normalden çok uzak olduğu ve artan kredi zararlarının toparlanmayı baskı altına alabileceği uyarısında bulundu.

ABD Hazine Bakanı Timothy Geithner ise geçici iyileşmeler nedeniyle hükümetin erken zafer ilan etmemesi gerektiğini belirterek, kriz önlemlerinden erken çıkılmasının krizleri uzattığına ve bunun örnekleri olduğunu dikkat çekti.

ABD Merkez Bankası'nın (FED) hazırladığı 'Bej Kitap' adlı rapora göre ABD'de on iki bölgenin sekizinde ekonomik faaliyetlerden artış ve koşullardan düzelme olduğu, diğer bölgelerinde ise koşulların çok az değiştiği ifade edildi. Raporda, enflasyonun kontrol altında tutulmaya devam edildiği ve istihdam

ABD ve Avrupa'da finansal krizin oluşturduğu sorunların aşılması süreci yaşanırken, Türkiye ekonomisine ilişkin son aylarda yayınlanan makro ekonomik veriler, Türkiye'nin birçok yönüyle küresel krizden en az etkilenen ülkelerden biri olduğu ve krizin etkisinden çıkmaya başladığına işaret etmektedir.

piyasalarında kötü durumun devam ettiğine yer verildi. FED yetkililerine göre bu durumun normale dönmesi beş ila altı yılı alabilecek.

ABD'de yapılan bu değerlendirmeler ile

Dubai'den bir emlak şirketinin 26 milyar dolar borç erteleme isteğinin dünya piyasalarında yarattığı endişeler yaşanırken, Avrupa'da dört ülke iflasın eşiğine geldi. Kredi derecelendirme kuruluşları tarafından iflas riskleri artırılan Avrupa ülkelerinin başında Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve Macaristan var.

Dubai, bir diğer körfez ülkesi olan Abu Dabi'nin yardımı ile şimdilik krizi atlattı. Yunanistan ise kamu borçları nedeniyle zor günler geçirmekte. Borçları gayri safi milli hâsılasının yüzde 125'ine ulaştı. Kredi notu reyting kuruluşları tarafından düşürüldü. AB üyesi olan Yunanistan, kredi riski yüksek ülkeler sınıfına dâhil edildi. Euro bölgesinin kredi notu en düşük ülkesi artık Yunanistan. Bir AB ülkesinin borçlarını ödeyememe tehlikesine sürüklenmesi, Yunan bankalarının borsada hızla değer kaybetmesine, Avrupa ortak para biriminin döviz piyasalarında baskı altına girmesine ve Avrupa borsa endekslerinin puan kaybetmesine yol açtı. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Yunanistan'ın kurtarılmasının AB'nin ortak sorumluluğu olduğunu söyledi.

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard&Poor's (S&P),

Kredi derecelendirme kuruluşları tarafından iflas riskleri artırılan Avrupa ülkelerinin başında Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve Macaristan var.

Yunanistan'ın kredi notunun indirilmesinin ardından, İspanya'nın not görünümünü durağandan negatife çekmesi Avrupa'da tedirginliği daha da artırdı. S&P'den yapılan açıklamada, İspanya'nın görünümünün durağandan negatife çekilmesine gerekçe olarak, gayri safi yurt içi hâsılanın yavaş büyüme beklentisi ve ısrarlı yüksek mali açığı gösterdi.

Euro bölgesinde yaşanan bu gelişmeler, Aralık ayında Brüksel'de bir araya gelen AB üye ülke liderlerinin ana gündemini oluşturdu. AB liderleri, ülkelerin ulusal ve kendi aralarında oluşturdukları piyasaların daha iyi denetlenmesi için dört yeni finans kurumu kurulmasına, bu kurumların işlevlerine göre Londra, Paris ve Frankfurt merkezlerinde görev yapmalarına karar verdi. AB çapında faaliyet gösterecek olan bu yeni kurumlar, ulusal finans piyasalarının çalışmalarını denetleyecek, onların ortak hareket edebilmelerine katkıda bulunacak ve AB'nin tümünde geçerli olacak yeni bir piyasa sisteminin kurulması için çaba gösterecek.

Krizden En Az Etkilenen Ülke: Türkiye

ABD ve Avrupa'da finansal krizin oluşturduğu sorunların aşılması süreci yaşanırken, Türkiye ekonomisine ilişkin son aylarda yayınlanan makro ekonomik veriler, Türkiye'nin birçok yönüyle küresel krizden en az etkilenen ülkelere biri olduğu ve krizin etkisinden çıkmaya başladığına işaret etmektedir. Bu gelişmeler reyting kuruluşları tarafından da teyit edildi. Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Fitch, Aralık ayında Türkiye'nin kredi notunu iki kademe yükseltti. Aralarında, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Tayland ve Meksika'nın da bulunduğu 52 ülkenin ise kredi notu ise düşürüldü.

Kredi notlarını değerlendiren analistler, Türkiye'nin önceki yıllarda, küresel ya da bölgesel bir krizde notu ilk önce düşürülen ülkeler arasında artık yer almadığına vurgu yaparak, Türkiye'nin küresel kriz ortamında, 'pozitif' görünüme sahip bir kaç ülkeden biri olduğuna da dikkat çekiyorlar. Ayrıca, kredi derecelendirme kuruluşlarından, S&P'nin, halen 'durağan' olan Türkiye'nin görünümünü bir kaç hafta içinde 'pozitive' çıkartması, ING, Moody's'in gelecek yılın ilk yarısında da bir not yükseltmesine gidebileceği beklenmekte.

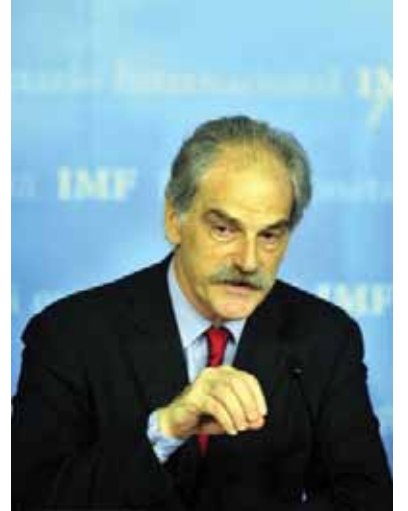
Türkiye, bir-iki yıl içinde kredi notu 'yatırım yapılabilir' düzeyine çıkarılması beklenen 10 ülke arasında yer alıyor. Kredi notundaki artış, Hazine ve özel sektörün, uluslararası piyasalardan daha düşük maliyetlerle ve daha uzun vadede borçlanmasına imkân tanıyacak.

Bu yıla ilişkin açıklanan ekonomik göstergeler ile 2010 yılı para programı, likidite programı ve Merkezi Yönetim Bütçesi Kanunu kapsamında ortaya konulan hedefler de Türkiye'nin resesyondan çıktığını, toparlanma ve tekrar büyüme sürecine girdiğini göstermektedir. Kapasite kullanımı ve ihracatta bir artış yaşandı. Orta Vadeli Program'daki ihracat hedefinin 100 milyar dolarla aşılması beklenmekte. Sanayi üretimi bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 6,5, bir önceki aya göre de yüzde 13,7 yükseldi. Sanayi üretimindeki önemli bir artış ve kredi hacminde bir genişleme var. Bütün bu gelişmeler, ekonomide bir toparlanmanın başladığını ve pozitif büyümeye geçileceğini de gösteriyor. Nitekim yılın üçüncü çeyreğinde GSYH'da küçülme hızının düşmesi, son çeyrekte de büyüme beklentisinin artması bunu gösteriyor. Ayrıca, Türk bankacılık sektörünün on aylık net karı da yarı yarıya arttı.

Geçen ay ekonomide yaşanan bu gelişmeler, gelecekle ilgili güven ve istikrar beklentilerini artırdı. Ancak DTP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılması, yıllardır ekonomik kriz beklentileri boşa çıkan çevreleri harekete geçirdi. TUSİAD'ın son yapılan Yüksek İstişare Konseyi toplantısında, siyasette yaratılan gerginlik ortamının her türlü kışkırtmaya uygun zemin oluşturduğu belirtilerek, "Gelişmelerden çok ciddi endişeler duyuyoruz. Kutuplaşmalar

bizi öngörmediğimiz ağır sonuçlara sürükleyebilir" denildi. IMF anlaşmasına ilişkin ise; "Böyle bir ortamda 30-40 milyar doları nasıl elimizin tersiyle ittiğimizi anlamının mümkün olmadığı" ifade edildi. Sanki siyasette derin bir kriz yaşanıyor ve bu kriz de ekonomik krizi tetikleyecek. Yapılan bu abartılı beyanlar, gerçeklerle bağdaşmadığı ve Türkiye'nin çıkarlarına uygun davranış biçimi olmadığı için tepkiyle karşılandı.

Sonuç olarak, kriz beklentisi içinde olan bu çevrelere, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in TBMM Genel Kurulu'na 2010 yılı bütçesinin sunumunda vurguladığı hususları hatırlatmakta fayda var. Türkiye, önceki dönemlerde olduğu gibi IMF gibi uluslararası kuruluşlara el açmadı. Küresel kriz sürecinde 22 ülke IMF ile anlaşma yapmak zorunda kaldı. Biz ise kendi yağımızla kavrulduk. Kaynak, Türkiye'dir. Türkiye, dünyanın en büyük 17. ekonomisi olmuştur. Küresel krize rağmen bu konumunu da korumuştur.■

Türkiye, bir-iki yıl içinde kredi notu "yatırım yapılabilir" düzeyine çıkarılması beklenen 10 ülke arasında yer alıyor.

YÜKSEK ÖĞRETİME GİRİŞ SİSTEMİ VE KATSAYI SAVAŞLARI

Meslek lisesi çıkışlıların dar bir alana adeta hapsedilişlerini Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ve temel insan haklarına aykırı bulan çoğunluğun yanında, bu durumu savunan ve devam ettirmeye bir nevi yeminli olan bir azınlık da vardır.

Prof. Dr. Cafer MARANGOZ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı Bölüm Başkanı

Türkiye’de yüksek öğretimin çözüm bekleyen çok önemli sorunları vardır. Yüksek öğretime giriş sistemindeki çarpıklık bunlardan sadece birisidir. 1999’dan şimdiye kadar uygulanan sisteme göre, meslek lisesi mezunları alan dışı tercih yaptıklarında Ağırlıklı Orta Öğretim Başarı Puanı (AOBP) 0,3 ile alanında tercihte ise 0,8 ile çarpılmaktaydı. Alan dışı tercih söz konusu olduğunda lise birincisi ile meslek lisesi birincisi arasındaki puan farkı 50’yi bulmaktaydı. Bunun sonucu olarak, 300 bin meslek lisesi mezunundan, alan dışına çıkıp 4 yıllık fakültelere kayıt hakkı kazanabilenlerin sayısı ancak 200 kadar olabilmekteydi.

Meslek lisesi çıkışlıların dar bir alana adeta hapsedilişlerini Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine ve temel insan haklarına aykırı bulan çoğunluğun yanında, bu durumu savunan ve devam ettirmeye bir nevi yeminli olan bir azınlık da vardır. Yeminli azınlığa göre, meslek lisesi mezunları alan dışı programları kazanacak donanımda değildir. Çünkü sorular genel lise müfredatına göre hazırlanmaktadır. Bu nedenle ancak binde 4’ü lisans programlarına yerleşecek kadar puan almaktadır. “Yapılan sınav bir akademik sınavdır. Bu sınavda daha ziyade el becerisine göre yetiştirilmiş olan meslek lisesi mezunlarının başarılı olması mümkün

değildir.” Evet, sözdeki en önemli itiraz budur fakat özdeki itiraz farklıdır.

Bir taraftan meslek lisesi mezunları daha zayıf ve yetersizdir denmekte, diğer taraftan onlara aşılması çok zor katsayı engelleri çıkarılmaktadır. Burada bir çelişki yok mudur? Bir güreşçi düşünün ki “Ben bir üst sıklette de güreşmek istiyorum” diyor. Siz bunu kabul ediyorsunuz. Evet, olur güreşebilirsin diyorsunuz. Sonra da “Bir üst sıklette güreşirken sadece bir kolunu kullanabilirsin. İki kolla güreşemezsin” gibi bir katsayı şartı koyuyorsunuz. Böyle bir uygulamayı fırsat eşitliği ile serbest rekabet anlayışıyla, ülke çıkarlarıyla, insan haklarıyla ve evrensel hukukla bağdaştırmak mümkün müdür? Daha zayıf bir müfredattan geldiği halde daha güçlü müfredatlardan gelenlerle yarışmayı göze alan ve bu yarışta başarılı olanlara ceza değil, aksine ödül vermek gerekir.

Yeni YÖK Ne Yapmak İstiyor?

YÖK Genel Kurulu, yukarıda kısaca anlatılan çarpıklığı gidermek amacıyla 14 Şubat 2009’da bir çalışma yapılmasına karar verdi. Hazırlanan rapor 15 Ocak 2009 tarihli toplantıda üyelerine sunuldu. Nihayet, hazırlanan öneri ve taslak YÖK’te karar altına alınarak 29 Ocak 2009’da kamuoyuna açıklandı. Daha sonra ÖSYM Başkanı Ünal

Yarınmağın başkanlığında kurulan komisyonun hazırladığı rapor 9 Temmuz 2009’da YÖK genel Kurulu’na sunuldu. YÖK genel Kurulu 21 Temmuz 2009’da Üniversitelere girişte uygulanacak yeni sistemi belirledi. Yeni sistem, özette fırsat eşitliğini ve kişisel başarıyı öne çıkarmakta, alan içi tercih yapan meslek lisesi mezunlarına ek puan sağlayarak mesleki yüksek öğretimi teşvik etmekte ve en önemlisi üniversiteye girişte katsayı farkını, diğer bir deyişle katsayı engelini kaldırmaktaydı.

İstanbul Barosu YÖK’ün katsayı konusunda aldığı kararları iptal ettirmek amacıyla Danıştay’da dava açtı. Danıştay 8. Dairesi, Danıştay’ın önceki YÖK döneminde vermiş olduğu kararlarla çelişen bir karara vardı ve YÖK’ün 21 Temmuz 2009 tarihli kararının 3,4 ve 5. maddelerinin yürütülmesini oybirliği ile durdurdu. Bunun üzerine YÖK Danıştay 8. Dairesinin verdiği karara itiraz etti. İtiraz Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunda görüşüldü ve YÖK’ün itirazı reddedildi. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun katsayı kararının gerekçesinde şöyle denmektedir:

“Ölçülülük ilkesi dikkate alınarak belirlenecek olan katsayı, temel ilkeleri açıklanan eğitim sisteminin örgütleniş biçimindeki bütünlüğü bozmamalı, alan/bölüm, mesleki eğitim, genel lise eğitimi

***Yeminli azınlığa göre,
meslek lisesi mezunları
alan dışı programları
kazanacak donanımında
değildir. Çünkü
sorular genel lise
müfredatına göre
hazırlanmaktadır.***

gibi ayrımları ve yargı kararlarını geçersiz kılacak nitelikte olmamalıdır. Danıştay kararları, AİHM'nin anılan kararı ve belirtilen Anayasal ve yasal durum karşısında, farklı okul ve alana yönlendirilen bireylere üniversiteye giriş sınavında farklı katsayı uygulanmasının ulusal hukuka ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı olmadığı açıktır.”

Muhalefetin bir kesimi ile onun gibi düşünen bazı çevreler Yeni YÖK'ün katsayı konusundaki tutumunu ideolojik bulmaktadırlar. Bu iddiada bir doğruluk payı bulunduğu düşünülse bile, bu olsa olsa kendi tutumlarının ve Danıştay'ın destek verdiği eski YÖK'ün tutumunun çok daha ideolojik olduğu anlamına gelir. Çünkü onlar sorunu sadece bir imam hatip sorunu olarak görmektedirler.

Bize göre, hem Mevcut YÖK'le aynı görüşte olmayanlar hem de yeni YÖK'ü destekleyenler, sorunu bir 'imam hatip sorunu' olarak değil, bir temel insan hakları ve adalet meselesi olarak görmelidirler.

Şimdi Ne Olacak?

Yeni YÖK'ün yaptığı planlamaya göre, üniversitelere giriş sınavlarının birinci basamağı 11 Nisan 2010'da, ikinci basamağı da Haziran 2010'da yapılacaktır. Bu planın uygulanabilmesi için sınav kılavuzlarının 20 Aralık 2009'da basılması ve sistemin anlatılması gerekmektedir. Sınav takviminin aksamadan yürütülmesi ve sınava gireceklerin mağdur olmaması için yeni formülün ne olacağı bir an önce belirlenmelidir. YÖK Başkanı Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan'ın beyanlarına bakılırsa, her ihtimal düşünülmüş ve B planı veya planları hazırlanmıştır. YÖK Başkanı B planını şöyle ifade etmiştir:

“Önemli olan, 1,5 milyon öğrencimiz ve onların ailelerini fazla bekletmeye- lim. Böyle bir karar çıkabilir. Bu tür durumlarda daha önceden yeterli hazırlığı yapmıştık. B planımız var, bunu devreye sokacağız. İnşallah bu B planı 1,5 milyon öğrencimizin beklentilerine uygun bir düzenlemedir ve kabul görür.” B Planı denen son karar, muhtemelen 17 Aralık'ta veya ondan sonraki bir-iki gün içinde açıklanacaktır.

Şimdi öğrencileri, velileri ve ülke sorunlarını önemseyen tüm insanları düşündüren bir konu var: B planına da itiraz edilir ve itiraz jet hızıyla kabul görürse ne olacak? Eğer varsa C planını devreye sokmak için vakit yetecek mi? İnatlaşma sürüp gidecek mi? Yazımız tamamlandığında henüz YÖK toplantısı olmamıştı. Muhtemelen YÖK, adayları çok mağdur etmeyecek bir katsayı uygulamasını kabul edecektir.

Öneriler

Üniversiteye giriş dâhil yüksek öğretimle ilgili sorunları çözebilmek için önce yasal düzenlemelerin yapılması yani, anayasada gerekli düzenlemelere gidilmesi ve çağdaş bir yükseköğretim yasası çıkarılması gerekir. Bunun olabilmesi için, her şeyden önce zihinlerde bir değişimin ve dönüşümün olması gerekir. Zihniyet değişmeden davranış değişmez. Çıkarılacak yeni yasayla üniversitelere -YÖK'e değil- daha ileri ölçüde özerklik ve hesap verebilirlik getimelidir. Üniversitelere, hangi programlarına hangi öğrencileri alacakları konusunda yetki verilmelidir.

Katsayı eşitsizliğinde direnmenin mantığını anlamak mümkün değildir. Bize göre, üniversiteye giriş sisteminde katsayı hem meslek liseliler hem de diğer lise çıkışlılar için aynı olmalıdır. Yani, bir öğrenci hangi liseden ve hangi programdan mezun olursa olsun, alan dışı tercihlerde katsayı engeli olmamalıdır. Hele bir avuç imam hatip lisesi çıkışlının önünü kesmek için insan haklarını, hukuku ve adaleti ayaklar altına atmak kimseye şeref kazandırmaz. Kaldı ki mevcut yasalarda, belli okullardan mezun olanlar için şu veya bu katsayıyı engel olarak koymayı gerektiren bir kural yoktur. Hem 'meslek liseliler bu sınav için hazır değil, müfredatları uygun değil, başarılı olamazlar, ancak binde 4'ü başarılı olabilir' denmekte, hem de bunların önüne bir büyük katsayı eşitsizliği engel olarak konmaktadır. Bırakınız, 'za-yıf yetişiyor' dediğiniz öğrenciler ile 'iyi

yetişiyor' dedikleriniz hiç olmazsa aynı şartlarda yarışsınlar.

Mesleki eğitimi zor kullanarak yaygınlaştıramayız. Bu konuda hem aileler hem de öğrenciler eğitilmeli, bilimsel rehberlik desteği sağlanmalı, maddi ve manevi teşvik artarak devam etmelidir. Ancak, öğretimin her kademesi esnek olmalıdır. Ortaöğretimde, yükseköğretimde ve lisansüstü öğretimde, bir programdan diğer programa geçmeye, diğer bir deyişle yatay ve dikey geçişlere izin verilmeli ve hatta bu teşvik edilmelidir. Geçişleri önleyen yasaklar, barajlar ve katsayı engelleri kaldırılmalıdır. Mutsuz ve verimsiz insanlardan oluşan cılız bir işgücü ve huzurdan uzak bir toplum istenmiyorsa alan seçme ve değiştirme konusunda esneklik gösterilmelidir. Unutmamak gerekir ki, insanların ilgi alanı, beceri ve yetenekleri zamanla değişebilir.

Sadece meslek yüksekokulları ve/veya fakültelerini ihtiva eden, öğretim elemanları ve hatta üst yöneticileri için doktora şartı aranmayan meslek üniversiteleri açılmalıdır. Üniversite kapısını zorlayan çok büyük bir kitle vardır. Çağ nüfusunun ancak yüzde 11'i lisans programlarına yerleştirilmektedir. Hâlbuki bu miktar kısa zamanda en azından üç katına çıkarılmalıdır. Bu nedenle, üniversite giriş sınavlarının kaldırılması şimdilik pek mümkün değildir. Ancak sınav sistemi, Danıştay'a rağmen mutlaka yeniden düzenlenmeli ve serbest yarışa dayalı, engelsiz bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Uluslararası başarı gösteren öğrenciler için sınavsız yerleşebilme imkânı olmalıdır. Sınav için hazırlanan sorular bir öğrencinin ne bildiğini, bildiklerini ne ölçüde farklı alanlarda kullanabildiğini, yorum yapma gücünü çok yönlü ve derinlemesine ölçmelidir. Lise müfredatı ile sınav tamamen uyumlu olmalıdır.

Unutmamak gerekir ki, üniversiteye girişin yeniden düzenlenmesi, ortaöğretimin iyileştirilmesi, okul öncesi eğitim, üniversiteler ve lisansüstü eğitim konusunda atılacak her adım, aslında bir bütünün ayrılmaz parçalarıdır. O bütün, milli bilim ve eğitim politikasıdır. Bilim, bilgi üretimi ve eğitim konusunda ileri ülkelerle yarışır seviyeye çıkmamızı sağlayacak uzun süreli bir politika belirleyip, hedefe ulaşmak için adeta topyekûn bir seferberlik başlatmamız gerektiği unutulmamalıdır.■

Azeri Gazeteciler Protokol'den Endişeli

Azerbaycan'ın önde gelen gazetelerinin genel yayın yönetmenleri, SDE'yi ziyaret etti. Türkiye'nin Ermeni açılımını konusundaki hassasiyetlerini dile getiren heyet, aynı zamanda Azerbaycan'ın Türkiye'den beklentileri-

ni de ifade ettiler. Azerbaycan heyeti ve SDE akademisyenleri arasında görüş alış veriş yapılan toplantının ardından Azeri heyete enstitü hakkında bilgi verildi ve Türkiye'nin kısa ve uzun vadeli hedefleri anlatıldı.

Enstitü'nün çalışmalarından etkilendiklerini belirten Azerbaycan heyetinin gündem konusu; Türkiye'nin Ermenistan'la sınır protokolü imzalamasıydı. "İmzalanan protokolün şaşkınlığını ve endişesini üzerimizden atamıyoruz ama biz kardeşiz, Türk halkına güvenimiz sonsuz" diyen Azeri gazeteciler, Türkiye'nin Ermeni açılımının, Azeri kamuoyunda büyük bir endişe yarattığını ifade ettiler.

Azeri gazeteciler, Türkiye'nin neden Ermenistan ile bir protokol imzaladığını anlayamadıklarını ifade ederken, durumdan üzüntü duyduklarını da belirttiler. "Türkiye protokol imzalamadan önce en azından haber verseydi sonradan öğrenmeseydik" şeklinde sitemde bulundular. Azeri heyet düşüncelerini; "Türkiye Azerbaycan'ın yanında olsun, Türkiye'den başka dostumuz yok. Dünyada başka iki devlet yoktur ki, tüm çıkarları aynı olsun" diyerek bağladı.

"Türkiye Moğolistan'ın Üçüncü Komşusu"

Moğolistan Stratejik Araştırmalar Merkezi'ne bağlı Uluslararası Güvenlik Çalışmaları Merkezi Başkanı O. Mashbat Sarlagtay ve Moğolistan

tan Büyükelçiliği Orta Elçi Hukuk Müşaviri Sukh-Ochir Bold, Türkiye- Moğolistan ilişkileri konusunda görüş alışverişinde bulunmak üzere SDE'yi ziyaret etti.

SDE'den Kıdemli Araştırmacı Doç. Dr. Erkin Ekrem'in hazır bulunduğu toplantıda, iki ülke arasındaki ilişkilerin daha iyi bir noktaya çekilmesi kapsamında tarafların nasıl bir politika oluşturabilecekleri ele alındı. SDE Ekonomi ve İş Konseyi vasıtasıyla Türk işadamlarının Moğolistan'a yatırım yapma konusu ve bu kapsamda karşılıklı iş imkânları üzerinde duruldu.

Türkiye'yi kendilerine en yakın üçüncü ülke olarak gördüklerinin altını çizen Sarlagtay ve Bold, SDE bünyesindeki Ekonomi ve İş Konseyi üyelerinden kendi ülkelerine yatırımda bulunma taleplerini dile getirdi.

Coğrafi olarak büyük ancak ekonomi olarak küçük olduklarını ifade eden Moğol heyet, ekonomik gelişme noktasındaki sorunlarını Türkiye gibi ülkelerin kendi ülkelerine yatırım yapması yoluyla aşabileceklerini ve bu bağlamda Türkiye'ye özel bir önem atfettiklerini belirtti. Sarlagtay, "Türkler ile genetik, coğrafi ve tarihi bağlarımız var. Türkiye, bizim için Moğolistan'ın üçüncü komşu ülkesidir" şeklinde konuştu.

“Dış Politika Ekseninde Kayma mı Var?”

Stratejik Düşünce Enstitüsü, “Türkiye’nin Dış Politika Ekseninde Kayma mı Var?” konulu bir yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirdi. SDE’de düzenlenen toplantıya Dışişleri eski Bakanı Yaşar Yakış, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ersin Onulduran, Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) Başkanı Bülent Karadeniz ile El Cezire TV Türkiye Temsilcisi Yusuf El-Şerif konuk olarak katıldı.

Kanal a Genel Yayın Yönetmeni ve SDE Yönetim Kurulu Üyesi Alper Tan ve SDE Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Emin Çağırın’ın da hazır bulunduğu toplantıda “Türkiye’nin Dış Politika Ekseninde Kayma Var mı?” sorusuna cevap arandı.

Yuvarlak Masa toplantısında özetle aşağıdaki görüşler ifade edildi:

Yaşar Yakış: “Türkiye’nin bölgedeki ülkelere er geç dönmesi gerekirdi. Şimdiye kadar dönme-

sini zorlaştıran etmenler vardı. Ağırık Ahmet Davutoğlu’nda değil; süreçtedir. O süreçte de Türk Dış Politikası’nda (TDP) değişiklik için bir çaba olmuştur. Kıvılcımlı AK Parti’nin iktidara gelmesi teşvik etmiştir. Engeller teker teker ortadan kalktıkça işler doğal mecrasına ulaşmıştır. Türkiye Ortadoğu’da, Kafkasya’da Balkanlarda daha fazla ciddiye alınırsa AB de o kadar ciddiye alır. Dolayısıyla birinin güçlü olabilmesi için diğlerinin de güçlü olması lazım.”

Ersin Onulduran: “Öncelikle eksen nasıl tayin edilir? Dış Politikaya baktığımızda ufak tefek biçimsel şeyleri bir tarafa bırakırsanız, temel düzenin değişmesine yol açmıyorsa eksen kaymasından söz etmek mümkün değildir. Telaşa kapılan İsraillileri görüp yazı yazan Amerikalıların okuduğumuzda eksen kayması tartışmaları ortaya çıkıyor.”

Yusuf El-Şerif: “Arap âleminde görüldüğü kadarıyla ‘1 Mart Tezkeresi’ ile başlayan süreçte AK Parti’de önemli değişiklikler var. Sonrasında Türkiye demokratikleşiyor mu, İslamlaşıyor

mu soruları kafaları karıştırıyor. Yine Arap dünyasından baktığımızda Türkiye bize daha yakın görünüyor. Türkiye AB ile ilişkilerinden dolayı ciddi bir demokratikleşme süreci içerisine girdi. Türkiye, İsrail üzerindeki dokunulmazlığı kaldırdı. İlk defa bir ülke İsrail’i eleştirdi. Bence bu bir eksen kayması değildir. Eksen kayması kelimesine karşıyım. Evet, Türkiye’de bir değişiklik var; ama bu demokratikleşme yönünde bir değişiklik var. Şuan Arap ülkelerinde çok ciddi bir İran fobisi var. İran Ortadoğu’da olumsuz bir etki yaratıyor. Türkiye ne kadar güçlü olursa o oranda bir etki yaratıyor ve bunu batının da fark etmesi gerekiyor. Bölgede iki önemli savaş yaşandı. Türkiye Lübnan savaşında çaba gösterdi ancak pek fazla etkisi olmadı. Gazze ile olan savaşta Türkiye yaptıklarıyla kahraman oldu. Yani eksen kayması Arap dünyasında iyi algılanıyor. Türkiye şu anda mantıklı bir dış politika yürütüyor ve bu Türkiye’yi stratejik olarak bölgesel güç yapıyor.”

Bülent Karadeniz: “Eksen bir coğrafyadır. Belki de eksen değişikliği tartışmaları Yavuz Sultan Selim’e kadar gider. Biz nerde hata yapıyoruz noktasında şunlara bakmalıyız: 1) Türkiye, güç ve imkânlarını aşıyor. Daha ekonomik olması lazım. 2) Açılımlar: Açılıma girişmek için güçlü konumda olmak lazım, yoksa açılım size cevap vermez. 3) Eğer yaptırım gücünüz yoksa karşı taraf yükümlülüğünü yerine getirmeyecektir. Türkiye’nin ekseni batıdır. Ve Türkiye’nin son dönemlerde bölgede arabuluculuk yolu ile aktif politika izlemesi gerekmektedir.”

İsveçli Haberciler SDE’de Nabız Tuttu

İsveç basın heyeti mesleki çalışmalarında bulunmak üzere Türkiye’ye geldi. Bu kapsamda Stratejik Düşünce Enstitüsü’nü (SDE) ziyaret eden İsveçli basın heyeti, SDE’nin faaliyetleri ve güncel konularda bilgi aldı. Heyet daha sonra SDE akademisyenleri ile karşılıklı görüşmelerde bulunarak Türkiye-AB ilişkilerini değerlendirdi.

Basın Heyeti, strateji merkezlerinin iç ve dış politika kamuyu oluşturmaktaki önemine değinerek, SDE’nin önemli bir boşluğu doldurduğuna dikkat çekti. İsveçli gazeteciler, milletlerin birbirini daha iyi anlaması ve ülkeler arasındaki problemlerin çatışmaya dönüşmeden çözülmesi açısından basın mensuplarına ve sivil toplum kuruluşlarına büyük

bir görev düştüğünü de vurguladı.

İsveç heyetinin, şimdiki hükümet ile önceki hükümetler arasında AB çalışmaları ile ilgili bir farklılık olup olmadığı yönündeki sorusu üzerine; SDE yetkilileri herhangi bir değişiklik olmadığını, Türkiye’nin her zaman AB’ye girmek için çaba sarf ettiğini fakat AB içinde

Türkiye’yi istemeyen ülkelerin olduğu kaydedildi. Batılı ülkelerin Türkiye’ye yönelik AB politikalarının hükümetten hükümete değiştiği ve bunun yanı sıra Türkiye’nin AB’ye girmesini destekleyen birçok ülke olduğu da toplantıda konuşulan konular arasında yerini aldı.

Toplantıda Türkiye’nin AB’ye başvuru süreci ve şu anda geline nokta hatırlatılarak “Biz AB’ye 1959 yılında başvurduk, o zaman AB’ye üye sadece 7 ülke vardı, şimdi 27 üye ülke olmasına rağmen Türkiye hala AB’ye üye değil. AB eğer bir Hristiyan Birliği oluşturmak istiyorsa Türkiye’ye ihtiyacı yok ancak global bir güç olmak istiyorsa Türkiye’yi mutlaka bünyesine dahil etmelidir” diye konuşuldu.

Türkiye’de Kuvvetler Ayrılığı ve Yargı

Danıştay Anayasa Suçu İşliyor: SDE’nin beyin fırtınasında ortaya çıkan görüşe göre Danıştay dinleme konusundaki yönetmelik iptaliyle anayasa suçu işliyor. Çünkü Adalet Bakanlığı müfettişlerinin kendi başlarına telefon dinleme yetkisi zaten bulunmuyor. Telefon dinleme iznini ancak mahkemeler verebiliyor ve müfettişlere bu izin için talepte bulunma yetkisi CMK’ya göre kanunla tanınıyor. Kanun halen yürürlükte olduğundan ‘dinleme’ sebebiyle yönetmelik iptali de Danıştay açısından yetki ihlali kapsamına giriyor.

2009’un son günü SDE bünyesinde bir yuvarlak masa toplantısı yapıldı. Toplantıya SDE Yönetim Kurulu Üyesi ve Kanal a Genel Yayın Yönetmeni Alper Tan, RTÜK üyesi Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu, Kırıkkale Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı Doç. Dr. Kudret Bülbül, Emekli Cumhuriyet Başsavcısı Av. Reşat Petek, Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı Sefa Mercerci ve Stratejik Düşünce Enstitüsü personeli katıldı. Toplantıyı SDE Uzmanı Doç. Dr. Ertan Beşe yönetti.

Kuvvetler Ayrılığı ve Yargı konulu toplantıya katılan akademisyen ve uzmanlar Türkiye’de yasama, yürütme ve yargı arasındaki çatışma, çatışmanın nedenleri, bunun önüne nasıl geçilebileceği hakkında fikirlerini ortaya koydu. Üzerinde en çok durulan konu ise yargının bağımsızlığı oldu. Türkiye’de yargının tam anlamı ile bağımsız olmadığı konusunda hemfikir olan uzmanlar, bu konunun Türkiye’nin ilerlemesini önlediğinin altını çizdiler. Katılımcılar, Anayasa Mahkemesi kararlarında laikliğin ‘bir yaşam biçimi’ olarak geçtiğini oysa dünyada geçerli laiklik anlayışına göre, laikliğin farklı yaşam biçimlerinin bir arada yaşamasını düzenlemesi gerektiğini vurguladılar. Katılımcılar, laiklik ilkesinin söz konusu laikliği engellemesi gerektiği tesbitini yaptılar.

Danıştay Anayasa Suçu İşliyor

Katılımcıların belirttiği en önemli konulardan birisi de Adalet Bakanlığı müfettişlerinin telefon dinlemesi konusunda Danıştay’ın verdiği

iptal kararı oldu. Toplantıda ifade edilen bilgilere göre, Danıştay söz konusu yönetmelik iptaliyle anayasa suçu işliyor. Çünkü Adalet Bakanlığı müfettişlerinin kendi başlarına telefon dinleme yetkisi zaten bulunmuyor. Telefon dinleme iznini ancak mahkemeler verebiliyor ve müfettişlere bu izin için talepte bulunma yetkisi CMK’ya göre kanunla tanınıyor. Kanun halen yürürlükte olduğundan ‘dinleme’ sebebiyle yönetmelik iptali de Danıştay açısından yetki ihlali kapsamına giriyor.

Toplantıda özetle şu görüşler dile getirildi:

Av. Reşat Petek, 2009 yılında halkın yargıyı daha yakından tanıdığını vurgulayarak yargının hem bağımsız hem de tarafsız olması gerektiğinin altını çizdi. “Cumhuriyetin nitelikleri söz konusuysa yargı taraftır” denildiğini hatırlatan Petek, Türkiye’nin çözüm bekleyen en acil sorununun yargı olduğunu kaydetti. Petek, 82 Anayasası’ndan kaynaklanan bir yetki kargaşası olduğunu, yargının da çeşitli mercilere hesap vermesi gerektiğini ama şuna kadar yargılanmış tek bir yüksek yargıcın olmadığını söyleyerek “kural koymak millet adına hareket etmek anlamına gelir. Yargı kural koymamalıdır, konulan kuralları uygulamalıdır” dedi.

Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu ise yargıda bir kast sistemi oluştuğunun, bunun ‘halka rağmen, halk için’ söylemini meşrulaştırdığını belirtti. Özellikle eğitim ve mahkemelerde jüri bulunması konusu üzerinde duran Fendoğlu, hakim ve savcı eğitimlerinin iyi durumda olmadığını, bu eğitim sorunun bir an önce çözülmesi gerektiğini belirtti. HSYK’nın yapısının demokratikleşmesini öneren Fendoğlu, daha özgürlükçü hareket edilmesi gerektiğini ise şu sözlerle vurguladı: “Türkiye bir yargı devleti sistemine doğru gidiyor. Yüksek yargıda atanmış kişilerin yanısıra seçilmiş kişiler de bulunmalıdır.”

Doç. Dr. Kudret Bülbül, Türkiye’nin gelişmesinin önünde yargının engel oluşturduğunu belirtti. Bülbül, üst düzey yargı mensuplarının Türkiye ve dünyadaki gelişmelerden uzak,

yurtdışı tecrübesi bulunmayan, değişimden korkan, değişimleri tehdit olarak algılayan kişilerden oluştuğunu, bunun da sistemden kaynaklandığını ama değiştirilmesi gerektiğini belirtti. Bülbül Aynı zamanda anayasanın değiştirilemez maddelerinin içeriğinin zaten değiştiğini, değişimin kaçınılmaz olduğu ifade etti.

Gazeteci Alper Tan da; kuvvetler ayrılığının olduğu yerde bir ölçüde çatışmanın olmasını doğal karşıladığını belirtti. 1982 Anayasası’na göre “Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ülkesi ve milletiyle bir bütündür” maddesine gönderme yapan Tan, “Anayasa’daki bu maddede cümlelerin öznesi devlettir. Özne millet olabilirdi.” şeklinde konuştu. Tan, 2009 yılının kötü geçtiği eleştirilerine katılmadığını aksine hayati önemde kararlar alındığını belirterek 2010 yılından da umutlu olduğunu söyledi.

Doç. Dr. Aytekin Geleri; Darbeleri yapanların kendilerini haklı gösterecek hukuki gerekçeler öne sürdüklerini ve o günün kafasıyla kendilerini ileride güvence altına alacak 20 yıl sonrası için bir takım düzenlemeler yaptıklarını aynı durumun bugün de sürdüğünü ifade etti. Bu gün kurumlar arası çatışmanın o zamandan yapılan, günün koşullarından ziyade ilerisi için düzenlenmiş kararlardan kaynaklandığını belirtirken, “Türkiye’de hukukun üstünlüğü yerine ‘üstünlüğün hukukunu’ savunan bir grup var. Bu durum devletçi yaklaşımı gösterir” dedi.

SDE Yönetim Kurulu Üyesi Aydın Bolat da sorunların kökeninde eğitim sisteminin bulunduğunu örneklerle anlatarak bununla birlikte Türkiye’nin asker, polis, iktidar ve yargı gibi bütün kurumlarıyla birlikte yeni bir anlayışa ulaştığını da kaydetti.

Katılımcıların görüşleri ise özetle “Güçler ayrılığında yargı lehine, yasama ve yürütmenin aleyhine güç dengesi bozulmuştur, yargı öyle bir hale gelmiştir ki, yargı mercileri bile kendi aralarında güç savaşına girmişlerdir. Bununla birlikte bugün Türkiye’deki değişimin en önemli ayağı yargıdır. İhtilali yapanlar, yaptıklarını bir şekilde meşrulaştırma yolunu tercih ediyor. Yargı da aynı durumu hukuk çerçevesinde yürütüyor. Yapılanlara hukuki gerekçe bulma zorunluluğu sebebiyle yargı mekanizması Türkiye’de ideolojik bir sorun haline geldi” şeklindeydi. Toplantıya katılan Adalet Bakanlığı müfettişleri ise basında müfettişlere yöneltilen eleştirilere katılmadıklarını, müfettişlerin niteliklerinin yüksek olduğunu ve kanundan kaynaklanan yetkilerini kullandığını anlattı.

ZEYTİN ve ZEYTİNYAĞI

Sofranızın Kraliçesi

YENİÇAĞ GIDA SAN. ve TİC. A.Ş.

Zeytinyağ Fab.: Zeytinliova Yolu 1. km Akhisar/Manisa - TÜRKİYE

Zeytin Fab.: Zeytinliova Yolu 5. Km. Akhisar/Manisa - TÜRKİYE

Tel: +90 236 438 23 12 (3 hat) • Faks: +90 236 438 23 15

www.eceolives.com e-mail: info@eceolives.com

“Çünkü Sağlığınız Değerli”

Memorial İstanbul
Hastanesi

Memorial Ataşehir
Tıp Merkezi

Memorial Suadiye
Tıp Merkezi

Memorial Etiler
Tıp Merkezi

Memorial Ataşehir
Hastanesi (Yakında)

Memorial Antalya
Hastanesi (Yakında)

Lezzetli yemekler için...

58 yıldır mutfak cihazları üreten Termikel, 38 ülkeye ihraç ettiği solo ve ankastre ürünlerini Türkiye'yle buluşturuyor. Fırın, ocak, davlumbaz, bulaşık makinesi, buzdolabı, mikrodalga fırın ve buharlı fırın seçeneklerinden oluşan Termikel ankastre 2009 serisi ile www.termikel.com.tr adresinde ya da en yakın Termikel ankastre mağazasında tanışabilirsiniz.

TERMİKEL
Kalitesiyle özel

İHTİYACINIZ OLAN HELİKOPTER BURADA!

Bell Helicopter Textron üretimi olan dünyanın en ünlü helikopterleri
Saran Savunma güvencesiyle Türkiye'de.

İletişim Bilgileri

Satış Direktörü Hasan Gürgen
Saran Savunma San. Tic. Ltd. Şti.
Bestekar Sok. No: 61/B-1
Kavaklıdere 06680 Ankara/Türkiye
Tel: 0 312 428 42 02
Fax: 0 312 427 70 22
Gsm: 0 533 249 92 00
E-mail: hasan.gurgen@sarangroup.com

Bell
Helicopter
A Textron Company

SARAN
SAVUNMA